

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ТИЖДЕНЬ НАУКИ-2024
Юридичний факультет

Збірник тез доповідей щорічної
науково-практичної конференції серед студентів, викладачів,
науковців, молодих учених і аспірантів
15–19 квітня 2024 року

Електронне видання на DVD-ROM

Запоріжжя • НУ «Запорізька політехніка» • 2024

УДК 034
Т39

*Рекомендовано до видання Вченою радою
Національного університету «Запорізька політехніка»
(Протокол № 10 від 04.06.2024 р.)*

Упорядник: *Юрій ФІЛЕЙ*

Редакційна колегія:

Вадим ШАЛОМЄЄВ, д-р техн. наук, професор, (відпов. ред.)
Олексій КУЗЬКІН, д-р техн. наук, професор;
Василь ГЛУШКО, канд. техн. наук, доцент;
Олександр КЛИМОВ, канд. техн. наук, доцент;
Микола АНТОНОВ, канд. техн. наук;
Віра САВЧЕНКО, канд. техн. наук, доцент;
Наталія ФУРМАНОВА, канд. техн. наук, доцент;
Микола КАСЬЯН, канд. техн. наук, доцент;
Владислав КОРОЛЬКОВ, канд. екон. наук, професор;
Микола ДЄДКОВ, канд. іст. наук, доцент;
Олена ВАСИЛЬСВА, д-р екон. наук, професор;
Ірина ПУЩИНА, канд. пед. наук, доцент;
Юрій ФІЛЕЙ, канд. юр. наук, професор;
Гаїсія ГАЙВОРОНСЬКА, канд. філос. наук, доцент;
Михайло БРИКОВ, д-р техн. наук, професор;
Наталія ВИСОЦЬКА, начальник патентно-інформаційного відділу;
Наталія САВЧУК, начальник редакційно-видавничого відділу;
Сніжана ВИЧУЖАНІНА, керівник відділу наукової роботи студентів;
Юлія ЧУШКІНА, провідний фахівець відділу наукової роботи студентів

Т39

Тиждень науки-2024. Юридичний факультет.

Тези доповідей науково-практичної конференції, Запоріжжя, 15–19 квітня 2024 р. [Електронний ресурс] / Редкол. : Вадим ШАЛОМЄЄВ (відпов. ред.) Електрон. дані. – Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2024. – 256 с. – 1 електрон. опт. диск (DVD-ROM); 12 см. – Назва з тит. екрана.

ISBN 978-617-529-461-1

Зібрані тези доповідей, заслуханих на щорічній науково-практичній конференції серед студентів, викладачів, науковців, молодих учених і аспірантів. Збірка відображає широкий спектр тематики наукових досліджень, що проводяться на юридичному факультеті Національного університету «Запорізька політехніка». Збірка розрахована на широкий загал дослідників та науковців

УДК 034

ISBN 978-617-529-461-1

© Національний університет
«Запорізька політехніка»
(НУ «Запорізька політехніка»), 2024

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ «АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ»

<i>Бабак М.А.</i> УМОВНО-ДОСТРОКОВЕ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИПРАВНИХ АРЕШТАНТСЬКИХ ВІДДІЛЕННЯХ ЦИВІЛЬНОГО ВІДОМСТВА ЗА ЗАКОНОМ 1909 РОКУ	12
<i>Баєва Л.В.</i> РОЛЬ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	14
<i>Бостан С.К.</i> ДЕРЖАВА ЯК ПРЕДМЕТ ФІЛОСОФСЬКОГО ПІЗНАННЯ: ЕТИКО- ЕСТЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	16
<i>Буканов Г.М.</i> ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	19
<i>Гаврилов Ю.Г.</i> ПРИТЯГНЕННЯ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВОДІЇВ ПОЗБАВЛЕНИХ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПОРЯДКУ ПРАВА КЕРУВАННЯ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ.....	22
<i>Купін А.П.</i> ПИТАННЯ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТА КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ	24
<i>Максакова Р.М.</i> ПІДСТАВИ ПРИПИНЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ: НОТАТКИ ДО КОНСТИТУЦІЙНИХ ЗМІН	26
<i>Мартиненко А.В.</i> ПРОБЛЕМА СТЯГНЕННЯ ЗАБОГОВАНOSTІ У НАКАЗНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ДЛЯ ОСББ.....	29
<i>Пальченкова В.М.</i> СПІВВІДНОШЕННЯ ПРАВА І СОЦІАЛЬНОГО КОНТРОЛЮ.....	30
<i>Романцов Ю.І.</i> РІВНІ, РІЗНОВИДИ ТА КОНЦЕПТИ ДЕМОКРАТИЧНОГО ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ	33
<i>Саміло Г.О.</i> ЮРИДИЧНА АРГУМЕНТАЦІЯ ПРИ ПРАВАЗАСТОСУВАННІ.....	34

<i>Свистунова О.В.</i> ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПОСАДОВИХ ОСІБ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ	36
<i>Смолярова М.Л.</i> СОЦІАЛЬНА КОНЦЕПЦІЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УКРАЇНІ	38
<i>Сорока Д.Г.</i> АДМІНІСТРАТИВНА ПРОЦЕДУРА ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ	40

**СЕКЦІЯ «ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА,
КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО, АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО,
ТРУДОВЕ ПРАВО»**

<i>Авраменко М.А.</i> HOWARD ASSOCIATION: ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ	43
<i>Тітов М.О.</i> ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОБОРНЬСЬКОЇ СИСТЕМИ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ	45
<i>Моїсеєнко В.В.</i> «ПОТІК І ПОГРАБУВАННЯ» ЯК ВИЩА МІРА ПОКАРАННЯ В КИЇВСЬКІЙ РУСІ	47
<i>Панченко А.О.</i> СМЕРТНА КАРА НА ЗАПОРОЗЬКІЙ СІЧІ	50
<i>Савчук С.А.</i> ЗБОРІВСЬКИЙ ДОГОВІР ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ	52
<i>Пальченкова В.М., Семенюк Д.Г.</i> ПРОСТИТУЦІЯ ЯК ПРОЯВ ДЕВІАЦІЇ ЖІНОК КАТЕРИНОСЛАВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ В КІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.	54
<i>Сусанін Є.К.</i> РОЛЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ЗАПОБІГАННІ КОРУПЦІЇ	57
<i>Ахчи С.І., Саміло Г.О.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	59
<i>Пахомов А.К., Саміло Г.О.</i> ШЛЯХИ ЗМІЦНЕННЯ ПРАВОПОРЯДКУ В УКРАЇНІ	61

<i>Караулов Б.Д., Купін А.П.</i> ШОДО ПИТАННЯ ЗМІСТУ ТА ОСНОВНИХ АСПЕКТІВ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ	63
<i>Авагян К.С.</i> ПРОБЛЕМИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПОРЯДКУ	66
<i>Косар М.Є., Саміло Г.О.</i> НЕТИПОВІ ФОРМИ РЕСПУБЛІК	67
<i>Кійко В.В., Саміло Г.О.</i> МЕХАНІЗМ ПОДОЛАННЯ ПРАВОВОГО НІГІЛІЗМУ ЮРИСТІВ В УКРАЇНІ	70
<i>Тітов М.О., Баєва Л.В.</i> МІСЦЕ ТА РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИСТІВ	72
<i>Тітов М.О., Саміло Г.О.</i> РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ФУНКЦІОНУВАННІ МЕХАНІЗМУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН	74
<i>Бурмістров О.А., Баєва Л.В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ.....	76
<i>Кабалюк Д.А., Купін А.П.</i> АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ: ПОНЯТТЯ ТА СТРУКТУРА.....	78
<i>Ярошин А.В., Купін А.П.</i> ЩОДО ОСНОВНИХ ЗАВДАНЬ ТА ФУНКЦІЙ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ.....	80
<i>Підлетейчук Т.В., Баєва Л.В.</i> ЗАКОННІСТЬ ЯК ПРИНЦИП ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ.....	83
<i>Домашенко І.С., Баєва Л.В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ДОТРИМАННЯ СЛУЖБОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ В ОРГАНАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	85
<i>Гуль А.П., Купін А.П.</i> ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ ВПЛИВУ ПОЛІЦІЄЮ.....	87
<i>Оболенцев В.В., Купін А.П.</i> ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ТА ЇХ НЕДОЛІКИ	90
<i>Свириденко В.Є.</i> АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ГРОМАДСЬКИМИ ОБ'ЄДНАННЯМИ	92

<i>Забашта А.Ю., Баєва Л.В.</i> ВЗАЄМОДІЯ ГРОМАДСЬКОСТІ З ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	94
<i>Любименко В.В., Баєва Л.В.</i> ПРОФЕСІЙНИЙ СТРЕС ТА СПОСОБИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ У СПІВРОБІТНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	97
<i>Кійко В.В., Баєва Л.В.</i> ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ СЛУЖБИ СУДОВОЇ ОХОРОНИ.....	99
<i>Ковальська А.С.</i> ЗАСАДИ ПРАВОВОГО СУСПІЛЬСТВА У ЗАГАЛЬНІЙ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ: ПРЕЗУМПЦІЯ НЕВИНУВАТОСТІ.....	101
<i>Івценко В.С.</i> ОСНОВНІ ПРАВА ЛЮДИНИ ЯК НЕВІДЧУЖУВАНА ЦІННІСТЬ	104
<i>Бурмістров О.А., Саміло Г.О.</i> СПОСОБИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ	106
<i>Таранова С.Є.</i> ПРАВО НА СВОБОДУ ДУМКИ, СОВІСТІ І РЕЛІГІЇ	108
<i>Білицький Я.Є., Купін А.П.</i> ПРАВО НА ПРАВОВУ ДОПОМОГУ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРИНЦИПУ ДОСТУПНОСТІ ПРАВОСУДДЯ.....	111
<i>Возняк П.О.</i> КОНСТИТУЦІЙНІ ПРАВА, СВОБОДИ ТА ОБОВ'ЯЗКИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В ЕСТОНІЇ.....	113
<i>Ковальська А.С.</i> ДЕЯКІ АСПЕКТИ МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В ШВЕЦІЇ	115
<i>Ковтун А.Р.</i> КОНСТИТУЦІЙНІ ПРАВА ТА СВОБОДИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В ЧЕХІЇ.....	118
<i>Криворучко Г.О.</i> ПРАВА УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ У ВЕЛИКОМУ ГЕРЦОГСТВІ ЛЮКСЕМБУРГ	120
<i>Лутов Д.М.</i> ПРАВА ГРОМАДЯН УКРАЇНИ – ТИМЧАСОВО ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ В ЛАТВІЙСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ	122
<i>Сацюк А.О.</i> КОНСТИТУЦІЙНІ ПРАВА, СВОБОДИ ТА ОБОВ'ЯЗКИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В ХОРВАТІЇ	124

<i>Лутов Д.М.</i> ПРАВО ВЛАСНОСТІ: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ І ЗАХИСТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	126
<i>Рибалко А.О.</i> ПЕРЕВАГИ Й НЕДОЛІКИ МНОЖИННОГО ГРОМАДЯНСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ (ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ НОВОГО ЗАКОНОПРОЄКТА).....	128
<i>Возняк П.О.</i> ЦИВІЛЬНІ ПАРТНЕРСТВА ТА ОДНОСТАТЕВІ ШЛЮБИ	131
<i>Криворучко Г.О.</i> КОНСТИТУЦІЙНИЙ ОBOB'ЯЗОК ПІКЛУВАТИСЬ ПРО НЕПОВНОЛІТНІХ ДІТЕЙ І НЕПРАЦЕЗДАТНИХ БАТЬКІВ.....	134
<i>Гавриш С.О.</i> ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕДУРИ ІМПІЧМЕНТУ В УКРАЇНІ	137
<i>Буканов Г.М., Коєтун А.Р.</i> ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ТА НАСЛІДКИ ЗАХИСТУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ЧАСУ.....	140
<i>Буканов Г.М., Криворучко Г.О.</i> ЕКОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ ПІДРИВУ КАХОВСЬКОЇ ГЕС: ВИВЧЕННЯ ТА АНАЛІЗ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ ТА ЖИТТЯ В РЕГІОНІ	143
<i>Буканов Г.М., Ковальська А.С.</i> КІБЕРБЕЗПЕКА ЯК ПРІОРИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ.....	145
<i>Трофімов Є.М., Купін А.П.</i> ОСОБЛИВОСТІ КОНТРОЛЮ ЗА ОСОБАМИ ЯКІ ПІДЛЯГАЮТЬ ПІД АДМІНІСТРАТИВНИЙ НАГЛЯД.....	148
<i>Буканов Г.М., Возняк П.О.</i> ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВООПОРУШЕННЯ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	150
<i>Коваль М.С.</i> АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО: ПРОБЛЕМИ ТА ЇХ ВИРІШЕННЯ	153
<i>Любименко В.В.</i> ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОЇ РЕФОРМИ	157
<i>Забайта А.Ю., Смолярова М.Л.</i> МИТНИЙ КОНТРОЛЬ ВИЗНАЧЕННЯ КРАЇНИ ПОХОДЖЕННЯ	

ТОВАРИВ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ	158
<i>Осадчий Т.В.</i>	
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО КОЛЕКТИВНІ ДОГОВОРИ ТА УГОДИ	160

**СЕКЦІЯ «АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО,
ЦИВІЛЬНОГО ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА»**

<i>Леоненко Т.Є.</i>	
ДО ПИТАННЯ ПРО СУСПІЛЬНУ НЕБЕЗПЕКУ РЕЛІГІЙНОГО ФАНАТИЗМУ	162
<i>Назаренко П.Г.</i>	
ЗНАЧЕННЯ ТА СТРУКТУРА МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ ОКРЕМИХ ВИДІВ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ	163
<i>Нікітін П.С.</i>	
РЕАЛІЗАЦІЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ НОРМИ ПРО ЗЛОВЖИВАННЯ ВЛАДОЮ АБО СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ	166
<i>Сокур Т.А.</i>	
ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ КОМУНІКАТИВНОЇ ГОТОВНОСТІ СЛІДЧОГО В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ	167
<i>Тимчук О.Л.</i>	
ОФІЦІЙНА РОСІЙСЬКА ІДЕОЛОГІЯ: ДЖЕРЕЛА І ЗМІСТ	169
<i>Феняк О.Р.</i>	
ВПЛИВ ХАРАКТЕРУ ТА СТУПЕНЯ УЧАСТІ СПІВУЧАСНИКІВ НА ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ	172
<i>Шиян Д.С., Шиян О.Ю.</i>	
ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕЦІЛЬОВЕ ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ.....	174

**СЕКЦІЯ «КРИМІНАЛЬНЕ, ЦИВІЛЬНЕ ТА
МІЖНАРОДНЕ ПРАВО»**

<i>Авраменко Д.Л., Назаренко П.Г.</i>	
МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, УЧИНЕНИХ НА ҐРУНТІ НЕТЕРПИМОСТІ	177
<i>Ахчи С.І.</i>	
МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	178
<i>Аш-Шегрі Л.А.</i>	
ПРОБЛЕМА ВМОТИВОВАНОСТІ ВИСНОВКІВ СУДУ ЩОДО ВСТАНОВЛЕННЯ ПРЕЗЮМОВАНОГО ФАКТУ	180

<i>Леоненко М.І., Авраменко М.Д.</i>	
ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: НОВІ ВИКЛИКИ ТА РИЗИКИ.....	183
<i>Моїсеєнко В.В.</i>	
РОЛЬ СУДДІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВ ТА СПРАВЕДЛИВОСТІ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	185
<i>Мяло О.Є., Гавриш С.О.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ЛІЗИНГОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	187
<i>Надієнко Д.О., Палій Е.К.</i>	
ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ДОГОВІРНЕ ПРАВО: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	189
<i>Надієнко О.І., Прокопенко А.О.</i>	
ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ В ДОГОВІРНОМУ ПРАВІ: АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ВИКЛИКИ	191
<i>Пахомов А.К.</i>	
ЗНАЧЕННЯ ЛОГІКИ ДЛЯ ЮРИСТІВ	193
<i>Реній Т.Г., Назаренко П.Г.</i>	
МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ НАРУГИ НАД МОГИЛОЮ, ІНШИМ МІСЦЕМ ПОХОВАННЯ АБО НАД ТІЛОМ ПОМЕРЛОГО (СТ. 297 КК УКРАЇНИ)	195
<i>Рибалко А.О.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВOPУРШЕНЬ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ	198
<i>Савчук С.А.</i>	
ПРАВО ЯК РЕГУЛЯТОР СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН	200
<i>Сусанін Є.К.</i>	
ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ ІНТЕРПОЛУ	202
<i>Тимчук О.Л., Авраменко М.Д.</i>	
БЛОКУВАННЯ ЧОРНОГО МОРЯ З ТОЧКИ ЗОРУ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА	204
<i>Тітов М.О.</i> ЗАХИСТ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ	206
<i>Філей Ю.В., Крижановський П.О.</i>	
СПЕЦІАЛЬНІ ЗАХОДИ, ЩО БЕЗПОСЕРЕДНЬО СПРЯМОВАНІ НА УСУНЕННЯ ПРИЧИН І УМОВ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВOPУРШЕНЬ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ	208
<i>Шиян Д.С., Пазинич Л.Ю.</i>	
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ НАКАЗНОГО ПРОВАДЖЕННЯ.....	211

<i>Шиян Д.С., Чорна Д.С.</i> ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРИНЦИПУ ГЛАСНОСТІ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ	213
<i>Шиян О.Ю., Авраменко М.Д.</i> АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ	214
<i>Шиян О.Ю., Васильченко С.А.</i> НЕОБХІДНІСТЬ І РЕАЛІЗАЦІЯ МЕДІАЦІЇ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....	216

СЕКЦІЯ «ПОЛІТОЛОГІЯ, СОЦІОЛОГІЯ ТА ПРАВО»

<i>Кириченко В.М.</i> ІНСТИТУТ ВІДКЛИКАННЯ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ УКРАЇНИ ВИБОРЦЯМИ	219
<i>Кириченко Ю.В.</i> ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЗА КОНСТИТУЦІЯМИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ	220
<i>Куракін О.М.</i> ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УКРАЇНІ.....	222
<i>Орлянський В.С.</i> ВИКОНРОБИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	224
<i>Резанова Н.О.</i> ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЯК УМОВА ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА	226
<i>Бабарикіна Н.А.</i> ЗГУРТОВАНІСТЬ ЯК РИСА СУЧАСНОГО ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ.....	227
<i>Попович Я.М.</i> ТЕОРЕТИЧНА ОЦІНКА ІДЕОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ.....	230
<i>Волобуєв В.В.</i> ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ПІДХІД У ТИПОЛОГІЗАЦІЇ ПОПУЛІЗМУ	232
<i>Сергієнко Т.І.</i> ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРИНЦИПУ НЕЙТРАЛІТЕТУ В ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ІРЛАНДІЇ.....	233
<i>Соколенко Ю.М.</i> ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В УКРАЇНІ.....	236
<i>Смолякова Л.Ю.</i> ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ПОЛІТИЧНА ПАРТІЯ».....	237

<i>Курта О.О.</i>	
ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ТА МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ.....	239
<i>Сластін В.О.</i>	
ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙН НА ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ	241
<i>Митюк А.В.</i>	
ПОЛІТИЧНА РЕКЛАМА В ЄС: НОВІ ПРАВИЛА ГРИ	243
<i>Резанова Н.О., Єренбург Є.Ю.</i>	
РОЗВИТОК МАСОВОГО СУСПІЛЬСТВА	244
<i>Резанова Н.О., Косенко І.О.</i>	
ЛЮДИНА В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ	247
<i>Орлянський В.С., Кузьменко Д.</i>	
ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ПРАВА ЛЮДИНИ.....	248
<i>Орлянський В.С., Мищенко І.</i>	
ЗНАЧЕННЯ ТА ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ ЗАГАЛЬНОЇ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ	250
<i>Куракін О.М., Шило А.</i>	
АВТОРСЬКЕ ПРАВО НА ЗОБРАЖЕННЯ, ЗГЕНЕРОВАНІ ШТУЧНИМ ІНТЕЛЕКТОМ: КОМПАРАТИВІСТСЬКИЙ АНАЛІЗ	253

СЕКЦІЯ «АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ»

УДК 343.8(09)

Бабак М.А.

асп. НУ «Запорізька політехніка»

УМОВНО-ДОСТРОКОВЕ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИПРАВНИХ АРЕШТАНСЬКИХ ВІДДІЛЕННЯХ ЦИВІЛЬНОГО ВІДОМСТВА ЗА ЗАКОНОМ 1909 РОКУ

Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання (далі - УДЗ) є одним із ключових інструментів стимулювання слухняної поведінки засуджених до позбавлення волі в системі кримінально-виконавчої системи. Історія інституту УДЗ у країні має довгий період існування, пройшовши складний та суперечливий розвиток. Для більш детального та ефективного аналізу та вдосконалення застосування цього інституту, важливо розглянути умови його виникнення і розвитку під час режиму самодержавства.

Як стверджує Пальченкова В.М. у своїй монографії, на початку ХІХ ст. починають домінувати ідеї морального виправлення засуджених через гуманізацію покарання, залучення до впливу на злочинів представників освічених верств населення [1, с.142].

Так, в 1819 р., за часів правління Олександра І, на зразок Британського біблійного товариства було створено Товариство піклувальне про тюрми, метою якого стало переважно моральне виправлення засуджених. Вважаємо, що саме ця подія може вважатися першим кроком до започаткування УДЗ на теренах України. Через 90 років, за безпосередньої участі членів Товариства, засуджені, яких було визнано як таких, що виправилися, вперше почали звільнятися достроково.

Закон про УДЗ було ухвалено 22 червня 1909р. (далі Закон)у ньому вперше було закріплено відповідний термін [2].

Статут про тих, які утримується під вартою в редакції 1909 р. закріпив норми, що передбачили підстави дострокового звільнення та встановили категорії осіб, які отримали цю можливість.

Засуджений набув право на УДЗ тільки, якщо був засуджений до виправного будинку або виправного арештантського відділення.

Згідно ст.1 Закону визначено, що засуджені до виправних арештантських відділень можуть бути умовно звільнені від відбування покарання не менш як через 3/4 відбутого терміну покарання, якщо вони

перебували в місцях позбавлення волі не менш ніж 6 місяців без зараховання в цей строк часу тримання під вартою.

УЗД могло бути застосоване до засуджених у випадках, якщо їх поведінка під час відбування покарання дає підстави вважати, що вони можуть вести законослухняне життя (ст.2).

Питання про УЗД, відповідно до ст. 3 Закону, належало особам прокурорського нагляду, начальнику місця ув'язнення, директорам та членам Товариства піклування про тюрми, членам патронату, духовним особам та лікарям. Такі питання вирішувалися на особливих нарадах, в яких приймали участь перелічені посадові особи. Головував на нараді мировий суддя. Рішення про УЗД ухвалювалося голосуванням. Для винесення позитивного вердикту була потрібна більшість голосів. У разі її отримання матеріали спрямовувалися до окружного суду для прийняття остаточного рішення. Якщо відносно засудженого було прийнято рішення про відмову в УЗД, у такому випадку він мав право подати повторне клопотання, але тільки через три місяці.

Якщо рішення про УЗД було позитивним то начальник місця позбавлення волі повинен був в межах доби привести рішення до виконання. Про УЗД начальник установи повідомляв засудженого під розпис. В рішенні обов'язково зазначалося місце відбування УЗД та умови звільнення. Після оголошення рішення про УЗД начальник видавав розпорядження про виділення коштів засудженому. Такі кошти проводилися частинами по мірі їх необхідності.

Ст. 18 Закону були визначені обов'язки, які накладалися на засудженого, а саме, він повинен був у межах доби після прибуття на місце проживання повідомити поліцейське управління про своє прибуття і подальше відбування УЗД. Засуджений не міг більше одного місяця відлучатися від визначеного місця проживання без дозволу органів нагляду.

Також у ст. 20 Законі були визначені умови для скасування УЗД, а саме, такий захід скасувався через скоєння засудженим нового караного діяння або у випадку встановлення його ганебної поведінки, що загрожує конкретній особі чи громадському порядку.

Якщо засудженого під час УЗД було взято під варту, у такому випадку строк відбуття УЗД не зараховувався, тобто призупинявся [2].

Розглядаючи ефективність інституту умовного дострокового звільнення, П. І. Люблінський вказував на його багатоаспектний характер: «Умове дострокове звільнення має різноманітні цілі. З погляду внутрішньо-тюремного режиму це може бути розглянуто як винагорода за дотримання тюремної дисципліни та як засіб індивідуалізації покарання. З точки зору соціально-превентивних

завдань, можливість надання дострокового звільнення залежить від особистості ув'язненого та його моральних характеристик» [3].

На підставі вищезазначеного можна зробити висновок, що концепція морального виправлення засуджених через гуманізацію покарання, можливість засудженим повернутися до нормального життя та залучення до цього процесу представників громадськості, освічених верств населення, стала домінувати в підходах до виконання покарання на початку ХХ ст. Вважаємо, що при прийнятті Закону 1909 р. тюремне ув'язнення втратило свою виключно каральну спрямованість і почало здійснюватися з акцентом на виправлення та перевиховання засуджених. У цілому, Закон «Про умовне дострокове звільнення» відіграв значну роль у формуванні та реалізації пенітенціарної політики. Цей правовий акт став ключовим інструментом, який закріпив тенденції імперського законодавства у період після реформ, спрямованих на впровадження принципів диференціації та індивідуалізації виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Пальченкова В.М. Трансформація громадського контролю за виконанням покарань: історико-правовий аналіз : Монографія. Запоріжжя. Акцент. 2013. 540 с.
2. Закон про умовне дострокове звільнення з викладом міркувань, на яких він ґрунтується / за ред. Д. А. Коптева, 1909. - 374 с.
3. Люблінський П. І. Основні риси умовного дострокового звільнення за законом 22 червня 1909 року. *Питання права*. 1910. С.37-38.

УДК 342.9; 159.9

Баєва Л.В.

доц. НУ «Запорізька політехніка»

РОЛЬ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Вивчення практичного досвіду працівників правоохоронних органів України дозволило визначити, що сьогодні необхідно приділяти більше уваги розвитку емоційного інтелекту та формуванню сприятливої взаємодії правоохоронців із громадянами, а це, у свою чергу, може позитивно вплинути і на подальшу співпрацю, і покращити психічний та емоційний стан громадян України. Нині, у період воєнного стану,

ефективна співпраця всіх підрозділів правоохоронних органів України з громадянами нашої країни залежить від розвитку свідомої громадянської та правової культури кожного і є основою сприятливої психологічної, емоційної та соціальної взаємодії в державі.

Актуальність проблеми емоційного інтелекту, яка наразі набуває все більшої значущості через напружений ритм життя під час воєнного стану й емоційні навантаження громадян України, які в нових реаліях життя є більш беззахисними та більш вразливими, не завжди можуть долати стресові ситуації, що, відповідно, впливає на їхню психіку.

Емоційний інтелект (ЕІ) є важливим фактором в правоохоронній діяльності. З одного боку, правоохоронні органи взаємодіють з людьми в різних станах емоцій, включаючи тих, хто є свідками злочину або жертвами насильства. Навички ЕІ можуть допомогти правоохоронцям краще розуміти людей, з якими вони взаємодіють, і забезпечити більш ефективне та емпатичне обслуговування. З іншого боку, правоохоронні органи повинні бути здатні розрізняти між емоційно збудженими і небезпечними людьми та тими, хто може бути більш спокійним і безпечним. Здатність розпізнавати емоції і поведінку людей може допомогти правоохоронцям робити більш точні оцінки ризику і приймати більш обґрунтовані рішення. Крім того, ЕІ може бути корисним для правоохоронців, які мають справу з конфліктними ситуаціями. Знання та вміння розуміти емоції може допомогти їм підтримувати спокій та контролювати ситуацію.

Емоційний інтелект розвивається у процесі діяльності та спілкування, і як результат цих процесів залежить від особливостей їх протікання, їх організації. Отже, емоційний інтелект може цілеспрямовано розвиватися у процесі навчально-пізнавальної та відповідної практичної діяльності, а рівень розвитку емоційного інтелекту визначатиметься особливостями організації вказаних діяльностей.

Велике значення для формування та розвитку емоційного інтелекту мають практичні заняття й участь у тренінгу, метою якого є формування знань, умінь і навичок розуміння й управління власними емоціями й емоціями інших людей, а також застосування набутих знань та умінь на практиці, зокрема під час професійного спілкування з іншими людьми: правопорушниками, свідками, потерпілими, а також із колегами, начальниками, підлеглими, друзями, членами сім'ї.

Старші керівники нечітко усвідомлюють власні почуття, переважно не приймають їх, відчувають труднощі в управлінні своїми емоціями. Таким чином, показники внутрішньо особистісного аспекту методики діагностики емоційного інтелекту можуть служити індикаторами для

визначення тенденцій до емоційного вигорання, професійної деформації особистості керівників ОВС.

Порівняння показників методики на вибірках слухачів магістратури Академії управління МВС і працюючих керівників дозволило виявити, що у слухачів менш виражені характеристики емоційного інтелекту, що характеризують міжособистісний аспект. Тобто, слухачі ще не мають необхідних для керівника комунікативних і управлінських умінь, пов'язаних з розумінням почуттів і емоцій інших людей і можливістю управління станом іншої людини з метою гармонізації, зняття емоційної напруженості. Очевидно, міжособистісний аспект емоційного інтелекту ефективно формується в професійній діяльності і спілкуванні впродовж перших 5 років управлінської діяльності. Цей факт підтверджує значущість активних методів соціально-психологічного навчання для розвитку емоційного інтелекту слухачів вищих навчальних закладів МВС.

Отже, сьогоднішній інтерес до ЕІ багато в чому пов'язаний з численними заявами про його практичну важливість в різних областях. Стверджується, що ЕІ важливий для успіху в юридичних, медичних, педагогічних і інженерних професіях, проте ці твердження, на нашу думку, потребують більш переконливого обґрунтування. Щодо працівників та керівників правоохоронних органів, то ЕІ є досить важливим, оскільки працівники даної сфери діяльності досить часто співпрацюють з людьми і тому до числа професійних знань правоохоронців мають входити і знання про емоційну сферу людини, про вплив емоцій на поведінку людини у конфліктних ситуаціях, особливо – в екстремальних ситуаціях, а до професійно значущих якостей особистості працівників поліції мають бути віднесені, зокрема, здатність раціонально поводитися у конфліктних ситуаціях, психологічна й емоційна стійкість, стресостійкість, здатність тримати під контролем і управляти власними емоціями й емоціями інших людей.

УДК 342.2+17+7.01

Бостан С.К.

проф. НУ «Запорізька політехніка»

ДЕРЖАВА ЯК ПРЕДМЕТ ФІЛОСОФСЬКОГО ПІЗНАННЯ: ЕТИКО-ЕСТЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Пізнання держави завжди буде актуальним завданням науково-дослідного процесу, оскільки саме це соціальне явище є основним суб'єктом організації суспільства. Будучи відображенням соціальної

структури останнього, держава має бути пізнана не тільки як політичне та правове, а як більш складне соціальне явище, уявлення про яке дає «наука наук» – філософія. Про загальнофілософське розуміння держави, як цілісної, органічно побудованої багатогранної форми спільного життя людей розумних, окремі суспільні властивості якої (соціальні, політичні, правові, економічні, культурні, етичні, естетичні, психологічні тощо) є невід’ємними частинами єдиного соціального організму, ми вже писали [1], але тоді за межами дослідження залишився той філософський аспект держави, який розкриває її етичні та естетичні властивості. Оскільки у сучасному «бурхливому» світі питання естетики держави та етичної її поведінки набувають неабиякої актуальності, то ми зупинимось на пошуках відповідей на ці питання більш предметно.

Потенціал етики та естетики як філософських наукових дисциплін, слід визнати, майже не використовуються в процесі пізнання держави. І це не дивно, адже в традиційному розумінні держави як «неодухотвореної машини управління, володарювання, насилля тощо» про етику та естетику йдеться в крайньому випадку за залишковим принципом. Усвідомлення необхідності цього з’являється коли ми сприймаємо державу як «одухотворений» соціальний організм, котрий має розуміння про добро та зло, красоту тощо. Етика і естетика держави зумовлені різними факторами, але в сучасній державі головним є політичний фактор, зокрема, політичний режим, який проводить своєрідний етико-естетичний водорозділ між демократичними та тоталітарними державами.

Етика та естетика демократичної держави. Демократична держава за визначенням має бути етичною державою, тобто такою державою, яка ґрунтується на принципах моралі працює на благо свого суспільства. У своїй внутрішньодержавної діяльності вона дотримується високих етичних стандартів, забезпечує захист прав і свобод своїх громадян, їх рівність та справедливість, підтримує прозорість та відкритість у своїй роботі. В зовнішньополітичній діяльності вона спирається на загальноетичні правила та норми міжнародного права, співпрацює з іншими країнами на основі взаємовигідності та взаємоповаги, вирішує в необхідних випадках міжнародні конфлікти мирним шляхом тощо.

Демократична держава має бути також естетично привабливою державою, зовнішній образ якої формується з сукупності елементів, що відображають її ідентичність, культурну спадщину та національний характер, але з поправкою на сучасність. Естетика держави проявляється, зокрема, в її владних символах; в архітектурних спорудах і монументах, що відображають стиль, традиції та дух країни; в мистецтві, літературі та музики, що служать важливими культурними виразами національної

творчості; в дбайливому збереженні природних красот, парків та заповідників, що підкреслюють красу та унікальність різних територіальних частин держави; в естетично побудованих транспортних комунікаціях (якісних дорогах, тунелях, розв'язках тощо), чіткої й ефективної організації життєдіяльності місцевих громад (дизайн домів, благоустрій придомової території, підтримка її в чистоті і порядку тощо).

Етика та естетика тоталітарної держави. На противагу вищезазначеного, етика тоталітарної держави підкорена політичній, як правило, одноосібній владі, і суперечить універсальним моральним нормам та цінностям цивілізованого суспільства. Вона зумовлена, в першу чергу, сформульованою цією владою ідеологією, яка, зазвичай, проявляється у встановленні диктаторських по суті аморальних стандартів та переслідуванні тих, хто відхиляється від них; в суворому контролі за моральністю та етичними нормами; у вимаганні від громадян готовності до підкорення волі влади та самопожертви в ім'я її. Така держава базується на маніпуляціях та пропаганді, яка розповсюджується через державні засоби масової інформації та використовується для мобілізації громадян на підтримку цього персоналістичного режиму.

Підпорядкована політичним цілям режиму «неетична тоталітарна ідеологія» суттєвим чином впливає також і на естетику держави, де, задля створення зовнішнього її «привабливого» образу, влада активно використовує естетичні засоби для пропаганди своїх політичних цілей (політичні ток-шоу, пропагандистські публікації, паради, концерти, інші форми культурної мобілізації). Тоталітарні держави часто використовують специфічну символіку для підтримки своєї ідеології (прапори, герби, особливі знаки, військові паради тощо), піддають суворому контролю культуру та мистецтво, здійснюючи цензуру різних мистецьких творів, репресуючи авторів за вираз не співпадаючої з офіційною ідеологією власної думки. Характерним для естетики тоталітарних режимів є звеличення особи лідера, коли його портрети, пам'ятники та інші символи повсюдно розповсюджені в медіа та громадських місцях; вкладання значних фінансових ресурсів у будівництво монументальних та інших пропагандистських споруд, які символізують силу та велич влади. Але на відміну від демократичних країн, де «естетика держави» присутня на всій її території, естетика тоталітарної держави обмежена, як правило, «візуальним» простором одноосібного лідера. Це зазвичай столиця та територія його резиденцій, за межами яких у бік периферії спостерігається все більший естетичний занепад в усіх сферах суспільного життя. Класичні ознаки етики та естетики описаних вище тоталітарних держав чітко знаходять свій прояв насамперед в «етики» та «естетики» нашого північного сусіда, у якого

хіба що не дійшло ще, як в КНДР, до встановлення грандіозних монументів «вождю», котрий розв'язав кровопролитну агресивну війну в Україні.

Такий етичний та естетичний аналіз образу держави дає додаткові можливості для визначення її демократичного або ж тоталітарного режимів. Це сприяє збільшенню міждисциплінарного контуру пізнання держави зокрема за рахунок тих її «граней», до яких раніше не проявлялося достатнього наукового інтересу. Окрім філософів, юристів та політологів, в цій справі можуть робити свій внесок також історики, соціологи, психологи, економісти, географи, воєнні вчених тощо – усі ті, хто може сприяти максимально повному, комплексному пізнанню держави, результати якої стали б доброю основою для створення окремої, автономної науки про державу за яку ми ратуємо [2; 3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бостан С.К. Філософія держави: проблеми наукової ідентифікації/ *Історико-правовий часопис: науковий журнал*. 2016. № 2. С. 3–9.
2. Бостан С.К. До питання про назву «науки про державу»: проблеми та перспективи ідентифікації. *Соціологія права*. 2022. № 3-4. С.26–30.
3. Бостан С.К. Об'єкт та предмет статології (науки про державу). *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 2. С.54–58.

УДК 349.6

Буканов Г.М.

проф. НУ «Запорізька політехніка»

ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Особливою увагою сьогодення є екологічна проблематика в нашій країні. Ця увага притаманна не тільки науковцям, але й суспільству в цілому. Адже забезпечення екологічної безпеки закріплено у Декларації про державний суверенітет, Конституції України, ст. 1 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р. № 1264-ХІІ як одне із завдань законодавства про охорону навколишнього природного середовища [1]. Також, для забезпечення

екологічної безпеки громадян України важливе значення має положення ст. 50 Конституції України, яке гарантує право на безпечне довкілля для життя і здоров'я. Для практичної реалізації цього дуже важливого напрямку діяльності держави потрібен зважений підхід та методичне наукове обґрунтування.

У своїх дослідженнях науковці звертають свою увагу на цілий ряд проблем, таких як питання щодо систематизації екологічного законодавства, аспекти правового забезпечення прав людини з питань екології, питання співвідношення та взаємного впливу науки екологічного права та екологічної правотворчості в Україні.

В нашій державі є досить багато недоліків відносно державного регулювання екологічних та безпечних питань як на регіональному, так і на державному рівнях. Ще більше ці недоліки посилились після початку повномасштабного вторгнення в нашу країну 24.02.22 року. Але, розглянувши досвід інших країн світу, можна зробити висновок про те, що саме держава та її економічна стратегія та політика має суттєвий вплив на вирішення екологічної проблематики.

Законом України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» від 28 лютого 2019 р. [2], передбачені цілі та завдання державної національної політики у сфері екології, але знов таки своє корегування в вирішення цих питань внесено війною. Тому, на сьогодні, екологічну ситуацію що склалася, треба оцінювати як кризову. З однієї сторони, багатьом критичним екологічним проблемам не приділялася увага на протязі тривалого часу, нехтуючи вимогами суспільства, що призвело занепаду у сфері відновлення природно – ресурсного комплексу України. Сюди ж треба віднести і низький рівень розуміння самим суспільством важливості збереження довкілля, недосконалість системи екологічних знань та наукових розробок у цій сфері, низький рівень дотримання правоохоронного законодавства та екологічних прав та обов'язків громадян. З іншої - дуже важливі екологічні проблеми, спричинені війною – пошкодження, забруднення та знищення ґрунтів, водоймищ та отруєння повітря, в тому числі і з застосуванням хімічної зброї.

Указом Президента України № 722/2019 «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» [3], визначена мета впровадження в Україні європейських стандартів життя. Ця стратегія вбирає в себе декілька основних напрямків. Це - розвиток, безпека та відповідальність. Заявлено про реалізацію реформ та програм розвитку держави. Саме для виконання завдань з екологічної безпеки, заявлені такі програми, як: «Програма збереження навколишнього природного середовища», «Програма енергонезалежності», «Програма енергоефективності».

Вказані документи визначили мету державної екологічної політики на найближче десятиліття: «досягнення доброго стану довкілля шляхом запровадження екосистемного підходу до всіх напрямів соціально - еконо-мічного розвитку України з метою забезпечення конституційного права кожного громадянина України на чисте та безпечне довкілля, впровадження збалансованого природокористування і збереження та відновлення природних екосистем» [2].

Щодо проблем пов'язаних з війною в Україні, то на сьогодні це питання не тільки екологічної безпеки, а й спільного майбутнього, через те, що поділ екосистеми не можливий якимись умовними позначками чи кордонами. Про екоцид в Україні, можна говорити з самих перших днів війни. Перш за все, це удари ракетами та бомбами з літаків по підприємствах, які використовують не тільки нафтопродукти, а й різного роду хімічно небезпечні речовини у виробництві, це пошкодження або руйнування системи очисних споруд, знищення Каховської ГЕС з повним пакетом наслідків і т.д. Всі ці факти фіксуються, можна говорити про сотні випадків екоциду та мільярдні збитки для нашої країни.

Таким чином, вирішення проблем екологічного права та екологічної безпеки в Україні стимулюють розроблення екобезпечних та техніко – технологічних рішень, раціонального використання природних ресурсів та ефективної природоохоронної діяльності, вирішення у повоєнний час екологічних проблем зусиллями міжнародної спільноти, наопрацювання обґрунтованих рішень з подальшим їх впровадженням в норми екологічного права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 чер. 1991 р. № 1264-ХІІ. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення 17.11.2021). 10. Гуйван П.Д., Гуйван О.П. Право на екологічну інформацію як основа гарантування безпечної життєдіяльності людини. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2020.

2. Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28 лют. 2019 р. № 2697-VIII. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (дата звернення 17.11.2021).

3. [Указ Президента України від 30 вересня 2019 року](https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825) № 722/2019 «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року». <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>.

ПРИТЯГНЕННЯ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВОДІВ ПОЗБАВЛЕНИХ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПОРЯДКУ ПРАВА КЕРУВАННЯ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ

Безпека дорожнього руху – це нагальна проблема в Україні. У забезпеченні безпеки дорожнього руху важливе значення має правова регламентація поведінки всіх учасників дорожнього руху та подальша їхня дисциплінована поведінка. Застосування заходів адміністративного стягнення не завжди сприяє його меті, визначеній у ст. 23 КУпАП, зокрема вихованню особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобіганню вчиненню нових правопорушень. Безпека дорожнього руху – це не лише чіткі правила, але й відповідальність учасників. На жаль, не всі усвідомлюють серйозність порушень, ігноруючи не лише правила, але й судові рішення з цих питань.

Одним із факторів, що негативно впливають на цю сферу, є водіння в стані алкогольного чи іншого сп'яніння або впливу лікарських препаратів. Стаття 130 КУпАП передбачає адміністративну відповідальність за керування транспортним засобом у такому стані. Зокрема вже з частини другої статті 130 КУпАП до винних осіб повинно застосовуватись, окрім іншого, стягнення у виді позбавлення права керування транспортними засобами.

Статистика свідчить про поширеність цієї проблеми. Так, за даними Управління Патрульної поліції в Запорізькій області у 2023 році складено 4438 протоколів за керування транспортними засобами в стані сп'яніння.

Поряд з цим мають місце випадки керування транспортними засобами особами, які вже були позбавленні такого права на підставі рішень судів про накладення на них такого адміністративного стягнення.

У зв'язку із чим перед органами досудового розслідування та судами на певних етапах провадження виникає питання про можливість притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які продовжують керувати транспортними засобами не зважаючи на позбавлення такого права.

Касаційний кримінальний суд, скасовуючи рішення апеляційної інстанції у справі №464/4690/20 звернув увагу на те, що одразу після позбавлення права керування за рішенням суду, виникає кримінальна

відповідальність за керування транспортним засобом. Сам факт позбавлення права керування на певний строк вже означає повну заборону на керування протягом цього періоду. Судді наголосили, що особа зобов'язана самостійно утриматися від водіння, оскільки позбавлення прав автоматично припиняє право керування.

Більше того, систематичні порушення правил дорожнього руху особою, позбавленою прав, розцінюється як ухилення від виконання судового рішення. Це є однією з форм невиконання, що тягне за собою кримінальну відповідальність за статтею 382 КК України.

Суд касаційної інстанції також не погодився із висновками судів попередніх інстанцій у справі № 450/205/19. У цій справі суд апеляційної інстанції дійшов помилкового висновку про те, що керування транспортним засобом особою вже позбавленою права керування, утворює лише склад адміністративного правопорушення передбаченого ст. 126 КУпАП, тобто такі дії перебувають поза межами об'єктивної сторони кримінального правопорушення передбаченого ст. 382 КК України.

Верховний Суд України у своїх постановках чітко розмежував об'єкти кримінального правопорушення за ст. 382 КК України та адміністративного правопорушення за ст. 126 КУпАП. Основним безпосереднім об'єктом ст. 382 КК України є інтереси правосуддя, а ст. 126 КУпАП – встановлений порядок отримання права на керування транспортними засобами та суспільний порядок у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.

Отже ці суспільні відносини не є ідентичними, тому притягнення особи до відповідальності одночасно за ст. 126 КУпАП та ст. 382 КК України не призводять до порушення принципу «неможливості притягнення двічі за одне і те саме правопорушення» оскільки в обґрунтування обвинувачення за ст. 382 КК України покладено лише обставини невиконання судового рішення.

Зазначеними висновками вже користуються суди у своїй практиці, зокрема Шевченківський районний суд м. Запоріжжя у справі № 336/11938/23 визнав особу винуватою за ч. 5 ст. 126 КУпАП та, враховуючи, що правопорушника вже раніше було позбавлено права керування, суд звернувся до органів поліції та прокуратури з метою вирішення питання про притягнення її до кримінальної відповідальності за ст. 382 КК України.

З огляду на викладене правоохоронні органи та суд повинні скоординувати свої зусилля щодо належної фіксації та невідворотності покарання за такими фактами, оскільки ігнорування судового рішення про позбавлення права керування транспортними засобами є

неприпустимим. Такі водії ставлять під загрозу не тільки безпеку інших учасників дорожнього руху, а також посягають на загальні засади правосуддя, зокрема в контексті обов'язковості виконання судових рішень.

УДК 342.9

Купін А.П.

доц. НУ «Запорізька політехніка»

ПИТАННЯ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТА КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Необхідним елементом адміністративно-правового механізму організації контролю за діяльністю правоохоронних органів є визначення його предмета, форм та методів. На відміну від об'єкту контролю, яким є правоохоронні органи, його предмет дуже різноманітний, стосується як зовнішньої (правоохоронної), так і внутрішньої організаційної діяльності правоохоронних органів, може визначатись у правових актах чи обиратись суб'єктом контролю самостійно, залежить від компетенції та повноважень суб'єкта контролю. Предмет та форма контролю взаємопов'язані, оскільки залежно від предмета контролю обирається його форма, і навпаки, під час реалізації окремої форми контролю (наприклад, інспекційної перевірки чи інвентаризації) визначається її предмет. Проте, як у чинному законодавстві, так і у науковій літературі, досить часто предмет контролю ототожнюється з його об'єктом.

На нашу думку, на відміну від об'єкту контролю, який відповідає на питання кого контролюють, предметом контролю є те, що контролюють, тобто такими є окремі складові об'єкта контролю, в нашому випадку окремі структурні підрозділи, їх завдання та функції, персонал правоохоронних органів, їх завдання, функції та повноваження, предмети інфраструктури (склади, житлові та виробничі приміщення, автогосподарства тощо). Отже, у широкому значенні, предмет контролю за діяльністю правоохоронних органів можна визначити як процеси (негативні або позитивні), які відбуваються за їх участі, і які підлягають вивченню, аналізу та оцінці.

Варто відзначити те, що у деяких законодавчих та підзаконних актах, а також їх проектах, предмет контролю отримав нормативне визначення. Наприклад, у п.4, ст. 4 Закону України «Про національну безпеку України» предметом «цивільного контролю названо: 1) дотримання вимог Конституції і законів України у діяльності органів сектору безпеки і оборони, недопущення їх використання для узурпації

влади, порушення прав і свобод людини і громадянина; 2) зміст і стан реалізації стратегій, доктрин, концепцій, державних програм та планів у сферах національної безпеки і оборони; 3) стан правопорядку в органах сектору безпеки і оборони, їх укомплектованість, оснащеність сучасним озброєнням, військовою і спеціальною технікою, забезпеченість необхідними запасами матеріальних засобів та готовність до виконання завдань за призначенням у мирний час та в особливий період; 4) ефективність використання ресурсів, зокрема бюджетних коштів, органами сектору безпеки і оборони.

Вищенаведене нормативне визначення предмета контролю має як позитивні, так і негативні аспекти. Зокрема, позитивним є те, що законодавець виокремлює дві сфери предмета контролю: зовнішню, а саме дотримання органами сектору безпеки і оборони вимог законодавчих і підзаконних актів під час виконання ними правоохоронних завдань та функцій, дотримання (виконання) інших видів законодавства (екологічного, земельного, будівельного, з охорони праці тощо) під час службової діяльності та внутрішню, - дотримання органами сектору безпеки і оборони законодавства з питань проходження служби, правового та соціального захисту працівників та членів їх сімей, розгляду їх звернень, насамперед, скарг тощо. Негативним, з нашої точки зору, є те, що законодавець наголошує на необхідності дотримання вимог лише Конституції та законів України, натомість як відомо невід'ємною та найбільш об'ємною частиною законодавства є підзаконні нормативно-правові акти. Що стосується самого переліку предмета контролю, то законодавець називає лише деякі із його видів (обґрунтованість рішень, виконання програм реформування, формування і реалізація кадрової політики, використання видатків на потреби правоохоронної діяльності, участь в міжнародних миротворчих операціях, дотримання законності при розгляді органами державної влади, посадовими особами звернень і скарг працівників органів сектору безпеки і оборони та членів їхніх сімей).

Варто зауважити що переважна більшість законодавчих актів, які регулюють окремі види та підвиди контролю не передбачають окремих статей, присвячених регламентації предмета контролю. Крім того, приблизно у половині із них словосполучення «предмет контролю» й зовсім не використовується. Натомість характер суспільних відносин, які вони регулюють, дозволяє такий предмет визначити досить чітко.

Аналіз законодавчих та підзаконних актів, а також їх проєктів щодо визначення предмета контролю у цілому та за діяльністю правоохоронних органів зокрема дозволив зробити такі висновки: 1. Сучасному законодавству притаманне ототожнення об'єкта і предмета контролю. Зі змісту окремих статей законодавчих актів взагалі важко

розібрати, про що йдеться, про об'єкт чи про предмет контролю. 2. У деяких законодавчих та підзаконних актах, а також їх проектах, предмет контролю отримав нормативне визначення, яке має як позитивні, так і негативні аспекти, на яких наголошувалося вище. 3. Переважна більшість законодавчих актів, які регулюють окремі види та підвиди контролю не передбачають окремих статей, присвячених регламентації предмета контролю. Крім того, приблизно у половині із них словосполучення «предмет контролю» й зовсім не використовується. Натомість характер суспільних відносин, які вони регулюють, дозволяє такий предмет визначати досить чітко. 4. У деяких актах законодавства предмет контролю визначається у їх назві. 5. Предмет контролю залежить від: компетенції та повноважень суб'єкта його здійснення; від його форми; від його виду та підвиду.

УДК 324.5; 342.8

Максакова Р.М.

проф. НУ «Запорізька політехніка»

ПІДСТАВИ ПРИПИНЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ: НОТАТКИ ДО КОНСТИТУЦІЙНИХ ЗМІН

Протягом тривалого строку існування інституту глави держави в Україні, з 1991 року (коли на перших! чергових президентських виборах 1 грудня 1991 року було обрано першого Президента незалежної України Л.М. Кравчука) і до лютого 2014 року, - не виникало жодних питань щодо з'ясування підстав для припинення повноважень главою держави. Але життя ставить нові питання, пов'язані з підставами припинення повноважень глави держави. Якщо розглядати їх по мірі виникнення, то це дострокове припинення повноважень Президента України (далі - ПУ). 22 лютого 2024 року достроково припинив повноваження глава держави, обраний на чергових президентських виборах 17 січня 2010 року ПУ В.Ф. Янукович. Підставою для дострокового припинення повноважень глави держави стало самоусунення Президента від виконання конституційних повноважень. Про що 328 голосами народних депутатів «за» із 334 присутніх на засіданні парламенту було прийнято Постанову Верховної Ради України (далі - ВРУ) від 22 лютого 2014 року № 757-VII «Про самоусунення ПУ від виконання конституційних повноважень та призначення позачергових виборів ПУ». Відповідно до п. 1 Постанови встановлено, що ПУ В. Янукович у неконституційний спосіб самоусунувся від здійснення конституційних повноважень та є таким, що не виконує свої обов'язки. Проблемою цієї ситуації є те, що не лише

Президент в неконституційний спосіб самоусунувся від виконання конституційних повноважень, а й парламент в невизначений Конституцією спосіб (неконституційний спосіб) достроково припинив повноваження глави держави. Бо, як відомо, перелік підстав дострокового припинення повноважень глави держави є вичерпним (ч. 2 ст. 108 КУ), і серед них немає такої підстави, як самоусунення Президента. В згадуваній Постанові ВРУ від 22 лютого 2014 року № 757-VII парламентарі зазначили, що виходили при її прийнятті з обставин крайньої необхідності та враховували при її прийнятті те, що ПУ В. Янукович самоусунувся від виконання конституційних повноважень, що загрожує керованості держави, територіальній цілісності і суверенітету України, масовому порушенню прав і свобод громадян. Дійсно, на той час складно і неможливо було прийняти рішення відповідно до положень КУ (у зв'язку з відсутністю відповідно визначеної конституційно-врегульованої процедури) бо ніхто з укладачів КУ навіть не міг спрогнозувати можливий сценарій розвитку конституційних подій. Але такий випадок все ж таки трапився. І враховуючи цей досвід, існує нагальна потреба привести дії законодавців в конституційне русло та попередити на майбутнє випадки припинення повноважень глави держави в невизначений КУ спосіб, та, як наслідок, висунення сумнівів в легітимності ПУ обраного на позачергових виборах в результаті такого «конституційно неврегульованого» порядку дострокового припинення повноважень попереднього глави держави. Мається на увазі необхідність розширення підстав для дострокового припинення повноважень ПУ і внесення до ч. 2 ст. 108 КУ п'ятої підстави для дострокового припинення повноважень ПУ – самоусунення з посади. Зважаючи на перебування України в умовах воєнного стану, під час дії якого нормами ч. 2 ст. 157 КУ заборонено змінювати КУ, - такі зміни мають бути внесені в КУ одразу після закінчення дії правового режиму воєнного стану.

Ще одним болючим питанням щодо конституційно-визначеного порядку припинення повноважень ПУ стала ситуація, в якій наша країна опинилась сьогодні. 20 травня 2024 року спливає конституційний строк повноважень ПУ В.О. Зеленського, але парламент не призначив чергові вибори глави держави, які за КУ мали б відбутися в останню неділю березня 2024 року, а призначення їх мало відбутися ще в листопаді 2023 року. ВРУ пояснює таку «бездіяльність» та невиконання покладених на неї п. 7 ч. 1 ст. 85 та ч. 5 ст. 103 КУ повноважень існуванням законодавчої заборони щодо проведення виборів в умовах воєнного стану, встановленої відповідно до ч. 1 ст. 19 Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Окрім того, ця позиція парламентарів пояснюється й посиланням на норми ч. 2 ст. 64 КУ, положеннями якої не

заборонено обмежувати право вільно обирати і бути обраними до органів державної влади в умовах воєнного стану, що проголошене нормами ст. 38 КУ.

Разом з тим, в українському суспільстві існує й інша позиція з цього питання: обмеження на проведення президентських виборів мають бути визнані неконституційними, бо виключно положеннями КУ, а не законів!!! визначається строк повноважень глави держави, строки проведення виборів, підстави для припинення повноважень і обсяг повноважень ПУ. Отже, за відсутності прямої конституційної заборони щодо проведення президентських виборів в умовах воєнного стану, – існування законодавчої заборони має сумнівний (такий, що не відповідає нормам КУ) зміст, на відміну від парламентських виборів, проведення яких під час воєнного стану конституційно заборонено, що впливає зі змісту положень ч. 4 ст. 83 КУ. До того ж, відсутність Постанови ВРУ про призначення чергових президентських виборів та, як наслідок, їх непроведення у визначений КУ строк – порушує конституційно визначений порядок формування органів державної влади (в даному випадку – глави держави) – періодичність, що має істотне значення для функціонування демократичної держави, гарантування її республіканських засад (про що вказував Конституційний Суд України (далі - КСУ) в Рішенні від 29 травня 2013 року № 2-рп/2013 (абзац перший пункту 3 мотивувальної частини).

Для зняття напруги в суспільстві, що виникла у зв'язку з цією ситуацією та єдиним вірним її вирішенням станом на сьогодні може бути відповідна реакція КСУ у вигляді реалізації покладеного на нього нормами ч. 1 п.1 ст. 150 КУ повноваження щодо вирішення питання про конституційність положень ч. 1 ст. 19 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» в частині заборони проведення президентських виборів. Але для реалізації такого повноваження КСУ має отримати відповідне конституційне подання суб'єктом внесення якого можуть бути: ПУ, щонайменше 45 народних депутатів України, Верховний Суд, Уповноважений ВРУ з прав людини або ВР АРК. Поки що ніхто з цих суб'єктів не наважився взяти на себе таку місію і розв'язати болюче питання сьогодні. До того ж, ця ситуація має поставити на майбутнє питання про внесення відповідних змін до КУ щодо визначення конституційного статусу глави держави в умовах воєнного стану.

УДК 347.9

Мартиненко А.В.

асп. НУ «Запорізька політехніка»

ПРОБЛЕМА СТЯГНЕННЯ ЗАБОГОВАНОСТІ У НАКАЗНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ДЛЯ ОСББ

В Україні ОСББ це далеко не новація, адже Закон України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» був прийнятий у далекому 2001 році. Саме цей закон є основою створення та діяльності ОСББ. Відповідно до статті 1 Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» (далі – Закон), ОСББ визначається як юридична особа, яка створена для управління, утримання та використання майна співвласників будинку. Тобто, навіть із визначенням зрозуміло, що ОСББ – це самостійна юридична особа, яка є вільною в укладанні договорів, ведення та управління справами тощо, а це вже дає значну перевагу над комунальною власністю (КП «Керуюча компанія», ЖЕД). Тому, що всі учасники ОСББ можуть приймати активну участь в управлінні будинком, а саме визначати методи та способи управління, затверджувати такий собі бюджет (кошторис) об'єднання, який витрачати на облаштування будинку, знову ж таки, на власний розсуд та наймати на свій вибір робітників та різноманітних працівників будинку (електрика, двірника тощо). Сума внесків на утримання будинку встановлюється самими власниками квартир та ухвалюється на загальних зборах. Як часто буває практично в кожному будинку є недобросовісні власники або наймачі квартир які не сплачують внески за утримання будинку. З моменту прийняття закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» у 2001 році ОСББ зверталось до суду у рамках наказного провадження адже вказаний спосіб захисту порушеного права є досить економічним щодо сплати судового збору, швидким, адже розгляд зави про видачу судового наказу повинен відбутися на протязі п'яти днів з дня її надходження, а якщо боржником у заяві про видачу судового наказу вказана фізична особа, яка не має статусу підприємця, - протягом п'яти днів з дня отримання судом у порядку, передбаченому частинами п'ятою, шостою статті 165 цього Кодексу, інформації про зареєстроване у встановленому законом порядку місце проживання (перебування) фізичної особи - боржника. Але на теперішній час суди масово відмовлюсь у видачі судового наказу за заявою ОСББ мотивуючи тим що відповідно до частини першої статті 160 ЦПК України судовий наказ що видається судом за результатами розгляду вимог, передбачених статтею 161 цього Кодексу. Пунктом 3 частини першої статті 161 Цивільного

процесуального кодексу України передбачено, що судовий наказ як особлива форма судового рішення може бути виданий у разі, якщо заявлено вимогу про стягнення заборгованості за оплату житлово-комунальних послуг. В свою чергу, останні визначаються як «результат господарської діяльності, спрямованої на забезпечення умов проживання та перебування осіб у жилих і нежилых приміщеннях, будинках і спорудах, комплексах будинків і споруд відповідно до нормативів, норм, стандартів, порядків і правил» (ч. 1 ст. 1 Закону України «Про житлово-комунальні послуги»). Разом з тим мета створення та предмет діяльності ОСББ, встановлені чинним законодавством, не передбачають провадження ним господарської діяльності. Тому ОСББ не може розглядатися як виробник/виконавець житлово-комунальних послуг відповідно до закону. При цьому згідно з ч. 1 ст. 16 Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» об'єднання має право відповідно до законодавства та свого статуту встановлювати порядок сплати, перелік та розміри внесків і платежів співвласників, у тому числі відрахувань до резервного та ремонтного фондів. З наведеного випливає, що сплата внесків і платежів, встановлених ОСББ, не є оплатою житлово-комунальних послуг, а вимога про стягнення заборгованості за такими внесками і платіжками не може розглядатися в порядку наказного провадження. Ця обставина позбавляє ОСББ можливості скористатися перевагами зазначеного провадження у відносинах із недобросовісними платниками, ставить його у гірше становище порівняно з іншими виконавцями послуг з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій. Таким чином, з метою наділення ОСББ додатковими інструментами для забезпечення виконання покладених на нього завдань необхідно доповнити законодавчий перелік вимог, які можуть розглядатися в порядку наказного провадження, вимогою про стягнення заборгованості за оплату внесків і платежів, встановлених ОСББ.

УДК 340

Пальченкова В.М.

проф. НУ «Запорізька політехніка»

СПІВВІДНОШЕННЯ ПРАВА І СОЦІАЛЬНОГО КОНТРОЛЮ

Співвідношення ж права та соціального контролю проявляється в трьох складових: кількості (ролі) права, нормативній локації, нормативному спрямуванні.

Якщо в суспільстві домінує ідеологія, котра ставить доцільність вище, ніж правовий формалізм, то правовий контроль буде цінуватись нижче, ніж неформальний, хоча, можливо, держава залишить інституційний контроль на більш вищому щаблі, обминаючи правові норми. У випадку, коли в суспільстві соціальний порядок тримається переважно на соціалізації і моралі, то запобігання шкідливої поведінки виконують перш за все вони, а не право. У такому суспільстві ефективність соціального контролю не залежить від складності писаного права.

Певна річ, що в традиціоналістичних суспільствах, а також в державах з авторитарним чи тоталітарним політичними режимами роль права як засобу формального соціального контролю значно знижена. Натомість їм більш притаманний неформальний або формальний політичний соціальний контроль. Роль формального контролю послаблюється в тих суспільствах, де ширше представлені посередництво й громадські слухання.

Однак право має не лише на репресивну складову. Ми можемо сподіватися на закони, прийняті демократичним шляхом, які забезпечать економічний, фінансовий, бюджетний, валютний, митний, податковий, міграційний, екологічний, торговий, санітарний, прокурорський, судовий, кримінально-правовий тощо контроль. Розумне врівноваження, баланс соціального й правового контролю здатні забезпечити рівень девіантної поведінки на допустимому рівні. Втім, очевидно, що виходячи з переважно формальних уподобань, слід пам'ятати, що неможливо забезпечити такий баланс, якщо формальні правила будуть розходитися з неформальними, а в іншому випадку, тобто з тим, з яким стикається держава, забезпечення формальних правил буде надзвичайно витратним під час реалізації.

Важливо звернути на таку реальність, що нормативна локація залежить від правових парадигм, які можуть бути, наприклад, орієнтовані на соціальну перевагу певних верств. Нормативна локація впливає на соціальну стратифікацію в суспільстві. Наприклад, певні верстви менше зазнають формально-правового тиску або вони вилучені з-під дії найбільш репресивних механізмів права. Така ситуація нині сприймається як несправедлива, але від цього вона не стає менш поширеною.

Нормативне спрямування полягає в неоднакових стандартах права до різних верств населення держави. Йдеться про політичні, економічні еліти, середній клас та інші верстви. Як правило, навіть сучасне право демонструє більшу репресивність заходів соціального контролю щодо правопорушень, котрі зачіпляють інтереси представників правлячої еліти

або які становлять клас економічної еліти. Їхні інтереси підтримуються шляхом лобіювання законів, економічних та соціальних реформ тощо, що безпосередньо відбивається на змісті та характері права.

Очевидно, що погляд на право як прояв формального соціального контролю залежить від парадигми права, з якої свідомо чи ні виходить дослідник. При цьому важливо розуміти, що від парадигми права залежить також і роль неформальних соціальних інституцій у становленні й функціонуванні права як форми соціального контролю. Якщо взяти легізм як парадигму права, виявом якого може бути певною мірою й правовий позитивізм, то з усією очевидністю виходить, що вплив громадських інституцій на право буде або відкидатися, або не помічатися. І все ж, це не означає, що історично такого впливу не було чи ним можна знехтувати. Зокрема, Ю. Пенг зазначає, що формальні інституції часто прагнуть вилучити або вирвати з корінням попередні культурні норми та традиції, які сприймаються як небажані, але навіть якщо становлення права відбувається без впливу попередніх правил, що важко уявити, то стабільні норми все одно включають ці норми та традиції.

З позиції легізму можна охарактеризувати й концепцію права як засобу (інструменту) соціального контролю (інструментальна концепція права), котра є різновидом соціологічного розуміння права, заснованого на філософії прагматизму й інтерпретації права в контексті соціологічної концепції соціальної інженерії, у якій праву відводиться суттєва роль по модернізації суспільства. Вона представлена в основному англо-американською теорією права й такими течіями, як біхевіоризм, «правовий реалізм» та ін. Найбільш впливовим представником якої був Р. Паунд. Незважаючи на різні модифікації, усі ці течії базуються на філософії прагматизму, об'єднані подібним розумінням права. Право представляється як інструмент (засіб) соціального контролю, і йому (праву) відводиться суттєва роль у перебудові суспільства. В інструментальному трактуванні право є соціальним явищем і саме в суспільстві слід шукати джерело права, у ньому ж право реалізує свої функції.

РІВНІ, РІЗНОВИДИ ТА КОНЦЕПТИ ДЕМОКРАТИЧНОГО ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ

У сучасному світі демократія визнається одним з основних політичних принципів, що забезпечують розвиток та стабільність суспільства. Розглядаючи демократію, важливо розуміти різні її аспекти, такі як рівні, різновиди та концепти.

На першому рівні розглядається політична демократія. Це система управління, де влада належить народу чи його представникам. Політична демократія передбачає широкий спектр громадянських прав та свобод, включаючи право голосу та участь у прийнятті політичних рішень через вибори та інші механізми громадянської участі.

На другому рівні розглядається економічна демократія. Ця система передбачає, що рішення щодо економічних питань, таких як розподіл ресурсів та управління виробництвом, приймаються демократичними засобами. Це може включати участь громадян у власності на підприємствах, кооперативні форми виробництва та інші механізми.

Соціальна демократія є третім рівнем демократії. Вона спрямована на забезпечення соціальної справедливості та рівності через систему соціальних програм, заходів з розподілу багатства та захисту прав та інтересів різних соціальних груп.

Одним з різновидів демократії є представницька демократія. У цій системі громадяни обирають представників, які приймають рішення від їх імені у законодавчих, виконавчих та інших органах влади.

Пряма демократія є іншим різновидом, де громадяни безпосередньо беруть участь у прийнятті політичних рішень, зазвичай через референдуми, народні збори та інші механізми.

Ліберальна демократія поєднує елементи демократії з гарантіями прав і свобод громадян, що захищаються конституцією та іншими законами.

Соціальна демократія, як різновид демократії, акцентується на соціальній справедливості та захисті прав соціально вразливих груп населення, включаючи соціальні програми та заходи з рівноправності.

Серед концепцій демократії варто відзначити мажоритарну демократію, де прийняття рішень базується на більшості голосів, і консенсусну демократію, що ставить акцент на досягненні консенсусу та компромісу між різними групами.

Демократія різних рівнів визнає необхідність включення громадян у прийняття рішень на різних рівнях влади, від місцевого до міжнародного.

Електронна демократія використовує інформаційні технології для поліпшення доступу громадян до політичного процесу та прийняття рішень.

Розуміння різних рівнів, різновидів та концепцій демократії допомагає краще розкрити сутність цього політичного режиму та виявити його переваги та недоліки. Дослідження цих аспектів є важливим для побудови стійких, справедливих та ефективних демократичних систем у різних країнах світу.

УДК 340.12

Саміло Г.О.

доц. НУ «Запорізька політехніка»

ЮРИДИЧНА АРГУМЕНТАЦІЯ ПРИ ПРАВозАСТОСУВАННІ

Аналітична юридична аргументація є фундаментальною складовою правового аналізу та юридичного мислення, що дозволяє юристам і суддям викладати обґрунтування своїх рішень та висновків на основі системного аналізу правових норм і фактів справи. Цей метод аргументації має за мету дослідження та виявлення зв'язків між правовими положеннями, їх застосуванням до конкретних обставин та визначенням правових наслідків, які з цього випливають.

Основою аналітичної юридичної аргументації є логіка та системність у викладі матеріалу, що вимагає чіткого розуміння юридичної термінології, знання законодавства та судової практики. Важливим елементом аналітичної аргументації є здатність до критичного аналізу джерел права та їх інтерпретації з урахуванням змін у законодавстві та суспільних відносинах.

Юристи, які використовують аналітичний метод аргументації, мають здатність виділяти ключові аспекти справи, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між діями сторін та правовими нормами, а також обґрунтовувати свої висновки, опираючись на докази та логічне міркування.

Однією з вимог до аналітичної юридичної аргументації є несуперечливість аргументів. Юрист повинен уникати внутрішніх протиріч у своїй аргументації та забезпечувати послідовність та логічність викладу матеріалу. Це також включає термінологічну ясність

та точність у формулюваннях, що сприяє кращому розумінню аргументів судом, клієнтами та іншими зацікавленими сторонами.

Аналітична юридична аргументація також вимагає врахування соціальних наслідків прийняття тих чи інших рішень. Юрист повинен аналізувати не тільки правові, але й соціальні, економічні та моральні аспекти справи, щоб забезпечити виваженість та справедливість судового рішення.

Використання аналітичної юридичної аргументації дозволяє не тільки обґрунтувати позиції сторін у правовому спорі, але й сприяє розвитку правової науки та практики, оскільки кожен випадок може стати основою для формування нових правових принципів та підходів.

Діалектична юридична аргументація є процесом, який включає динамічний обмін думками та аргументами між сторонами з метою досягнення об'єктивної істини або найбільш справедливого рішення. Відмінною рисою діалектичного методу є його здатність до виявлення протиріч у аргументації опонента та формування власної позиції як реакції на ці протиріччя. Це сприяє більш глибокому розумінню предмета спору та відкриває шлях до компромісу або до обґрунтованого вирішення конфлікту.

Основне завдання діалектичної аргументації полягає у забезпеченні безсторонності та об'єктивності дискусії. Це досягається завдяки дотриманню основних процедурних правил, які створюють рівні умови для всіх учасників дискурсу. Важливим аспектом є забезпечення вільного доступу до дискурсу, де кожен може висловлювати свої думки, погляди та сумніви без страху перед можливими наслідками.

Діалектична аргументація вимагає від юристів не тільки глибоких знань у галузі права, але й навичок ефективного спілкування, здатності слухати опонента та адаптувати власну аргументацію відповідно до ходу дискусії. Юристи повинні вміти формулювати чіткі та логічно послідовні аргументи, визнавати вагомість аргументів протилежної сторони та водночас критично оцінювати слабкі місця в їх аргументації.

Один з найважливіших аспектів діалектичної аргументації полягає в готовності до компромісу. У багатьох випадках правовий конфлікт не має однозначного рішення, яке б повністю задовольнило інтереси обох сторін. Тому здатність до пошуку оптимального рішення, яке максимально враховує інтереси всіх учасників, є ключовою для успішного застосування діалектичного методу.

В сучасній юридичній практиці діалектична аргументація набуває особливого значення у вирішенні складних та суперечливих справ. Вона сприяє більшій прозорості та відкритості правової системи, дозволяє

кожній стороні висловити свою позицію та допомагає суду встановити всі обставини справи для прийняття об'єктивного рішення.

Юридична аргументація не просто відіграє центральну роль у щоденній практиці правозастосування, вона також є двигуном розвитку та вдосконалення правової системи в цілому. Через динамічний обмін думками, аналіз судової практики та взаємодію між теорією та практикою, юридична аргументація сприяє формуванню нових правових доктрин, удосконаленню законодавства та зміцненню верховенства права.

Через процес юридичної аргументації виявляються прогалини та нечіткості в законодавстві, що спонукає законодавців до його перегляду та вдосконалення. Аналіз різних правових випадків та судових рішень дозволяє визначити напрямки, у яких потрібні зміни або доповнення до існуючих законів, тим самим сприяючи підвищенню ефективності правової системи.

Юридична аргументація є невід'ємною частиною правового процесу, яка впливає не тільки на результати конкретних справ, але й на розвиток правової системи в цілому. Вона лежить в основі судової практики, сприяє вдосконаленню законодавства та зміцненню верховенства права, виступаючи як засіб захисту основоположних прав та свобод громадян. Важливість юридичної аргументації у сучасному правовому дискурсі не може бути переоцінена, оскільки вона відіграє ключову роль у формуванні справедливого, ефективного та доступного для всіх правосуддя

УДК 342.7

Свистунова О.В.

асп. НУ «Запорізька політехніка»

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПОСАДОВИХ ОСІБ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Юридична відповідальність забезпечує виконання законодавства у сфері соціального захисту, захищає права громадян і дозволяє покласти відповідальність за порушення законів на тих, хто вчиняє подібні правопорушення.

Звернемо увагу на окремі види юридичної відповідальності посадових осіб органів місцевого самоврядування у сфері соціального захисту. Конституційно-правова відповідальність відноситься до системи заходів, спрямованих на забезпечення додержання

конституційних норм та принципів влади. У контексті місцевого самоврядування вона передбачає застосування різних механізмів впливу на посадових осіб місцевого самоврядування у випадках порушення конституційних норм або невиконання ними обов'язків. Національне законодавство містить конституційні норми, що регулюють повноваження органів місцевого самоврядування та встановлюють вимоги щодо їх діяльності. Крім того, важливу роль у забезпеченні нормативно-правових гарантій права на соціальний захист відіграють державні органи які здійснюють контроль за діяльністю місцевих органів влади. Ці органи мають повноваження вживати заходів у разі порушення конституційних норм чи невиконання обов'язків місцевими органами влади, але не мають право втручатися у здійснення органами місцевого самоврядування наданих їм власних повноважень.

Адміністративна відповідальність передбачена для забезпечення ефективності функціонування державних органів та інших установ у сфері соціального захисту. Так, за надання документів, що містять недостовірні дані про трудову діяльність працівника передбачається накладення штрафу на посадових осіб підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та громадян – суб'єктів підприємницької діяльності від тридцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (частина 1 стаття 41 КУпАП України).

Дисциплінарна відповідальність передбачена для забезпечення ефективного функціонування державної служби, збереження довіри громадян до влади та підвищення стандартів професійної поведінки серед державних службовців. Конкретні випадки правопорушень, які можуть бути підставою для дисциплінарної відповідальності, зазвичай визначаються законодавством. Так, відповідно до статті 65 Закону України «Про державну службу» визначається, що підставою для притягнення державного службовця до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку, тобто протиправної винної дії або бездіяльності чи прийняття рішення, що полягає у невиконанні або неналежному виконанні державним службовцем своїх посадових обов'язків та інших вимог, встановлених законом та іншими нормативно-правовими актами, за яке до нього може бути застосоване дисциплінарне стягнення.

Цивільно-правова відповідальність посадових осіб органів місцевого самоврядування за завдану шкоду громадянам у сфері соціального захисту є важливим механізмом захисту прав громадян та забезпечення відповідальності державних службовців за свої дії. Так, відповідно до статті 77 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» встановлюється, що шкода, заподіяна юридичним і фізичним

особам в результаті неправомірних рішень, дій або бездіяльності органів місцевого самоврядування, відшкодовується за рахунок коштів місцевого бюджету, а в результаті неправомірних рішень, дій або бездіяльності посадових осіб місцевого самоврядування – за рахунок їх власних коштів у порядку, встановленому законом. Тобто громадяни мають право звертатися до суду на відшкодування шкоди заподіяної посадовими особами органів місцевого самоврядування та на об'єктивний судовий розгляд своєї справи за цивільно-процесуальними нормами.

Кримінальна відповідальність посадових осіб органів місцевого самоврядування у сфері соціального захисту передбачена у випадках вчинення злочинів, які порушують закон і завдають шкоди інтересам громадян у цій сфері. Злочини такого характеру можуть охоплювати недбале виконання посадових обов'язків, корупційні дії, а також інші порушення, що можуть призвести до погіршення стану соціального захисту громадян чи до інших негативних наслідків. Так, відповідно до статті 364 Кримінального кодексу України передбачається кримінальна відповідальність за зловживання владою або службовим становищем. Звісно, притягнення до кримінальної відповідальності здійснюється при проведенні слідства та судового розгляду справи відповідно до вимог кримінального законодавства України.

Отже, систему гарантій соціального захисту необхідно постійно удосконалювати шляхом уніфікації та конкретизації юридичної відповідальності за порушення законодавства у сфері соціального захисту.

УДК 349.2

Смолярова М.Л.

доц. НУ «Запорізька політехніка»

СОЦІАЛЬНА КОНЦЕПЦІЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УКРАЇНІ

Соціальна концепція заробітної плати в Україні охоплює різноманітні аспекти, орієнтовані на забезпечення рівності, справедливості та соціального захисту працівників. Ці аспекти враховуються при формуванні політики заробітної плати в Україні з метою забезпечення соціальної справедливості для всіх працівників. Так, відповідно до Закону України «Про оплату праці» правове регулювання оплати праці здійснюється за допомогою двох методів: державного та договірному.

На державному рівні встановлюється мінімальний розмір заробітної плати, який гарантує мінімальний рівень життя працівників. Крім цього,

встановлюються інші державні норми оплати праці та гарантії. Держава може встановлювати нормативи щодо за роботу в надурочний час; у святкові, неробочі та вихідні дні; у нічний час; за час простою, який мав місце не з вини працівника; при виготовленні продукції, що виявилася браком не з вини працівника; працівників молодше вісімнадцяти років, при скороченій тривалості їх щоденної роботи тощо. Крім заробітної плати, працівники можуть мати право на оплату щорічних відпусток; за час виконання державних обов'язків; для тих, які направляються для підвищення кваліфікації, на обстеження в медичний заклад; для переведених за станом здоров'я на легшу нижчеоплачувану роботу; переведених тимчасово на іншу роботу у зв'язку з виробничою необхідністю; для вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років, переведених на легшу роботу; при різних формах виробничого навчання, перекваліфікації або навчання інших спеціальностей; для донорів тощо. Ці державні заходи спрямовані на підтримку соціального добробуту населення.

Договірне регулювання оплати праці є важливим інструментом, який надає можливість покращувати умови оплати праці працівників. Це означає, що оплата праці встановлюється на основі системи угод, що укладаються на національному (генеральна угода), галузевому (галузева (міжгалузева) угода), територіальному (територіальна угода) та локальному (колективний договір) рівнях відповідно до законів. Договірне регулювання дозволяє сторонам здійснювати взаємодію і враховувати конкретні умови та потреби, що сприяє більшій гнучкості та ефективності в системі оплати праці. Крім того, воно може сприяти стимулюванню працівників до досягнення кращих результатів та підвищенню їхнього професійного розвитку.

Суттєву соціальну напругу в суспільстві створює соціальна нерівність у розмірах заробітної плати. Ця нерівність може бути спричинена різними чинниками, включаючи соціальні, гендерні та професійні ознаки. Тому важливо приділяти увагу зменшенню цих нерівностей через прийняття ефективних політичних та соціальних заходів, спрямованих на підвищення рівня заробітної плати та забезпечення рівних умов для всіх працівників.

Крім того, заробітна плата виступає важливим інструментом для стимулювання працівників та забезпечення ефективної роботи на робочому місці. Тобто заробітна плата відображає справедливую оцінку праці та навичок працівника, це стимулює його зацікавленість у виконанні завдань на високому рівні. Використання системи премій, бонусів, податкових пільг та інших засобів стимулювання може мотивувати працівників до досягнення високих результатів та відповідно

високої оплати праці. Якщо працівник відчуває, що його зарплата відповідає його зусиллям і результатам, він буде працювати більш ефективно та продуктивно. Використання об'єктивних методів оцінки професійного рівня працівників допомагає визначити їхню відповідність до певних критеріїв і встановити адекватний рівень оплати. Заробітна плата має бути достатньою, щоб забезпечити достойний рівень життя для працівника та його сім'ї. Забезпечення гідної заробітної плати, яка відповідає внеску та навичкам працівника, є ключовим елементом справедливої системи оплати праці. Також важливо, щоб заробітна плата виплачувалася вчасно та без затримок. Затримки у виплаті можуть призвести до фінансових труднощів для працівників і створити негативну атмосферу на підприємстві. Тобто механізм оплати праці на підприємстві повинен відповідати вимогам трудового законодавства. Важливу роль у механізмі оплати праці також відіграє врахування рівня соціального розвитку трудового колективу, що допомагає підприємству створити оптимальні умови праці та забезпечити соціальний захист для своїх працівників.

Отже, врахування різноманітних факторів (застосування засобів стимулювання, форм оцінки професійного рівня, принципу гідної заробітної плати, дотримання норм трудового законодавства, рівень соціального розвитку трудового колективу) у механізмі оплати праці на підприємствах є важливим для створення ефективних та справедливих систем оплати, які не лише мотивують працівників до досягнення високих результатів, але і сприяють розвитку підприємства в цілому.

УДК 349

Сорока Д.Г.

старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

АДМІНІСТРАТИВНА ПРОЦЕДУРА ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Незважаючи на повномасштабну війну яку веде рф проти нашої держави, Україна не зупиняється і продовжує трансформувати своє законодавство до законодавства ЄС. Кроки до Європейського союзу, членства України в ньому відбуваються щоденно, хоча війна звісно вносить свої поправки і корективи, тому на сьогодні цей процес є ускладненим.

Через низку подій розробка, створення і підписання Закону України «Про адміністративну процедуру» (ЗАП) має свою непросту історію. 16 листопада 2021 року ЗАП був ухвалений у другому читанні, на який було

накладено вето Президента. Після доопрацювання, з включенням пропозицій глави держави ЗАП було ухвалено 17 лютого 2022 року, але через розпочату повномасштабну війну РФ підписання цього закону було відкладено і тільки через 3 місяці після ухвалення ЗАП було підписано Президентом України (13 червня 2022 року).

Важливість ухвалення ЗАП полягає в тому, що Україні аби набути членства у ЄС важливо максимально відповідати Копенгагенським критеріям, які були визначені Європейською Радою під час засідання 1993 року. Політичні критерії включають: демократію, верховенство права та прав людини. Належне урядування в цьому випадку набирає свого особливого значення, відносини громадянин – органи публічного адміністрування повинні будуватися на понятті базового принципу додержання прав людини і одним з інструментів може стати загальна адміністративна процедура.

Відповідно до Закону України «Про адміністративну процедуру» було забезпечено нововведення такі як:

встановлення права особи бути вислуханою до прийняття несприятливого адміністративного рішення. Забезпечує право бути вислуханим до прийняття негативного адміністративного рішення, це може змінити позицію адміністративного органу, або можливість пояснити особі, що її вимога є безпідставною (наприклад, у випадку зменшення пенсії або відмови у призначенні субсидії);

введення категорії «заінтересована особа». Запровадження категорії «заінтересована особа» дозволяє уникнути конфліктів та сприяє прийняттю виважених рішень. (Якщо певна земельна ділянка планується до забудови, то мешканці прилеглих територій мають право участь у розгляді справи на отримання дозволу на її забудову).

з'являється зобов'язання органів влади на обґрунтування адміністративних актів, мотивування негативних рішень та пояснювання громадянам, чому було прийнято те чи інше рішення;

а також процедура надання послуг якої слід дотримуватися стає чіткою, зрозумілою та прозорою, що забезпечує мінімізувати ризик виникнення корупції;

адміністративні органи зможуть збирати документи та інші докази, запитувати інформацію та дані за власною ініціативою, якщо це необхідно для з'ясування обставин, що мають значення для вирішення справи;

правонаступництво адміністративних органів, що забезпечить можливість уникнення відповідальності через реорганізацію чи ліквідацію того чи іншого адміністративного органу, перехід компетенцій до правонаступника [1] .

З ухваленням Закону України «Про адміністративну процедуру» з'являється низка таких термінів, як: «адміністративний орган», «адміністративні акти», «функції публічної адміністрації».

Вадим Борисович Авер'янов ще з середини 90х років говорив про нову концепцію адміністративного права, для повного розкриття сутності демократизму в державі шляхом удосконалення законодавства, відходячи від існуючих понять в КАСУ, замінюючи широке і неоднозначне поняття «суб'єкта владних повноважень» до категорії «адміністративний орган», що відповідає законодавству багатьох країн на сьогодні.

Закон України «Про адміністративну процедуру» викликав багато різних «за» та «проти», адже правники також вказують на норми, які породжують додаткову бюрократизацію в країні (перелік норм, що регулюють залучення заінтересованих осіб, та обґрунтування рішень адміністративним органом), називаючи доводи, про затягування процесу. Наголошуючи на Загальній декларації прав людини і забезпеченню норм Конституції, ми не можемо відійти від такої процедури, адже вона забезпечує високий рівень демократизму та справедливості.

В ЗУ «Про адміністративну процедуру» є низка норм, що вказують на можливість автоматизації надання адміністративних послуг, але в тих випадках де це є доцільним.

Отже, 15 грудня 2023 року Закон України «Про адміністративну процедуру» офіційно набрав чинності, новели які він містить в собі змушують законодавця вносити зміни у велику кількість законодавчих актів, адже беручи до уваги деякі країни прийняття такого закону вимагало внесення змін до 100-150 НПА. Також одним з важливим елементів функціонування Закону було навчання (публічних службовців, студентів, викладачів), для загального розуміння і поширення норм закону на велике коло осіб.

Для науковців це велике поле для роботи, розробка теоретичних інститутів, дослідження норм, їх вплив на законодавство, публічні органи і суспільство, можливість розробки змін, доповнень до ЗАП.

Ухвалення такого роду законів наближає нашу державу стати в одному ряду з іншими країнами-членами ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX «Про адміністративну процедуру» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text> (дата звернення 05.04.2024)

**СЕКЦІЯ «ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА,
КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО, АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО,
ТРУДОВЕ ПРАВО»**

УДК 343.8(9)

Авраменко М.Д.

студ. гр. Ю-111 НУ «Запорізька політехніка»

**HOWARD ASSOCIATION: ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ
СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ**

Джон Говард (1726-1790) – видатний англійський тюремознавець і тюремний реформатор, громадський діяч, філантроп. Його основними працями є: «The State of the Prisons In England and Wales» (1777); «An account of the principal lazarettos in Europe, with various papers relative to the plague» (1791) [1, с. 253-254]. Ці книги дали перший поштовх для реформування системи тюремних закладів Європи та Великобританії в XVIII-XX ст.

Перша благодійна організація імені Дж. Говарда була заснована у Великобританії, майже через століття після смерті відомого філантропа, у 1866 р. під назвою Howard Association. Засновники громадської організації вважали, що в державі виникла необхідність в проведенні нової пенітенціарної реформи, основним завдання якої повинно було стати запобігання злочинності, зокрема рецидивної. Саме тому, метою Асоціації було проголошено «просування найефективніших засобів виправлення засуджених». У своєму першому річному звіті за 1867 р. члени товариства заявили, що їх зусилля будуть зосереджені на впровадженні у в'язницях оплачуваної праці, що повинно сприяти перевихованню засуджених, та боротьбі за скасування смертної кари [2].

Після злиття Howard Association з Penal Reform League у 1921 р., організація змінила свою назву на The Howard League for Penal Reform. Період подальшого розвитку відзначився реагуванням на заклики громадськості та розробкою інноваційних підходів у сфері пенітенціарії. Натхненні ідеями Джона Говарда, члени організації активно долучилися до створення Асоціації магістратів і служби пробації, а також стежили за розвитком інших компонентів пенітенціарної системи Великобританії. Завдяки активній та професійній взаємодії з Лігою Націй, реорганізованої згодом в Організацію Об'єднаних Націй, The Howard League for Penal Reform у 1947 р. стала однією з перших неурядових організацій, які отримали II-ий консультативний статус в ООН. Відтоді, організація тісно співпрацює з органами ООН, проводячи дослідження та пропонуючи найкращі практики. Значним доповненням до діяльності

організації є «The Howard Journal of Crime and Justice», міжнародне рецензоване видання, що присвячене публікації передових теорій, досліджень та обговорень усіх аспектів глобального взаємозв'язку між злочинністю та правосуддям. Також The Howard League for Penal Reform брала активну участь у численних вагомих та результативних кампаніях, наприклад таких як Національна асоціація за скасування смертної кари, яка була заснована у 1948 р., а вже у 1965 р. смертну кару у Великобританії було скасовано. Також у результаті зусиль організації було створено фонд для компенсації збитків жертвам злочинів. Обмеження на передачу книг ув'язненим були скасовані також завдяки відомій кампанії The Howard League for Penal Reform – «Books For Prisoners».

Організація у різний час не тільки проводила, але й ініціювала значущі дослідження у сфері пенітенціарії, такі як дослідження Комісії з питань англійських в'язниць сьогодні, яке було проведено задля аналізу мети та обмежень системи кримінального правосуддя і розробки стратегічного плану для комплексних, довгострокових змін. Дослідження «Inquiry into Former Armed Service Personnel in Prison», проведене The Howard League for Penal Reform, було спрямовано на вивчення способів поліпшення підтримки тих, хто звільнився зі Збройних сил Великої Британії, з метою запобігання вчиненню ними злочинів. Іншим дослідженням, яке ініціювала організація, було дослідження проведене Комісією з питань шкоди, завданої злочинністю та азартними іграми. Це було першим дослідженням такого роду, яке наголошувало на зв'язку між азартною ігровою діяльністю та злочинністю. Також The Howard League for Penal Reform активно впливає на законодавство, політику та практики, що стосуються молодих осіб, що перебувають у в'язницях. Наприклад у 2002 р. організація досягла історичної перемоги у судовому процесі, який призвів до законодавчої реформи, що гарантує дітям, які знаходяться під вартою, права на захист, передбачені Законом про дітей 1989 року. Організація також співпрацює з поліцейськими департаментами Уельсу та Англії, досягнувши зниження кількості арештів дітей на більш ніж 70% [3].

Хоча з 1866 року відбулися значні зміни, ще залишається багато завдань, які потребують уваги The Howard League for Penal Reform та інших благодійних організацій, що діють у сфері пенітенціарної філантропії, проте саме у своєму постійному прагненні до зменшення рівня злочинності, поліпшення життя суспільства та зменшення кількості ув'язнених, організації ім. Джона Говарда продовжують втілювати його ідеї в життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Юртаєва К. «Говард Джон» Велика українська кримінологічна енциклопедія. У 2 т. Т. 1: А-Л. Харків : «Факт», 2021. – 853 с.
2. Пальченкова В. М., Авраменко М. Д. Становлення та розвиток пенітенціарної філантропії (громадські організації імені Джона Говарда). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 9. С. 39–42.
3. Our journey. Howard League for Penal Reform. URL: <https://howardleague.org/our-journey/> (дата звернення : 15. 08. 2023).

УДК 343.8(09)

Тітов М.О.

студ. гр. Ю-113 НУ «Запорізька політехніка»

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОБОРНСЬКОЇ СИСТЕМИ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Оборнська система виконання покарань у виді позбавлення волі ґрунтується на принципах ізоляції та мовчання. Вона виникла в США на початку XIX ст. у в'язниці штату Нью-Йорк, що розташована у місті Оберн. Ця система, має низку особливостей, які відрізняють її від інших видів виконання покарань у виді позбавлення волі. Основною метою такої системи є не тільки покарання злочинців, але й їх реабілітація та підготовка до повернення у суспільство.

Сутність цієї системи полягала в тому, що засуджені утримувалися відокремлено один від одного, інколи навіть у суворій самоізоляції, з метою уникнення будь-яких контактів та можливості спілкування. На думку засновників в'язниці в Оберні, такий підхід повинен був забезпечити внутрішнє відновлення засудженого й зосередити його на саморефлексії та саморозвитку.

Система ізоляції та мовчання вимагала суворого дотримання правил та режиму від самого засудженого, вона включала обмеження руху, доступ до інформації, розмов та інших форм комунікації з засудженими чи зовнішнім світом. Прибічники Обернської системи виконання покарання у виді позбавлення волі вважали, що саме ізоляція та можливість соморефлексії, роздумів дасть можливість злочинцю повернутися у суспільство відновленою людиною та покаятися у скоєному злочині.

На нашу думку Обернська система ізоляції та мовчання що зародилася в США на початку XIX ст., має як ряд переваг, що роблять її ефективним інструментом боротьби з злочинністю. Але поряд з

перевагами існують також суттєві недоліки, що роблять її неефективною та негуманною.

Серед переваг Оборонської системи виконання покарань можна назвати, в першу чергу, запобігання злочинності, чому сприяє суворий режим ізоляції та мовчання, що передбачають утримання засуджених в одиночних камерах протягом 23 годин на добу та повністю виключає можливість злочинної змови й планування нових злочинів. Це суттєво знижує рівень рецидивів та забезпечує безпеку суспільства. Суворий режим, в який забороняє спілкування між засудженими унеможливорює поширення злочинної субкультури та негативного впливу одних засуджених на інших. Чіткий режим дня, заборона на спілкування та інші правила в'язниці привчають засуджених до дисципліни та порядку. Це допомагає їм навчитися контролювати свої емоції та вчинки, що є необхідною умовою для успішної ресоціалізації.

До переваг також можна віднести використання праці засуджених та релігійне навчання, що сприятимуть процесу ресоціалізації. Обов'язкова праця засуджених протягом 10-12 годин на добу вчить їх дисципліни, дає корисні трудові навички та допомагає відшкодувати збитки, завдані злочином. Це суттєво підвищує шанси засуджених на успішне працевлаштування після звільнення та зменшує ризик повторного скоєння злочину. А вивчення, зокрема Біблії, молитви та участь у релігійних ритуалах мають на меті моральне виховання засуджених, розвиток в них почуття провини та бажання виправитися. Це допомагає їм повернутися до суспільства з новими моральними цінностями та вести законслухняне життя.

Суворі покарання за непокору та порушення дисципліни мають на меті запобігти бунтам та втечам з в'язниці, а також змусити засуджених дотримуватися правил.

Разом з тим, Оборонська система виконання покарань, хоча має свої недоліки та критикується за жорстокість, що робить її малоефективною та негуманною. Серед її негативних рис, в першу чергу, необхідно назвати жорстокість. Ізоляція та перебування в одиночній камері протягом 23 годин на добу можуть мати негативний вплив на психічне здоров'я засуджених і призвести до депресії, тривоги та суїцидальних думок. Система мовчання, з її заборонаю на спілкування з іншими людьми може викликати почуття самотності, відчуження та емоційну деградацію. А занадто суворі покарання, карцер, позбавлення їжі є жорстокими та негуманними методами виконання покарання, які не досягають бажаного ефекту. Такі методи роблять Оборонську систему неефективними й призводять до високого рівня рецидиву. Багато засуджених, які відбули покарання в таких умовах, повертаються до

злочинної діяльності після звільнення. Жорстокі умови утримання та ізоляція засуджених ускладнюють процес їх ресоціалізації та підготовки до життя в суспільстві. Нарешті, негативний вплив на саме суспільство, адже Оборонська система створює атмосферу страху та ненависті, що не навряд чи сприяє зменшенню рівня злочинності.

З розуміння сьогоdnішнього дня, Оборонська система порушує базові права людини, такі як право на свободу спілкування, право на працю в гідних умовах та право на гуманне ставлення. Ця система не враховує індивідуальні особливості засуджених і не сприяє їх виправленню.

Таким чином, Оборонська система, що ґрунтується на ізоляції та мовчанні, має суперечливі характеристики. З одного боку, вона може мати певні переваги в запобіганні злочинності та ресоціалізації засуджених. З іншого боку, жорстокість та неефективність роблять її застарілою та негуманною. Не зважаючи на те, що Оборонська система виконання покарань, хоча має суттєві недоліки та критикується за жорстокість, сьогодні окремі її елементи все ж є важливим інструментом в управлінні в'язницями та боротьбі зі злочинністю.

Сучасні пенітенціарні системи намагаються застосовувати більш гуманні методи роботи з засудженими, такі як реінтеграційна та відновлювальна системи. Пошук оптимальних методів виконання покарань – це складне завдання, яке потребує постійного вивчення та вдосконалення.

УДК 343.8(9)

Моїсеєнко В.В.

студ. гр. Ю-113 НУ «Запорізька політехніка»

«ПОТІК І ПОГРАБУВАННЯ» ЯК ВИЩА МІРА ПОКАРАННЯ В КИЇВСЬКІЙ РУСІ

Однією з основних тем у вивченні історії держави і права України є правова система Київської Русі. Роль цієї історичної епохи була надзвичайно важливою для формування національної правової системи. У сучасному світі вивчення Київської Русі залишається актуальним з численних причин. По-перше, розуміння її історії допомагає краще зрозуміти витоки та генезу сучасного кримінального права. По-друге, вона є ключем до розуміння формування в тому числі, системи виконання покарань. Вивчення системи покарань в Київській Русі дозволяє краще зрозуміти значення кримінального покарання в сучасній державі.

На теренах Київської Русі були створені правові кодекси, відомі як «Руська правда». Вони були складені приблизно у XI-XII ст. та включали положення і закони, що врегульовували соціальні відносини та кримінальну відповідальність. «Руська Правда» містила правові норми про власність, спадщину, шлюб, злочини та покарання, що робить її значущою пам'яткою права, яка доє розуміння соціальної та правової системи Київської Русі та її розвитку у середньовіччі.

Система покарань за «Руською Правдою» налічувала такі види, як: потік і пограбування, віра, продаж, урок, головщина. Найтяжчим покаранням кримінального права був так званий «потік і пограбування». Загально прийнято в науковій літературі вважати, що зміст такого покарання передбачав вигнання злочинця з общини, перетворення членів його родини на рабів, та конфіскацію належного їм майна. «Потік і пограбування» поєднувало особисту кару «потік» з майновою «пограбування», що застосовувалось за вбивство в розбої, підпал будинку чи повторне конокрадіство.

Іншої точки зору дотримується, С. Борисенко, який наголошував, що «Руська Правда» так і не відповіла на запитання, в чому саме полягає карна сутність «потіку», як вона співвідноситься з іншими персональними покараннями та яке місце займає у загальному розвитку різних кар [1, с. 390].

На думку І. Бойко та Б. Тищика «потік» - являв собою позбавлення особистих прав, а «розграбування» - позбавлення майнових прав. З точки зору цих науковців «потік і пограбування» були об'єднані в єдину, неподільну кару [2, с. 95].

Тобто, покарання «потік» передбачало вигнання злочинця, разом із його родиною, з общини. Це часто означало загибель або, можливо, перехід у стан рабства. Відповідно «розграбування» включало конфіскацію всього майна злочинця для відшкодування завданих збитків, а також знищення його житла. Ці покарання відображали волю князя або народу і були застосовані як засіб покарання за вчинені злочини.

Узагальнюючи треба сказати, що всі вчені мають однакове розуміння поняття «розграбування» - це процес відбирання у винного всього його майна для компенсації завданих збитків, а також можливе знищення його житла. На відміну від цього, єдиного розуміння значення «потіку» немає. Однак можна з упевненістю сказати, що розграбування будинку або конфіскація майна не завжди безпосередньо впливали з призначення покарання «потік». Скоріше навпаки, в статтях «Руської Правди», які стосуються покарань для «вбивць у розбої» та підпалювачів, видно, що передача винного на «потік» та розграбування його майна - це дві різні ситуації, які чітко розглядаються окремо. Як можна зрозуміти з

тексту «Руської Правди», правопорушник позбавлявся всього або частково свого майна. Його або забирав князь, як це влаштовувало позивача, або ділився між самою громадою, де певна частка знову передавалася на користь князя. Тому такі злочини, як «грабіж без сварки, підпал і конокрадіство» підлягали вищій мірі покарання, яку знає «Руська Правда», оскільки всі інші покарання не позбавляли злочинця всього його майна і не поєднувалися з позбавленням волі.

Професор І. Фойницький висловлював цікаву думку про зміст «поток», як окремого виду покарання. Він зазначав, що згідно з різними джерелами, цю давню форму особистого покарання можна було реалізувати різними способами. Тому вчений закликав не розглядати «поток» як покарання з усіма характеристиками стандартного визначення, але лише як початкове зерно для багатьох особистих покарань, що виникали з практики «поток» та повноважень ухвалення рішень.

Таким чином, згідно з «Руською Правдою», одним із найжорстокіших видів покарання був так званий «потік та пограбування», що застосовувалися у випадках трьох конкретних злочинів: убивства під час розбою, крадіжки коней та спалення будинків та господарських споруд. За так званім «поток і пограбуванням» злочинців карали згідно з волею монарха чи народу, так, що одного злочинця могли душити за горло, другого виганяти за певний злочин, третього засилали, ув'язнювати чи навіть поневолювати. З чого можна зробити висновок, що за «Руською Правдою» «потік та пограбування» є найсуворішим покаранням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Борисенко С. Карний зміст «поток» Руської Правди // Антологія української юридичної думки. В 6 т. Історія держави і права України; Руська Правда. Т. 2. Київ : Видавничий дім «Юридична книга», 2002. 592 с.

2. Тищик Б. Й., Бойко І. Й. Історія держави і права України. Київ : Ін Юре, 2015. 808 с.

СМЕРТНА КАРА НА ЗАПОРОЗЬКІЙ СІЧІ

Актуальність теми полягає в її значущості для розуміння історії українського козацтва, кримінальної юстиції та соціальних норм у період формування української державності. Дослідження практики смертної кари надає можливість відстежити етичні та моральні аспекти цього виду покарання в контексті козацької культури та традицій. Тема смертної кари на Запорізькій Січі є частиною культурної спадщини українського народу та має важливе значення для його ідентичності та самосвідомості.

Правові норми на Запорізькій Січі сформувалися під впливом не лише внутрішнього порядку, але й законодавства Великого князівства Литовського. Це відображалось у введенні смертної кари за такі серйозні злочини як вбивство та розбій, що також були караними за литовським законодавством. Під впливом цих норм, козацька спільнота також визнавала необхідність суворого покарання для тих, хто порушував закон та вчиняв важкі злочини. Таке узгодження норм відображало взаємний вплив та взаємозв'язок між різними етнічними та культурними групами, що мешкали на території князівства та запорозьких земель.

Смертна кара на Січі застосовувалась тільки у найважчих випадках. Злочини, які вважалися особливо тяжкими, включали вбивство, крадіжку у товариша, приховування краденого майна, а також приведення жінок на Січ [3, с.288].

Найважливішою цінністю для козаків було життя товариша, оскільки вони належали до невеликої спільноти, де всі члени були тісно пов'язані між собою. Смертна кара за вбивство розглядалась як найстрашніше покарання через це. Також, матеріальні цінності мали велике значення. Вкрадене майно або приховані трофеї вважалися великими порушеннями.

Деякі інші серйозні злочини, такі як велика крадіжка, розбій, підпал майна та підробка документів, також могли призвести до винесення смертного вироку на Січі. Ці злочини вважалися особливо тяжкими і піддавалися суворому покаранню відповідно до козацьких законів та звичаїв.

Дослідники також вказують на п'янство під час військових походів як один із найтяжчих злочинів, який міг бути покараний смертною карою. Це відображало важливість дисципліни та військової ефективності для козацької армії, а також підкреслювало неприпустимість зловживання алкоголем під час військових операцій.

Страта на Січі не обмежувалася лише відносно важкими злочинами. Також накладалася на тих, хто відмовлявся від запропонованих посад у кошового отамана чи не слухався рішень загальновійськової ради. Іноді смертна кара нагадувала народні розправи, а не строге судове рішення.

Перелік злочинів, за які передбачалася смертна кара, наочно показує, які соціальні цінності були найважливішими для козаків і які порушення вважались особливо образливими для козацької спільноти.

Смертна кара була не лише одним зі способів покарання, але й засобом залякування та показником жорсткості правосуддя. Зазвичай смертну кару виконували публічно, на загальному майданчику, щоб створити приклад для інших.

Смертна кара на Запорозжі була поділена на просту та кваліфіковану. Прості методи включали повішення, відрубання голови та страти з вогнепальними засобами. Кваліфіковані методи були спрямовані на підсилення страждання злочинця та залякування населення. Вони включали кваліфіковане мучеництво та обрядові страти.

Смертна кара на Січі мала різні способи виконання, залежно від важкості злочину. Вбивство вважалось найтяжчим злочином, і вбивцям, за словами деяких джерел, накладали покарання, клаціючи їх на або в домовину загиблого товариша і потім закопуючи їх живими. Це відображало принцип усіх козаків як братів, які мають жити разом, не завдаючи шкоди один одному [4, с.155]. Однак, якщо вбивець був відомим як хоробрий воїн та добрий козак, його можна було звільнити від цієї страшної кари, замінивши її штрафом.

Крім того, покаранням було побиття біля ганебного стовпа, яке за певних обставин може призвести до смерті, як це сталося з козаком Сухим за крадіжки у Самарі 1746 р.

Іншими поширеними способами виконання смертної кари були повішання на шибениці або підвішування на залізному гаку, які застосовувалися за велику або повторну крадіжку. Повішання проводилося шляхом підвішування на спеціально побудованій шибениці, а винного саджали на коня, підводили до споруди і виконували страту. Щодо підвішування на гаку, то це також був зручний спосіб виконання, і зазвичай він застосовувався за серйозніші злочини.

Крім цього, іноді козаків стріляли біля ганебного стовпа або піддавали тому самому страчання за допомогою утоплення, особливо за пияцтво під час морських походів. Утоплення здійснювалося, як правило, за дуже серйозні порушення, і це мало попереджувальний ефект, показуючи наслідки скоєного злочину для інших козаків.

Важливо зазначити, що на Січі не було спеціальних катів, і саме це відрізняло їхню систему виконання смертної кари від деяких інших.

Козаки вирішували це питання простим способом: той, хто був наступним у черзі, мав виконати вирок. Якщо виконавця не було, то злочинця тримали під вартою до появи наступного

Суд ураховував не лише важкість злочину, а й інші обставини, такі як авторитет злочинця або наявність малолітніх дітей. Часто смертну кару замінювали іншими видами покарання. З часом застосування смертної кари звузилося, і вирoki часто не виконувалися. Покарання ставало менш жорстким і більш справедливим, враховуючи всі обставини скоєного злочину та особистість злочинця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Грозовський І. М. Право Нової Січі (1734-1775 рр): Навч. Посібник. Харків: Вид-во ун-ту внутр. Справ, 2000. 108 с.

2. Яворницький Д. І. Історія запорозьких козаків : у 3 т. Київ: Наукова думка, 1990-1991. Т. 1. 592 с.

3. Українське козацтво: соціально-історичний нарис (у 2-х частинах). Полтава: АСМІ, 2008. 360 с.

4. Історія українського козацтва: Нариси у 2т. /Ред. колегія: В. А.Смолій та ін. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2006. Т.1. 800 с.

УДК 340 (9)

Савчук С.А.

студ. гр. Ю-113 НУ «Запорізька політехніка»

ЗБОРІВСЬКИЙ ДОГОВІР ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Актуальність вивчення змісту та значення Зборівського договору для становлення української державності визначається не лише історичною вагою цієї події, але й його впливом на сучасну політичну та правову ситуацію в Україні. Дослідження цього договору дозволяє краще зрозуміти процеси становлення української державності, визначити роль та значення події у формуванні національної ідентичності та визначенні політичного курсу країни. Також вивчення Зборівського договору може сприяти усвідомленню сучасних проблем і викликів, що стоять перед Україною на шляху до зміцнення своєї державності.

Напередодні укладення Зборівського договору Україна переживала складний період історії, пов'язаний з польсько-українськими війнами та боротьбою за незалежність. Зборівська битва 1649 р. одна з визначних

битв у ході Визвольної війни українського народу, у якій військо гетьмана Б. Хмельницького поставило королівську армію на межу капітуляції.[1, с.637]

Зборівський договір був укладений 18 серпня 1649 р. між гетьманом Б. Хмельницьким і урядом Речі Посполитої, він є наслідком нищівної поразки, якої зазнало 15 серпня 1649 р. військо Речі Посполитої на чолі з Яном II Казимиром у битві під Зборовом від армії Б. Хмельницького та його союзника кримського хана Іслам-Гірея. Основні положення договору були визначені вночі 16 серпня під час зустрічі польського короля з кримським ханом, де вони, без участі представників від Б. Хмельницького, дійшли згоди і знайшли підгрунття для «вічної приязні» і взаємної військової допомоги. Саме в такому виді, польсько-кримські домовленості потім були нав'язані Б. Хмельницькому і козацькій старшині [2, с. 325]

Українці з урахуванням результатів битви, сподівалися на автономію в межах Брацлавського, Київського, Чернігівського, та часток Волинського і Подільського воєводств, а також на невтручання поляків у визначення кількісного складу козацького реєстру. Що ж стосувалося Декларації його королівської милості Запорозькому війську (офіц. назва Зборівський договір 1649), то вона передбачила автономію в межах лише трьох воєводств Брацлавського, Київського та Чернігівського, а місто Чигирин визначалося як резиденція Гетьманщини.

Проте, як ми бачимо, у 1649 р. польський уряд вперше змушений був офіційно визнати козацьку автономію. Але значна частина українських земель на жаль залишалася під іноземним пануванням, договором було проігноровано соціально-економічні інтереси міщан, селян і козацьких низів [3, с.171].

Вплив Зборівського договору на становлення української державності полягає в наступному: По-перше, у визнанні автономії Гетьманщини. Зборівський договір вперше визнав Гетьманщину автономною державою в складі Речі Посполитої. Гетьман отримав широкі повноваження, включаючи право збирати податки, формувати військо та вести зовнішню політику. Територія Гетьманщини охоплювала Брацлавське, Київське та Чернігівське воєводства. По-друге, були затверджені козацькі права і свободи. Зборівський договір офіційно визнав козацьке самоврядування, козакам гарантувалися свобода віросповідання, право на володіння землею та звільнення від податків. Кількість реєстрових козаків було збільшено до 40 000. По-третє, Зборівський договір визнав Гетьманщину суб'єктом міжнародних відносин, що дало Україні можливість налагодити дипломатичні стосунки з іншими країнами.

Таким чином, можемо стверджувати, що Зборівський договір відіграв важливу роль у становленні української державності. Він не лише визнав автономію Гетьманщини та затвердив козацькі права і свободи, але й сприяв посиленню української національної свідомості та зростанню значення України на міжнародній арені. Зборівський договір став важливим кроком на шляху до утворення української національної держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гуцал П. Зборівський договір. Тернопільський енциклопедичний словник. Тернопіль: «Збруч», 2004. С.637-638.
2. Власенко С. І. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Харків, «Право», 2016. Т. 1. Історія держави і права України. 848 с.
3. Лях С. Р. Зборівський договір. Українське козацтво: Мала енциклопедія. Київ: «Генеза», 2002. 568 с.

УДК 343.8(9)

Пальченкова В.М.¹, Семенюк Д.Г.²

¹д-р юрид. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

²студ. гр. Ю-113 НУ «Запорізька політехніка»

ПРОСТИТУЦІЯ ЯК ПРОЯВ ДЕВІАЦІЇ ЖІНОК КАТЕРИНОСЛАВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ В КІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Проституція (від лат. prostitere – «виставляти», «ганьбити», «оскверняти») – дія, практика та індустрія участі в сексуальній активності в обмін на плату [1]. Проституція є явищем історичним, тому правовий статус повій змінювався залежно від наявної моралі в суспільстві. Вивчення історичного, зокрема регіонального контексту заняття проституцією жінок, дасть можливість побачити небезпеку її легалізації в Україні.

У кінці ХІХ ст. проституція засуджувалося суспільством, тому вважалася одним з проявів девіації жінок. Девіація (девіантна поведінка) – це поведінка, яка відхиляється від прийнятих правил та норм моралі у суспільстві. Соціальні потрясіння пореформеного періоду в українських губерніях Російської імперії в кінці ХІХ – на початку ХХ ст. вплинули на прояви девіантної поведінки, яка мала свої особливості в регіонах, що стрімко модернізувалися, у тому числі в Катеринославській губернії.

Основний контингент будинків розпусти Катеринославської губернії складали представниці нижчих верств міського населення, а саме неосвічені селянки та міщанки. Разом з тим серед них траплялися й представниці дворянства або просто освічені жінки, які свідомо обирали такий стиль життя. Л.В. Гриженко у статті присвяченій проявам соціальної девіації у містах Катеринославської губернії наводить опис одного з мешканців Катеринослава того часу: «Наше місто переповнене повіями... З матеріальної точки зору це вкрай неприємне явище. Деякі готелі чи точніше їх назвати притонами мають постійних повій, які збагачують своїх утримувачів». Схожа ситуація була й в повітових містах Катеринославщини.

Послуги в притонах коштували від 50 коп. до 12 крб., тому такий спосіб відпочинку могли дозволити собі чоловіки будь-якого соціального прошарку. Натомість діяли певні критерії відносно вікового цензу відвідувачів таких закладів. Наприклад, вихованцям початкових та середніх навчальних закладів, що не досягли повноліття, було офіційно заборонено користуватися послугами будинків розпусти. Напередодні Першої світової війни вчителі гімназій Катеринослава, у зв'язку з частими пропусками занять учнями через відвідування місцевих будинків розпусти, навіть зверталися до влади з проханням покласти край цьому неподобству [3, с. 145].

За переписом повій, здійсненим владою у 1889 р., Катеринославська губернія налічувала 13 будинків розпусти [6, с.2]. Звертає увагу, що кількість будинків розпусти залежала від рівня промислово-торговельного розвитку регіону, як це було з Катеринославською губернією, або ж, як у випадку Таврійської губернії, – від туристично-торговельної складової. Для прикладу, «курортна столиця імперії» Ялта була привабливою для дворянства, де відповідний стан складав аж 8,79% населення, та іноземних громадян, яких було 12,31% [4, с. 296-297], що створювало попит на інтимні послуги, а кількість будинків розпусти була майже в двічі більшою й налічувала 24. А попит викликав, в свою чергу, і пропозицію жінок займатися проституцією. Середня зарплата жінок на фабриці у 1885 р. складала 7 крб. 50 копійок [2, с. 90], отже спокуса для зневіреної, втомленої тяжкою працею жінки отримати за один-декілька «робочих» днів місячну фабричну зарплатню була дуже високою.

За віковим розподілом ситуація була дуже важка для сприйняття сьогодні. 46 з 148 повій в домах розпусти були дівчата віком від 15 до 18 років, що становить 31% або майже третину від усієї кількості, з них 7 дівчат були віком від 15 до 16 років, 10 дівчат – від 16 до 17 років, 29 – від 17 до 18 років. Ще 26 дівчат віком від 18 до 19 років та 24 – віком від 19 до 20 років. Отже, юними повіями віком від 15 до 20 років було 96

осіб! 65% або ж 2/3! На вік від 20 до 25 років приходилося ще 40 дівчат-повій і тільки 12 – були більш старшими [6, с. 32].

Вагомим чинником у девіантній поведінці жінок була неписьменність. Серед повій відсоток письменних дорівнював лише 10%. Цікаво, що серед жінок-злочинців цей відсоток був дещо більшим. Так, наприклад, згідно з урядовим звітом за 1890 р. серед 57 жінок Катеринославської губернії, котрі скоїли злочини, мали освіту – 9, неписьменних – 48, а жінок-злочинців з вищою освітою не було зовсім [5, с. 45]. Тобто, освіченими було приблизно 16%.

Дослідниця-урбаністка В. Константінова вказує, що «... Майже повна монополія жінок у сфері проституції аж ніяк не може розглядатись як досягнення на гендерній ниві. Скоріше навпаки: вона демонструвала приниженість жіноцтва й місце в чоловічому світі. Заняття проституцією сприймалися і суспільством, і самими повіями як порочне, аморальне» [4, с. 432-434].

Отже, на загальну девіантну поведінку і проституцію, як один із проявів девіації, тогочасної жінки впливали суб'єктивні чинники (виховання, рівень освіти, психічний стан, афекти, темперамент) і об'єктивні (селянська реформа 1861 р., промисловий розвиток регіону і, як наслідок, швидка урбанізація, економічні кризи, соціальна незахищеність жінку, голод тощо). Урбанізація, прямо пов'язана із розмиванням традиційних суспільних структур, сприяла маргіналізації населення, збільшенню проституції, а як наслідок злочинного елементу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Sex for sale: prostitution, pornography, and the sex industry. – London : Routledge, 2000. – 311 с

2. Греченко В.А., Гончарук О.М. Злочинність у Харкові та протидія їй у 1880-х роках. Право і безпека. 2021. Січень (№ 1 (80)). URL: <https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10714>

3. Гриженко Л.В. Прояви соціальних девіацій у міському просторі Катеринославської губернії (кінець XIX – початок XX ст.). Грані. 2014. Квітень (№ 4 (108)). С. 143-147

4. Константінова В.М. Урбанізація: південноукраїнський вимір (1861 – 1904 роки). Запоріжжя: АА Тандем, 2010. 596 с. URL: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-488-066-1/978-966-488-066-1.pdf>

5. Обзор Екатеринославской губернии за 1890 г. 1891. 68, [87] с. URL: <http://elib.shpl.ru/ru/nodes/33166-za-1890-god-1891>

6. Проституция = La prostitution : по обследованию 1-го августа 1889 года / Центр. Стат. Ком. М-ва внутр. Дел ; под ред. А. Дубровского. СПб.:

Тип. Мин-ва внутр. Дел, 1890. XXXVI, 85, 39 с. : табл. Статистика Российской империи. Вып. 13. URL: <http://elib.shpl.ru/ru/nodes/37744-prostitutsiya-po-obsledovaniyu-1-go-avgusta-1889-goda-spb-1890#mode/grid/page/87/zoom/1>

7. Шашков С.С. Исторические судьбы женщины: детоубийство и проституция. СПб.: Тип. Ф.С. Сущинского, 1872. 590 с. URL: https://rusneb.ru/catalog/000199_000009_003584504/

УДК 340

Сусанін Є.К.

студ. гр. Ю-113 НУ «Запорізька політехніка»

РОЛЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ЗАПОБІГАННІ КОРУПЦІЇ

Актуальність теми обумовлена необхідністю спільних дій суспільства та держави для подолання системної проблеми – корупції. Громадянське суспільство може і має відігравати активну роль у її запобіганні, оскільки супротив корупції є пріоритетним завданням, яке потребує спільних зусиль.

Корупція – це небезпечна глобальна проблема, що загрожує основам демократії та справедливості :

міжнародні нормативно-правові акти визнають, що корупція негативно впливає на верховенство права, справедливість та демократію. Її поширення в одній країні через процеси глобалізації неминуче веде до негативних наслідків для інших;

зростання масштабів корупції у сучасному світі до необхідності прийняття на міжнародному рівні документів, спрямованих на її подолання. Небезпека цього явища посилюється зв'язком з організованою злочинністю, що несе загрозу як для правопорядку в окремих державах, так і для основ міжнародної безпеки;

Боротьба з корупцією не може бути успішною без активної участі громадянського суспільства, оскільки залучення до запобігання цього негативного явища лише державними інституціями та спеціальними правоохоронними органами не гарантує позитивного результату. Громадськість, з одного боку, володіє силою, здатною розірвати коло системної корупції. З іншого боку, антикорупційна діяльність органів державної влади без підтримки та співпраці з інститутами громадянського суспільства стає малоефективною [1, с. 1-2].

Громадянське суспільство відіграє важливу роль у цьому. Особи, які небайдужі до майбутнього своєї держави, можуть істотно вплинути на ситуацію, використовуючи різні методи:

громадський контроль: спостереження за діяльністю влади, моніторинг тендерів, оцінка ефективності використання бюджетних коштів;

викриття корупційних схем: повідомлення про факти корупції до правоохоронних органів, публікації в засобах масової комунікації, розслідування.

участь у антикорупційних реформах: розробка та просування антикорупційних законів, внесення пропозицій щодо покращення антикорупційної політики;

просвітницька робота: інформування населення про проблему корупції, формування нетерпимості до корупційних проявів.

Для того, щоб громадяни могли ефективно виконувати свою роль у запобіганні з корупції, необхідні такі передумови:

прозорість: діяльність влади має бути відкритою та доступною для громадського контролю.

доступ до публічної інформації: громадяни мають право на отримання інформації про діяльність влади та використання бюджетних коштів;

інформування: громадськість має бути поінформована про виявлені факти корупції та результати розслідувань;

вдосконалення антикорупційного законодавства: закони мають бути чіткими, дієвими та відповідати міжнародним стандартам.

створення умов для діалогу: влада має налагодити конструктивний діалог з громадськістю в питаннях запобігання корупції [2, с.179-182].

Таким чином, можна виділити три головні умови участі громадянського суспільства у запобіганні корупції: по-перше, антикорупційна політика має реалізовуватися за активної участі громадськості та інститутів громадянського суспільства, по-друге, вплив громадської активності по запобіганню корупції можна посилити, контролюючи бюрократію, удосконаливши діяльність судових і правоохоронних органів та надійно захищаючи викривачів корупції; по-третє, зміцненню ролі інститутів громадянського суспільства у запобіганні корупції допоможе активне використання таких форм комунікації між органами влади та інститутами громадянського суспільства, як: обопільний антикорупційний моніторинг, впровадження програм дослідницького, аналітичного та роз'яснювального-просвітницького характеру, забезпечення відкритості та доступності інформації про корупцію для широких верств населення [3, с.11-12].

Отже, громадянське суспільство відіграє ключову роль у запобіганні корупції, адже воно здатне здійснювати контроль за владою, стимулювати прийняття антикорупційних законів, підвищувати рівень обізнаності про проблему корупції та забезпечувати прозорість та підзвітність влади. Зрозуміло, що тільки спільними зусиллями влади та громадянського суспільства можна подолати цю глобальну проблему. Громадянське суспільство має значний потенціал для того, щоб стати рушієм змін у цій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ортинський В.Л. Роль громадянського суспільства та ЗМІ у боротьбі з корупцією. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. Серія: "Юридичні науки". 2020. № 3 (27). С. 1-6. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2020/nov/22448/3.pdf> (дата звернення: 07.03.2024).

2. Хабарова Т.А. Роль громадянського суспільства у запобіганні та протидії корупції. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2023. Випуск 35. С. 178-184 URL: <https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/21705/21092> (дата звернення: 07.03.2024).

3. Абдуллаєв В.А. Роль громадянського суспільства у запобіганні та протидії корупції. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2021. № 3 (30). С. 5-13. URL: <http://biblio.umf.dp.ua/jspui/bitstream/123456789/4613/1/1%20Абдуллаєв%20В.%20А..pdf> (дата звернення: 07.03.2024).

УДК 342.1

Ахчи С.І.¹, Саміло Г.О.²

¹ студ. гр. Ю-113 НУ «Запорізька політехніка»

² канд. юрид. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Умови воєнного стану породжують особливий правовий режим, що відрізняється від звичайного цивільного та кримінального законодавства. Під впливом надзвичайних обставин, які супроводжують воєнний стан, держава вживає ряд заходів для забезпечення безпеки та стабільності. Воєнний стан призводить до суттєвих обмежень громадянських прав і свобод, що в інший час вважаються недоторканими. У зв'язку з цим,

норми, які регулюють життя громадян, зазнають певних змін під час введення воєнного стану.

Важливим аспектом є обмеження прав громадян на свободу переміщення та виходу за межі території, яка охоплена воєнним станом. Держава володіє правом встановлювати контрольні пункти та обмежувати доступ до певних територій для забезпечення безпеки населення та захисту від загрози зовнішньої агресії. Такі обмеження можуть супроводжуватися введенням спеціального пропускового режиму, що регулює процес пересування осіб та транспортних засобів.

Крім того, воєнний стан впливає на громадянські права щодо збереження особистої власності та конфіденційності. Держава має право встановлювати обов'язкові для виконання вимоги щодо обмеження доступу до окремих об'єктів, які можуть бути стратегічно важливими у контексті воєнних дій. Це може включати обмеження на право власності та користування майном, що перебуває під контролем держави у зв'язку з воєнним станом.

Наведені особливості правового режиму в умовах воєнного стану свідчать про необхідність урегулювання прав та обов'язків громадян та держави в період військових конфліктів. Введення воєнного стану передбачає встановлення тимчасових заходів, спрямованих на забезпечення національної безпеки та захисту прав і свобод осіб у умовах надзвичайних ситуацій, враховуючи при цьому принципи міжнародного гуманітарного права та демократичні стандарти.

Додатковим аспектом особливого правового режиму в умовах воєнного стану є впровадження військового правосуддя та мобілізаційних заходів. Воєнний стан передбачає перехід від цивільного судочинства до військового, де військові трибунали беруть на себе вирішення правових питань, пов'язаних з воєнними злочинами, порушеннями дисципліни в армії та іншими військовими аспектами. Крім того, можуть бути введені заходи щодо мобілізації ресурсів, таких як призов громадян до військової служби або роботи на оборонних підприємствах, а також конфіскація ресурсів для потреб оборони.

Ще однією важливою особливістю є можливість введення цензури та обмеження свободи слова та думки. У воєнний час держава може контролювати засоби масової інформації та обмежувати публікації, які вона вважає небезпечними для національної безпеки чи моральності. Це може включати заборону розповсюдження інформації, що викликає паніку або дискредитує урядові структури в умовах військового конфлікту.

При введенні воєнного стану також може відбуватися тимчасова скасування або обмеження дії певних прав та свобод, включаючи право

на збори та об'єднання. Держава може обмежити можливість проведення масових заходів та демонстрацій з метою запобігання можливих загроз громадському порядку та безпеці.

Важливою частиною правового режиму в умовах воєнного стану є механізми контролю за діяльністю правоохоронних органів та військових структур. Для запобігання можливих зловживань та порушень прав людини під час військових дій, необхідно встановлення системи контролю та нагляду за діяльністю військових та правоохоронних органів. Це включає в себе регулярний моніторинг та звітність щодо порушень прав людини та вжиті заходи їх запобігання.

Важливо відзначити, що особливий правовий режим в умовах воєнного стану повинен бути тимчасовим та обмеженим у часі. При закінченні військових дій або усуненні загрози національній безпеці, цей режим має бути скасований, а права та свободи громадян відновлені в повному обсязі. Таким чином, важливо забезпечувати баланс між необхідністю забезпечення безпеки та захистом прав людини та громадянських свобод навіть у найскладніших часах.

Усі ці аспекти формують складний та ретельно збалансований правовий режим, який встановлюється у воєнний час з метою забезпечення національної безпеки та захисту прав і свобод громадян. Врахування цих особливостей є важливим при розробці та застосуванні законодавства, спрямованого на регулювання життя суспільства під час воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про правовий режим воєнного стану. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 05.04.2024).

УДК 340.12

Пахомов А.К.¹, Саміло Г.О.²

¹ студ. гр. Ю-113 НУ «Запорізька політехніка»

² канд. юрид. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ШЛЯХИ ЗМІЦНЕННЯ ПРАВОПОРЯДКУ В УКРАЇНІ

Забезпечення належного правопорядку є критично важливим для функціонування демократичної правової держави. Україна стикається зі значними проблемами у цій сфері через поширену корупцію, недоліки у законодавстві, слабкість судової системи та правоохоронних органів.

Проте, зміцнення правопорядку стає невідкладною потребою для подальшого просування України як демократичної та інтегрованої в європейське співтовариство країни. Подолання правового безладу, боротьба з корупцією, реформування судової системи та органів внутрішніх справ, гармонізація законодавства з міжнародними стандартами – це основні завдання, від яких залежить встановлення справедливого правопорядку.

Правопорядок є фундаментальною засадою для нормального існування і розвитку будь-якого цивілізованого суспільства. Відтак, його утвердження та зміцнення є одним з ключових завдань, що стоять перед державою та суспільством в Україні. Забезпечення верховенства права, подолання злочинності, протидія правопорушенням - це життєво важливі виклики сьогодення.

Причини порушень правопорядку значною мірою укорінені в тих об'єктивних економічних, політичних та соціальних реаліях, в яких перебуває наша країна на цьому етапі розвитку. Тож ліквідація правопорушень – це не лише юридична, а й комплексна суспільна проблема, що вимагає усунення першопричин, які створюють сприятливе підґрунтя для протиправних дій.

Стабілізація економіки, підвищення добробуту громадян, правове виховання, розбудова дієвих соціальних зв'язків, утвердження демократичних цінностей – все це є необхідними передумовами та ключовими шляхами для зміцнення правопорядку в Україні.

Основними напрямками діяльності держави задля досягнення цієї мети мають стати: підвищення правосвідомості громадян та посадових осіб шляхом переконання та правової освіти, профілактика правопорушень, належний громадський вплив та застосування примусових заходів до порушників, а також посилення ролі інститутів громадянського суспільства у забезпеченні верховенства права. Втім, найважливішою передумовою для утвердження правопорядку є досягнення високих стандартів законності у функціонуванні самого державного апарату.

Зміцнення правопорядку є нагальною потребою для побудови справжньої демократичної правової держави в Україні. Подолання численних викликів, таких як корупція, недосконале законодавство, слабкість судової системи та правоохоронних органів, вимагає ретельної та комплексної роботи.

Ключовими шляхами для досягнення цієї мети є реформування законодавчої та судової гілок влади відповідно до європейських стандартів верховенства права. Необхідно також посилити незалежність

та підзвітність правоохоронних органів, забезпечивши їхнє очищення від корупції.

Водночас, важливо усунути глибинні першопричини правопорушень шляхом стабілізації економіки, підвищення добробуту громадян, належного правового виховання та утвердження демократичних цінностей у суспільстві. Активна участь інститутів громадянського суспільства у забезпеченні верховенства права також є невід'ємною частиною цього процесу.

Наріжним каменем для зміцнення правопорядку має стати викорінення корупції та досягнення високих стандартів законності у функціонуванні самого державного апарату. Лише за умови послідовної реалізації комплексних реформ та культивування поваги до права в українському суспільстві ми зможемо побудувати надійне підґрунтя для утвердження справедливого і сталого правопорядку в країні.

УДК 342.9

Караулов Б.Д.¹, Купін А.П.²

¹ студ. гр. Ю-313м НУ «Запорізька політехніка»

² канд. юрид. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ШОДО ПИТАННЯ ЗМІСТУ ТА ОСНОВНИХ АСПЕКТІВ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ

Публічний порядок є важливим поняттям в суспільстві, яке визначає норми та правила поведінки, які мають бути дотримувані громадянами для забезпечення гармонії та безпеки у громадському просторі. Розуміння змісту публічного порядку та його елементів важливо для розуміння правової системи, функціонування суспільства та збереження соціальної стабільності.

Публічний порядок - це система норм, правил та цінностей, які регулюють поведінку громадян у громадському просторі та спрямовані на забезпечення гармонії, безпеки та соціальної стабільності. Він визначає очікувані стандарти поведінки, які мають бути дотримувані в громадських місцях та взаємовідносинах між громадянами.

Публічний порядок включає різні аспекти і елементи, такі як:

1. Закони та правила: Публічний порядок базується на законодавчих актах, які регулюють поведінку громадян і встановлюють обов'язкові норми, які потрібно дотримувати.
2. Заборонені дії та поведінка: Публічний порядок визначає набір заборонених дій або поведінки, які порушують громадський порядок та можуть спричинити конфлікти, шкоду громадській безпеці або порушення спокою громадськості.

3.Відповідальність за порушення публічного порядку: Публічний порядок передбачає систему відповідальності за порушення його норм.

Заходи з забезпечення публічного порядку. Для забезпечення публічного порядку встановлюються різноманітні заходи, такі як поліцейська діяльність, встановлення камер спостереження, патрулювання громадських місць, використання сигналізаційних систем тощо. Відповідальність за порушення публічного порядку залежить від вагомості порушення, попередньої історії порушника, віку та інших обставин.

Зміни в публічному порядку є невід'ємною частиною суспільного розвитку і можуть виникати з різних причин. Деякі зміни в публічному порядку можуть бути спричинені соціальними, політичними, технологічними або економічними змінами в суспільстві, наприклад зміна цінностей, демографічних структур, культурного розмаїття та соціальних норм може впливати на публічний порядок. Зміна уявлень про сім'ю, роль жінок у суспільстві або поглядів на моральність може призводити до змін відношення до певних видів поведінки або конфліктів. Технологічні зміни: розвиток технологій і цифрові інновації можуть мати значний вплив на публічний порядок. Зміни в публічному порядку вимагають адаптації правових, соціальних і організаційних механізмів для забезпечення безпеки, розв'язання конфліктів та підтримки стабільності в суспільстві.

Аналіз публічного порядку у різних країнах допомагає зрозуміти різницю у підходах, викликах та відповідях на забезпечення порядку. Врахування контексту та специфіки кожної країни є важливим кроком для розвитку ефективних стратегій управління публічним порядком.

Системи правопорядку в різних юрисдикціях можуть відрізнятися в залежності від правової традиції, політичної системи та культурних особливостей кожної країни. Ось декілька основних систем правопорядку:

1.Спільне право (Common Law): Ця система юриспруденції, яка базується на прецедентному праву та судовій практиці, характерна для країн англомовної традиції, таких як Велика Британія, США та Канада. У спільному праві рішення суду мають велике значення при вирішенні судових справ. 2.Континентальна система (Civil Law): Ця система юриспруденції базується на кодифікованих законодавчих актах та написаних правових нормах. Вона характерна для більшості країн Європи та Латинської Америки. У континентальній системі суди приділяють більшу увагу тексту закону, а не судовій практиці. 3.Мішана система (Mixed Legal System): Деякі країни мають мішану систему правопорядку, яка комбінує елементи спільного права та

континентальної системи. Наприклад, Франція, Японія та Південна Африка мають мішану систему права. 4.Релігійна система: У деяких країнах релігійні норми та закони впливають на правопорядок. Наприклад, система шаріату використовується в деяких країнах з мусульманською більшістю.

Крім цих основних систем, існують інші юридичні традиції, такі як індійське право, китайське право та інші місцеві системи, які можуть мати свої особливості. Кожна система правопорядку має свої переваги та обмеження, і вона відображає культурні та історичні контексти країни. Аналіз різних систем правопорядку допомагає краще зрозуміти різноманітність підходів до забезпечення порядку у різних країнах.

Таким чином, публічний порядок є важливою складовою суспільства, яка забезпечує безпеку, гармонію та функціонування громадського життя. Захист публічного порядку залежить від ефективності правоохоронних органів, правозахисних організацій та активної громадської участі. Важливим є збалансований підхід до забезпечення публічного порядку, який ураховує права та свободи людини, дотримується принципів правової держави та забезпечує безпеку суспільства.

Дослідження публічного порядку у різних країнах показує різноманітність систем правопорядку та підходів до забезпечення громадської безпеки. Розуміння цих різниць допомагає вдосконалювати власну систему публічного порядку та використовувати кращі практики для досягнення громадської гармонії і стабільності. Рекомендації для поліпшення публічного порядку: 1.Посилення правової свідомості та освіти громадян щодо правил поведінки в громадському просторі. 2.Підвищення ефективності правоохоронних органів шляхом покращення процедур розслідування злочинів, навчання поліцейських професійним навичкам та етиці, а також забезпечення неупередженості та прозорості в їх діях. 3.Розвиток механізмів партнерства між правоохоронними органами та громадськістю. 4.Розробка та впровадження ефективних механізмів взаємодії між різними відомствами та органами влади з метою координації заходів по забезпеченню публічного порядку. 5.Створення механізмів швидкого реагування на випадки порушень публічного порядку.

Ці рекомендації спрямовані на поліпшення системи публічного порядку, забезпечення безпеки громадян та захисту їх прав і свобод. Їх впровадження може сприяти створенню стабільного, гармонійного та справедливого суспільства.

ПРОБЛЕМИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПОРЯДКУ

Постановка проблеми. Правоохоронні органи відіграють важливе значення в забезпеченні адміністративного порядку. Але зараз існують проблеми в їхній діяльності, які обмежують здатність ефективно виконувати покладені на них завдання, повноваження і забирають довіру у громадян. Тому ця тема є актуальною та важливою для вивчення.

Перш за все потрібно зрозуміти, що ж таке правоохоронні органи? Отже, правоохоронні органи – це органи спеціального призначення, головною метою яких є охорона правопорядку, дотримання законів та забезпечення безпеки в суспільстві. Головна їх мета полягає у запобіганні злочинності, розкритті злочинів, дотриманню правопорядку та захисті прав і свобод громадян.

Правоохоронні органи можуть включати поліцію, службу безпеки, прокуратуру, органи охорони державного кордону, а також інші спеціалізовані структури, які здійснюють контроль та реагують на порушення законодавства.

Принципами діяльності визначають основні, які керують їхньою роботою. До найважливіших відносяться: дотримання законності та правопорядку, відкритості, прозорості своїх дій, безперервності роботи, забезпеченні прав і свобод людини.

Як було зазначено вище на правоохоронні органи покладено низку завдань, а саме запобігання злочинності та забезпечення правопорядку, гарантування захисту прав і свобод кожного громадянина та інтересів суспільства і держави.

Тому на мою думку проблеми забезпечення правоохоронними органами полягають в наступному: корупції, зловживанні владою, недостатня кваліфікація та професійна підготовка працівників, недостатня ефективність контролю та нагляду. Вони є множинними та мають серйозний вплив на діяльність та ефективність покладених завдань на працівників правоохоронних органів в забезпеченні адміністративного порядку.

Всі ці проблеми істотно впливають на порядок. Наприклад: недостатня кваліфікація та професійна підготовка працівників, може призвести до серйозних проблем, оскільки обмежить ефективність виконання роботи, а також вплине саме на її якість виконання. Отже,

недостатній рівень підготовки, навичок, умінь, знань впливає на забезпечення адміністративного порядку.

Корупція, вона може призвести до повторення адміністративного правопорушення та порушення адміністративного порядку. Також вона зменшує довіру до працівників правоохоронних органів. Отже, недостатня прозорість, відкритість на жаль сприяє корупції серед працівників, звідси і впливає нерівність перед законом.

Також слід зазначити ще таку проблему, як недостатня охорона прав і свобод громадян. Сюди можна віднести недостатню реакцію на правопорушення, яка впливає саме у застосуванні корупції у працівників, це призводить до погіршення не тільки адміністративного порядку, а ще й у неналежному забезпеченні безпеки громадян.

Якщо ці проблеми не будуть вирішені найблищим часом, то в країні збільшиться кількість адміністративних правопорушень.

Висновок. Отже, адміністративний порядок має важливе значення, але правоохоронні органи стикаються з низкою проблем щодо їхнього виконання. Потрібно прийняти заходи щодо вирішення проблем правоохоронних органів у забезпеченні адміністративного порядку, покращити ефективність роботи. Тому вирішення цих проблем вимагає комплексного підходу та спільних зусиль між органами.

УДК 342.38

Косар М.Є.¹, Саміло Г.О.²

¹ студ. гр. Ю-113 НУ «Запорізька політехніка»

² канд. юрид. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

НЕТИПОВІ ФОРМИ РЕСПУБЛІК

За роллю глави держави – президента у здійсненні державної влади та управління державою президентську республіку поділяють на такі види: суперпрезидентська республіка, президентсько-монархічна республіка, президентсько-мілітарна республіка, республіка Рад, теократична республіка.

Суперпрезидентська республіка характеризується: особливою роллю глави держави; концентрацією в його руках великих повноважень; іноді, президент був головним ідеологом в державі та главою єдиної партії. Суперпрезидентська республіка характеризується домінуванням президента в системі організації державної влади. В суперпрезидентській республіці відсутній баланс гілок влади, повноваження зі здійснення державної влади в системі поділу влади зміщено на користь глави держави. Президент як глава держави, формальний і фактичний чи тільки

фактичний глава виконавчої влади, наділений такими повноваженнями, які дозволяють йому активно втручатися у сферу законодавчої влади і впливати на функціонування судової влади. До таких повноважень, зокрема, належать: право розпускати парламент; право законодавчої ініціативи; право видавати нормативно-правові акти, що мають силу закону; право одноособово призначати і звільняти з посади членів уряду, глав місцевих органів виконавчої влади і суддів; право вводити на власний розсуд надзвичайний стан тощо. Парламент і суди, зі свого боку, не мають дієвих засобів контролю за діяльністю президента. Відсутня або є номінальною посада прем'єр-міністра чи віце-президента. Практично відсутні конституційні механізми усунення президента з поста. Свої повноваження президент нерідко здійснює за відсутності розвиненої партійної системи, незалежних засобів масової інформації, громадських організацій та інших засобів контролю держави з боку громадянського суспільства. Термін «суперпрезидентська республіка» (сурогат президентської республіки, котрий у літературі отримав назву «надпрезидентської республіки») (інша назва – «жорстка президентська республіка») є поняттям загальної теорії права, в конституційному праві і в законодавчих актах не вживається. Спочатку він використовувався для характеристики форми державного правління у багатьох латиноамериканських країнах, особливо тих, де внаслідок військового перевороту встановлювалися авторитарні політичні режими. Згодом його стали використовувати також для характеристики різновиду президентської форми республіканського правління зі зміщенням владних повноважень на користь президента.

Президентсько-монархатична республіка – особливий різновид президентської форми республіканського правління, який характеризується юридичним і фактичним зосередженням усіх основних владних повноважень у руках президента. Президентсько-монархатична республіка – це форма президентського абсолютизму, коли президенти були проголошені пожиттєвими керівниками держави (Заір, Туніс, Уганда, Екваторіальна Гвінея і ін.) Як форма державного правління монархатична республіка переважає у країнах Африки, особливо тропічної її частини. У монархатичній республіці президент є главою держави, главою уряду і лідером правлячої партії, яка зазвичай є єдиною легальною партією в країні. Вибори президента або не проводяться зовсім, або мають суто ритуальний характер. Президент обіймає пост глави держави невизначено тривалий час, а зміна президента відбувається в результаті політичної кризи в керівництві правлячої партії або військового перевороту. Конституційних механізмів зміщення президента з поста практично немає. Уряд формується президентом і

лише перед ним несе відповідальність. Президент наділений необмеженим правом розпуску парламенту, правом видавати декрети, що мають силу закону, вводити на власний розсуд надзвичайний і воєнний стан, одноособово призначати на посади і звільняти глав місцевих органів виконавчої влади, суддів тощо.

Президентсько-мілітарна республіка, як правило, встановлюється в державі в результаті військових переворотів. Тобто, після повалення влади в державі, створюється новий вищий орган - військова рада, її голова - лідер перевороту проголошується президентом.

Республіка Рад – різновид соціалістичної форми державного правління. Розрізняють три різновиди цієї форми: Паризьку комуни, Радянську республіку і народно-демократичну (народну) республіку, які в ідеалі виступають як державні форми диктатури пролетаріату. На сучасному етапі зберіглась в КНР, Кубі, Північній Кореї. Ознаки республіки Рад: провідна роль належить представницьким органам; поєднання політичного, господарського та культурного керівництва суспільним життям в єдиному державному механізмі, що дозволяє владі розпоряджатися усуспільненими засобами виробництва, регулювати і контролювати розподіл матеріальних і духовних благ; вищі і місцеві органи влади побудовані за принципом демократичного централізму; законодавча і виконавча влада об'єднані в особі представницьких установ; керівна роль в організації державного і суспільного життя країни належить партії робітничого класу, яка визначає і направляє внутрішню і зовнішню політику держави.

Теократична республіка – це республіка в якій релігійні діячі мають вирішальний вплив на політику держави; влада в державі знаходиться в руках релігійного інституту і духовенства; важливі суспільні справи вирішуються за божественними вказівками, відповідно одкровенень чи законів; світська влада підпорядкована духовній; правотворчість визначається відповідністю правових норм релігійним нормам і джерел права, визнаним в даній країні, перш за все Корану.

УДК 340.1

Кійко В.В.¹, Саміло Г.О.²

¹ студ. гр. Ю-113 НУ «Запорізька політехніка»

² канд. юрид. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

МЕХАНІЗМ ПОДОЛАННЯ ПРАВОВОГО НІГІЛІЗМУ ЮРИСТІВ В УКРАЇНІ

Шляхи подолання деформацій моральної й правової свідомості юристів пов'язані з організацією виховного процесу в відповідних колективах; якістю підбору юридичних кадрів; формуванням здорового морально-психологічного клімату в них; особистий приклад авторитетних людей і керівництва; пропаганда передового досвіду діяльності, морально-етичне просвітництво, єдність слова і справи тощо.

Перевиховання юристів з деформаціями моральної і професійної свідомості – це завдання держави і її певних органів, соціальних інституцій, громадської думки, професійних об'єднань юристів, відповідних колективів і самої людини як носія деформації. Висока моральна культура юриста є головним бар'єром на шляху деформації моральної свідомості, а здатність і здібність до самопізнання, самоаналізу, самооцінки, саморегуляції в цілому до самовиховання (самоперевиховання), самовдосконалення допоможе звільнитись від будь-яких деформацій.

Україна веде боротьбу з правовим нігілізмом шляхом впровадження різноманітних механізмів та заходів. Ось деякі з них: реформа правосуддя; законодавчі зміни; антикорупційні заходи; громадський контроль; міжнародна співпраця.

Реформа правосуддя в Україні спрямована на подолання правового нігілізму шляхом забезпечення незалежності судів, підвищення їх ефективності та доступності для громадян. Деякі з механізмів, які сприяють подоланню правового нігілізму в рамках реформи правосуддя в Україні, включають:

1. Формування Верховного Суду: Забезпечення процедури відбору кандидатів на посади суддів Верховного Суду на конкурсних засадах, що сприяє вибору кваліфікованих та професійних суддів.

2. Електронні послуги: Впровадження електронних сервісів у судовій системі для забезпечення прозорості та швидкості розгляду справ, що допомагає у запобіганні корупції та впливає на покращення якості правосуддя.

3. Антикорупційні заходи: Встановлення механізмів контролю за декларуванням майнового стану суддів, а також забезпечення їх недоторканості та відповідальності за порушення закону.

4. Професійна підготовка: Забезпечення навчання та підвищення кваліфікації суддів для забезпечення їх професійного розвитку та високого рівня компетентності.

Ці механізми сприяють покращенню правосуддя в Україні та допомагають у боротьбі з правовим нігілізмом шляхом зміцнення правової системи та встановлення принципового дотримання закону.

Україна впроваджує ряд законодавчих змін для подолання правового нігілізму та покращення правосуддя. Ці законодавчі зміни спрямовані на утвердження принципів правової держави, забезпечення незалежності судової системи та покращення якості правосуддя в Україні.

Україна вживає рішучі заходи для боротьби з корупцією та правовим нігілізмом, оскільки ці явища є серйозними перешкодами на шляху до правової державності. Деякі з антикорупційних заходів, спрямованих на подолання правового нігілізму в Україні, включають:

1. Створення Національного антикорупційного бюро (НАБУ) та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП): Ці органи відповідають за розслідування корупційних злочинів та притягнення винних до відповідальності. Їх створення сприяє покращенню боротьби з корупцією та попередженню правового нігілізму.

2. Електронна декларація майна посадових осіб: Зобов'язання посадових осіб подавати електронні декларації про своє майно та доходи допомагає виявляти конфлікти інтересів, не деклароване майно та інші форми корупції.

3. Закон про протидію корупції: Прийняття законодавства, яке забезпечує прозоре функціонування державних установ, запобігає конфліктам інтересів та встановлює механізми протидії корупції.

Ці антикорупційні заходи спрямовані на покращення ситуації з корупцією та правовим нігілізмом в Україні, забезпечуючи прозоре та ефективне функціонування правової системи країни.

Громадський контроль важливий для подолання правового нігілізму в Україні, оскільки він дозволяє громадянам активно брати участь у контролі за дотриманням законів та боротьбі з корупцією. Деякі способи, які можуть бути використані для громадського контролю:

1. Громадські обговорення та публічні дебати: Організація обговорень та дебатів щодо актуальних питань правового нігілізму допомагає залучити увагу до проблеми та шукати спільні рішення.

2. Моніторинг діяльності державних установ: Громадські організації можуть вести моніторинг роботи державних установ, щоб виявляти порушення законодавства та корупційну діяльність.

3. Публікація інформації та розслідування журналістами: Журналісти можуть розкривати випадки корупції та правового нігілізму через публікації та розслідування.

4. Залучення до участі в обговоренні законопроектів: Громадські організації та активні громадяни можуть брати участь у обговоренні законопроектів для забезпечення їх відповідності міжнародним стандартам та інтересам громадян.

Громадський контроль є важливим елементом подолання правового нігілізму в Україні, оскільки він сприяє залученню громадськості до процесу контролю за дотриманням законності та боротьби з корупцією.

Міжнародна співпраця грає важливу роль у подоланні правового нігілізму в Україні, оскільки допомагає залучити додаткові ресурси, експертизу та підтримку для впровадження необхідних реформ. Міжнародна співпраця є ключовим інструментом у подоланні правового нігілізму в Україні, оскільки сприяє обміну досвідом, підтримці реформ та покращенню правової системи країни.

УДК 347.9:340(477)

Тітов М.О.¹, Баєва Л.В.²

¹ студ. гр. Ю-113 НУ «Запорізька політехніка»

² канд. юрид. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

МІСЦЕ ТА РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИСТІВ

В умовах інтеграції суспільна значущість юридичної професії обумовила необхідність вироблення спільних узгоджених нормативів, зразків професійної діяльності юристів у різних країнах. Процес уніфікації національних правил суддівської, прокурорської, адвокатської та іншої професійної етики, пошуку єдиних моделей юридичної діяльності активізувався наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. та призвів до формування міжнародних стандартів юридичної професії.

Міжнародні стандарти професійної діяльності юристів становлять узгоджену міжнародною спільнотою сукупність деонтологічних вимог, які висуваються до представників різних юридичних професій, а також принципів та правил їх професійної діяльності, що діють незалежно від державних кордонів. Такі стандарти у концентрованому вигляді відтворюють загальновизнані уявлення про місце і роль юристів певної професії, способи і порядок вирішення завдань, що стоять перед ними. Вони спрямовані на забезпечення виконання основного завдання

правника – утвердження верховенства права через захист прав і свобод особи.

Міжнародні стандарти професійної діяльності юристів містяться у деклараціях, рекомендаціях, резолюціях, директивах, інших міжнародно-правових документах, які ухвалюються в межах міжнародних організацій (ООН, Ради Європи, Європейського Союзу та ін.), а також міжнародних професійних об'єднань юристів (Міжнародної асоціації юристів, Міжнародної та Європейської асоціації суддів, Міжнародної асоціації прокурорів та ін.). Ці міжнародні документи мають різну юридичну силу.

У сучасному світі, де правові системи різних країн все більше взаємопов'язані, міжнародні стандарти професійної діяльності юристів набувають особливої ваги. Ці стандарти визначають етичні, освітні та професійні рамки, в межах яких юристи повинні діяти, аби забезпечити справедливість, доступ до правосуддя та захист прав людини. Вони слугують уніфікованим орієнтиром для юридичних професіоналів у всьому світі, сприяючи таким чином міжнародному правопорядку та взаєморозумінню.

Стандарти незалежності юридичної професії визначають вимоги щодо допуску до юридичної професії і юридичної освіти; правової просвіти населення; юридичного обслуговування незаможних; а також права і обов'язки юристів; принципи та завдання асоціації юристів та дисциплінарного провадження. Стандарти наголошують, що незалежність юридичної професії виступає істотною гарантією ефективного захисту прав людини і необхідна для отримання якісної правової допомоги. Справедлива система організації юстиції, яка гарантує незалежність юристів при виконанні їх професійного обов'язку без яких-небудь необґрунтованих обмежень, прямого чи опосередкованого тиску або втручання, є абсолютно необхідною для побудови і функціонування правової держави. Керуючись встановленими правилами, стандартами і етичними нормам

Розвиток міжнародних стандартів юридичної професії розпочався з визнання універсальності прав людини та необхідності захисту основоположних свобод, що знайшло відображення в численних міжнародних документах після Другої світової війни. Основоположними стали Загальна декларація прав людини 1948 року та Міжнародні пакти про права людини 1966 року, які заклали фундамент для ролі юристів у захисті прав і свобод.

Важливим етапом стало прийняття «Базових принципів ролі юристів» у Гавані в 1990 році, які визначають стандарти незалежності, свободи виконання професійних обов'язків, а також ролі в дотриманні прав людини. Ці принципи разом із рекомендаціями Ради Європи,

наприклад «Рекомендацією про свободу здійснення адвокатської діяльності», сформувавши сучасну картину професійних правил та етичних норм.

Ці міжнародні документи суттєво вплинули на національне законодавство багатьох країн, сприяючи встановленню вищих стандартів юридичної практики, забезпеченні незалежності судової системи та захисту прав обвинувачених та потерпілих. Вони також надають юристам міжнародну підтримку у випадках тиску чи переслідування за професійну діяльність.

Міжнародні стандарти визначають високі вимоги до освіти та підготовки юристів, підкреслюючи важливість глибокого розуміння як національного, так і міжнародного права.

Адаптація національних стандартів до міжнародних вимог є одним з найбільших викликів сучасності. Це включає не тільки перегляд національного законодавства відповідно до міжнародних угод та конвенцій, але й забезпечення того, щоб практика юристів була у відповідності з міжнародними стандартами. Зокрема, це стосується дотримання прав людини, боротьби з корупцією, відмиванням грошей та іншими транснаціональними злочинами.

Можна констатувати, що ці стандарти відіграють критичну роль у формуванні єдиних вимог до юридичної професії на глобальному рівні. Вони сприяють зміцненню правової держави, забезпечують захист прав і свобод людини, підвищують прозорість та незалежність судової системи.

УДК 340.13

Тітов М.О.¹, Саміло Г.О.²

¹ студ. гр. Ю-113 НУ «Запорізька політехніка»,

² канд. юрид. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ФУНКЦІОНУВАННІ МЕХАНІЗМУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН

Роль держави у функціонуванні механізму правового регулювання суспільних відносин є важливою і визначальною. Держава є головним суб'єктом правотворчості та правозастосування і виконує ряд ключових функцій:

1. Створення правових норм: Держава приймає закони, постанови, розпорядження та інші нормативно-правові акти, що визначають права та обов'язки громадян та організацій, а також порядок їх виконання. Ці акти виникають у результаті аналізу суспільних потреб, експертних досліджень та консультацій з громадськістю.

2. Забезпечення виконання правових норм: Держава використовує різні механізми для забезпечення дотримання законів. Це може включати поліцію, прокуратуру, податкові служби та інші органи, які забезпечують виконання законів та покладені на них обов'язки.

3. Захист прав та свобод громадян: Держава гарантує захист прав та свобод громадян через систему правосуддя. Громадяни мають право звертатися до суду для захисту своїх прав від будь-яких порушень або зловживань.

4. Організація судової системи: Держава створює та утримує судову систему, яка вирішує правові спори та конфлікти між учасниками суспільних відносин. Ця система включає суди різних рівнів та спеціалізацій.

5. Забезпечення виконання рішень суду: Держава забезпечує виконання рішень суду через виконавчі служби та інші механізми. Це необхідно для забезпечення правопорядку та виконання закону в суспільстві.

Отже, держава відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного та справедливого механізму правового регулювання суспільних відносин.

Держава впливає на суспільні відносини через систему правових норм, що закріплені в нормативно-правових актах. До основних правових форм впливу належать:

- Нормативно-правові акти: закони, постанови, укази, розпорядження тощо. Ці акти встановлюють загальні правила поведінки для всіх учасників суспільних відносин.

- Індивідуальні правові акти: договори, накази, рішення судів тощо. Ці акти регулюють конкретні правовідносини за участю певних суб'єктів.

- Правові прецеденти: рішення судів у конкретних справах, які стають зразком для вирішення аналогічних справ у майбутньому.

Держава використовує різні методи впливу на суспільні відносини, щоб досягти бажаного результату. До основних методів належать:

- Імперативний метод: метод владних приписів, який зобов'язує суб'єктів права діяти певним чином. Цей метод використовується, коли необхідне чітке регулювання поведінки, наприклад, у сфері охорони здоров'я, безпеки дорожнього руху тощо.

- Диспозитивний метод: метод автономії волі учасників суспільних відносин, який надає їм можливість самостійно регулювати свої права та обов'язки. Цей метод використовується, коли немає гострої потреби у втручанні держави, наприклад, у сфері цивільних правовідносин.

- Рекомендаційний метод: метод впливу, який не має обов'язкового характеру, але дає учасникам суспільних відносин зразки поведінки. Цей

метод використовується, коли важливо стимулювати певну поведінку, але не доцільно її жорстко регламентувати.

Важливо зазначити, що

– Держава використовує різні правові форми та методи впливу в комплексі, залежно від конкретних суспільних відносин, які потребують регулювання.

– Вплив держави на суспільні відносини має бути законним, обґрунтованим та пропорційним.

– Держава повинна забезпечувати баланс між публічними та приватними інтересами.

УДК 359

Бурмістров О.А.¹, Баєва Л.В.²

¹ студ. гр. Ю-113 НУ «Запорізька політехніка»

² канд. юрид. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ҐЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Агресія Російської Федерації проти України, порушення внаслідок цього територіальної цілісності, суверенітету, посягання на незалежність України, актуалізували питання подолання гендерних стереотипів, утвердження рівності, протидії зумовленому гендерному насильству як в Україні, так і в усьому світі. В цих умовах було переглянуто, в першу чергу, гендерну політику держави щодо розвитку Збройних Сил України.

Упровадження гендерного підходу у Збройних Силах України представляє собою цілеспрямовану, системну, багатовекторну управлінську діяльність Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України, щодо удосконалення моделі взаємин у сучасній українській армії, якій має бути властива гендерно-чутлива організаційна культура і комфортні умови військової діяльності для військовослужбовців обох статей.

Державна політика з утвердження гендерної рівності в Збройних Силах України має здійснюватися у відповідності до міжнародних зобов'язань та національного законодавства України. Ратифікувавши низку міжнародних документів у зазначеній сфері, наша держава зобов'язалася гарантувати і реалізовувати гендерні ідеї соціальної рівності.

Як відомо, основні засади гендерної рівності в Україні визначені в Конституції України, стаття 24 якої проголошує, що кожен громадянин

суспільства, як чоловік, так і жінка, має всю повноту соціально-економічних, політичних та особистих прав і свобод.

Характерною особливістю гендерної політики у Збройних Силах України є вирішення проблеми гендерної рівності в інституційно-оптимальних, іноді компромісних формах.

Впровадження принципу гендерної рівності стосовно військовослужбовців жінок у Збройних Силах України знаходиться в площині безпосередньої залежності цього питання від потреби забезпечення високого рівня бойової готовності військ, збереження їх бойових можливостей. Тобто, такий підхід «підпорядковує» інтереси жінок принципу державної доцільності. Це пов'язано з тим, що до питань гендерної рівності не можна підходити з абстрактних позицій, тим більш з позицій цілковитого задоволення бажань окремих представників будь-якої статі, без урахування особистих інтересів конкретної людини та їх узгодження з інтересами суспільства.

По-друге, характерною особливістю упровадження гендерної політики у Збройних Силах України є те, що вона не обмежується питанням дотримання та захисту законних прав військовослужбовців жінок, а порушує проблеми захисту прав військовослужбовців чоловіків, приймає характер загальної проблеми захисту прав людини у війську.

У цьому плані дуже важливим питанням, яке може мати небажані соціальні, виховні, сімейні, поведінкові наслідки, є проблема відповідального батьківства, зокрема, недопущення браку батьківського виховного впливу на дітей, що торкається передусім сімей військовослужбовців. Відомо, що на військовослужбовців чоловіків цілком поширюються та впливають загальносуспільні процеси та явища. Підставою для особливої стурбованості є стійка негативна динаміка демографічних характеристик населення України, неухильна втрата чоловічого ресурсу, який складає основу оборонного сегменту у державі, загальна негативна динаміка зменшення частки чоловіків у суспільстві та їх висока смертність, у тому числі серед осіб працездатного віку.

Таким чином, процеси реформування та розвитку Збройних Сил України вимагають системного та обґрунтованого застосування гендерного підходу. Саме він ставить важливе питання у життєдіяльність військових формувань: наскільки умови військової служби є природними та прийнятними для сучасної людини незалежно від її статі.

По-третє, характерною особливістю реалізації гендерної політики у Збройних Силах України є потреба досягнення оптимального балансу службової діяльності як складової життєдіяльності військовослужбовців незалежно від статі та приватного життя військовослужбовців поза службою, рештою вільного від служби часу, що реалізується у сім'ї.

Результати соціологічних опитувань переконливо свідчать про значні резерви невикористаного потенціалу людини незалежно від статі, які можуть містити у собі передумови до конфлікту між службовою діяльністю військовослужбовців незалежно від статі та їх приватним життям у зв'язку з мінімізацією витрат на утримання особового складу.

Отже, реалізація гендерної політики у Збройних Силах України вимагає упровадження належних умов (гуманітарного формату) військової діяльності, створення адекватних сучасному етапу соціальних механізмів нормальної життєдіяльності військовослужбовців та членів їх сімей за рахунок «олюднення», гуманізації умов військової служби, надання їй більшої привабливості, наближення до європейських стандартів соціального забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей. Це сприятиме підтриманню високого рівня боєготовності та боєздатності Збройних Сил України.

УДК 342.9

Кабалюк Д.А.¹, Купін А.П.²

¹ студ. гр. Ю-321 НУ «Запорізька політехніка»

² канд. юрид. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ: ПОНЯТТЯ ТА СТРУКТУРА

Національна гвардія України має відповідний адміністративно-правовий статус, адже діє від імені держави, застосовує усі незаборонені засоби державного впливу на суспільні відносини, у тому числі й примусу, її діяльність нерозривно пов'язана із державною безпекою та внутрішніми справами.

Національна гвардія України, як суб'єкт адміністративного права, вступає в особливий вид адміністративно-правових відносин – правоохоронні, і є частиною механізму державного управління у адміністративно-політичній сфері, а отже має відповідний адміністративно-правовий статус. Основою адміністративно-правового статусу Національної гвардії України є її адміністративна правосуб'єктність.

Складовими адміністративної правосуб'єктності Національної гвардії України є потенційна здатність мати права і обов'язки у сфері державного управління (адміністративна правоздатність), реалізовувати надані права і обов'язки у сфері державного управління (адміністративна дієздатність). Правоздатність, у випадку Національної гвардії, з'являється з моменту виникнення суб'єкта. Якщо йдеться про юридичну

особу, – то з моменту видання відповідного акту про створення відповідного її підрозділу, а припиняється – з моменту зникнення суб'єкта, тобто з моменту ліквідації (видання наказу про ліквідацію).

Аналіз складових адміністративно-правового статусу Національної гвардії України. У більшості робіт науковці говорять про декілька його елементів. Так, наприклад, Н.В. Лебідь зазначає, що складовими частинами правового статусу органу держави і посади є чотири елементи: цільовий блок; компетенція; організаційний блок; відповідальність. У цільовий блок включено такі категорії, як «мета», «завдання», «функції». А.А. Стародубцев також пропонує розглядати правовий статус за наступними блоками: а) цільовий; б) структурно-організаційний; в) функції та повноваження; г) функціональний; д) відповідальність.

Щодо правоохоронних органів, то фахівці доходять практично ідентичних висновків про складові їх правового та адміністративно-правового статусу. А.М. Подоляка визначає, що поняття правового статусу містить у собі правосуб'єктність у єдності з іншими правами та обов'язками, тому можна зробити висновок про складові адміністративно-правового статусу: компетенція, правозастосування, юридична відповідальність. С.Л. Курило відмічає, що під адміністративно-правовим статусом органів внутрішніх справ слід розуміти їхнє положення (становище) у системі суспільних відносин та механізмі державного управління, що визначається державою шляхом закріплення в нормах адміністративного законодавства їхніх завдань, функцій, повноважень та відповідальності, які реалізуються зазначеними суб'єктами через відповідні адміністративно-правові (управлінські) відносини, зокрема, ті, що складаються безпосередньо під час їхньої взаємодії з питань забезпечення громадської безпеки та громадського порядку.

Отже, під адміністративно-правовим статусом Національної гвардії України слід розуміти її правове положення в системі державного управління у адміністративно-політичній сфері, що визначається шляхом закріплення у чинному адміністративному законодавстві мети її створення, завдань, функцій, предметів відання, повноважень, гарантій діяльності та відповідальності, що дозволяє їй бути учасником адміністративно-правових відносин.

Аналізувати зміст адміністративно-правового статусу Національної гвардії України доцільно із «блокової структури» його елементів. Отже, цільовий блок містить у собі призначення (основну мету) діяльності Національної гвардії України, її завдання та функції.

Структурно-організаційний блок адміністративно-правового статусу Національної гвардії України включає два елементи:

1)структурний (структура центрального апарату та окремих територіальних підрозділів, схема організаційного підпорядкування та розподілу функціональних повноважень); 2)організаційний (нормативний порядок створення, реорганізації, ліквідації, порядок реалізації процедур внутрішньої та зовнішньої роботи Національної гвардії України, порядок взаємодії Національної гвардії із іншими суб'єктами відповідних правовідносин).

Компетенційний блок адміністративно-правового статусу Національної гвардії України також складається з двох елементів. Першим є повноваження, які складаються з відповідних прав та обов'язків, другим – підвідомчість (предмети відання), тобто об'єкти, предмети, сфери суспільних відносин, на які поширюються повноваження Національної гвардії України.

Національна гвардія України - це державний військовий формування, яке входить до складу Збройних Сил України і має свою структуру

Таким чином, основною структурою Національної гвардії України є загальний штаб, що включає військові та цивільні підрозділи. Загальний штаб управляє територіальними підрозділами та військовими частинами, департаментами внутрішньої безпеки та мобілізації, кадровим забезпеченням та фінансами, а також спеціальними службами захисту економіки та особливим загоном Національної гвардії. Територіальні підрозділи займаються охороною громадського порядку та забезпеченням безпеки на певних територіях

УДК 342.9

Ярошин А.В.¹, Купін А.П.²

¹ студ. гр. Ю-313м НУ «Запорізька політехніка»,

² канд. юрид. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ЩОДО ОСНОВНИХ ЗАВДАНЬ ТА ФУНКЦІЙ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

У сучасному суспільстві забезпечення правопорядку та громадської безпеки відіграють надзвичайно важливу роль. Поліція є ключовим елементом системи правоохоронних органів, що забезпечують порядок та безпеку в країні. Оскільки поліція відіграє ключову роль у забезпеченні правопорядку, громадської безпеки та захисту прав громадян у суспільстві, розуміння основних завдань та функцій поліції допомагає громадянам, правоохоронним органам, політикам та іншим

зацікавленим сторонам краще орієнтуватися у її діяльності та сприяти покращенню роботи поліції.

Роль поліції в суспільстві є надзвичайно важливою і багатогранною. Поліція виконує різноманітні завдання та функції, спрямовані на забезпечення порядку, безпеки і захисту прав громадян. Основні аспекти ролі поліції в суспільстві включають: 1.Забезпечення громадського порядку: Одна з основних функцій поліції полягає в підтриманні громадського порядку та запобіганні порушенням громадського спокою. 2.Забезпечення громадської безпеки: Поліція виконує важливу роль у забезпеченні безпеки громади. 3.Захист прав і свобод громадян: Поліція забезпечує захист прав та свобод громадян. 4.Допомога громаді: Поліцейські надають допомогу громаді в різних ситуаціях. Вони можуть брати участь у спільнотних програмах, проводити інформаційні кампанії з превентивних заходів, надавати консультації та підтримку громадянам. 5. Забезпечення додержання закону: Однією з основних ролей поліції є забезпечення додержання закону.

Усі ці аспекти ролі поліції мають вирішальне значення для підтримання порядку, забезпечення безпеки громади і захисту прав громадян. Поліція виступає як важлива ланка в системі правопорядку та впливає на якість життя громади в цілому.

Основні завдання поліції включають: 1.Забезпечення громадського порядку і безпеки: Поліція відповідає за підтримання громадського порядку, запобігання конфліктам і розбіркам, забезпечення безпеки громадян на вулицях та в громадських місцях. 2.Протидія злочинності: Поліція має завдання розслідувати злочини, затримувати злочинців і забезпечувати їх притягнення до відповідальності. 3.Допомога громадянам: Поліція надає допомогу та захист громадянам у випадках надзвичайних ситуацій, аварій, насильства, загублених предметів тощо. 4.Збереження громадського довіри: Поліція має завдання підтримувати високий рівень довіри громади до правоохоронних органів. 5.Співпраця з іншими органами: Поліція активно співпрацює з іншими правоохоронними органами, такими як прокуратура, судова система, прикордонна служба, спеціальні служби безпеки тощо.

Згідно ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію» завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах: 1) забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 3) протидії злочинності; 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Забезпечення правопорядку та громадської безпеки є одним з основних завдань поліції. Це включає ряд дій та заходів, спрямованих на збереження порядку, запобігання злочинам, реагування на правопорушення та забезпечення безпеки громадян.

Розвиток поліції має перспективи, які впливають на її роль і функції у сучасному суспільстві: 1.Забезпечення громадської довіри: Поліція повинна активно працювати над забезпеченням довіри громадськості шляхом прозорості, акаунтабельності, етичної поведінки та відповідального взаємодії з громадянами. 2.Міжнародне співробітництво: Зростання транскордонної злочинності та потреба в обміні інформацією та співпраці між поліцейськими органами різних країн вимагають розвитку міжнародного співробітництва. 3.Розширення ролі поліції: Сучасна поліція виконує не лише традиційні завдання забезпечення правопорядку, але і має ширший соціальний вплив. Ці перспективи ставлять перед поліцією завдання постійного розвитку, адаптації до змін та вдосконалення своєї діяльності з метою забезпечення ефективності, інноваційності та безпеки громадськості.

Розвиток поліції в сучасному світі вимагає впровадження інноваційних підходів, які сприяють покращенню ефективності та якості роботи поліцейських органів. Ось кілька інноваційних підходів, які застосовуються в розвитку поліції: 1.Використання технологій: Технологічні рішення, такі як аналітичні системи, відеоспостереження, штучний інтелект, аналіз даних та машинне навчання, допомагають поліції виявляти злочини, передбачати злочинну активність та ефективно розглядати оперативні ситуації. 2.Застосування аналітики даних: Використання аналітики даних дозволяє поліції знаходити тенденції, патерни та виявляти зв'язки між злочинами. 3.Співпраця з громадою: Інноваційні підходи передбачають активну взаємодію поліції з громадою. Це може включати створення спеціалізованих груп для спільного вирішення проблем безпеки, залучення громадських наглядачів. 4.Розвиток професійних навичок: Інноваційні підходи передбачають постійне навчання та розвиток поліцейських. Це може включати тренінги зі спеціальних навичок, професійну перепідготовку, розвиток лідерських якостей. 5.Глобальна співпраця: Сучасні виклики злочинності вимагають глобального підходу. Поліція співпрацює з іншими країнами та міжнародними організаціями для обміну досвідом, координації спільних операцій та боротьби з транснаціональною злочинністю.

Інноваційні підходи до розвитку поліції сприяють покращенню її ефективності, забезпечують більшу безпеку громади та сприяють побудові довіри між поліцією та громадянами. Важливо постійно

вдосконалювати та адаптуватися до змін, що відбуваються в суспільстві, технологіях та злочинності, для ефективного виконання поліцейських завдань.

Таким чином, поліція відіграє важливу роль у суспільстві, забезпечуючи правопорядок та громадську безпеку. Основні завдання поліції включають забезпечення правопорядку, запобігання злочинності, розслідування злочинів, захист прав та свобод громадян, а також активну участь у громадському житті. Шляхом впровадження інноваційних підходів, співпраці з громадою та використання сучасних технологій, поліція може досягти більшої ефективності та відповідати викликам сучасного світу.

У результаті дослідження було встановлено, що використання інноваційних підходів, співпраця з громадою та розвиток професійних навичок поліцейських сприяють покращенню ефективності та якості роботи поліції. Всі ці функції поліції мають велике значення для суспільства, оскільки вони сприяють створенню безпечного, стабільного і правового середовища, в якому громадяни можуть розвиватися, працювати і жити.

УДК 340.143: 351.74

Підлетейчук Т.В.¹, Баєва Л.В.²

¹ студ. гр. Ю- 313 НУ «Запорізька політехніка»

² канд. юрид. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ЗАКОННІСТЬ ЯК ПРИНЦИП ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Одним із пріоритетних напрямків діяльності України як демократичної, правової, соціальної держави є захист законних інтересів, свобод та прав людини і громадянина.

Працівник Національної поліції України, як посадова особа, що наділена державно-владними повноваженнями, а також як громадянин, під час несення служби та у буденному житті, повинен неухильно дотримуватися службової дисципліни, безпелаяційно і точно виконувати вимоги всіх нормативно-правових приписів.

Категорія законності є складною за своїм змістом та сутністю. В юридичній науковій літературі законність розглядають як принцип формування правової держави або як її ознаку; як спосіб управління суспільством; як режим чіткого виконання закону. Крім цього, законність трактують як сукупність вимог, гарантій, що забезпечують порядок у державі.

Сутність законності полягає в тому, що всі дії, рішення та поведінка суб'єктів влади, громадян та інших учасників суспільства повинні відповідати законам, що існують у конкретному державному устрої.

Законність як принцип права у діяльності Національної поліції України передбачає, що працівники Національної поліції України діють на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України.

Щодо самих принципів діяльності поліції, то їх визначає другий розділ Закону України «Про Національну поліцію», а саме: верховенство права; дотримання прав і свобод людини; законність; відкритість та прозорість; політична нейтральність; взаємодія з населенням на засадах партнерства; безперервність.

Принцип верховенства права є основоположним у діяльності поліції й у цілому охоплює принципи дотримання прав і свобод людини та законності.

Під час виконання своїх завдань поліція забезпечує дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і сприяє їх реалізації.

Частина 2 статті 19 Конституції України проголошує правовий принцип, за яким «органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України»

Поліція здійснює свою діяльність на засадах відкритості та прозорості в межах, визначених Конституцією та законами України.

Нормативно-правові акти, що регламентують діяльність поліції, обов'язково оприлюднюються на веб-порталі центрального органу управління поліції.

Діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб.

Принцип законності вимагає від поліцейського: беззаперечного, безапеляційного підпорядкування виключно лише вимогам норм права; об'єктивного, неупередженого, повного, належного виконання своїх обов'язків та реалізації наданих прав у рамках, формах та у спосіб визначених чинним законодавством; діяти у межах принципу «дозволено те, що прямо передбачено законом».

Суть законності як методу діяльності Національної поліції України полягає у тому, що: поліцейські в процесі несення служби, застосовуючи норми права щодо конкретних життєвих обставин, спираються на

принципи та вимоги законності; під час виконання обов'язків та реалізації прав поліцейські не виходять за межі своєї компетенції, діють лише у рамках права; в процесі здійснення контролюючих функцій та функцій нагляду за законністю дій учасників суспільних відносин, поліцейські дотримуються правових процедур, використовують правові методи та способи.

Таким чином, законність є невід'ємною складовою діяльності Національної поліції України та є одним із важливих принципів, які визначають її роботу.

Виконання поліцією своїх обов'язків у відповідності з чинним законодавством є не лише моральною обов'язковістю, але й гарантом довіри громадськості до правоохоронних органів.

Забезпечення законності в діяльності Національної поліції підтримує правопорядок, захищає права та свободи громадян, а також сприяє підвищенню ефективності та довіри до правоохоронних органів в цілому.

Тому забезпечення законності в усіх аспектах діяльності Національної поліції України є надзвичайно важливим для стабільного функціонування правової держави та збереження довіри громадськості.

УДК 342.942:351.74

Домашенко І.С.¹, Баєва Л.В.²

¹ студ. гр. Ю- 312 НУ «Запорізька політехніка»

² канд. юрид. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ДОТРИМАННЯ СЛУЖБОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ В ОРГАНАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Забезпечення законності та дисципліни в органах Національної поліції виступає важливою умовою ефективного та якісного виконання завдань, покладених на поліцію, закріплених у статті 2 Закону України «Про Національну поліцію».

З часу утворення Національної поліції України, як центрального органу виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, законодавцем сформовано доволі потужну законодавчу базу у вигляді сукупності нормативно-правових актів, спрямованих на врегулювання порядку та підстав притягнення поліцейських до дисциплінарної відповідальності за порушення законності та дисципліни.

У сучасному суспільстві правоохоронні органи, зокрема поліція, відіграють важливу роль у забезпеченні громадської безпеки та порядку. Одним з ключових аспектів ефективної поліцейської діяльності є дотримання службової дисципліни. Дисципліна в поліції сприяє підвищенню професіоналізму, ефективності та довіри населення до правоохоронних органів.

Службова дисципліна – це дотримання поліцейським Конституції і законів України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, актів Президента України і Кабінету Міністрів України, наказів Національної поліції України, нормативно-правових актів Міністерства внутрішніх справ України, Присяги поліцейського, наказів керівників.

Службова дисципліна ґрунтується на створенні необхідних організаційних та соціально-економічних умов для чесного, неупередженого і гідного виконання обов'язків поліцейського, повазі до честі і гідності поліцейського, вихованні сумлінного ставлення до виконання обов'язків поліцейського шляхом зваженого застосування методів переконання, заохочення та примусу.

Службову дисципліну, слід розуміти, як неухильне дотримання поліцейським положень Конституції України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, норм чинних нормативно-правових актів, у тому числі, актів Президента України і Кабінету Міністрів України, наказів Національної поліції України, Міністерства внутрішніх справ України, Присяги поліцейського, наказів керівників.

Під час своєї професійної діяльності поліцейський повинен дотримуватись чинного законодавства України.

Службова дисципліна в поліції ґрунтується на встановлених принципах і нормах, закріплених Конституцією України Законом України «Про Національну поліцію», Міжнародними договорами (конвенції, угоди, пакти тощо) після їх підписання уповноваженою особою, що представляє Україну, вони стають частиною національного законодавства тільки після їх ратифікації.

Ці принципи включають відповідальність за власні дії, дотримання професійних стандартів, заборону корупції та конфлікту інтересів.

Під час виконання службових обов'язків працівники Національної поліції України мають такі права право на повагу та ввічливе ставлення до себе з боку колег та вищого керівництва.

Під час виконання службових обов'язків поліцейський має право вимагати виконання своїх обов'язків відповідно до займаної посади, приймати рішення в процесі виконання своїх обов'язків і вимагати від

керівництва забезпечити належні умови для сумлінного виконання своїх обов'язків, включаючи доступ до офіційної інформації.

Поліцейський має право на неупереджений розгляд скарг, поданих проти нього під час виконання своїх обов'язків, у тому числі скарг на його власні рішення, дії або бездіяльність, а також скарги на рішення, дії або бездіяльність його безпосередніх керівників.

Поліцейський має право на отримання відповідної правової допомоги та належний захист своїх законних прав та інтересів під час розгляду скарги або проведення службового розслідування.

Важливим аспектом службової дисципліни є відповідальність за порушення внутрішніх правил і стандартів поведінки. За порушення встановлених вимог поліцейські несуть дисциплінарну відповідальність, у тому числі дисциплінарне стягнення та звільнення зі служби.

Для ефективного управління дотриманням службової дисципліни поліція використовує різноманітні механізми, включаючи внутрішнє управління операціями, аудит та системи внутрішнього контролю.

Таким чином, поліцейська дисципліна відіграє важливу роль у забезпеченні ефективності правоохоронної діяльності та суспільної довіри. Дотримання встановлених норм і стандартів сприяє підвищенню професіоналізму та компетентності поліцейських, що в свою чергу, покращує якість правових послуг та громадську безпеку в Україні.

УДК 342.9

Гуль А.П.¹, Купін А.П.²

¹ студ. гр Ю-313м НУ «Запорізька політехніка»

² канд. юрид. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ ВПЛИВУ ПОЛІЦІЄЮ

Сучасне суспільство стикається з різноманітними загрозами, які вимагають від поліції ефективних методів контролю, забезпечення громадської безпеки та заборони незаконної діяльності. Засоби впливу поліції відіграють ключову роль у цих процесах, вони дозволяють поліцейським забезпечувати порядок, здійснювати правопорядок та захищати права та свободи громадян. Поняття «засоби впливу поліцією» охоплює комплекс інструментів, методів та прийомів, які використовуються поліцією з метою впливу на поведінку осіб, забезпечення громадського порядку, запобігання злочинам та забезпечення безпеки громадян. Засоби впливу поліцією можуть бути різноманітними за своєю природою і характером.

Так, відповідно до ст. 45 ЗУ «Про Національну поліцію» основними фізичними засобами впливу є: 1) кайданки та інші засоби обмеження рухомості; 2) гумові та пластикові кийки; 3) засоби, споряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії; 4) засоби примусової зупинки транспорту застосовуються для примусової зупинки транспортного засобу, водій якого не виконав законні вимоги поліцейського щодо зупинки транспортного засобу, або якщо дії водія транспортного засобу створюють загрозу життю чи здоров'ю людини; 5) пристрої, гранати, боеприпаси та малогабаритні підривні пристрої для руйнування перешкод і примусового відчинення приміщень; 6) електрошокові пристрої контактної та контактано-дистанційної дії; 7) спеціальні маркувальні та фарбувальні засоби; 8) пристрої, гранати та боеприпаси світлозвукової дії, засоби акустичного та мікрохвильового впливу; 9) водомети, бронемашини та інші спеціальні транспортні засоби; 10) пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії; 11) засоби, споряджені безпечними димоутворювальними препаратами; 12) службовий собака; 13) службовий кінь.

Ці фізичні засоби впливу поліцією мають використовуватися відповідно до законодавства та в межах необхідної сили. Психологічні засоби впливу поліцією відіграють важливу роль у взаємодії з громадою та управлінні конфліктними ситуаціями.

Основні ролі психологічних засобів впливу поліцією включають: 1. Деескалація конфліктів: Психологічні засоби впливу допомагають поліцейським вміло керувати конфліктними ситуаціями. 2. Переговори та медіація: Поліцейські використовують психологічні методи переговорів та медіації. Психологічна підтримка: Поліція надає психологічну підтримку не лише громаді, але й своїм працівникам. Застосування психологічних засобів впливу поліцією є важливим елементом сучасної поліцейської роботи, спрямованої на підтримку громадського порядку, забезпечення безпеки та збереження громадського довір'я. 3. Використання комунікативних засобів впливу поліцією є ключовим елементом їхньої роботи з громадою. Комунікативні засоби впливу дозволяють поліції забезпечувати ефективну спілкування. Основні комунікативні засоби впливу поліцією включають: Вербальна комунікація: Використання словесного спілкування є найпоширенішим комунікативним засобом поліції. Невербальна комунікація: Поліцейські використовують невербальні засоби комунікації, такі як жести, міміка, тілесна позиція. Використання мови символів: Поліцейські можуть використовувати символи, знаки та інші спеціальні позначення для комунікації. Використання технологій

комунікації: Завдяки розвитку технологій поліція використовує різноманітні електронні засоби комунікації. 4. Технічні засоби впливу поліцією включають в себе різноманітні технологічні рішення та пристрої, які використовуються для покращення ефективності поліцейської роботи, наприклад: Відеоспостереження: Системи відеоспостереження дозволяють поліції контролювати певні території, об'єкти або публічні місця. Електронні системи контролю доступу: Поліція використовує системи контролю доступу для регулювання входу та виходу з певних об'єктів, таких як поліцейські дільниці, будівлі або об'єкти інфраструктури. Радіозв'язок: Радіозв'язок є важливим засобом зв'язку між поліцейськими одиницями. GPS-трекери: GPS-трекери використовуються для відстеження руху поліцейських автомобілів та об'єктів спостереження. 5. Спеціальні засоби захисту та зброя: Поліція використовує різноманітні спеціальні засоби захисту та зброю для забезпечення безпеки поліцейських та громади.

Законні, ефективні та пропорційні засоби впливу є основою для збереження прав та свобод громадян, забезпечення громадського порядку і безпеки. Дотримання цих принципів допомагає зберегти довіру до поліції та забезпечити справедливість у їхній діяльності. Визначення пропорційності в кожній конкретній ситуації може бути вимогливим завданням. Для цього необхідно враховувати такі фактори: Необхідність та наступність: Застосування засобів впливу має бути обґрунтованим і необхідним для досягнення мети, такої як захист громади, розкриття злочину або запобігання насильству. Пропорційність загрози: Рівень застосованої сили повинен бути пропорційним до рівня загрози або порушення. Об'єктивність та професіоналізм: При використанні засобів впливу поліцейський має діяти об'єктивно та професійно.

Областями практичного застосування засобів впливу поліцією є: Забезпечення громадського порядку: Поліцейські використовують різні засоби впливу, такі як фізична присутність, контроль, затримання, щоб запобігти порушенням громадського порядку. Розслідування злочинів: Поліцейські можуть використовувати різні методи та техніки, включаючи інтерв'ю, опитування свідків, обшуки. Захист громадян: Поліцейські можуть використовувати засоби впливу для захисту громадян від небезпеки. Виконання службових обов'язків: Засоби впливу також використовуються поліцейськими для виконання своїх обов'язків.

Застосування засобів впливу поліцією не є безпроблемним процесом і може стикатися з різними проблемами. Деякі з них включають: Зловживання повноважень. Недостатня підготовка та навички. Інформаційні виклики. Психологічні наслідки.

Враховуючи ці проблеми, важливо, щоб поліція мала відповідні процедури та навички для ефективного та пропорційного застосування засобів впливу. Важлива роль засобів впливу поліцією є забезпечення безпеки суспільства, запобігання злочинності та реагування на небезпечні ситуації.

Отже, застосування засобів впливу поліцією має велике значення для забезпечення правопорядку, громадської безпеки та захисту громадян. Проте, це повинно здійснюватись з дотриманням законності, ефективності та пропорційності, а також з урахуванням етичних та правових аспектів.

УДК 342.9

Оболенцев В.В.¹, Купін А.П.²

¹ студ. гр. Ю-313м НУ «Запорізька політехніка»

² канд. юрид. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ТА ЇХ НЕДОЛІКИ

Аналізуючи існуючі проблеми взаємодії підрозділів Національної поліції України, можна виділити деякі ключові аспекти:

1. Комунікаційні перешкоди є однією з ключових проблем при взаємодії підрозділів Національної поліції України. Недостатня комунікація та обмін інформацією можуть значно ускладнювати координацію дій та спільну роботу між різними підрозділами. Основні комунікаційні перешкоди включають наступні аспекти: 1) Відсутність єдиної системи комунікації може призводити до того, що різні підрозділи використовують різні канали зв'язку та інструменти комунікації. Це може створювати труднощі в обміні оперативною інформацією та спільному прийнятті рішень. 2) Відсутність сучасних засобів комунікації, недостатня пропускна здатність мережі та обмеження використання мобільних засобів можуть обмежувати можливості швидкого та ефективного обміну інформацією між підрозділами; 3) культурні різниці та мовні бар'єри: Україна має різноманітні регіони з різними культурними та мовними особливостями. Це може ускладнювати комунікацію між підрозділами, особливо якщо немає достатньої підтримки перекладу та спільного розуміння; 5) Відсутність чітких і стандартизованих процедур комунікації може призводити до непослідовності та незрозуміння між підрозділами. Це може впливати на швидкість реагування та прийняття спільних рішень.

2. Неспроможність координації: Недостатня координація дій між різними підрозділами може призводити до дублювання зусиль або пропуску важливої інформації. Відсутність централізованої системи координації та відсутність чіткого розподілу відповідальності можуть спричиняти конфлікти та втрату ефективності.

Неспроможність координації при взаємодії підрозділів Національної поліції України є серйозною проблемою, яка може впливати на ефективність їхньої роботи. Деякі з причин, що спричиняють неспроможність координації, включають наступні аспекти: відсутність централізованої системи управління; відсутність чіткого розподілу відповідальності; відсутність ефективних комунікаційних каналів; різниця у методах роботи та підходах; недостатня комунікація та взаємодія між керівництвом та підлеглими.

3. Різниця в методах та підходах: Різні підрозділи можуть мати відмінні методи роботи, процедури та підходи до виконання своїх завдань. Це може створювати труднощі в спільній роботі та вимагати додаткових зусиль для забезпечення єдиної стратегії та координації.

Різниця в методах та підходах при взаємодії підрозділів Національної поліції України може бути викликана різними факторами, такими як регіональні особливості, спеціалізація підрозділів, рівень професійної експертизи та стаж роботи. Ця різниця може мати як позитивні, так і негативні наслідки для взаємодії та спільної роботи підрозділів. Позитивні аспекти різниці в методах та підходах включають: різноманітність досвіду; гнучкість; взаємне навчання. Негативні аспекти різниці в методах та підходах включають: неспроможність координації; конфлікти та непорозуміння; дублювання роботи.

Для покращення взаємодії підрозділів Національної поліції України необхідно звернути увагу на створення єдиної системи координації та комунікації, проводити спільне навчання та обмін досвідом, а також розробити стандарти та процедури, які забезпечать єдність дій та спільну стратегію роботи.

4. Відсутність централізованого управління: Відсутність централізованої системи управління та керівництва може ускладнювати процес взаємодії між підрозділами. Наявність різних рівнів управління та відповідальності може впливати на швидкість прийняття рішень та виконання спільних заходів.

Відсутність централізованого управління при взаємодії підрозділів Національної поліції України може бути однією з проблем, яка впливає на ефективність їх роботи та спільної координації. Наявність централізованої системи управління є важливим елементом для

забезпечення єдності дій, спільної стратегії та обміну інформацією між підрозділами.

Нижче наведено деякі проблеми, які можуть виникати внаслідок відсутності централізованого управління: розбіжність підходів; відсутність загальної стратегії; обмежений обмін інформацією; неспроможність вирішувати спільні проблеми.

Для подолання цих проблем необхідно розглянути можливість встановлення централізованої системи управління та координації, де будуть визначені чіткі ролі та відповідальність керівників підрозділів. Також важливо розвинути механізми обміну інформацією та спільного прийняття рішень, щоб забезпечити єдність дій та зменшити можливість непорозумінь між підрозділами.

5. Недостатній розвиток інформаційних технологій: Відсутність сучасних інформаційних систем та технологій може обмежувати можливості швидкого обміну інформацією між підрозділами. Відсутність централізованої бази даних та інтеграції інформаційних систем може ускладнювати процес обміну та аналізу даних.

Недостатній розвиток інформаційних технологій при взаємодії підрозділів Національної поліції України може стати однією з проблем, яка впливає на ефективність комунікації, обмін інформацією та спільну координацію. Наявність сучасних інформаційних технологій є важливим фактором для поліпшення роботи підрозділів та забезпечення швидкого та ефективного обміну даними.

Основні проблеми, пов'язані з недостатнім розвитком інформаційних технологій при взаємодії підрозділів Національної поліції України, включають: обмежена доступність інформації; відсутність єдиної платформи; застарілі системи; брак автоматизації процесів.

Вирішення цих проблем допоможе покращити взаємодію підрозділів Національної поліції України, забезпечити більш ефективну боротьбу зі злочинністю та забезпеченням безпеки громадян.

УКД 349

Свириденко В.Є.

студ. гр. Ю-312 НУ «Запорізька політехніка»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ГРОМАДСЬКИМИ ОБ'ЄДНАННЯМИ

Постановка проблеми. Загалом взаємодія Національної поліції з громадськими об'єднаннями є дуже важливою. Вона полягає в побудові довіри до поліції, пошуку вирішення різних питань тощо. Але, на

сьогоднішній день існують певні проблеми у цій сфері. Тому ця тема і є актуальною для вивчення.

Для початку аби розглянути дану тему ми повинні дізнатися що ж таке Національна поліція та громадські об'єднання.

Національна поліція України (поліція) - це певний орган влади, який служить суспільству та державі, забезпечуючи захист прав і свобод людини, боротьбу зі злочинністю та підтримання безпеки і порядку.

Громадське об'єднання - це те чи інше співтовариство осіб, яке відбувається з власної волі, приватного права, метою якого є здійснення та захист прав і свобод та задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів.

Відповідно до законодавства поліцейська діяльність відбувається на засадах партнерства, в тісній співпраці та взаємодії з мешканцями, громадами та державними органами з метою задоволення їхніх потреб. Основною актуальною проблемою виходячи з цього є поліпшення самої взаємодії між поліцією та не тільки з населенням, а й громадськими об'єднаннями.

Це пов'язано з тим, що існують різні концептуальні підходи до взаємовідносин між поліцією та громадськими об'єднаннями, тому важливо визначити їхні можливості при формуванні різних програм співпраці між ними.

В цілому взаємодія поліції не тільки з громадськими об'єднаннями, а і з іншими органами загалом будується на принципах. А саме принципах, які зазначені в законі. Це верховенство права, дотримання прав і свобод людини, законність, відкритість та прозорість, політична нейтральність, взаємодія з населенням на засадах партнерства, безперервність. Всі ці принципи допомагають при співпраці між національною поліцією та громадськими об'єднаннями.

Вміння правильно взаємодіяти поліції з громадськими об'єднаннями дозволяє правильно оцінити професійний рівень та політико-правової культури правоохоронця.

Варто також зазначити, що сьогодні в Україні співпраця між поліцією та громадянами відбувається стихійно, без правильної організації та системного підходу. Заходи щодо залучення громадян до правоохоронної діяльності, як правило, вживаються в результаті надзвичайних подій. У зв'язку з цим значний інтерес викликає практика розробки, прийняття та реалізації спільних позитивних дій, які мають здійснюватися за певною схемою[3,с.210].

Крім того, потрібно наголосити що для забезпечення взаємодії та співпраці, а також налагодження партнерства між правоохоронними

органами та громадськістю необхідно створити якісну нормативно-правову базу.

Також актуальною є проблема, що в громадських об'єднаннях мало довіри до поліції. Це спричинено корупцією, яка в нашій країні дуже розповсюджена і від неї залежать багато інших речей. Наприклад, некваліфіковані співробітники, які купують собі місця, або ті поліцейські, які за певну суму грошей можуть закрити очі на правопорушення.

Якщо відбудеться поліпшення взаємодії між поліцією та співтовариством, то в наслідок цього станеться збільшення довіри громадян до поліції.

Висновки. Отже, говорячи про проблеми взаємодії між поліцією та громадськими об'єднаннями потрібно сказати, що вони є і з ними потрібно боротися. Покращення такої взаємодії призведе до збільшення рівня довіри та інших показників між національною поліцією та громадськими об'єднаннями. Також розглядаючи цю проблему необхідно зазначити, що виникає потреба розгляду всіх форм взаємодії поліції з громадськими об'єднаннями, для їх покращення та доповнення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про Національну поліцію» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 40-41, ст.379).

2. Закон України «Про громадські об'єднання» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 1, ст.1).

3. Сучасні проблеми адміністративного права та процесу : тези доп. учасників Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 30 черв. 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, каф. адмін. права і процесу ф-ту № 3. – Харків, 2017. – 295 с.

УДК 342.951

Забашта А.Ю.¹, Баєва Л.В.²

¹ студ. гр. Ю-312 НУ «Запорізька політехніка»

² канд. юрид. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ВЗАЄМОДІЯ ГРОМАДСЬКОСТІ З ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Концептуальною доктриною поліції в сучасному світі виступає захист суспільства, у якому вона функціонує, і служіння йому. Саме тому домінуючою стратегією діяльності поліції в сучасній Україні є взаємодія

з представниками громадськості з метою спільного запобігання протиправному.

Одним із механізмів побудови громадянського суспільства і правової держави виступає зміна ролі соціального сприйняття поліції. Отже, питання адекватного сприйняття соціумом органів Національної поліції України є суттєвою проблемою.

Сучасний етап становлення України як демократичної держави пов'язано з багатогранними процесами у сферах соціально-економічної та політичної життєдіяльності соціуму. В умовах радикального реформування здійснюється руйнування звичних стереотипів, поглядів на розуміння різних проблем суспільного життя.

Установлено, що взаємодія правоохоронних органів із населенням як за сучасних умов, так і в давні часи сприяла забезпеченню правопорядку й законності а громадськість долучалася до правоохоронної діяльності.

При вивченні досвіду зарубіжних країн виявлено низку організаційних елементів, які можливо запозичити для вдосконалення адміністративно-правових основ взаємодії органів Національної поліції з громадськістю в Україні, серед них: повнота поданої інформації про дільничних офіцерів поліції, з можливістю пошуку за адресою мешкання особи (Бельгія, Велика Британія, Швеція); наявність окремого органу, який здійснює профілактичну діяльність у правоохоронній сфері (Німеччина, Швеція); проведення активної просвітницької роботи серед дітей, молоді та загалом населення: лялькові театри в поліції Мюнхена та Нюрнберга, інформування через телебачення (телеканал SAT.1 у Німеччині), використання інформаційних інтернет-технологій; волонтерська допомога в різних варіантах (Велика Британія); меморандум громадських угод, який є домовленістю про врегулювання проблемних ситуацій між місцевою владою і поліцією(Швеція).

Питанням взаємодії органів Національної поліції України з громадськістю приділяється велике значення, оскільки налагоджена взаємодія має на меті запобігання порушенням публічного порядку, профілактику правопорушень, притягнення винних осіб до відповідальності. Належним чином організована взаємодія дозволяє досягати позитивних результатів у сфері правоохоронної діяльності.

Взаємодія як функція державного управління реалізується як через владний вплив, так і через співробітництво, а його метою є досягнення спільних, взаємовигідних цілей. Зовнішній напрям взаємодії реалізується через систему прямих (суб'єкт – об'єкт) та зворотних (об'єкт – суб'єкт) зв'язків.

Невід'ємною складовою взаємодії Національної поліції з громадськістю в правоохоронній діяльності є комунікація – процес обміну інформацією між двома або більше суб'єктами, що забезпечує ефективне виконання завдань органами поліції та сприяє підвищенню рівня довіри населення до неї.

Залучення представників громадськості до взаємодії необхідно поділити на такі етапи: організаційний (підготовчий); безпосередній (виконання завдань разом із представниками громадськості або самостійно представниками громадськості); заключний (підбиття підсумків взаємодії надання винагород; компенсація збитків).

Правоохоронні органи, здійснюючи діяльність із забезпечення громадського порядку та боротьбі зі злочинністю, постійно взаємодіють із населенням, громадами, окремими особами як за своєї ініціативи, так і навпаки. Неможливо здійснювати правоохоронну діяльність у відриві від суб'єкта, задля якого вона провадиться. Отже, розвиток взаємодії в галузі правоохоронної діяльності нерозривно пов'язаний з розвитком самої правоохоронної діяльності, розвитком суспільства та держави.

Взаємодія Національної поліції з громадськістю в правоохоронній діяльності є соціально обумовленою, узгодженою діяльністю, яка виражена в співпраці між суб'єктами взаємодії з використанням відповідних форм та методів для досягнення спільної мети.

Наведені характерні риси соціальної взаємодії та правоохоронної діяльності дає можливість визначитись з властивостями, які притаманні взаємодії Національної поліції з громадськістю в правоохоронній діяльності. Їх запропоновано згрупувати за вагомістю на основні і додаткові.

До основних відносимо: соціальну обумовленість діяльності, узгодженість діяльності, співпрацю, наявність спільної мети, використання відповідних форм і методів, суб'єктів взаємодії.

До додаткових: постійність зв'язку, нормативно-правове закріплення, діяльність на засадах добровільності, довіру, завдання, рівність, повагу.

УДК 159.9: 381.74

Любименко В.В.¹, Баєва Л.В.²

¹ студ. гр. Ю-313 НУ «Запорізька політехніка»

² канд. юрид. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ПРОФЕСІЙНИЙ СТРЕС ТА СПОСОБИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ У СПІВРОБІТНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Тенденції інтенсивного і напруженого ритму життя людини призводить до збільшення негативних емоцій, котрі накопичуючись формують яскраво виражені та тривалі стресові стани. Кожен із нас, по різному ставиться до проблем, які виникають у житті і відповідно до цього формується «стресостійкість».

Професійний стрес працівників Національної поліції України є багатомірним феноменом, що детермінований факторами трьох рівнів (індивідуальним, груповим і організаційним) і екстра організаційними стрес-факторами, що залежать від особистісних характеристик.

Професійний стрес виражається у фізіологічних і психологічних реакціях працівника правоохоронних органів на конкретну оперативно-службову ситуацію.

Сфера роботи в Національній поліції України, це перед усім величезна відповідальність і постійний стрес, тому професійна деформація – це своєрідний захисний механізм.

Основною сутністю професійної деформації, є формування специфічного психологічного захисту від травматичних умов, що дозволяє вважати професійну деформацію різновидом психологічної адаптації.

Однак за своїми негативними наслідками професійна деформація є у сфері професійних деструкцій особистості, спотворюючи усі три простори життєдіяльності професіонала: особистість, діяльність, відносини.

Найбільша присутність розвитку професійної деформації в комунікативних професіях типу «людина – людина», що обумовлює її активне вивчення у різних галузях прикладної психології (юридична, військова, екстремальна й інші).

Професійна деформація правоохоронців має інтенсивний та масштабний розвиток, і суттєво відрізняється від деформації представників інших професійних груп.

Стресори в роботі співробітників поліції є постійними та тривалими, в результаті виникає хронічна втома, хвороби, професійна деформація та емоційне вигорання.

Професійна діяльність працівників Національної поліції часто проходить в екстремальних умовах, пов'язаних із затриманням злочинців, виїду слідчо-оперативних груп на місця «прильотів», застосуванням зброї, забезпеченням правопорядку в період масових заходів, стихійних лих та надзвичайних ситуацій та ін.

Дані умови вимагають від співробітників Національної поліції, великої нервово-психічної напруги та духовно-фізичної самовіддачі, а також характеризуються необхідністю протистояти злочинності, яка має високий рівень агресивності і самі різні форми її прояв у різних умовах.

При виконанні професійних дій високого ступеня відповідальності, що потребують пошуку нестандартних варіантів виходу з небезпечної ситуації, спостерігаються такі явища, як розгубленість, зниження координованості і точності рухів, уповільнення реакції, порушення логіки міркувань, зниження критичності мислення, розлади сприймання і уваги, відчай та ін.

Тому екстремальні умови, ситуації, обставини оперативно-службової діяльності об'єктивно містять у собі різні чинники (причини, сили, особливості), які психологічно впливають на працівників Національної поліції.

Власне виконання службових обов'язків у складних умовах, де існує загроза здоров'я і життя не тільки особистого, але й інших осіб, призводить до негативних наслідків, перш за все, у психічній сфері. Суворі вимоги до дій працівників поліції та жорстка правова регламентація їх професійної діяльності є одним із важелів негативного впливу на психічне здоров'я працівників правоохоронної системи. Це вимагає від них високої психологічної готовності до службової діяльності.

У зв'язку з цим пошук шляхів та розробка заходів запобігання професійному стресу є однією з найбільш актуальних проблем сучасної психології.

Отже, у професійній діяльності співробітників Національної поліції можуть виникати напружені ситуації та обставини, які породжують труднощі і в той же час вимагають від людини швидких, точних і безпомилкових дій.

Ефективність дій в напруженій ситуації значною мірою визначається високим рівнем готовності до них. Динамічність напружених ситуацій, нерідко вкрай жорсткі вимоги до своєчасності та адекватності дій обумовлюють необхідність завчасної психологічної підготовки фахівців до виконання раптово виникаючих ускладнених завдань професійної діяльності.

Умови виконання будь-якого виду професійної діяльності працівників поліції часто пов'язані з кримінальним елементом, небезпекою для здоров'я та життя, високим ризиком, необхідністю приймати надзвичайно важливі рішення. Все це вимагає від співробітників правоохоронних органів високої стресостійкості та розвинених вольових якостей.

УДК 342:351.746

Кійко В.В.¹, Баєва Л.В.²

¹ студ. гр. Ю-113 НУ «Запорізька політехніка»

² канд. юрид. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ СЛУЖБИ СУДОВОЇ ОХОРОНИ

Одним із важливих елементів розпочатої у 2014 році судової реформи є створення органу, на який би покладалися завдання із забезпечення громадського порядку в судових установах, припинення проявів неповаги до суду, а також охорони приміщень суду й безпосередньо усіх учасників судових процесів.

За останні роки стали буденними випадки замінування судів, коли занадто емоційні відвідувачі органів системи правосуддя пошкоджують майно або знищують особисті речі учасників судових процесів, навмисно зриваються судові засідання, лунають погрози на адресу їх учасників.

Для забезпечення гарантії недоторканності та безпеки суддів і відвідувачів суду було створено підрозділ судової міліції «Грифон». Зазначений підрозділ проіснував до 2015 року, а після його ліквідації цю роль тимчасово виконували Національна поліція України (НПУ) та Національна гвардія України (НГУ). Тільки у квітні 2019 року було створено Службу судової охорони, а до її створення досить частими випадками у судах України були порушення громадського порядку.

04 квітня 2019 року Вища рада правосуддя своїм Рішенням затвердила Положення про Службу судової охорони, чим розпочала створення цього державного органу з правоохоронними функціями.

Основними завданнями Служби судової охорони є: 1) підтримання громадського порядку в суді; 2) припинення проявів неповаги до суду; 3) охорона приміщень суду, органів та установ системи правосуддя; 4) забезпечення державного захисту суддів та членів їхніх сімей, а також працівників суду; 5) забезпечення у суді безпеки учасників судового процесу.

Війна Росії проти України створює надзвичайні виклики для нашої судової системи, тому саме у цей час роль Служби судової охорони стає

особливо важливою, оскільки вона відповідає за безпеку судів, суддів, учасників судового процесу та громадян, які відвідують судові установи. Незважаючи на те, що Служба судової охорони була створена відносно недавно, вона ефективно виконує покладені на неї завдання.

Служба судової охорони відповідно до покладених на неї завдань: забезпечує пропуск осіб до будинків судів, органів та установ системи правосуддя та на їх територію транспортних засобів; забезпечує підтримання та реагує на порушення громадського порядку при розгляді справ судом, вживає заходів до припинення проявів неповаги до суду; здійснює заходи з охорони, забезпечення недоторканності та цілісності приміщень судів, органів і установ системи правосуддя, недоторканності та цілісності розташованого у таких приміщеннях майна, запобігання, недопущення чи припинення протиправних дій щодо нього; здійснює заходи із запобігання загрозам особистій безпеці суддів, членів їх сімей, працівників суду, а також у суді – учасників судового процесу, виявлення та нейтралізація таких загроз; реагує в межах наданих законом повноважень на протиправні дії, пов'язані із посяганням на суддів, членів їх сімей, працівників суду, учасників судового процесу; здійснює спеціальні заходи щодо забезпечення безпеки суддів, працівників апарату суду, співробітників Служби судової охорони та їх близьких родичів; вживає заходи негайного реагування на кожний випадок протиправних дій, що став відомий, щодо суддів, працівників апарату суду, співробітників Служби судової охорони та їх близьких родичів; забезпечує захист життя, здоров'я, гідності, житла та майна осіб, взятих під захист, відповідно до характеру загрози; своєчасно повідомляє підзахисних осіб про зміну або скасування заходів щодо їх безпеки; здійснює забезпечення особистої безпеки суддів та особистої безпеки членів їхніх сімей та збереження їхнього майна; у разі потреби за заявою судді забезпечує цілодобову охорону особистої безпеки судді та членів його сім'ї, а також тимчасове розміщення таких осіб у місцях, що гарантують їхню безпеку; здійснює інші повноваження, визначені Законом України «Про судоустрій і статус суддів».

Співробітникам для здійснення покладених на них повноважень надається право: вимагати від осіб, які входять до приміщень суду, органів та установ системи правосуддя, пред'явлення документа, що посвідчує особу; здійснювати поверхневу перевірку осіб, які входять на об'єкти охорони, шляхом огляду їх речей, проведення по поверхні вбрання осіб спеціальним приладом або засобом; затримувати осіб, які незаконно проникають або намагаються незаконно проникнути на об'єкти охорони, перевіряти у них документи, що посвідчують особу, здійснювати у встановленому законом порядку особистий огляд

затриманих та огляд їх речей, які є при них, і передавати їх правоохоронним органам; не допускати громадян до окремих приміщень об'єктів охорони, вимагати від них залишатися на конкретних місцях або залишити їх, тимчасово обмежувати фактичне володіння річчю, якщо це необхідно для забезпечення громадського порядку в суді, забезпечення особистої безпеки суддів та членів їх сімей, працівників суду, безпеки учасників судового процесу та ін.

Отже, Служба судової охорони є спеціальним правоохоронним органом, на який покладається підтримання громадського порядку у суді, захист суддів та їх сім'ї, а також забезпечення у суді безпеки учасників судового процесу.

УДК 342.7

Ковальська А.С.

студ. гр. Ю-112 НУ «Запорізька політехніка»

ЗАСАДИ ПРАВОВОГО СУСПІЛЬСТВА У ЗАГАЛЬНІЙ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ: ПРЕЗУМПЦІЯ НЕВИНУВАТОСТІ

Права і свободи людини є основоположними цінностями будь-якого цивілізованого суспільства. Вони забезпечують гідне існування людини, її всебічний розвиток і самореалізацію. Актуальність дослідження зумовлене, зокрема, численними викликами та змінами в правовій, політичній та соціальній сферах. Презумпція невинуватості, як один з основоположних принципів кримінального судочинства, забезпечує справедливість, захист людини і громадянина від неправомірних засуджень. Варто зауважити, що розглядуваний принцип визначає правовий статус обвинуваченого як суб'єкту не лише в рамках кримінального процесу, але й у всіх суспільних відносинах.

Невиконання принципу презумпції невинуватості становить не лише порушення прав та законних інтересів підозрюваних і обвинувачених у вчиненні злочинів, але й має глибокий вплив на один із основних принципів юридичної системи - повагу до честі і гідності особи. Це порушення, як наслідок, не лише підриває авторитет органів слідства, прокуратури і суду, але і сприяє виникненню соціальної упередженості та недовіри до правової системи та держави в цілому. Аналіз цього явища у науковому контексті дозволить розглянути його вплив на засади правової справедливості та розкрити механізми, які можуть виникнути внаслідок недотримання принципу презумпції

невинуватості, спрямовані на забезпечення чесності та ефективності судового процесу.

Один із найважливіших документів, який закріплює принцип презумпції невинуватості, є Загальна декларація прав людини (далі – Декларація), прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. Прийняття цього документу відобразило глобальну потребу у створенні універсальних стандартів захисту прав людини та послужило важливим етапом у розвитку міжнародного права.

Декларація визначає основні права та свободи, які гарантуються кожній людині, включаючи принцип презумпції невинуватості, згідно з яким кожна людина, обвинувачена у вчиненні злочину, має право вважатися невинною доти, поки її винність не буде встановлена в законному порядку шляхом прилюдного судового розгляду, при якому їй забезпечують усі можливості для захисту [1]. Як слушно зауважує Тертишник В.М., обов'язок посадових осіб будь-якої з гілок влади забезпечувати поведження з обвинувачуванним, як із невинуватою особою, доки її вина у вчиненні кримінального правопорушення не встановлена обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили [2, с. 121].

Ефективна реалізація зазначеної вище статті Декларації свідчить про те, що усі обвинувачені мають право на справедливий судовий процес, де їхні права будуть захищені, а винність встановлена чітко та об'єктивно. Ця засада виступає своєрідним щитом, що захищає особу від передчасного обвинувачення та подальшої публічної дискредитації, зберігаючи, таким чином, її честь та гідність. Відповідно до цього можна логічно припустити, що недотримання принципу презумпції невинуватості спричинятиме суттєві наслідки. Зокрема, це можуть бути як неправомірні засудження та покарання обвинувачених, так і тяжкий психологічний стан, емоційні труднощі та навіть втрата самовизначення, спричинені публічним засудженням, тощо.

В якості прикладу можна розглянути справу Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (далі - Уповноваженого) Л.Денисової з її щорічної доповіді 2021 року щодо військовослужбовця Віталія Марківа, якого було заарештовано в Італії за підозрою у причетності до вбивства. Внаслідок спільних зусиль Президента України, МВС, МЗС та Уповноваженого 03.11.2020 Міланський апеляційний суд виніс виправдувальний вирок у справі В.Марківа. На сьогодні українець не лише повернувся на Батьківщину, а й поновився на військовій службі [3, с. 115]. Ця справа віддзеркалює значущість дотримання принципу презумпції невинуватості. У цьому контексті порушення прав

громадянина були реабілітовані завдяки оперативній реакції вищих посадових осіб, що слугує ілюстрацією ефективної реалізації досліджуваної засади правового суспільства.

Розглядаючи важливість цієї засади, вважаємо за необхідне проаналізувати вплив розвитку суспільства на її реалізацію. Так, перед правом, в умовах стрімкого технологічного процесу і глобалізації, постають нові завдання. Враховуючи поточний стан суспільства, можна сформулювати наступні виклики: 1) Використання цифрових технологій у судочинстві, що змінюють умови дотримання презумпції невинуватості, зокрема, породжує постають питання про захист приватності та надійність використовуваних електронних доказів; 2) Посилення воєнних конфліктів, що створює тиск на діяльність апарату держави, зокрема, правоохоронних органів, судових інстанцій, тощо, а також обмежує доступ до гарантованого юридичного захисту; 3) Питання екстрадиції, що зумовлюють необхідність в уніфікації правових стандартів для забезпечення рівнозначного забезпечення справедливості, визначенню чітких правил регулювання процесу передачі осіб між державами; 4) Вплив засобів масової інформації на громадську думку. Сучасне інформаційне суспільство ставить під великий психологічний тиск осіб, які перебувають під судовим розглядом, оскільки громадська думка та засоби масової інформації можуть створити негативний образ ще до винесення судового вироку.

Вважаємо за доцільне запропонувати наступні рекомендації щодо ефективної реалізації презумпції невинуватості для забезпечення кращого захисту прав людини, її честі та гідності: 1) Важливо впроваджувати стандарти та етичні норми для висвітлювання об'єктивної інформації у засобах масової інформації, щоб уникнути необгрунтованого публічного осуду та стигматизації підозрюваних, врегульовуючи, таким чином, становлення громадської думки; 2) Підвищення правосвідомості громадян, шляхом створення програм освіти в загальноосвітніх та спеціальних навчальних закладах, що сприятиме більш свідомому ставленню суспільства до прав обвинувачених; 3) Реформування судової системи, що включатиме використання передових технологій та методів розслідувань, може забезпечити ефективну та швидку реакцію на розгляд справ. Це допомагатиме уникненню затримок та забезпечуванню справедливого судового процесу. Це може включати в себе школи для суддів та прокурорів, розробку критеріїв визначення обвинувачення та зміцнення прав захисту, тощо; 4) Зміцнення міжнародної співпраці та обміну найкращими практиками в сфері кримінального правосуддя сприятиме

впровадженню стандартів презумпції невинуватості на глобальному рівні. Цей перелік можна продовжувати.

Підбиваючи підсумки вважаємо за потрібне погодитися із висновком Сизої Н.П. та Матохнюка О.Д., які зазначають, що презумпція невинуватості має призначенням запобігати необґрунтованим звинуваченням у вчиненні злочину та формуванню громадської думки щодо винуватості особи за відсутності обвинувального вироку суду, що набрав законної сили. Слідчі та судові рішення, крім обвинувального вироку, не повинні містити тверджень щодо винуватості особи у вчиненні злочину [4, с. 42]. Для забезпечення кращого захисту прав і гідності людини важливо підвищувати доступність правової допомоги, уникати політизації судових рішень, проводити реформи судової системи та впроваджувати програми освіти про принципи презумпції невинуватості. Міжнародна співпраця також є ключовим елементом для уніфікації стандартів і вироблення спільних підходів до реалізації цієї принципово важливої засади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Загальна декларація прав людини: прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 03.12.2023).

2. Тертишник В.М. Презумпція невинуватості: інтегральна правнича засада та її застосування у разі виконання функцій захисту. Правова позиція. 2018. № 1 (20).

3. Щорічна доповідь Уповноваженого ВРУ з прав людини за 2020 рік. URL: <http://surl.li/bwvdz> (дата звернення: 03.12.2023).

4. Сиза Н.П., Матохнюк О.Д. Презумпція невинуватості як складова права на справедливий суд у практиці Європейського суду з прав людини. Правова єдність. 2018. № 3

УДК 342.7

Івшенко В.С.

студ. гр. Ю-112 НУ «Запорізька політехніка»

ОСНОВНІ ПРАВА ЛЮДИНИ ЯК НЕВІДЧУЖУВАНА ЦІННІСТЬ

Сучасне розуміння прав людини світовою спільнотою сформульовано у Загальній декларації прав людини, прийнятій ООН у грудні 1948 року, а також у низці інших документів ООН, об'єднаних у

Міжнародному біллі про права людини. Білль включає такі документи, як Загальна декларація прав людини (1948 р.), Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (1966 р.), Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966 р.) та ін. Найважливіше значення має також Європейська Конвенція про захист прав людини (1950 р.).

Статтею 3 Конституції України утверджено: Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Імперативний припис статті 3 Конституції України є першим із статей Основного Закону, спеціально присвячених людині. З неї розпочинається виклад офіційно проголошеної Українською державою та закладеної у Конституцію філософії прав людини. Ця стаття «задає тон» усім наступним конституційним приписам, котрі відображають становище людини в українському суспільстві, регулюють її відносини з державою, спрямовують державну політику.

Отже, «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю». Наведене положення стисло відтворює зміст концептуальних засад преамбули Загальної декларації прав людини, чим власне і має обумовлюватись відповідність приписів Конституції України міжнародним стандартам прав людини. Серед цих засад слід відзначити, зокрема, «віру в основні права людини, в гідність і цінність людської особистості», а також «визнання гідності, притаманної всім членам людської сім'ї, та рівних і невід'ємних їхніх прав». Наведені постулати відображені й у преамбулах Міжнародного пакту про громадянські і політичні права та Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права.

Принципово важливим є визнання людини соціальною цінністю: адже це означає, що людина є цінністю не тільки сама для себе, а й для всього суспільства, для соціуму. Причому оскільки ця цінність – найвища, то жодне інше явище не може поціновуватись суспільством вище, аніж людина, не може, перевершити її цінність. Усі інші соціальні цінності мають бути підпорядковані, субординовані цінності людини.

«Права людини та основні свободи є невід'ємним правом кожної людини, даним їй від народження», – зазначається у п. 2 ч. 2 Декларації та Програми дій Всесвітньої конференції з прав людини, яка відбулася під егідою ООН у Відні 1993 р.

Невідчужуваність прав і свобод людини - це їх внутрішня, іманентна, «неминуча» притаманність людині, їх невід'ємність від неї. Ця властивість прав і свобод полягає в тому, що можливості людини, які в них відображаються, є неодмінною, закономірною приналежністю кожної людської істоти. Вони притаманні людині як такій та «набувають чинності» з моменту її народження. Тому права людини, у їх виникненні та існуванні, не потребують дозволу, схвалення з боку будь-кого, у тому числі й з боку держави. Вони лише можуть бути визнані юридичним законом (державою) задля їх гарантування.

Жодна людина не може бути позбавлена таких можливостей. Оскільки ніхто не дарує людині її прав та свобод - ані держава, ані якимсь інше об'єднання, угруповання, ані та чи інша особа, то й відібрати, позбавити їх людину не може ніхто.

Погоджуючись із широко визнаним нині міжнародними правовими положеннями про те, що всі основні права людини є взаємозалежними, взаємопов'язаними і неподільними, не можна заперечувати того, що в першу чергу мають бути забезпечені все ж таки права людини на життя і здоров'я, недоторканність і безпеку, тобто забезпечене саме фізичне існування людини, котре є матеріальною основою та передумовою здійснення будь-яких інших її прав.

Ці положення можуть набувати і значного практичного резонансу у випадку, умовно кажучи, конкуренції цінностей: воно дає відповідну орієнтацію державі, тим чи іншим осередкам суспільства, громадським організаціям, іншим суб'єктам (у тому числі й фізичним особам) при розв'язанні ціннісних колізій: не існує такої цінності, заради якої можна було б пожертвувати людиною.

УДК 342.7

Бурмістров О.А.¹, Саміло Г.О.²

¹ студ. гр. Ю-113 НУ «Запорізька політехніка»

² канд. юрид. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

СПОСОБИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Реалізація передбачених законом прав є передумовою існування права, адже без цього воно втрачає свій соціальний зміст. Будь-яку особу більше цікавить реалізація її прав, аніж їх формальне декларативне існування. Проблеми реалізації та захисту прав пов'язані з найважливішими сферами сучасних наукових досліджень. Починаючи зі вчень стародавніх мислителів і до наших часів, філософи, соціологи, політики, правознавці намагалися досягнути їх сутність та зміст,

окреслити історичні та сучасні параметри, необхідні для практичного забезпечення прав і свобод людини.

Захист є однією із найбільш важливих та ефективних гарантій існування суб'єктивного права. Слід звернути увагу, що здійснюючи свої права, особа повинна зважати на те, що навколо неї також існують люди, які є носіями аналогічних прав, які так само визнаються і охороняються законом. Завжди слід пам'ятати принцип «мої права закінчуються там, де починаються права іншого». Ефективність і своєчасність захисту суб'єктивного права залежить від того, чи має особа як носій відповідного суб'єктивного права можливість реалізувати своє повноваження щодо його захисту з моменту порушення, невизнання або оспорювання цього права. Фундаментальні засади захисту суб'єктивних прав містяться у Конституції України, відповідно до ч. 3 ст. 8 якої звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції гарантується.

Крім цього, гарантується право на судовий захист, що передбачено Конституцією України, згідно з якою права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Це означає, що кожному гарантується захист прав і свобод у судовому порядку. Суд не може відмовити у правосудді, якщо громадянин України, іноземець, особа без громадянства вважають, що їхні права і свободи порушені або порушуються, створено або створюються перешкоди для їх реалізації або мають місце інші утиски прав і свобод. Також, зазначеною статтею кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Окремо від системи національних судових інстанцій слід відмітити юрисдикцію Європейського суду з прав людини. Його унікальний вплив на будь-яку національну систему правосуддя полягає в тому, що Європейський суд виробляє стандарти захисту прав людини, які впливають на правові системи практично всіх держав Європи і, зокрема, на національне законодавство і процесуальну практику в кримінальному, цивільному, адміністративному судочинстві, стан іноземних громадян, права преси і свободу слова тощо. Робота Європейського Суду побудована на принципі субсидіарності, згідно з яким головна роль захисту прав людини, що закріплені в Конвенції прав людини і основоположних свобод, належить національним системам держав-учасниць і, перш за все, їх судовим органам. Національні суди можуть і повинні застосовувати положення Конвенції у своїй практиці та ефективно захищати від їх порушень. Слід, також, зазначити про те, що у певних випадках законодавець передбачає можливість відмови певних органів

чи осіб від добровільного та негайного поновлення порушених прав. У такому разі особа має право звернутися до суду з вимогою про поновлення її порушеного права чи вимагати відшкодування моральної шкоди, завданої його порушенням.

Кожна людина повинна мати можливість вільно обрати спосіб захисту своїх порушених прав. При цьому він повинен бути впевнений в тому, що держава гарантує рівну можливість для будь-кого, незалежно від віри, раси, місця проживання, віку і статі, скористатися цими способами захисту.

УДК 342.7

Таранова С.Є.

студ. гр. Ю-112 НУ «Запорізька політехніка»

ПРАВО НА СВОБОДУ ДУМКИ, СОВІСТІ І РЕЛІГІЇ

Право на свободу думки, совісті і релігії є невід’ємними складовими правами людини, які мають величезне значення в сучасному світі. Ця тема залишається надзвичайно актуальною, оскільки вона стосується основних принципів справедливості, рівності та гідності. Перш за все, ці права визнаються і захищаються міжнародними стандартами прав людини. Згідно з Загальною декларацією прав людини, кожна людина має право на свободу думки, совісті і релігії. Це є фундаментальним принципом, який є основою будь-якої демократичної суспільності. Важливість цих прав стає очевидною в контексті розмаїття сучасного суспільства. Ми живемо в світі, де існують різноманітні культури, релігії і переконання. Право на свободу думки, совісті і релігії виступає як гарантія того, що кожна людина може вільно виражати свої погляди, безперешкодно практикувати свою релігію та слідувати власній совісті. Це сприяє розумінню та толерантності в суспільстві, забезпечуючи мирне співіснування різних груп та індивідуумів.

Право на свободу думки – це одне з фундаментальних прав людини, яке гарантує кожному індивіду вільне формування, висловлення та розповсюдження своїх думок та поглядів. Це право є важливим елементом особистої свободи, розвитку особистості та забезпеченні принципів демократії. Сутність права на свободу думки полягає в можливості вільно висловлювати свої ідеї, безперешкодно збиратися для обміну думками та участі в громадському діалозі. Це право включає не лише позитивний аспект висловлювання своїх поглядів, а й право слухати та отримувати інформацію.

Законодавчі акти та міжнародні конвенції грають визначальну роль у захисті права на свободу думки. Багато країн включили це право в свої конституції чи інші законодавчі документи. Наприклад, Стаття 19 Всесвітньої Декларації прав людини стверджує, що «кожен має право на свободу думки, совісті і вираження своїх поглядів», а Міжнародний пакт про громадянські та політичні права визнає право на свободу думки як основоположний принцип. Також важливо враховувати, що свобода думки не визначає право висловлювати судження або дії, що порушують права та гідність інших осіб. Вона має бути використовувана в межах поваги до інших і відповідальності за свої висловлювання.

Щодо права на совість, вона виступає як внутрішній моральний компас, який направляє наші дії та вибори у відповідності з основними принципами праведності і моралі. Це вроджений механізм, який визначає, що є правильним чи неправильним у наших вчинках. Роль совісті у людському житті полягає в тому, щоб сприяти формуванню наших цінностей, поглядів і характеру. Важливою рисою совісті є те, що вона є індивідуальною, відображаючи унікальність кожної особистості. Право на свободу совісті визнається численними міжнародними і національними правовими актами. Наприклад, стаття 18 Всесвітньої Декларації прав людини гарантує кожному право на свободу совісті, включаючи свободу зміни своєї релігії чи світогляду. Правові механізми захисту включають конституційні гарантії та рішення міжнародних судових органів. Наприклад, Європейський суд з прав людини часто вирішує справи, пов'язані із захистом права на свободу совісті.

Право на свободу релігії – це одне з ключових прав людини, що передбачає можливість обирати, віри в себе та визначати свої релігійні переконання. Це право визнається як важливий елемент людської гідності та основа демократії. Сутність цього права полягає в забезпеченні кожній особі можливості вільно обирати, віддавати шану та виражати свої релігійні переконання. Це включає право на практику релігії, участь у релігійних обрядах та об'єднання в релігійних спільнотах. Релігія виступає ключовим компонентом культурної, соціальної та моральної тканини суспільства. Вона надає людям рамки для розуміння світу, визначає цінності та сприяє формуванню моральних стандартів. Однак роль релігії також може викликати дискусії та конфлікти у суспільстві, особливо тоді, коли існують різні релігійні та культурні групи. Важливо забезпечити баланс між свободою релігії та іншими правами, щоб запобігти дискримінації та забезпечити гармонійний розвиток суспільства.

На міжнародному рівні свобода релігії захищається численними міжнародними документами. Зокрема, стаття 18 Всесвітньої Декларації

прав людини гарантує кожній людині право на свободу думки, совісті та релігії. Також Міжнародний пакт про громадянські та політичні права гарантує право на свободу вираження релігійних переконань. Організації, такі як ООН та Європейський суд з прав людини, грають ключову роль у вирішенні справ, пов'язаних із порушенням права на свободу релігії. Ці органи працюють для того, щоб забезпечити дотримання принципів рівності, недискримінації та свободи вираження релігійних переконань.

Дослідження права на свободу думки, совісті і релігії відкрило важливі аспекти цих прав та їх вплив на формування сучасного суспільства. Право на свободу думки виступає як стовп особистої свободи та розвитку. Свобода висловлювання дозволяє індивідуумам виражати свої погляди, сприяє розмаїттю ідей і стимулює інтелектуальний прогрес. Свобода совісті є основою морального самовизначення. Це право підкреслює важливість унікальності і моральної автономії кожної особистості. Право на свободу релігії гарантує, що кожна людина може практикувати свою релігію вільно та без переслідувань.

Значення цих прав найчіткіше виявляється через їх закріплення у важливих міжнародних документах і конституціях країн. Ці права стають кількісною та якісною мірою свободи та розвитку кожної особистості.

Актуальність прав на свободу думки, совісті і релігії зберігається в світлі сучасних викликів. З розвитком технологій і глобалізацією, ці права набувають нових форм і вимірів, таких як цифрова свобода думки та сприяння міжрелігійній розмові.

Право на свободу думки, совісті і релігії виступає як недоторканий камінь фундаменту прав людини, що формує суть гуманітарних цінностей у сучасному світі. Ці права не тільки забезпечують індивідуальну свободу, але й стають мірою справедливості та толерантності в суспільстві. Совість виступає внутрішнім голосом, що нагадує про основні моральні принципи та сприяє формуванню характеру. Свобода релігії, у свою чергу, є гарантом того, що різноманіття вірувань не тільки приймається, але і захищається. Важливість цих прав особливо виявляється в умовах глобалізації та розвитку технологій. Забезпечення цих прав на міжнародному рівні викликає нас до спільної дії та взаємодії для забезпечення дотримання стандартів гідності та правосуддя.

У цій світлі, права на свободу думки, совісті і релігії є не тільки правами, але і відповідальністю – відповідальністю перед іншими та перед майбутніми поколіннями. Наше розуміння і захист цих прав є визначальним для будівництва гуманістичного суспільства, де кожна людина може вільно розвиватися та виражати своє унікальне бачення світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. URL:<https://zakon.rada.gov.ua> ,Загальна декларація прав людини. (дата звернення: 04.12.2023)
2. URL:https://uk.wikipedia.org/wiki/Свобода_віросповідання (дата звернення: 04.12.2023)
3. URL:<https://kmeep.law.sumdu.edu.ua> Свобода думки, совісті, і віросповідання. Свобода вираження поглядів. (дата звернення: 04.12.2023)

УДК 342.9

Білицький Я.Є.¹, Купін А.П.²

¹ студ. гр. Ю-313м НУ «Запорізька політехніка»

² канд. юрид. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ПРАВО НА ПРАВОВУ ДОПОМОГУ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРИНЦИПУ ДОСТУПНОСТІ ПРАВОСУДДЯ

Україна залишається серед лідерів за кількістю звернень проти неї до Європейського суду з прав людини. Значна кількість рішень, що ухвалюється цією міжнародною інституцією, засвідчує недосконалість та неефективність забезпечення в Україні права на судовий захист і, зокрема, права на правову допомогу.

Проблема забезпечення права на правову допомогу не обмежується окремою державою, а привертає увагу міжнародної спільноти, тому можна вести мову про інтернаціоналізацію стандартів надання правової допомоги.

Міжнародно-правові акти передбачають право на справедливий суд і доступ до суду як неодмінний його елемент, підкреслюючи поряд з цим, що вказане право не може бути ефективно реалізовано без забезпечення права на правову допомогу. Посилання на обов'язок держави забезпечити особі реальний, а не формальний доступ до суду, що містяться в низці міжнародно-правових документів, рішення Європейського суду з прав людини, рекомендаціях і резолюціях Комітету міністрів Ради Європи, у тому числі передбачає необхідність реальної реалізації права на правову допомогу.

У той же час відсутність ефективної системи правової допомоги, зокрема безоплатної для малозабезпечених, істотно перешкоджає доступу до правосуддя. Вимогу про доступність правосуддя буде додержано лише тоді, коли буде створено ефективну систему надання правової допомоги, особливо малозабезпеченим.

Проблема вільного доступу громадян до правосуддя, безсумнівно, є однією з базових в сучасних правових системах, що визнають на конституційному рівні ідеї правової держави, поділу влади та існування основних або невід'ємних прав людини. Причому, як писав відомий американський юрист Л.Г. Форер, «...доступ всіх громадян до правосуддя не можна порівняти з правом на забезпечення роботою, освітою, житлом, медичним обслуговуванням, якими б важливими вони не були. Справедливе правосуддя – основа нашої політичної системи». Без суду, що виступає «рівним серед перших», що здійснює контроль за діяльністю влади законодавчої і виконавчої, права і свободи людини не можуть бути належним чином захищені – як у випадку, якщо загроза виходить від самих цих властей, так і у випадках, коли суб'єктивним правам і свободам людини загрожує інша людина. Поряд з принципом незалежності судової влади принцип вільного доступу до правосуддя природним чином складає основу сучасної концепції справедливого, або належного правосуддя.

Саме тому необхідною ознакою правової держави сьогодні визнається доступність правосуддя, важливим елементом якого є право на правову допомогу. Адже «і суддям, і практикуючим адвокатам, і розумним людям очевидно, що в більшості випадків... люди без адвоката не отримують правосуддя того ж за якістю, як інші, і з успіхом відсторонені від реального доступу до судової системи».

Таким чином, цінність доступності правосуддя неприпустимо зводити виключно до наявності системи відповідних органів держави, які уповноважені розглядати та вирішувати спори про право. Цінність принципу доступності полягає також у передбаченні окремої процесуальної форми розгляду таких спорів та конфліктів, встановленого процесуальним законом порядку вирішення справ судами, здатності скористатися закріпленими процесуальними правами без будь-яких правових чи фактичних перешкод. Так, згідно з практикою Європейського суду з прав людини, держава повинна гарантувати допомогу правника, якщо «це необхідно для забезпечення реального доступу до правосуддя або у разі, якщо у деяких категоріях справ за внутрішнім законодавством деяких держав-учасниць є обов'язковим юридичне представництво, або ж у разі складності процесу» (рішення Європейського суду з прав людини у справі Айрей проти Ірландії від 09.10.1979 р.).

На виконання стандартів, виведених Європейським судом з прав людини, у більшості держав – членів Ради Європи запроваджено процедури надання правової допомоги безоплатно або за доступну плату не тільки в кримінальних, але й в цивільних та адміністративних справах.

Так, у розумінні Європейського суду право на правову допомогу є передумовою існування та визначальною складовою ширшого за своїм обсягом та значенням права на доступ до суду, гарантованого ст.6 Конвенції. У рішенні у справі «Ван Гейсегем проти Бельгії» від 21.01.1999 р. Суд, зокрема, наголосив на переважному значенні забезпечення належного захисту обвинуваченого, визнав право кожної особи, обвинуваченої у вчиненні кримінального злочину, на ефективний адвокатський захист одним із атрибутів справедливого судового процесу.

Підсумовуючи, слід зазначити, що доступ до правосуддя – основний елемент кожної правової системи. Основоположний принцип будь-якої правової системи полягає в тому, що вона повинна гарантувати реально діюче право на рівний доступ до правосуддя. Право на правову допомогу – один з аспектів доступу до правосуддя та права на справедливий судовий розгляд.

Значимість такого підходу полягає в тому, що складність юридичних процедур і самої судової системи вимагають, щоб судовий розгляд був справедливим. Принцип справедливості слухань породжує інтуїтивне відчуття, що люди мають право на реальну можливість бути вислуханими в суді, коли вони стикаються з юридичними проблемами. У цьому сенсі сторони повинні мати юридичну підтримку з боку тих, хто розбирається в правовій системі і функціонуванні системи правосуддя. Саме тому правова допомога стає невід'ємною частиною правосуддя, у тому числі на його досудовому етапі. Більш того, «сила чи слабкість суспільства вимірюється висотою бар'єрів на шляху доступу до існуючої в ньому системи правосуддя. Інститут правової допомоги – один з інструментів доступу до системи правосуддя. Він відкриває двері в світ правосуддя для тих, чий соціально-економічний статус не дозволяє пробитися туди самому». Крім того, не може ставати підставою для незастосування принципу доступності правосуддя бідність людини. Влада зобов'язана гарантувати право на правову допомогу тим, хто не може самостійно собі її дозволити.

УДК 342.72/.73

Возняк П.О.

студ. гр. Ю-112 НУ «Запорізька політехніка»

КОНСТИТУЦІЙНІ ПРАВА, СВОБОДИ ТА ОБОВ'ЯЗКИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В ЕСТОНІЇ

З початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну, багато наших співвітчизників покинули свої домівки й виїхали за кордон, у тому числі й в Естонську Республіку. На початку війни в Естонію прибуло

119762 українців-біженців і, хоч зараз кількість переселенців знизилось до 36 тисяч, все ще є люди, яким може знадобиться інформація про права, і свободи людини і громадянина, які гарантує Конституція в цій країні [1].

Естонський Основний закон закріплює широкий спектр *особистих* прав і свобод громадян: право на життя (ст. 16), свободу та недоторканість особи (ч. 1 ст. 20), недоторканість житла (ст. 33), недоторканість сімейного та приватного життя (ст. 26), рівність перед законом (ч. 1 ст. 12), а також свободу совісті, віросповідання і думки (ч. 1 ст. 40) [2, с. 12–35].

Конституція також закріплює *політичні* права і свободи громадян, які є важливими для функціонування демократичного суспільства. До політичних прав і свобод, які гарантує Конституція Естонії, відноситься право вільно отримувати інформацію, поширювану для загального користування (ч. 1 ст. 44), вільно поширювати ідеї, думки, переконання та іншу інформацію в усному, друкованому та образотворчому вигляді або іншим способом (ч. 1 ст. 45), без попереднього дозволу мирно збиратися і проводити збори (ст. 47), вступати в некомерційні товариства та спілки (у партіях можуть перебувати тільки громадяни Естонії (ч. 1 ст. 48), звертатися з меморандумами та заявами в державні установи, місцеві самоврядування та їх посадових осіб (ст. 46) [2, с. 36–37].

Забезпечення прав національних та етнічних меншин також є важливою частиною демократичного суспільства, де діє верховенство права і толерантність. До цих прав можна віднести захист від дискримінації (ч. 1 ст. 12), збереження своєї національної приналежності (ст. 49). Національні меншини згідно з Конституцією мають право створювати самоврядні установи в інтересах національної культури на умовах і в порядку, встановленому Законом про культурної автономії національних меншин (ст. 50). В регіонах, де естонська мова не є мовою більшості населення, місцеві самоврядування можуть у встановленому законом обсязі й порядку вести внутрішнє діловодство мовою більшості постійного населення цих регіонів (ч. 2 ст. 52). Представники національних меншин мають можливість отримувати відповіді від державних установ, місцевих самоврядувань та їх посадових осіб також мовою цієї національної меншини (ч. 2 ст. 51). Гарантування цих прав є важливим аспектом будь-якої демократичної системи і сприяє розвитку громадянського суспільства та захисту прав національних меншин.

Естонська Конституція також містить положення, що гарантують *соціально-економічні та культурні* права і свободи громадян. Ці права спрямовані на забезпечення гідних умов життя, соціального захисту та

розвитку культурного спадку. До соціально-економічних прав можна віднести: право на володіння і розпорядження приватною власністю, на працю, на вільний вибір професії, на освіту тощо. Зокрема, в Конституції закріплено, що:

– власність кожного є недоторканною й однаково захищеною (ч. 1 ст. 32);

– громадянин Естонії має право вільно вибрати собі рід занять, професію і місце роботи (ч. 1 ст. 29);

– кожен має право на освіту (ч. 1, ст. 37);

– наука, мистецтво та їх вчення є вільними (ч. 1 ст. 38);

– автор володіє невідчужуваним правом на свою творчість.

Авторські права охороняються державою (ст. 39) [2, с. 32–35].

Підсумовуючи вищенаведене, можна зробити висновок, що правова система Естонії надає важливі гарантії основних прав та свобод громадян і осіб, які перебувають на її території. Конституція та закони визнають принципи правової держави та рівність перед законом, що формує фундамент для захисту прав людини та її основних свобод. Гарантовані виборчі права, право на освіту, свобода слова, інтеграція та захист від дискримінації є важливими частинами демократії. Ці норми сприяють створенню суспільства, де кожна особа має можливість жити, навчатися та працювати в умовах гідності та поваги до її прав та свобод. Такий підхід сприяє прогресу та формуванню сталого суспільства в Естонії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Маджумдар. О. У країни ЄС різко знизився потік українських біженців: деталі. РБК-Україна. 2023. URL:<https://www.rbc.ua/rus/travel/vlasna-sprava-kiy-biznes-vidkrivayut-ukrayinski-1699443701.html>

2. Конституція Естонської Республіки. *Бостан С. К. Конституції постсоціалістичних країн Європейського Союзу : хрестоматія*. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка». 2019. С. 27–62.

УДК 342.72/.73

Ковальська А.С.

студ. гр. Ю-112 НУ «Запорізька політехніка»

ДЕЯКІ АСПЕКТИ МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В ШВЕЦІЇ

У сучасному світі, де важливість гарантування основних прав і свобод визнається міжнародними нормами, важливо досліджувати досвід

країн, які славляться високим рівнем захисту прав людини. Однією з таких країн є Швеція, яка слугує прикладом того, як держава може забезпечити баланс між індивідуальними свободами та відповідальністю громадян перед суспільством. Це, зокрема підтверджують і українські переселенці, яких після 24 лютого 2022 року там нараховується близька 50 тисяч [1]

В контексті конституційних прав і свобод в Швеції важливо зазначити, що правовою основою для їх захисту є некодифікована Шведська Конституція, яка складається з чотирьох законів: «Акт про свободу вираження поглядів 1991 року», «Акт про форму правління 1974 року в редакції 2010 року», «Акт про престолонаслідування 1810 року» та «Акт про свободу друку 1949 року». Незважаючи на однакову юридичну силу усіх цих конституційних актів, все ж таки головним серед них вважається «Акт про форму правління 1974 року в редакції 2010 року», зміст якого виходить далеко за поняття «форма правління» та багато в чому нагадує зміст кодифікованих конституцій інших монархічних держав, що регулюють широке коло суспільних відносин, у тому числі права, свободи та обов'язки людини і громадянина [2].

Серед закріплених на конституційному рівні таких прав і свобод: право на свободу вираження думок (свободу слова, свободу інформації, свободу віросповідання тощо); право на тілесну недоторканність (заборона тортур і смертної кари) і свободу пересування); право на правову захищеність (судовий розгляд); право на захист власності та право загального природокористування; право власності на твори; право на свободу підприємництва (ведення економічної та професійної діяльності); право на страйкову діяльність на ринку праці (право на страйк, локаут тощо); право на освіту та дослідницьку діяльність.

Розглядаючи права людини і громадянина в Швеції, неможливо не згадати про їх захист, адже без відповідного забезпечення ці права та свободи будуть лише одними деклараціями. Слід відзначити, що державою створено досить ефективний механізм захисту та забезпечення прав і свобод людини, що охоплює широкий спектр суспільних відносин. Важливу роль у системі захисту прав людини і громадянина у Швеції відіграє інститут омбудсмена (від швед. ombudsman «представник»), який зародився саме в цій країні. Омбудсмен – це спеціальна посадова особа, головним завданням якої є контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захист їхніх прав. Сучасний омбудсмен Швеції володіє широкими повноваженнями, які охоплюють різноманітні сфери управління та правосуддя в аспекті правозахисної діяльності. Його завдання включають контроль за

діяльністю органів влади з позиції захисту основних прав і свобод громадян. В соціальній сфері такому захисту сприяє, наприклад, Закон Швеції «Про загальне страхування» від 1962 року та інші відповідні акти, що надають ряд соціальних вигід для захисту, зокрема, соціально-економічних прав: виплати пенсій за старістю, додаткові пенсії, що враховують попередні заробітки, допомогу у випадках виробничих травм, хвороб, вагітності, допомогу на дітей, інші соціальні пільги [3]

Шведська система цінностей сприяє не тільки розумінню використання прав громадян – вона спонукає усвідомленню та виконанню своїх обов'язків перед суспільством. Права громадян визначають рамки прав і свобод та їх захисту, дозволяючи кожному індивідууму реалізовувати свої потреби та амбіції. Проте, цей контекст прав найбільш повно розкриватиметься в симбіозі з обов'язками, що можуть передбачати участь у громадському житті, дотримання законів, соціальну відповідальність та інші аспекти, які формують образ відповідального громадянина в сучасному суспільстві. Зокрема, у Швеції існують обов'язки, пов'язані з правом на житло (обов'язки орендаря), правом на працю (обов'язки працівника) та правом на соціальне забезпечення і задовільний рівень життя, що включає, наприклад, систему соціального страхування (обов'язки, пов'язані з субсидіями) [4].

Таким чином, з огляду на вищевикладене, можемо зробити висновок, що забезпечення та захист прав та свобод громадян в Швеції є важливим завданням, і воно реалізується через ефективний правовий механізм, визначений законами та конституційним порядком. Такий підхід формує основу для стабільного та демократичного розвитку країни, де кожен громадянин має можливість реалізувати свої права та виконувати обов'язки в гармонії із загальними цілями суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кизик Ю. Після 2022 у Швеції зріс попит на вивчення української мови. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/shvedy-vchat-ukrayinsku-movu/32784637.html>

2. Конституція Швеції. *Бостан С. К. Конституції монархічних країн Європейського Союзу: хрестоматія.* – Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка, 2023. С. 217–261.

3. Про загальне страхування : Закон Королівства Швеції від 25.05.1962 №:1962:381. URL: <http://surl.li/nrdsp>

4. Про Швецію. Права та обов'язки. URL: <http://surl.li/nrdua>

КОНСТИТУЦІЙНІ ПРАВА ТА СВОБОДИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В ЧЕХІЇ

Повномасштабне російське вторгнення спричинило виїзд за межі нашої країни великої кількості українців. Однією з тих країн, що прихистило найбільшу кількість у відношенні до чисельності власного населення є дружня нам Чехія. З початком війни туди в'їхало понад 500 тисяч біженців, зараз, навесні 2024 року, їх там 381 тис. осіб [1]. Українці, як і інші іноземці, які проживають в Чехії, користуються рядом прав і свобод, визначених насамперед Конституцією цієї держави. Але слід звернути увагу на те, що на відмінну від більшості конституцій, права та свободи в Чехії регламентовані Хартією основних прав і свобод Чехії, яка є складовою частиною Конституції Чеської Республіки [2].

Зокрема, в зазначеній Хартії закріплені такі особисті права і свободи людини: «Кожен має право на життя. Людське життя гідна охорони ще до народження (ст. 6). Недоторканність особистості і її приватного життя гарантується (ст. 7). Особиста свобода гарантується (ст. 8). Кожен має право на повагу до своєї людської гідності, особистої честі, доброї репутації та на охорону імені (ст. 10). Кожен має право бути власником. Право власності всіх власників має однаковий зміст і захист. Спадкування гарантується (ст. 11). Житло недоторканно. Не дозволяється проникати в житло без згоди того, хто в ньому проживає (ст. 12) [2, с. 192–194].

Особлива увага в Хартії приділена основі демократії – політичним правам. Вони дають змогу громадянам брати участь у виборах, висловлювати свої погляди та впливати на прийняття рішень. Ці права формують активне громадянство і становлять основу взаємодії між громадянами та владою. Серед гарантованих таких прав: свобода слова і право на інформацію, заборона цензури, право висловлювати свої думки усно, письмово, у пресі, за допомогою зображення або іншим способом, а також вільно збирати, сприймати і поширювати ідеї і інформацію незалежно від кордонів держави (ст. 17); право мирно збиратися (ст. 19), створювати політичні партії і політичні рухи і об'єднуватися в них (ст. 20), брати участь в управлінні державними справами безпосередньо або шляхом вільних виборів своїх представників (ст. 21) [2, с. 195–196];

Права національних та етнічних меншин є важливою складовою сучасного суспільства, сприяючи різноманітності та толерантності. Ці

права включають захист від дискримінації, можливість вивчення рідної мови та збереження культурної спадщини (ст. 24, 25 част. 1-2). Гарантуючи ці права, суспільство створює умови для повноцінного розвитку кожної етнічної групи.

Невід'ємною частиною прав людини є економічні, соціальні та культурні права, що спрямованою на забезпечення гідного життя. Економічні права гарантують доступ до праці та справедливої оплати. Соціальні права охоплюють медичний захист, освіту та соціальне забезпечення. Культурні права дають можливість вільно розвивати та виражати свою культурну ідентичність. Більш конкретно: «Кожен працюючий має право на справедливий винагороду за працю і на задовільні умови праці (ст. 28); Кожен має право на охорону здоров'я. На основі соціального страхування громадяни мають право на безкоштовне медичне обслуговування і на медичне посібник на умовах, встановлених законом (ст. 31); Кожен має право на освіту. Відвідування школи обов'язково протягом часу, встановленого законом (ст. 33); Кожен має право на сприятливе навколишнє середовище (ст. 35)» [2, с. 197–199];

Право на судову та іншу правову захист є важливою гарантією справедливості та правової безпеки. Це право дозволяє кожній особі звертатися до суду для вирішення конфліктів, захисту своїх прав чи отримання компенсації у випадку порушення закону. Судова захист також включає право на обрання адвоката та участь у справедливому процесі: «Кожен може в установленому порядку відстоювати своє право в незалежному та неупередженому суді, а у випадках, встановлених законом – у іншому органі (ст. 36); Тільки законом встановлюється, яке діяння є злочином і яке покарання або інше обмеження в правах або власності може бути призначена за його вчинення. (ст. 39); Тільки суд виносить рішення про вину в скоєнні злочину і покарання (ст. 40)» [2, с. 199–201].

Підсумовуючи, можемо констатувати, що права та свободи людини і громадянина в Чехії є основою для гідного життя та активної участі в суспільстві. Захист їх реалізації відображає зобов'язання країни дотримуватись принципів правової держави та демократії. Цей контекст створює умови для розкриття потенціалу громадян, підтримує рівність та сприяє повноцінному розвитку суспільства в межах європейських стандартів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Interfax-Україна.
972650.html

URL: <https://interfax.com.ua/news/general/972650.html>

2. Конституція Чеської Республіки. *Бостан С. К. Конституції постсоціалістичних країн Європейського Союзу : хрестоматія.* Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка, 2019. С. 165–202.

УДК 342.72/.73

Криворучко Г.О.

студ. гр. Ю-112 НУ «Запорізька політехніка»

ПРАВА УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ У ВЕЛИКОМУ ГЕРЦОГСТВІ ЛЮКСЕМБУРГ

Від початку повномасштабного вторгнення з України до Люксембургу в'їхало майже 20 тисяч українських біженців, але більша частина повернулась в Україну. Тем не менш нині в Люксембурзі перебувають 4220 громадян України [1]. Наші співвітчизники, так само як і інші іноземці, що мешкають у Люксембурзі, мають доступ до визначених міжнародними та національними правовими актами різноманітних прав і свобод: право на життя, свободу слова, право на працю, право на справедливий суд, свободу вираження думки та інші первинні права людини та громадянина.

Громадяни України, що володіють в Люксембурзі особливим статусом, користуються низькою прав і свобод відповідно до законів цієї країни. Конституція Люксембургу [2] закріплює природні права людини та сім'ї (частина 1 ст. 11), гарантує захист приватного життя (частина 3 цієї ж статті), а також індивідуальну свободу. Громадяни України мають право бути рівні перед законом та не піддаватися будь-яким формам дискримінації на основі раси, кольору шкіри, релігії, статі, національної чи соціальної приналежності (стаття 10 bis).

Україна, як сучасна держава, що дотримується демократичних цінностей, забезпечує своїм громадянам права та свободи, які є фундаментальними для розвитку особистості та ефективного функціонування суспільства. Однак для громадян України, які знаходяться в Люксембурзі, важливим є також розуміння та використання їх прав та обов'язків у новому юридичному та соціокультурному контексті.

В Люксембурзі громадяни України мають гарантоване право на недоторканність особистості та безпеку (стаття 11 частина 1). Захист від незаконних арештів та утискань також є невід'ємною частиною їхніх прав. Вони зберігають свою свободу вираження думок та мають доступ до інформації (стаття 11 частина 3). Люксембурзьке суспільство вітає різноманітність поглядів та гарантує свободу преси (стаття 24). Держава

забезпечує організацію початкової освіти, яке є обов'язковим і безкоштовним, і доступ до якої повинен бути гарантований кожному людині, яка живе у Великому Герцогстві(стаття 23). Державну мову можна засвоїти в межах спеціально запроваджених програм навчання для іноземців. Люксембург поважає свободу релігійної практики та культурного вираження. Громадяни України можуть вільно вибирати свою релігійну переконаність та участь у культурному житті країни (стаття 19). Українські громадяни в Люксембурзі можуть скористатися різноманітними соціальними та економічними правами, такими як доступ до медичних послуг, освіти та право на працю. Забезпечення соціальної інтеграції сприяє зміцненню спільнот та підвищенню якості життя громадян.

Конституція Люксембургу гарантує індивідуальну свободу, яка виражається в тому, що ніхто не може бути переслідуваний, заарештований або розміщений у відповідних місцях окрім випадків, передбачених законом (скоєння злочину) та у встановленій ним формі. Кожен повинен бути негайно поінформований про наявні їм засоби правового захисту, щоб повернути їхню свободу (стаття 12). Як і люксембуржцям, громадянам України гарантується право на справедливий суд на основі принципу презумпції невинуватості (стаття 13). Основним гарантом справедливості та правової безпеки є право на судовий захист. Це право дозволяє кожному звертатися до суду для вирішення конфліктів, захисту своїх прав чи отримання компенсації у випадку порушення закону. Право на судовий захист також включає участь у справедливому процесі та обрання адвоката.

Підсумовуючи можна зазначити що українські громадяни, які перебувають в Люксембурзі, користуються широким спектром прав і свобод відповідно до законів цієї країни. Люксембург гарантує їм основні права та свободи, визначені як національними конституційними нормами, так і міжнародними конвенціями та угодами. Громадяни України мають право на недоторканність особистості, безпеку, свободу вираження думок, освіти, а також право на справедливий суд. Важливо відзначити, що Люксембург вітає різноманітність культур і релігій, забезпечуючи громадянам України свободу у виборі своїх переконань та участь у культурному житті країни. Соціальна та економічна інтеграція українських громадян в Люксембурзі сприяє зміцненню спільнот та підвищенню якості їхнього життя. Право на судовий захист гарантує справедливість та правову безпеку, дозволяючи громадянам звертатися до суду у випадках порушення їхніх прав. На фоні цього контексту

важливим є розуміння та використання українцями своїх прав та обов'язків у новому юридичному та соціокультурному середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Interfax-Україна. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/972650.html>

2. Конституція Люксембургу. *Бостан С. К. Конституції монархічних країн Європейського Союзу : хрестоматія.* Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка, 2023. С.165–192.

УДК 342.72/.73

Лутов Д.М.

студ. гр. Ю-113_2 НУ «Запорізька політехніка»

ПРАВА ГРОМАДЯН УКРАЇНИ – ТИМЧАСОВО ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ В ЛАТВІЙСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

Мільйони українських громадян, переважно жінок і дітей, з початку повномасштабного російського вторгнення покинули Україну та знайшли тимчасовий притулок в інших країнах, насамперед в країнах Європейського Союзу. Не залишилась у стороні й Латвійська Республіка, де на початок 2024 року було зареєстровано 44410 тимчасово вимушених переселенців з України [1]. Оперативність з якою латвійська влада здійснила відповідні зміни в своїй нормативно-правовій базі суттєво вплинуло на врегулювання правового статусу українських громадян, деякі аспекти якого заслуговують на увагу.

Правову базу для перебування громадян України в Латвії становлять: Закон «Про підтримку цивільного населення України», прийнятий у терміновому порядку Сеймом – парламентом держави вже 03 березня 2022 року; «Закон про імміграцію», який визначає порядок в'їзду, перебування, транзиту, виїзду іноземців та «Закон про притулок», метою якого є забезпечення права осіб на отримання притулку, набуття статусу біженця або тимчасового захисту в Латвійській Республіці.

На основі приписів цих законодавчих актів і здійснюються відповідні юридичні дії щодо прибулих в країні осіб. Зокрема, після прибуття до Латвії через пункти пропуску особи, які в'їжджають з біометричними паспортами, підлягають прикордонній перевірці. Якщо особа прибула без проїзних документів, особу встановлюють спільно з компетентними органами України. Оскільки у Латвії прийнятий і діє спеціальний закон про статус громадян України, тому звертатися за

статусом біженця не потрібно. Більш того, поки триває війна, українці, які проживають у Латвії, мають такі ж права на отримання соціальних послуг і допомоги, як й постійні жителі Латвії. Це стосується здебільшого і права на вільне пересування і вибір місця проживання, які гарантуються кожному, хто законно перебуває на території Латвії, Конституцією Латвійської Республіки (стаття 97) [2, с. 22].

Латвійська держава, зокрема, надає громадянам України, які залишили свою батьківщину через російську військову агресію, різноманітну допомогу, види котрої детальніше визначені в Законі «Про підтримку цивільного населення України». Як закріплено в ст.1 цього Закону, його мета – «надання підтримки цивільному населенню України, яке залишає Україну або не може повернутися в Україну через збройний конфлікт, спричинений Російською Федерацією, під час цього збройного конфлікту, а також надання загальної підтримки суспільству України [3]

Цивільна особа з України має право на отримання житла, харчування, предметів першої необхідності, інших видів допомоги: зокрема, одноразової грошової допомоги у критичній ситуації (але з певною диференціацією на повнолітні та діти), грошової допомоги на житло, можливості працевлаштування на термін до одного року, право на безкоштовні державні медичні послуги, включаючи придбання ліків, які доступні жителям Латвії.

Українським громадянам забезпечується також конституційне право на освіту, яка українським дітям надається в латвійських школах. Таку можливість вони отримали з першого вересня 2022 року. Навчання здійснюється зазвичай мовою країни перебування, в нашому випадку – це латиська мова, яку в рамках окремих мовних курсів можуть вивчати і дорослі. Водночас на рівні дошкільної або базової освіти діти мають право і можливість навчатися українською мовою.

Громадянам України, що бажають залишатися в Латвії, необхідно отримати довгострокову візу. З першого січня 2023 року, тим громадянам України, які подали заяву про надання статусу тимчасового захисту в Латвійській Республіці та мають документ, що підтверджує цей статус, було видано дозвіл на тимчасове проживання на два роки.

Таким чином, ми бачимо, що в Латвійській Республіці здійснено комплекс заходів, у тому числі і правових, які суттєво сприяли процесу адаптації тимчасово вимушених українських переселенців до умов життя однієї з країн Євросоюзу. Той факт, як прийняли наших громадян в цій дружній країні, знайомство з рівнем її державної організації, соціально-економічного, культурного та політичного розвитку, очевидно, що, ще більше вплине на побажання українських громадян рухатися у бік Євросоюзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Interfax-Україна. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/972650.html>
2. Конституція Латвійської Республіки. *Бостан С.К. Конституції постсоціалістичних країн Європейського Союзу : хрестоматія*. Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2019. С. 7-24.
3. Про підтримку цивільного населення України : Закон Латвійської Республіки від 03.03.2022 № 2022/45A.1. URL: https://likumi.lv/wwwraksti/LIKUMI/TULKOJUMI_UA/UKR_ATBALSTA_LIKUMS.PDF

УДК 342.72/.73

Сацюк А.О.

студ. гр. Ю-112 НУ «Запорізька політехніка»

КОНСТИТУЦІЙНІ ПРАВА, СВОБОДИ ТА ОБОВ'ЯЗКИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В ХОРВАТІЇ

Права, свободи і обов'язки людини є темою століть до якої завжди спрямовано багато уваги. Забезпечення захисту та підтримки цього питання повинно бути ключовим аспектом національних політик та стратегій. Адже, події, що відбуваються у світі, серед яких повномасштабне російське вторгнення на терени України 24 лютого 2022 року наочно демонструє нехтування та зверхне ставлення до прав, свобод та обов'язків одних людей до інших. Війна в Україні змінила життя всіх українців і для того, щоб зменшити ризики для свого життя вони тимчасово виїхали до різних країн світу в тому числі й до Республіки Хорватія. Станом на січень 2024 року в цій країні було 23180 переселенців з України [1]. Оскільки будь-який наш співвітчизник *за кордоном зобов'язаний дотримуватися законодавства країни перебування, то обізнаність своїх прав, свобод та обов'язків, які закріплені в їхній Конституції допоможе їм швидше адаптуватися.*

Аналіз конституційних норм Розділу III Конституції Хорватія [2] вказує на те, що в Основному законі закріплені три підгрупи прав і свобод: а) особисті права закріплюють ключові права людини та громадянина Республіки Хорватія, такі як право на життя (ст. 21), гарантії справедливості, гуманного поводження та повагу до своєї гідності (ст. 25), невинуватість (ст. 28), недоторканність житла (ст. 34), особисте та сімейне життя (ст. 35); б) політичні права, де визначаються важливі аспекти виборчих прав громадян (ст. 45).

Окрему групу прав складають економічні, соціальні та культурні права (ст.48–70), котрі, зокрема, гарантують право власності та рівність підприємців, сприяючи економічному прогресу та соціальному процвітання (ст. 48, 49). Це доповнено правом на працю (ст. 55), гарантією прав працівників (ст. 56) та їх сімей на соціальне забезпечення (ст. 57), правом на допомогу для слабких, немічних або інших осіб (ст. 58). Також, передбачено право на охорону здоров'я (ст. 59) та на здоровий спосіб життя (ч. 1 ст. 70), об'єднуючи аспекти соціальної та медичної підтримки, права на освіту (ст. 66).

Відносно передбачених Конституцією Хорватії свобод, то вони які є різноманітні та широкоаспектні: свобода пересування (ч. 1 ст. 32), думки (ч. ст. 38), совісті та віросповідання, демонстрації (ст. 40), вибір праці (ст. 55). Особлива увага приділяється свободі преси, об'єднань та творчості (ч. 1 ст. 69), свобода і конфіденційність кореспонденції (ч. 1 ст. 36).

У цілому, конституція створює правовий фундамент для суспільства, де громадяни можуть вільно виражати себе, об'єднуватися та займатися творчістю, підтримуючи цінності демократії та гідного життя для всіх. Їх наявність в такій кількості сприяє сталому розвитку і високому рівню життя людей та громадян в Хорватії, тим самим сприяючи гармонійному функціонуванню суспільства, та демократичним цінностям.

Окрім, уже зазначених прав і свобод, особливим закріпленням в Основному Законі Хорватії є обов'язки людини та громадянина. З урахуванням умов існування західної концепції прав людини законодавство Хорватії встановило малу кількість конституційних обов'язків, тому що головне місце в Конституції Хорватії все ж таки посідає забезпечення прав і свобод людини. У чинній Конституції Республіки Хорватія нарахується шість обов'язків: 1) усі особи зобов'язані дотримуватися Конституції і закону та поважати правовий порядок Республіки Хорватія (ч. 2 ст. 5); 2) військова служба і оборона Республіки Хорватія є обов'язком (ст. 47); 3) майно передбачає зобов'язання (ч. 2 ст. 48); 4) діти зобов'язані піклуватися про своїх літніх та немічних батьків (ч.4 ст. 64); 5) захист дітей та немічних осіб є обов'язком усіх (ч. 1 ст. 65); 6) обов'язкова освіта є безоплатною згідно з законом (ч. 2 ст. 66).

Підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати, що Конституція Хорватії, підтримуючи баланс між правами та обов'язками, виступає основою для гармонійного розвитку суспільства, забезпечуючи конституційні права, свободи та обов'язки громадян. Закріплення цих аспектів на конституційному рівні сприяє налагодженню зв'язків між владою та суспільством, сприяючи ефективними шляхами досягнення захищеності людини та громадянина в Хорватії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Interfax-Україна. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/972650.html>

2. Конституція Хорватської Республіки. *Бостан С. К. Конституції постсоціалістичних країн Європейського Союзу : хрестоматія.* Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка, 2019. С. 325–368.

УДК 342.7

Лутов Д.М.

студ. гр. Ю-113_2 НУ «Запорізька політехніка»

ПРАВО ВЛАСНОСТІ: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ І ЗАХИСТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Власність посідає особливе місце в суспільному та приватному житті громадян. Практично кожна людина протягом свого життя стикається з тими чи іншими проблемами, пов'язаними з її власністю. Крім того, власність – це той базис, який гарантує життєздатність економіки держави, забезпечує існування і розвиток суспільства загалом. Право приватної власності, його дієві гарантії, надійний і ефективний судовий захист стоять у ряду найважливіших атрибутів правової демократичної держави, однак наразі ще не можна з упевненістю говорити про те, що українське законодавство досягло досконалості в питаннях регулювання права власності та забезпечення реальних гарантій прав власників. Особливо це стосується судового захисту прав власників та виконання судових рішень, які захищають власність. А це одна із основних гарантій права на мирне володіння своїм майном, яка в Україні, на жаль, часто дає збій.

Фундамент нормативного регулювання права власності закладено в ст. 17 Загальної декларації прав людини та ст. 41 Конституції України, деталізацію ці положення знайшли в нормах поточного законодавства. Але при цьому, в Україні часто можна спостерігати відсутність єдності судової практики у справах щодо власності та порушення «розумних» строків розгляду справ, що особливо важливо для цієї категорії судових справ. Крім того, вже багато років існує і не вирішується системна проблема невиконання судових рішень. Поруч із іншими недоліками, які характерні для судової системи в цілому, є також не довіра населення до цієї інституції та невисокого авторитету судів в Україні, це веде до суттєвого послаблення гарантій прав власників.

Водночас є певні позитивні зміни щодо державної реєстрації прав власності на нерухоме майно, яка також є важливою в контексті забезпечення гарантій права на володіння своїм майном. Багато було зроблено щодо створення єдиного реєстру речових прав, а також прозорості його функціонування і доступності інформації у ньому. Крім того, дещо було спрощено процедури здійснення реєстрації прав власності та зменшення часу необхідного для такої процедури.

Проблемні моменти щодо системи державної реєстрації прав на нерухомість залишаються, зокрема реєстрація речових прав на нерухоме майно, що розташоване на тимчасово окупованих територіях. Питання захисту права власності на тимчасово окупованих територіях стоїть дуже гостро. У зв'язку з цим є кілька аспектів, що привертають увагу: проблема отримання компенсації за майно, пошкоджене внаслідок збройного конфлікту; проблема отримання компенсації за майно, незаконно відібране у громадян, які залишили його на окупованій території не за власним бажанням; проблема збереження майна, що залишилося, від неправомірного заволодіння невідомими особами.

Слід констатувати, що українські правоохоронні органи не поширюють свою юрисдикцію на тимчасово окуповану територію, що позбавляє можливості захистити свої законні права та інтереси. Отримати відшкодування шкоди за заподіяні бойовими діями збитки від держави можливо лише за наявності доказів самого заподіяння, причинно-наслідкового зв'язку і грошової оцінки збитку. Зробити все це неможливо, що означає фактично неможливість добитися успіху у судовому порядку. Відповідно, ми можемо говорити не про захист порушеного права, а швидше про те, що це право порушується. Хоча приватна власність є непорушним правом, яке гарантується українським громадянам Конституцією, з цього правила також є винятки.

З 24 лютого 2022 року у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони по всій території України запроваджено воєнний стан згідно з Указом Президента України №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», який затверджений Верховною Радою України. Тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені деякими статтями Конституції України у тому числі і статті 41, а також вводяться тимчасові обмеження прав і законних інтересів осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Під час воєнного стану може

примусово відчужуватися об'єкти права власності, для потреб держави в установленому законом порядку.

Лише наявність військового стану не виправдовує будь-яке відчуження об'єктів приватної власності. Виходячи з тлумачення статті 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини, основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини, вилучення майна вважається правомірним, якщо воно є законним, здійсненим з легітимною метою та не покладає на власника надмірного тягаря, якщо йому забезпечене «належне відшкодування» вартості майна. Тобто ніхто не може бути позбавлений свого майна інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом або загальними принципами міжнародного права. Навіть в умовах повномасштабної війни необхідно дотримуватись встановлених законом норм, зокрема щодо відчуження власності громадян. Інакше, примусове вилучення майна незаконне та тягне за собою кримінальну відповідальність

Отже Держава, виконуючи свій головний обов'язок – утвердження і забезпечення прав і свобод людини – та підтримуючи дієвість принципу верховенства права, повинна не лише утриматись від застосування надмірних засобів втручання у право власності та інше добросовісне володіння, але й ужити належних заходів для забезпечення можливості вільно та на власний розсуд здійснювати їх кожному, хто перебуває під її юрисдикцією, з урахуванням меж здійснення таких прав, що їх встановлено законом, приписи якого відповідають принципу юридичної визначеності, спрямовані на досягнення правомірної мети та є домірними.

УДК 342.7

Рибалко А.О.

студ. гр. Ю-113м НУ «Запорізька політехніка»

ПЕРЕВАГИ Й НЕДОЛІКИ МНОЖИННОГО ГРОМАДЯНСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ (ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ НОВОГО ЗАКОНОПРОЄКТА)

Питання множинного громадянства в Україні є складним та багатограним. В умовах воєнного стану в Україні це питання набуває особливої актуальності. 22 січня 2024 року Президент України Володимир Зеленський подав до Верховної Ради України законопроект №10425 «Про деякі питання у сфері міграції щодо підстав і порядку набуття та припинення громадянства України» (далі – законопроект)[1], який, зокрема, дозволяє специфічний різновид множинного

громадянства для громадян певних країн. Аналізуючи текст законопроекту в тому вигляді, у якому його було подано Президентом України до Верховної Ради України, ми маємо змогу виокремити певний ряд переваг та недоліків.

Серед переваг: 1) економічне зростання; 2) соціальними перевагами є підтримання зв'язків з родиною та друзями, бо у зв'язку з військовою агресією Росії проти України, багато сімей та друзів розділені кордонами, тож подвійне громадянство розширює можливості для зустрічей та збереження зв'язків (крім того, це сприяє культурному обміну, що допомагає покращити розуміння української культури в світі та зробити Україну більш привабливою для туристів); 3) з погляду політичних переваг – зміцнення позицій України на міжнародному рівні. (подвійне громадянство сприятиме більшій кількості представників України в міжнародних організаціях, що підтримає захист українських інтересів; зросте співпраця з українськими діаспорами, що підвищить національну свідомість і відповідальність перед державою).

Однак, множинне громадянство має й певні недоліки, або ж негативні наслідки. Їх умовно можна поділити на дві категорії – негативні наслідки безпосередньо для особи-біпатрида та негативні наслідки для України.

Негативні наслідки для особи-біпатрида: 1. Один з головних недоліків полягає у складності визначення правового статусу таких осіб, особливо при не введенні змін до інших законодавчих актів (кодекси, абсолютна більшість законів тощо). Це може призвести до проблем з визначенням, яке законодавство застосовуватиметься в певних ситуаціях, зокрема у сферах, які регулюють військові обов'язки, податкове законодавство та інші правові відносини. Наприклад, можуть виникати конфлікти між законами двох країн щодо військової служби чи місця сплати податків особою з подвійним громадянством. Такі ситуації можуть призвести до непорозумінь та ускладнень у юридичному врегулюванні правових відносин для цих осіб. 2. Біпатриди можуть на собі відчувати проблему конфлікту лояльності, особливо в критичних ситуаціях, коли важко вибрати між двома громадянствами. Це може призводити до психологічного дискомфорту та відчуття неприналежності, що характеризується розгубленістю, страхом та смутком. Такі відчуття можуть стати складним випробуванням для біпатридів, оскільки вони можуть почувати себе невпевненими і невизначеними у власній ідентичності, втратити відчуття безпеки, спокою та врівноваженості. Як наслідок, такі особи можуть зштовхнутися з певними психологічними захворюваннями, з якими без допомоги спеціалістів не зможуть впоратися. 3. Ще одну проблему, яка

може сформуватися в особи з множинним громадянством – “нові цивільні зобов’язання. Наприклад, щоб користуватися системою охорони здоров’я, ймовірно, доведеться сплачувати відрахування до фонду соціального страхування кожної з країн та сплачувати податки обом батьківщинам. Така норма існує, зокрема, у США, де від громадян країни вимагають сплату податків за дохід, отриманий в будь-якій точці світу”[2].

Негативні наслідки для України: 1.Окрім особистих недоліків, множинне громадянство має великий ризик для національної безпеки держави, особливо в умовах збройної агресії Росії проти України з лютого 2022 року. Це ставить під загрозу безпеку країни через можливе шпигунство, диверсії та вплив на політичні процеси. Зараз існує великий ризик для національної безпеки, і багато науковців виступають проти множинного громадянства на території України з міркувань безпеки. Цей ризик включає можливість шпигунства та втручання в політичні справи, оскільки особи з подвійним громадянством можуть бути завербовані іншими країнами для цих цілей. Їх доступ до конфіденційної інформації може призвести до витоку цієї інформації, особливо якщо вони мають лояльність до інших країн. Крім того, такі особи можуть бути використані терористичними організаціями для проникнення в країну та здійснення терористичних актів, оскільки їх правовий статус може дозволяти більше можливостей для такої діяльності. Це робить їх більш небезпечними для держави, оскільки вони мають доступ до ресурсів та прав, які можуть бути використані для негативного впливу на суспільство. 2.Участь осіб з множинним громадянством у виборах або обійманні державних посад у двох країнах теж може мати вагомий негативний вплив на політичні процеси, і може призвести до конфліктів інтересів та зовнішніх втручань у політичну ситуацію країни, де такі особи мають громадянство, що в свою чергу може підірвати національну безпеку. Наприклад, іноземний уряд може використовувати громадянство особи для впливу на політичні рішення іншої країни, що створює загрозу для самостійності та волевиявлення цієї країни. 6.Поміж іншими ризиками множинного громадянства є фінансові злочини, проблеми з отриманням консульської допомоги, питання імміграції та кібербезпеки. Зазначені проблеми можуть виникнути через непевність у визначенні правового статусу осіб з множинним громадянством та їхню відповідальність перед кожною з країн, в яких вони є громадянами.

Як висновок зазначимо, що реалії сьогодення потребують певних змін та регулювання множинного громадянства в Україні, однак при аналізі законопроекта виникає багато як і позитивних факторів, так і негативних, проблематичних питань що стосуються, зокрема,

національної безпеки та правового становища біпатрида. Ці проблеми вимагають уважного аналізу та розгляду під час ухвалення рішень щодо надання громадянства або обіймання посад, особливо якщо ці посади пов'язані з доступом до конфіденційної інформації та ресурсів держави, і обіймання таких посад біпатридами може стати небезпекою для суспільства, або для фізичного та морального стану самої особи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Проект Закону про деякі питання у сфері міграції щодо підстав і порядку набуття та припинення громадянства України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43564> (дата звернення: 29.03.2024 р)
2. Множинне громадянство в Україні: що це таке, хто зможе отримати, переваги та недоліки. URL: <https://chas.news/current/mnozhinne-gromadyanstvo-v-ukraini-scho-tse-take-hto-zmozhe-otrimati-perevagi-ta-nedoliki> (дата звернення: 30.03.2024 р)

УДК 342.7

Возняк П.О.

студ. гр. Ю-112 НУ «Запорізька політехніка»

ЦИВІЛЬНІ ПАРТНЕРСТВА ТА ОДНОСТАТЕВІ ШЛЮБИ

Людське суспільство вже десятиліттями переживає значущі трансформації, серед яких важливе місце займає розширення прав та свобод. Однак серед тих аспектів, які продовжують викликати дискусії та активно обговорюються в сучасному світі, є питання цивільних партнерств та одностатевих шлюбів. У цьому контексті неможливо оминати Загальну декларацію прав людини, яка є фундаментом багатьох правових стандартів та принципів. Стаття 16 Загальної декларації прав людини однозначно встановлює, що кожна особа, чоловік чи жінка, має право на одруження та заснування сім'ї без будь-яких обмежень за ознаками раси, національності чи релігії. Визначаючи однакові права для обох статей під час одруження та його розірвання, ця стаття однозначно не заперечує права людей на укладання одностатевих шлюбів, бо не прописує те, що шлюб – це союз тільки між жінкою і чоловіком, а натомість говорить про їхні однакові права в шлюбі і під час його розірвання.

Сучасна реальність свідчить про те, що у багатьох країнах світу виникає розуміння необхідності визнання цивільних партнерств та

одностатевих шлюбів як законних форм соціальних зв'язків. Захист прав та свобод осіб, які досягли повноліття, не повинен обмежуватися їхньою сексуальною орієнтацією. Поглиблюючи наше розуміння цих питань, ми опиняємося на перехресті сучасних цінностей та традицій, де важливо збалансувати індивідуальні права та соціальні вимоги. У цьому контексті дослідження цивільних партнерств та одностатевих шлюбів стає актуальним завданням, щоб забезпечити всім членам суспільства рівні можливості для вираження своєї любові та побудови стійких сімейних зв'язків.

Для початку треба розібратися, в чому полягає різниця між цивільними партнерствами і одностатевими шлюбами. Як вказано в законопроекті №9103, реєстроване партнерство – це добровільний сімейний союз двох повнолітніх осіб, однієї чи різної статі, в основі якого лежить взаємоповага, взаєморозуміння, взаємопідтримка, взаємні права та обов'язки [2]. Реєстрація партнерства схожа на реєстрацію шлюбу в багатьох країнах, але деякі деталі можуть відрізнятися залежно від законодавства кожної з них. Партнери отримують певні права та обов'язки після реєстрації. Це включає право на спадкування, спільне житло, медичне страхування тощо. У той же час одностатеві союзи можуть мати різні назви та різне правове поле залежно від країни. Деякі держави називають ці стосунки лише «шлюбом», надаючи їм такий самий статус і права, як шлюб між чоловіком і жінкою, тоді як інші держави називають їх «цивільним партнерством» або «реєстрованим партнерством», які можуть надати більш обмежені права. Таким чином, законодавство визначає основні відмінності між партнерством і шлюбом у різних країнах. Отже, різниці може навіть і не бути.

В різних країнах категорії осіб, які мають право укласти цивільне партнерство можуть відрізнятися. Так в деяких країнах такі партнерства призначені лише для одностатевих пар (наприклад, у Норвегії, Гренландії, Данії, Фінляндії, Германії, Швеції, Швейцарії, Великобританії, Словенії, Чехії, тощо), а в деяких дозволяється як одностатевим, так і різностатевим парам (у Бельгії, Греції, Франції, Нідерландах, Люксембурзі, Ангорі тощо).

Розглянувши різницю між цими поняттями, ми можемо розглянути приклади інших держав та їх шлях до цивільних партнерств та чим він закінчився.

Великобританія. З 2001 року в чотирьох містах Великої Британії – Лондоні, Манчестері, Ліверпулі та Брайтоні – було запроваджено практику цивільних партнерств на рівні закону. Цими актами були надані мінімальні майнові права особам, які проживають разом, але офіційно не одружені. Але вже 2004 року був ухвалений Закон про цивільні

партнерства, що діяв по всій території Британії. Згідно документу одностатеві пари отримали майже рівноправні права з особами, які перебувають у шлюбних стосунках. Цей Закон дозволяв реєструвати цивільні партнерства лише одностатевим парам. На сьогодні зареєструвати одностатеве партнерство можуть підлітки з 16 років. 2014 року у Великобританії набрав чинності Закон про одностатеві шлюби. Так, цивільне партнерство стало першою сходинкою до легалізації одностатевих шлюбів [3, С. 292].

Франція. У 1999 році Франція прийняла громадянський договір солідарності, відомий як ПАКС. Іншими словами, це право укладати договір між двома особами, які проживають разом в одному будинку. Партнери мали майже шлюбні права і основною відмінністю було те, що «автоматичне» розлучення відбувається за бажанням обох партнерів. А вже 2013 року було ухвалено законопроект про легалізацію одностатевих шлюбів. Щоб не допустити прийняття цього закону, близько мільйона людей вийшли на вулиці країни з протестами. Боротьба французької громадськості проти одностатевих шлюбів триває донині. Попри всі масові протести, Франція стала дванадцятю державою з легалізованими «одностатевими шлюбами», з наданням права на усиновлення дітей [3, С. 293].

Іспанія. З кінця 1990-х до 2000-х років у деяких автономних спільнотах Іспанії (Мадрид, Каталонія, Наварра) почали реєструвати цивільні партнерства. Такий тип реєстрації був символічним і надав «партнерам» обмежені права, наприклад, право на спадкування майна та відмову свідчити проти партнера в суді. Однак у 2005 році в Іспанії був прийнятий закон, який дозволив одностатевим парам мати такі ж права, як і шлюбні пари, включаючи право на усиновлення дітей. Тобто, легалізація цивільних партнерств у Іспанії тривала лише кілька років [3, С. 293].

Підводячи підсумок, слід зазначити, що як цивільне (реєстроване) партнерство, так і дозвіл на одностатеві шлюби надають одностатевим парам значний правовий захист у різних частинах світу й розуміння їхніх відмінностей є життєво важливим для тих, хто розглядає можливість укласти будь-яку з них. Цивільне партнерство та одностатеві шлюби - це не просто юридичні конструкції. Це важливий крок у напрямку рівності, інклюзії та поваги до різноманіття форм сімей. Визнання прав і можливостей кожної людини, незалежно від її сексуальної орієнтації, сприяє будівництву справедливого та толерантного суспільства. Історія створенню більш відкритого, толерантного та справедливого суспільства. Україна, перебуваючи на цьому шляху, має можливість не

лише визнати права своїх громадян, але й висловити свою готовність стати частиною світового руху до створення більш рівного та інклюзивного світу, де кожна людина може вільно обирати свій шлях до щастя та розкриття свого потенціалу, незалежно від її сексуальної орієнтації чи форми сімейних відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Загальна декларація прав людини: прийнята і проголош. резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 02.12.2023).

2. Проект Закону про інститут реєстрованих партнерств: №9103 від 13.03.2023. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1681894> (дата звернення: 02.12.2023).

3. Каплична Л. С. Цивільні партнерства – вирішальний крок до «одностатевих шлюбів»? *Закарпатські правові читання*. 2017. №1. С. 290–294. URL: <http://surl.li/nvasl> (дата звернення: 02.12.2023).

УДК 342.7

Криворучко Г.О.

студ. гр. Ю-112 НУ «Запорізька політехніка»

КОНСТИТУЦІЙНИЙ ОБОВ'ЯЗОК ПІКЛУВАТИСЬ ПРО НЕПОВНОЛІТНІХ ДІТЕЙ І НЕПРАЦЕЗДАТНИХ БАТЬКІВ

В сучасному суспільстві питання захисту прав та добробуту неповнолітніх дітей і непрацездатних батьків стає предметом особливої уваги. Конституційний обов'язок держави піклуватись про ці категорії громадян визнається однією з ключових складових гарантій соціальної справедливості та захисту прав людини.

В статті 51 Конституції України визначено що, батьки зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття, а повнолітні діти зобов'язані піклуватись про своїх непрацездатних батьків.[2] В свою чергу батьки зобов'язані виховувати дитину у дусі поваги до прав і свобод інших людей, любові до своєї сім'ї та родини, свого народу, своєї Батьківщини. Також згідно статті 11 Закону України «Про охорону дитинства», кожна дитина має право на проживання в сім'ї разом з батьками або в сім'ї одного з них та на піклування батьків.[4] Забороняються фізичні покарання дитини батьками, а також застосування інших видів покарань, які принижують людську гідність дитини. Виховання в сім'ї є

першоосновою розвитку особистості дитини. На кожного з батьків покладається однакова відповідальність за виховання, навчання і розвиток дитини. Батьки або особи, які їх замінюють, мають право і зобов'язані виховувати дитину, піклуватися про її здоров'я, фізичний, духовний і моральний розвиток, навчання, створювати належні умови для розвитку її природних здібностей, поважати гідність дитини, готувати її до самостійного життя та праці. Виховання дитини має спрямовуватися на розвиток її особистості, поваги до прав, свобод людини і громадянина, мови, національних історичних і культурних цінностей українського та інших народів, підготовку дитини до свідомого життя у суспільстві в дусі взаєморозуміння, миру, милосердя, забезпечення рівноправності всіх членів суспільства, злагоди та дружби між народами, етнічними, національними, релігійними групами. Держава надає батькам або особам, які їх замінюють, допомогу у виконанні ними своїх обов'язків щодо виховання дітей, захищає права сім'ї, сприяє розвитку системи послуг з підтримки сімей з дітьми та мережі дитячих закладів (стаття 12 ЗУ «Про охорону дитинства»).[4]

В нормальних умовах діти добровільно допомагають своїм непрацездатним батькам і турбуються про них. Проте, безсумнівно, неможливо змусити дорослих повнолітніх дітей любити і поважати своїх батьків. Любов, доброта, порядність, чесність є етичними поняттями, а не юридичними. Разом з тим слід пам'ятати, що однією з основних цілей регулювання сімейних відносин, відповідно до частини другої статті 1 Сімейного кодексу України, є утвердження почуття обов'язку перед батьками. Обов'язок повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків закріплений у Сімейному кодексі України. Так, відповідно до статті 202 Сімейного кодексу, повнолітні дочка, син зобов'язані утримувати батьків, які є непрацездатними і потребують матеріальної допомоги.[3] Звертаємо увагу, що обов'язок виплачувати аліменти батькам може бути покладено лише на повнолітніх дітей; потреба матеріальної допомоги полягає в тому, що батьки не мають можливості забезпечити своє гідне існування у зв'язку із відсутністю пенсій чи їх низького розміру, а також у зв'язку із відсутністю у них інших джерел існування. Відповідно до чинного законодавства непрацездатними визнаються особи, які досягли пенсійного віку 60 років (пенсійний вік зараз однаковий для чоловіків і жінок, але в пенсійному законодавстві також зазначено 63 роки та 65 років, багато осіб отримують право на пенсію без прив'язки до їхнього віку) Так, для отримання пенсії після досягнення у 2023 році 60 років необхідно мати не менше 30 років страхового стажу, після досягнення 63 років – не менше 20 років, 65 – не менше 15. або особи з інвалідністю (стаття 1 Закону України «Про

загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»).[1] Хочу звернути увагу, що обов'язок опікуватися батьками може покладатися не лише на повнолітніх сина, дочку, а й на малолітніх або неповнолітніх дітей. Щоправда, такі можливості досить обмежені законом. Так, статтею 206 Сімейного кодексу України передбачено, що у виняткових випадках, якщо мати, батько є тяжко хворими, інвалідами, а дитина має достатній дохід (заробіток), суд може постановити рішення про стягнення з неї одноразово або протягом певного строку коштів на покриття витрат, пов'язаних з лікуванням та доглядом за ними.[3] Відповідно до норм чинного законодавства дочка, син можуть бути звільнені судом від обов'язку утримувати матір, батька та обов'язку брати участь у додаткових витратах, якщо буде встановлено, що мати, батько ухилялися від виконання своїх батьківських обов'язків (маються на увазі коли вони не піклувалися про фізичний і духовний розвиток дитини, її навчання, підготовку до самостійного життя, зокрема: не забезпечували необхідного харчування, медичного догляду, лікування дитини, що негативно вплинуло на її фізичний розвиток як складову виховання; не спілкувалися з дитиною в обсязі, необхідному для її нормального самоусвідомлення; не надавали дитині доступу до культурних та інших духовних цінностей; не сприяли засвоєнню нею загальнонавчаних норм моралі; не виявляли інтересу до її внутрішнього світу; не створювали умов для отримання нею освіти.). У виняткових випадках суд може присудити з дочки, сина аліменти на строк не більш як три роки. Такий строк обумовлений відсутністю законодавчо закріпленого обов'язку у дітей щодо довічного утримання батьків, які не виконували своїх батьківських обов'язків. Разом з тим, при наявності виняткових умов, таких як, високий матеріальний рівень дітей, чистосердечне розкаяння батьків (батька, матері), законодавець передбачив можливість присудження таких аліментів.

Підсумовуючи слід констатувати, що закріплення цього обов'язку у Конституції свідчить про високий ступінь соціальної відповідальності перед майбутнім поколінням та особливо вразливими категоріями громадян. Цей обов'язок визначає основи соціального захисту сім'ї та її членів, що відзначається важливим аспектом прав людини на достойний рівень життя та найвищий ступінь благополуччя. Забезпечення прав та інтересів цих категорій громадян є необхідною умовою будівництва справедливого та гуманного суспільства. Правове закріплення конституційного обов'язку також створює механізми для реалізації цього принципу через визначення обов'язків держави, громадян та інших суб'єктів правовідносин. Важливо враховувати цей аспект при

формулюванні та вдосконаленні законодавства, спрямованого на захист сімейних цінностей та соціальної стабільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09 липня 2003 р. № 1058-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text> (дата звернення 30.11.2023).

2. Конституція України: від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 30.11.2023).

3. Сімейний кодекс України: Кодекс від 10 січня 2002 р. № 2947-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення 30.11.2023).

4. Про охорону дитинства: Закон від 26 квітня 2001 р. № 2402-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення 01.12.2023)

УДК 342.2

Гавриш С.О.

студ. гр. Ю-113м НУ «Запорізька політехніка»

ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕДУРИ ІМПІЧМЕНТУ В УКРАЇНІ

Усунення Президента України шляхом імпічменту є одним із способів притягнення Президента України до відповідальності згідно з Конституцією України. Імпічмент – позасудова конституційна процедура, яка дозволяє Верховній Раді України (далі - ВРУ) усунути президента з поста та достроково припинити його повноваження у разі вчинення ним такого злочину, як державна зрада. Імпічмент є найбільш типовою формою політичної відповідальності президента. Після імпічменту президент втрачає свої привілеї, пільги та статус і може нести юридичну відповідальність як приватна особа. Процедура імпічменту в Україні визначена ч. 2 п. 3 та ст. 111 Конституції України, а також Законом України «Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент)» № 39-ІХ від 10 вересня 2019 року (далі – Закон про імпічмент). До прийняття цього Закону – вона була делатізована нормами Регламенту ВРУ. При цьому жодного разу ця процедура не була доведена до кінця, хоча неодноразово ініціювалася. Так, спроби ініціювання імпічменту в Україні були: 1) у 2007 році проти

Президента Віктора Юшенка було висунуто звинувачення у порушенні Конституції, але не вдалося набрати 2/3 голосів, необхідних для імпічменту; 2) у 2014 році - проти Президента Віктора Януковича було висунуто звинувачення у державній зраді та інших злочинах у зв'язку з Євромайданом. Згодом він був усунутий з посади ВРУ, але це сталося після його втечі з країни і за зовсім іншою підставою (до речі не передбачуваною нормама Основного Закону – шляхом його самоусунення з посади); 3) у 2019 році - проти Президента Петра Порошенка було висунуто звинувачення у зловживанні владою, але не вдалося набрати 2/3 голосів, необхідних для імпічменту. У США, де процедура імпічменту дуже подібна до нашої, хоча і дещо простіша, досі жодного разу її не було доведено до кінця. Так, президенти Білл Клінтон, Ендрю Джонсон та Дональд Трамп були піддані процедурі імпічменту і визнані винними Палатою представників, але виправдані Сенатом США, а президент Річард Ніксон пішов у відставку, не дочекавшись завершення процедури імпічменту [1].

Інститут імпічменту Президента України є основним видом конституційно-правової відповідальності глави держави. Розпочати процедуру усунення та власне усунути главу держави з посади може тільки ВРУ, оскільки президент, як і депутати, на відміну від суддів чи міністрів, отримують повноваження напряму від громадян і на своїх посадах фактично втілюють волю народу. Аби ініціювати процедуру, більшість, тобто щонайменше 226 народних депутатів, має подати на розгляд ВРУ відповідне письмове подання. Після цього парламент повинен проголосувати за початок процедури імпічменту. Акутальною проблемою цього питання станом на сьогодні є те, що на даний момент ініціювання процедури імпічменту майже неможливо, навіть в разі якщо для цього з'являться передбачені Конституцією підстави. Юридично - так, але фактично - це дуже складно. Справа в тому, що діючий Президент України є відповідно головою та представником держави, але також він є представником партії «Слуга народу», яка в свою чергу налічує на даний час більше ніж 50 відсотків від конституційного складу парламенту України. А отже, навіть якщо об'єднати усі партії та групи, окрім фракції політичної партії «Слуга народу», все одно буде недостатньо голосів щоб розпочати процедуру імпічменту В.Зеленського [2]. Тому законодавством слід передбачити такі ситуації тісного зв'язку глави держави з окремою політичною партією, щоб це не мало негативні наслідки для держави в разі, якщо дійсно виникнуть підстави для позбавлення глави держави його статусу через оголошення імпічменту, але конституційна більшість парламенту через тісні політичні зв'язки не стане підіймати це питання.

Ще одним аргументом на користь вдосконалення Закону про імпичмент можуть слугувати як вже зазначалося, події 2014 р., а саме: втеча В.Януковича, коли виникла реальна проблема щодо притягнення його до відповідальності. З юридичної точки зору поняття «самоусунення від виконання своїх обов'язків» не є тотожним ані відставці Президента, ані процедурі імпичменту. Але на той момент політичної кризи в державі - вирішення даної проблеми в інший спосіб, аніж шляхом голосування ВРУ щодо нової, не передбаченої Конституцією, підстави - самоусунення вбачалося неможливим.

Один із авторів Конституції 1996 року, український законодавець та правник В.Мусяка вважає усунення президента В.Януковича з посади з юридичної точки зору таким, що ухвалене в умовах крайньої необхідності. «Дії Верховної Ради – на той день єдиного легітимного органу в державі – це крайня необхідність з точки зору збереження і порятунку держави», – зазначив він. Це ще раз доводить необхідність як розширення підстав для оголошення імпичменту Президенту, так і визначення детальної процедури його здійснення [3]. Розширенням підстав для ініціювання імпичменту Президента може слугувати додання такої підстави як самоусунення до спеціального закону про імпичмент. Наприклад, якщо Офіс Президента не має інформації про місцезнаходження, діяльність, причину неповідомлення, а також жодної інформації стосовно глави держави, та ця інформація не повинна була бути повідомлена ніким з його заступників, то відповідно протягом 72 годин з часу останньої інформації стосовно Президента, - повинно розглядатися клопотання на розгляд про його самоусунення. Розглядаючи проблему імпичменту слід нагадати, що серед підстав порушення процедури імпичменту зазначається лише вчинення Президентом України державної зради або іншого злочину [4].

Тому, більш повна деталізація та вдосконалення норм Конституції щодо дострокового припинення повноважень глави держави та Закону про імпичмент, - дозволить усунути прогалини та колізії українського законодавства щодо статусу Президента України, які вже на практиці неодноразово виникали. Бо ефективна процедура імпичменту є запорукою легітимної та стабільної демократії, підтримання легітимності державної влади та запобігання узурпації державної влади главою держави як в наш час, так і для майбутнього України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Стаття: «House impeaches Trump for second time – but conviction in Senate unlikely», в інтернет-виданні «The Guardian», опублікована 13

січня 2021 року // URL: <https://www.theguardian.com/us-news/2021/jan/13/donald-trump-impeachment-house-vote-capitol-riot>.

2. Офіційний веб-портал Верховної ради України // URL: [https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_deputat_list#:~:text="](https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_deputat_list#:~:text=)

3. Інтернет видання «Радіо Свобода» // Чи дійсно усунення Януковича було конституційним? // URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/25275846.html>.

4. Закон України «Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент)» № 39-IX від 10 вересня 2019 року // частина 1 статі 2 Розділу I «Загальні положення» // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39-20#n32>.

УДК 342.9

Буканов Г.М.¹, Ковтун А.Р.²

¹ д-р наук з держ. упр., проф. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. Ю-112 НУ «Запорізька політехніка»

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ТА НАСЛІДКИ ЗАХИСТУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ЧАСУ

Екологічні проблеми та наслідки захисту навколишнього середовища в умовах війни і після є актуальними для України. Російська агресія призводить до серйозного пошкодження екосистем та природних ресурсів, негативно впливаючи на здоров'я та стан природи. Внаслідок конфлікту страждає природа, водні ресурси, ґрунтові покриви та повітря. Руйнування інфраструктури, включаючи енергетичні об'єкти та промислові заводи, може призводити до викидів токсичних речовин, що загрожує довкіллю та здоров'ю населення. Нерозібрані вибухівки можуть залишити значний відбиток в екосистемі, а відходи війни - загрозу для здоров'я та безпеки. Забруднення водних ресурсів та порушення водопостачання - ще одна серйозна проблема в умовах війни. Особливу увагу варто приділити питанням відновлення після війни, оскільки велика кількість військового сміття може стати джерелом нових екологічних проблем.

Внаслідок загарбницьких дій російських військ склалася загроза радіаційній безпеці України. Всі українські реактори знаходяться в зоні ризику, адже обстріл або ракетна атака на активну зону одного або кількох із 15 реакторів чотирьох діючих атомних електростанцій України може призвести до широкомасштабної ядерної катастрофи. Крім того, захоплення атомних станцій російськими військовими несе значну

загрозу радіаційної катастрофи, як унаслідок аварій на об'єктах зони промислового використання, так і внаслідок підпалів лісів і перелогів, які накопичили значну кількість радіонуклідів. Зокрема мова йде про Чорнобильську АЕС [1].

Під час вторгнення російських військ у лютому 2022 року, Чорнобильська АЕС потрапила під їх контроль. Це спричинило збільшення радіаційного фону в районі АЕС, оскільки тяжка бронетехніка та інші транспортні засоби рухалися через забруднений ґрунт, викликаючи розповсюдження радіоактивного пилу у повітрі. За відкритими даними з 24 по 25 лютого 2022 року, під час захоплення російськими військами зони відчуження Чорнобильської АЕС, радіаційний фон перевищував норму в 7,6 рази [2].

Окрім ядерної небезпеки, артилерія та окупація також збільшують ризик викидів токсичних відходів з українських промислових підприємств. Після обстрілу території заводу “Сумихімпром” через місяць після початку повномасштабного вторгнення був пошкоджений резервуар з аміаком. Тоді рятувальники швидко ліквідували аварію, проте витік газу все ж стався. Оцінити масштаби впливу знищення промислових об'єктів майже неможливо, адже більшість із них розташована на окупованих територіях сходу України, який є найбільш зруйнованим, адже перебуває під наймасштабнішими обстрілами [3].

Унаслідок бойових дій частина лісів у Київській, Чернігівській, Сумській, Луганській, Донецькій та Херсонській областях перебуває або перебувала під контролем окупантів. У повній мірі оцінити збитки, завдані лісовим ресурсам і лісовому господарству, поки неможливо. Достовірно відомо, що на сьогодні 281 тис га лісів вирублено і пошкоджено. У лісах уже зафіксовані пожежі до 100 тис га. Це небезпечно не лише через викиди у повітря, а й через те, що це вбиває природні екосистеми. Окрім того, у лісах знаходиться велика кількість нерозірваних боєприпасів. Як показує практика та регулярні зведення ДСНС із інформацією про випадково знайдені авіабомби часів Другої світової, це становитиме потенційну небезпеку для людей протягом багатьох десятиліть [4].

Руйнування дамб і розлив річок призводить до деградації значних територій і забруднення ґрунтів і вод. Підрич Каховської ГЕС 6 червня 2023 р. призвів до водно-екологічної катастрофи, що проявилася затопленням значних територій, людськими жертвами, втратою унікальних екосистем, забрудненням довкілля і величезними збитками. За попередніми оцінками Кабінету Міністрів України, збитки для довкілля становлять 55 млрд грн. Завдано непоправної шкоди природно-заповідному фонду. Фіксується масова загибель риби та інших

гідробіонтів, загинули свійські та дикі тварини. Втрачено врожаї сільгоспкультур, що, безумовно, призведе до зростання цін на продовольство і навіть голод у значній частині світу. Виникли гідрологічні та геотехнічні проблеми із забезпеченням функціонування ставка-охолоджувача Запорізької АЕС (аварійне осушення, фільтраційна компресія пливуноздатних ґрунтів та ін.). Але чи не найбільшу небезпеку становлять зміни у гідросфері. За інформацією заступника Генерального секретаря ООН із гуманітарних питань Мартіна Гріффітса, 700 тис. людей не мають належного доступу до питної води через підрив Каховської ГЕС як на окупованих територіях, так і підконтрольних Україні [5].

Екологічні проблеми та наслідки захисту навколишнього середовища в умовах війни та повоєнного часу є актуальними та важливими аспектами для України. Воєнні конфлікти та післявоєнний період можуть призвести до серйозного погіршення екологічної ситуації та мати негативні наслідки для природи та людського здоров'я. Загалом, війна та повоєнний період можуть визначати екологічні проблеми, які потребують невідкладних заходів для захисту навколишнього середовища та забезпечення сталого розвитку країни. Вирішення цих проблем вимагає спільних зусиль уряду, громадськості та міжнародної спільноти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Перга Т.Ю. Екологічні наслідки війни Росії проти України Інститут всесвітньої історії наук України
2. Інформація про наслідки для довкілля від російської агресії в Україні 24 лютого – 9 березня 2022 року. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://mepr.gov.ua/news/39028.html>
3. Марія Мигаль Війна та екологія: чому природа стає жертвою збройного конфлікту? URL: <https://iaa.org.ua/articles/vijna-ta-ekologiya-chomu-pryroda-staye-zhertvoyu-zbrojnogo-konfliktu/>
4. О.В. Гафурова, С.М. Голуб, І. В. Лучко Продовольча та екологічна безпека у воєнний і післявоєнний часи: правові виклики для України та світу: Київ 2022 с 273–275
5. І. В. Саніна, Н. Г. Люта Екологічні наслідки підриву греблі Каховської ГЕС і шляхи вдосконалення водопостачання населення: 2023 р.

УДК 342.9

Буканов Г.М.¹, Криворучко Г.О.²

¹ д-р наук з держ. упр., проф. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. Ю-112 НУ «Запорізька політехніка»

ЕКОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ ПІДРИВУ КАХОВСЬКОЇ ГЕС: ВИВЧЕННЯ ТА АНАЛІЗ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ ТА ЖИТТЯ В РЕГІОНІ

Каховська ГЕС – п'ята в Україні за розмірами, а також найбільше за площею мілководдя. Будівництво тривало п'ять років: з 20 вересня 1950-го по 18 жовтня 1955 року. Це остання споруда проекту під назвою «Великі будови комунізму», у межах якого в радянській Україні з'явилися численні гідроелектростанції, масштабні зрошувальні системи та судноплавні канали. Проект мав на меті втілити амбітний задум Сталіна – «Великий план перетворення природи». Радянський диктатор був готовий до радикальних дій, аби задовільнити свою манію величчя. Каховську ГЕС спорудили ціною затоплення земель з унікальною історичною цінністю – Великого Лугу. У цій місцевості розташовувалася низка Запорізьких Січей. Примари козацької минувшини зникли у глибинах Каховського моря [1].

Каховська ГЕС була за потужністю на дев'ятому місці серед українських ГЕС – 351 мВт. Вона є останнім, шостим ступенем каскаду Дніпровських ГЕС, найменшим у каскаді за потужністю, але найбільшим за виробництвом електроенергії. У перші ж дні повномасштабного російського вторгнення Каховську ГЕС захопили. Окупанти підірвали шлюзи та дамби, аби крадена вода потекла до окупованого Криму. Окрім цього, вони розбили та зламали чимало техніки в головній споруді каналу (пульт управління, монітори). Але навіть після захоплення Каховська ГЕС все одно генерувала енергію в українську електромережу до вересня 2022. У квітні 2022 року західні експерти повідомили про ймовірне мінування греблі Каховської ГЕС. У жовтні стало відомо про посилення мінування [2]. Окупанти планували вибухом на ній прикрити свій відступ з-під Херсона. 11 листопада 2022 року російські війська таки влаштували диверсію під час відходу на лівий берег Дніпра, але тоді шлюзи не дуже постраждали. Утім, водосховище почало міліти. Також є ризик, що до води потрапили токсичні метали та інші хімічні речовини. У лютому почала масово гинути риба.

Запорізька АЕС – один із найбільших атомних об'єктів Європи. Попри те, що АЕС виведена з робочого стану, для безпечного функціонування станція потребує охолодження. Саме з Каховського водосховища наповнюється ставок-охолоджувач. Керівництво

Запорізької станції обговорює низку альтернативних джерел води для охолодження атомного об'єкта. Енергетики запевняють, що ризику для навколишнього середовища не буде. Кажуть, без охолодження станція знищуватиме сама себе – розплавляться дизель-генератори, але зовнішнього ризику немає. А ось запустити в роботу АЕС після цього буде неможливо без масштабного відновлення. Також Крим залишиться без водопостачання на 10–15 років або навіть назавжди через підрив ГЕС, попереджали ще торік. Вода йшла по Північнокримському каналу самопливом, тож після зниження рівня води в Каховському водосховищі півострів залишиться без води.

Також, як повідомляє Центр журналістських розслідувань, без зрошення і питної води залишиться понад 400 тис. га земель у Херсонській і Запорізькій областях. Проблеми з водою також були в Мелітополі, Бердянську. На думку доктора географічних наук, професора Херсонського державного університету Ігоря Пилипенка, 400–450 тис. людей у цій місцевості не матимуть доступу до питної води, не зможуть займатися зрошенням і, відповідно, не матимуть роботи. Це вдарить по аграрному сектору: по вирощуванню цінних, високотоварних сільгоспкультур. Майбутнє зменшення врожаю через це – удар по продовольчій безпеці не лише нашої країни, а й країн Африки, куди продавали частину зерна. Заповнити водосховище знову можна буде лише навесні, коли буде приплив води.

У водах з Каховської ГЕС містяться токсичні метали та нафтові залишки. Надалі вони можуть потрапити до Середземного моря. Зменшення солоності та хімікати вплинуть на морські рослини, планктон, рибу та дельфінів. Також екологи очікують віддалені наслідки, коли відмерлі водорості спустяться донизу моря та поглинатимуть кисень, перетворюючи кисневі зони на сірководневі. Це вдарить по рослинах, рибах та інших істотах нижніх шарів моря. Існує загроза епідемії в Чорноморському регіоні [4].

Через підрив машинного відділення Каховської ГЕС у Дніпро потрапило 150 тонн мастила, повідомляє Офіс Президента. На засіданні РНБО йшлося про те, що є ризик витоку ще 300 тонн. Також страждають птахи і тварини на затоплених територіях. Можна говорити про знищення біорізноманіття прилеглих територій. Ситуація критична для екосистеми нижнього Дніпра, зокрема для Національного парку «Нижньодніпровський», повідомляє Укрінформ [2].

У результаті підриву Каховської ГЕС стали відомі надзвичайно тяжкі наслідки, які впливають на різні аспекти життя та довкілля в регіоні. Спочатку, слугувавши важливим джерелом електроенергії для України, Каховська ГЕС тепер стала епіцентром найбільшої рукотворної

екологічної катастрофи в Європі за останні 10 років. Руйнування греблі призвело до виливу великої кількості води з вмістом токсичних металів та нафтових залишків. Це спричинило масову загибель риби, а також поширило загрозу для місцевих екосистем та здоров'я населення. Перепад води у регіоні має потенційно серйозні наслідки для сільського господарства, зокрема для зрошуваних земель, які залишаться без доступу до води. Зокрема, понад 400 тис. гектарів земель може залишитися без зрошення та питної води.

Список використаної літератури

1. Каховська ГЕС: про історію будівництва, гідроелектростанцію у кіно та архітектуру Нової Каховки. URL: <http://surl.li/oaupg>. (Дата звернення 08.12.2023 р.)

2. Каховська ГЕС: трагедія, яку вивчатимуть у школах. URL: <http://surl.li/oauwz> (Дата звернення 07.12.2023 р.)

3. Наслідки підриву Каховської ГЕС. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/viyua-pidryv-damby-kakhovska-hes-evakuatsiya/32446472.html> (Дата звернення 08.12.2023)

4. Херсон затоплює: яка ситуація у місті: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3719106-herson-zatoplue-aka-situacia-u-misti.html>. (Дата звернення 09.12.2023)

УДК 342.9

Буканов Г.М.¹, Ковальська А.С.²

¹ д-р наук з держ. упр., проф. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. Ю-112 НУ «Запорізька політехніка»

КІБЕРБЕЗПЕКА ЯК ПРІОРИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ

Ефективна система забезпечення інформаційної безпеки в Інтернеті повинна об'єднувати зусилля як держави, так і користувачів. Роль держави полягає у розробці та впровадженні чіткої та комплексної політики, що охоплює всі аспекти суспільного та державного життя. Ця політика має спрямовуватися на підвищення рівня медіаграмотності серед населення та розробку ефективних систем фільтрації та блокування інформації, яка становить загрозу для національної безпеки.

Діяльність державних органів, уповноважених законом на проведення роботи із забезпечення інформаційної безпеки в інтернет просторі, спрямована на моніторинг інтернет простору з метою забезпечення безпеки людини та держави у сфері комп'ютерних технологій. Ці органи та їх посадові особи наділені всіма правами, необхідними для якісного виконання покладених на них обов'язків. Сюди можемо віднести: 1) Міністерство цифрової трансформації України, основним завданням якого є діджиталізація країни, забезпечення безпеки персональних даних кожного користувача інтернету; 2) силові відомства: СБУ, МВС, зокрема підрозділи кіберполіції, їх діяльність спрямована на реалізацію державної політики у сфері протидії кіберзлочинності [1].

Для забезпечення ефективної інформаційної безпеки в сучасному суспільстві існує ряд законодавчих актів, що визначають правову основу та регулюють заходи у цій сфері. Серед них можна виділити такі: ЗУ «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», ЗУ «Про державну таємницю», ЗУ «Про захист персональних даних», ЗУ «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», Постанова КМУ «Про затвердження Правил забезпечення захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах», Постанова КМУ «Про затвердження Типової інструкції про порядок ведення обліку, зберігання, використання і знищення документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію», тощо.

Під адміністративно-правовими заходами забезпечення безпеки в кібернетичній сфері слід розуміти комплекс правил, прийомів та норм, визначених законодавчими актами, які спрямовані на організацію діяльності спеціально уповноважених державних органів у цій сфері. Ця система має на меті забезпечення кібернетичного порядку, запобігання та припинення правопорушень і притягнення правопорушників до відповідальності.

Першочерговими адміністративно-правовими заходами забезпечення безпеки в кібернетичній сфері повинні стати: подальше посилення державного контролю, проведення виховної, роз'яснювальної роботи серед населення, особливо серед найуразливіших категорій – дітей та літніх людей, державна підтримка науковців та створення необхідних умов для розвитку наукових досліджень у сфері забезпечення кібернетичної безпеки, поєднання сил, умінь, знань та доробок практиків і співпраця правоохоронців та кіберфахівців із науковцями в означеній сфері, налагодження контактів з установами інших держав, ретельний відбір кадрів у спеціальні підрозділи, які протистоять кібернетичним

загрозам та постійний моніторинг професіонального росту кіберфахівців, удосконалення їхніх навичок та знань, подальше вдосконалення законодавчої бази та посилення відповідальності за кібернетичні правопорушення (вивчення та запозичення зарубіжного досвіду) [2].

Міжнародне співробітництво у сфері кібербезпеки спрямоване на досягнення кількох ключових цілей: розробка спільних стратегій протидії загрозам у інформаційному просторі, захист від протиправних дій, тощо

Співробітництво України з іншими державами світу у сфері забезпечення кібербезпеки може здійснюватись шляхом: 1) взаємодії на міжнародному рівні при протидії кіберзагрозам та кібератакам; 2) обміну досвідом побудови та функціонування національних систем кібербезпеки; 3) вироблення стандартів кібербезпеки [3].

Розвиток сучасних технологій та зростання кількості кіберзагроз створюють нові виклики у сфері інформаційної безпеки, які вимагають негайного відгуку та адаптації. Серед них - постійна еволюція методів кібератак, інтенсивний обмін інформацією в мережі та зростання кількості кіберзлочинів. Для ефективного протидії цим викликам, необхідно постійно оновлювати та удосконалювати законодавство в галузі інформаційної безпеки. Адміністративне право повинно розвиватися у напрямку введення більш жорстких заходів контролю за кіберпростором, створення ефективних механізмів виявлення та реагування на кіберзагрози, а також удосконалення процедур щодо захисту персональних даних та інформаційних систем.

Одним із ключових напрямків подальшого розвитку адміністративного права у цій сфері є збільшення співпраці між державними органами, приватним сектором та громадськістю у сфері інформаційної безпеки. Тільки через спільні зусилля можна ефективно впроваджувати інноваційні методи захисту інформації та запобігати кіберзагрозам.

У подальшому розвитку адміністративного права також важливо звернути увагу на впровадження новітніх технологій, таких як штучний інтелект та блокчейн. Ці технології можуть забезпечити додатковий рівень захисту інформації в кіберпросторі та підвищити ефективність боротьби з кіберзагрозами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бліхар М. М. Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки в інтернет просторі. Науковий вісник

Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2021. Вип. 67. С. 345–349. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.67.65>

2. Веселова Л. Ю. Зміст адміністративно-правових заходів забезпечення безпеки в кібернетичній сфері [Електронний ресурс] / Л. Ю. Веселова // Правовий часопис Донбасу. - 2020. - № 1. - С. 89–97. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pppd_2020_1_13

3. Артеменко Я. В. Адміністративно-правове забезпечення функціонування національної системи кібербезпеки України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2020. 21 с.

УДК 342.9

Трофімов Є.М.¹, Купін А.П.²

¹ студ. гр. Ю-321 НУ «Запорізька політехніка»,

² канд. юрид. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ КОНТРОЛЮ ЗА ОСОБАМИ ЯКІ ПІДЛЯГАЮТЬ ПІД АДМІНІСТРАТИВНИЙ НАГЛЯД

Різновидом державного контролю, здійснюваного органами виконавчої влади, органами управління, є адміністративний нагляд. Вчені-адміністративісти дали стійку характеристику адміністративного нагляду – це перевірка не всієї діяльності підконтрольних органів і організацій, а лише виконання ними певної кількості норм і правил. Спеціальні адміністративні повноваження тут не пов'язані з підпорядкованістю контрольованих об'єктів і стосуються забезпечення тих умов, без яких вони не можуть нормально функціонувати.

Згідно до ст. 1 Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі», адміністративний нагляд – це система тимчасових примусових профілактичних заходів спостереження і контролю за поведінкою окремих осіб, звільнених з місць позбавлення волі, що здійснюється органами внутрішніх справ.

Одним із різновидів адміністративного нагляду є нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі.

Така діяльність здійснюється відповідно до Кримінально – виконавчого кодексу України, Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» та Інструкції «Про організацію здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі», затвердженої спільним наказом МВС України та Державного департаменту України з питань виконання покарань від 04.11.2003 р. № 1303/203.2. Згідно з вказаними нормативними актами адміністративний нагляд встановлюється щодо

таких категорій осіб: 1) засуджених до позбавлення волі за тяжкі, особливо тяжкі злочини або засуджених два і більше разів до позбавлення волі за умисні злочини, якщо під час відбування покарання їх поведінка свідчила, що вони вперто не бажають стати на шлях виправлення і залишаються небезпечними для суспільства; 2) засуджених до позбавлення волі за один із злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів; 3) засуджених до позбавлення волі за тяжкі, особливо тяжкі злочини або засуджених два і більше разів до позбавлення волі за умисні злочини, якщо вони після відбування покарання або умовно-дострокового звільнення від відбування покарання, незважаючи на попередження органів внутрішніх справ, систематично вчиняють правопорушення.

При надходженні з установи виконання покарань повідомлення про звільнення засудженого територіальний орган внутрішніх справ: 1) організовує перевірку прибуття звільненого до обраного ним місця проживання; 2) протягом місяця після звільнення засудженого інформує установу виконання покарань про його прибуття, реєстрацію та працевлаштування (направляється відривний талон повідомлення про прибуття звільненого); 3) у місячний термін після взяття на облік осіб, які на підставі акта про помилування були звільнені від покарання, направляє до Управління з питань помилування Секретаріату Президента України стосовно кожного з них відповідне повідомлення; 4) у разі неприбуття звільненого до обраного ним місця проживання протягом 10 днів після звільнення інформує про це установу виконання покарань; 5) у разі вчинення злочину особою, яка була звільнена від покарання на підставі акта про помилування та перебуває на обліку в територіальному органі внутрішніх справ, протягом 10 днів з моменту надходження інформації про порушення кримінальної справи направляє до Управління з питань помилування Секретаріату Президента України відповідне повідомлення.

Головну роль в адміністративному нагляді виконують саме його суб'єкти. За правовим статусом можна класифікувати такі суб'єкти на тих, щодо яких здійснюють нагляд, та на тих, хто здійснює нагляд. Крім того, можна класифікувати суб'єктів адміністративного нагляду на основних і другорядних. До основних суб'єктів слід відносити безпосередньо засуджених, які підпадають під дію Закону про адміністративний нагляд, органи Національної поліції та кримінально-виконавчої служби, зокрема дільничних офіцерів поліції та адміністрацію установ виконання покарань. До другорядних суб'єктів здійснення адміністративного нагляду слід відносити громадські

формування, спостережні комісії, а також окремих громадян, які безпосередньо не беруть участь в нагляді, проте подеколи відіграють важливу роль у вирішенні питання щодо встановлення відповідного заходу.

Варто зазначити, що існує деяка невизначеність в законодавстві з питань, які стосуються суб'єктів адміністративного нагляду. Зокрема, не повністю зрозумілими залишаються такі поняття як: «стати на шлях виправлення», «систематичне порушення громадського порядку» або ж «залишатися небезпечним для суспільства».

Саме тому ми пропонуємо визначення цих понять закріпити на законодавчому рівні шляхом внесення змін до Закону про адміністративний нагляд. Також вбачається доцільним внести зміни до цього Закону щодо примусового лікування піднаглядних наркозалежних осіб.

Підсумовуючи викладене, можна відзначити, що адміністративний нагляд як самостійний спосіб забезпечення законності в публічному управлінні володіє наступними ознаками: відсутність організаційної підлеглості суб'єктів нагляду і піднаглядних об'єктів; можливість оцінки діяльності піднаглядних об'єктів тільки з погляду законності і за достатньо вузьким колом спеціальних питань; неможливість втручання в оперативно-господарську діяльність об'єкта нагляду; наявність спеціального об'єкта наглядової діяльності – норм, правил, вимог, стандартів, що містяться в нормативних актах, та їх виконання фізичними і юридичними особами; можливість самостійного застосування заходів адміністративного примусу у випадках виявлення правопорушень або виникнення загроз безпеці різним об'єктам; наявністю у наглядових органів юрисдикційних повноважень.

УДК 342.9

Буканов Г.М.¹, Возняк П.О.²

¹ д-р наук з держ. упр., проф. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. Ю-112 НУ «Запорізька політехніка»

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Визначення адміністративних правопорушень під час дії воєнного стану має свої особливості, що враховують унікальні умови конфлікту та воєнної загрози. Воєнний стан може створювати контекст, в якому адміністративні порушення приймають специфічні форми та набувають особливого характеру. Це визначення є критичним для забезпечення

порядку, безпеки та ефективної реакції на порушення під час дії воєнного стану.

У контексті воєнного стану в Україні, правове регулювання адміністративних правопорушень базується на ряді законодавчих актів. Зокрема, Конституція України 28.06.1996 № 254к/96-ВР та Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII «Про правовий режим воєнного стану» визначають порядок введення та функціонування воєнного стану. В цих документах передбачено особливості вжиття заходів для забезпечення національної безпеки та обмеження прав і свобод громадян у відповідних обставинах.

Під час воєнного стану військове командування може вживати заходів для обмеження прав громадян на вільне пересування. Це включає в себе встановлення комендантської години, заборону або обмеження вибору місця проживання та введення особливого режиму в'їзду та виїзду з населених пунктів, тощо. Введені обмеження під час воєнного стану можуть впливати не тільки на визначення та розгляд адміністративних правопорушень, вони також можуть визначати нові форми адміністративної відповідальності.

Важливим аспектом дослідження виступає процес судочинства під час дії воєнного стану. У процесі реалізації судочинства суди стикаються із рядом питань організаційного та процесуального характеру, пов'язаних із динамічною картиною бойових дій на певних територіях і неможливістю в повній мірі виконувати свої професійні обов'язки. По мірі можливостей ці питання впорядковуються нормативними та організаційно-розпорядчими документами вищих та колегіальних судових органів, таких як Верховний Суд та Рада суддів України з метою якнайшвидшої адаптації судової системи до вимог часу [1].

Як слушно зауважує Олексій У.О., з метою врегулювання діяльності органів судочинства та можливості здійснювати свої функції було прийнято ряд нормативно-правових актів, які регулюють ті чи інші питання здійснення правосуддя в Україні. До таких актів відносять: рекомендації РСУ «Щодо вжиття невідкладних заходів для забезпечення сталого функціонування судової влади в Україні в умовах припинення повноважень ВРП та воєнного стану у зв'язку зі збройною агресією з боку РФ»; Закон ВРУ «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо зміни підсудності судів»; наказ Голови Верховного Суду, згідно з яким встановлено особливий режим роботи й запроваджено відповідні організаційні заходи [2].

Вважаємо актуальним завданням визначення відповідальності за адміністративні правопорушення у воєнний період. Важливо розрізнити між кримінальною та адміністративною відповідальністю та

встановлювати чіткі рамки для відповідальності за порушення в умовах воєнного стану.

Також, важливим завданням є аналіз зв'язку між адміністративними правопорушеннями та безпекою держави у контексті протидії тероризму та інших форм загроз. Воєнний стан створює сприятливе середовище для посилення терористичних активностей. Деякі особи та/або терористичні організації можуть експлуатувати хаос та паніку, що виникають під час дії правового режиму воєнного стану та здійснювати терористичні напади і дестабілізувати вже напружену ситуацію у населених пунктах. Вони використовують військові дії, прифронтові та тимчасово окуповані території, як прикриття для своїх дій, та можуть залучати прихильників і нових членів [3]. Порушення адміністративних норм може вказувати на можливість діяльності терористичних груп чи інших небезпечних суб'єктів, що становить загрозу національній безпеці.

Під час воєнного стану в Україні всі недоліки і прогалини здійснення проваджень у справах про військові адміністративні правопорушення повинні бути опрацьовані, адже це є одним з найвагоміших правових завдань на сьогоднішній день, що потребує додаткового вивчення. В умовах дії воєнного стану в Україні збільшилася кількість правопорушень, які вчиняються військовослужбовцями, що призводить до погіршення рівня боєготовності та боєздатності військ, унеможливує належне виконання військовими формуваннями завдань за призначенням та підтримує їх авторитет [4].

Окрім цього, вплив політичного контексту на розгляд справ також є значущим фактором. Політичний контекст визначає стратегічні цілі країни під час воєнного стану. Розгляд справ може бути направлений на досягнення цих цілей, що може впливати на пріоритети в правозахисних питаннях та розгляді конкретних справ. У політично напружених ситуаціях існує ризик використання влади для політичних метою або для вирішення особистих суперечок. Це може впливати на об'єктивність розгляду справ та дотримання принципів справедливості. Вплив політичного контексту може розповсюджуватися й на міжнародний рівень. Зовнішні фактори, такі як реакція міжнародної спільноти, санкції або міжнародні правозахисні норми, можуть впливати на розгляд справ та визначення відповідальності за правопорушення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Привиденцев О. Г. Особливості здійснення цивільного судочинства в умовах воєнного стану. Прикарпатський юридичний вісник. 2022. №. 1. С. 54-57

2. Олексій У. О. Адміністративне судочинство під час військового стану / У. О. Олексій // Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. – Т. 2. – С. 108-110.

3. Іваненко, К. С. Виклики та проблеми юридичного забезпечення боротьби з тероризмом в умовах воєнного стану / К. С. Іваненко, Л. С. Дубчак // Протидія терористичним актам у міському середовищі : збірник матеріалів Наукового форуму, м. Київ, 21 червня 2023 р. / Навчально-науковий інститут права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова. – Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. – С. 60-62. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/41196>

4. Стехіна Т.О. Ключові аспекти провадження у справах про військові адміністративні правопорушення під час воєнного стану // Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 6. С. 402–405. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-6/93> (дата звернення 15.12.2023)

УКД 349

Коваль М.С.

студ. гр. Ю-313 НУ «Запорізька політехніка»

АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО: ПРОБЛЕМИ ТА ЇХ ВИРІШЕННЯ

Адміністративне судочинство є процесом, в рамках якого виникаються правові відносини під час вирішення адміністративних правових питань. Згідно зі ст.2 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС) [1], головним завданням адміністративного судочинства є саме захист прав, свобод та інтересів громадян і організацій у сфері публічно-правових відносин від дій або бездіяльності державних та місцевих органів влади, їх посадових осіб та інших суб'єктів, які наділені владними повноваженнями. Цей захист забезпечується шляхом справедливого, безпристрасного розгляду адміністративних справ. Основне завдання судів адміністративної юстиції полягає у відновленні та захисті прав фізичних та юридичних осіб у випадках їх порушень у публічно-правових відносинах.

Однією з ключових проблем у забезпеченні належного адміністративного правосуддя в Україні є питання доступу до судової

системи. Вирішення цієї проблеми підкреслює важливість України як правової держави, оскільки воно визначається ефективністю реалізації конституційного права на відповідний судовий захист прав і свобод громадян [5, с. 150].

Серед проблем, що впливають на доступність правосуддя, можна відзначити зростаючий обсяг справ, які щороку надходять до судів, а також збільшення їхньої складності. Це відбувається у контексті широко поширеної негативної думки про можливість судового захисту, коли звернення до суду не завжди сприймається позитивно. У таких умовах посилення авторитету суду та підвищення ефективності його діяльності може призвести до ще більшого навантаження на суди [4, с. 125].

Іншою причиною, яка серйозно обмежує доступність судового захисту, є перевантаженість судів, що негативно впливає на строк розгляду справ та якість судочинства через необґрунтоване спрощення та порушення процедур. Багато скарг на порушення прав людини часто залишаються без розгляду вчасно через перенавантаженість судів різних рівнів, особливо місцевих судів.

Погоджуємось з думкою Л. Л. Савранчук у тому, що основними перешкодами для доступності адміністративного судочинства є значна навантаженість суддів адміністративних судів, віддаленість адміністративних судів від населення, а також високий рівень формалізму і значні витрати [5, с. 151]. Також й іншими вченими-адміністративістами вказуються основні перешкоди у забезпеченні доступності адміністративного судочинства, перевантаженні суддів, віддаленості та значні фінансові витрати [2, с. 135].

Підтримуємо позицію А.В. Руденко у тому, щоб уникнути плутанини при визначенні предметної підсудності адміністративних справ, можна розглянути можливість створення окремої системи адмін. судочинства, зважаючи на міжнародний досвід. Це сприятиме переходу від змішаної системи адмін. юрисдикції, де справи першої інстанції підвідомчі місцевим загальним судам та спеціалізованим адміністративними судами, до чітко визначеної системи адміністративних судів [4, с. 127].

На нашу думку система адміністративних судів, яка побудована в Україні, має недоліки. При створенні її не врахували належним чином розташування адміністративних судів, оскільки в кожній області зараз діє лише один адмін. суд на округ, що ускладнює доступ до правосуддя для громадян України через віддаленість. Тому, враховуючи викладене вище, необхідно провести реформу системи адміністративних судів і забезпечити більшу територіальну доступність до апеляційних адміністративних судів.

Також однією з проблем у сфері адміністративного судочинства, є проблема, пов'язана з застосуванням принципів адміністративного судочинства, наприклад, сюди можна віднести принцип верховенства права [6, с. 377].

Дослідниками вказується, що суть цього принципу полягає в тому, щоб всі державні інституції підпорядковували свою діяльність потребам реалізації та захисту прав людини, а також надавали пріоритет цим правам перед усіма іншими цінностями демократичної, соціальної та правової держави. Проте практика показує, що при розгляді спорів принципи пріоритету можуть суперечити положенням нормативно-правових актів та загальним принципам права [3, с. 163].

Проблеми також виникають при застосуванні принципу законності в адмін. судочинстві, що передбачає обов'язок суду вирішувати справи відповідно до Конституції та законів України, а також міжнародних договорів, і застосовувати інші нормативно-правові акти, прийняті відповідним органом у межах повноважень, передбачених Конституцією та законами України.

У сучасний період невірне застосування аналогії закону та посилання на норми процесуальних законів інших судових юрисдикцій є важливою проблемою. Це пояснюється тим, що в КАС не визначені нормативи підсудності окремих категорій адмін. справ. Деякі дослідники вважають, що в таких випадках судам слід утримуватися від застосування аналогії процесуального закону, якщо в законодавстві про адміністративне судочинство відсутня прогалина у регулюванні [6, с. 379].

В даний час також спостерігається ситуація, яка стосується перегляду ціннісних засад галузі адміністративного права, встановлення взаємозв'язку між цілями та завданнями діяльності держави та її апарату, забезпечення справедливого балансу між публічними, приватними, загальними та державними інтересами, які є ключовими факторами формування системи адміністративного права та процесу. Також, актуальною стає проблема розробки теоретичних засад розмежування принципів державного управління, принципів організації та діяльності органів державної влади, органів публічної адміністрації, закріплення в них вимог до належного управління та адміністрації, а також їх конкретизація в статутних (компетентних) актах та нормативно-правових документах.

На нашу думку, ці проблеми можна вирішити лише за допомогою комплексного підходу. Оскільки лише комплексне та узгоджене застосування принципів забезпечить правильність проведення адміністративного судочинства.

Проблеми в адміністративному судочинстві, такі як велика завантаженість суддів, віддаленість судів від населення, формалізм і високі витрати, вимагають системних змін. Створення окремої системи адміністративних судів може покращити ефективність розгляду адміністративних справ та уникнути плутанини. Також необхідно активно вирішувати проблеми, пов'язані з застосуванням принципів адміністративного судочинства, таких як принцип верховенства права та принцип законності, для забезпечення справедливого та правового розгляду справ. Вирішення цих проблем потребує комплексного підходу, що забезпечить належний рівень адміністративного правосуддя та захист прав та інтересів громадян і організацій у сфері публічно-правових відносин.

Незважаючи на об'єктивні труднощі, адміністративні суди продовжують наполегливо працювати над забезпеченням судового захисту прав, свобод та інтересів фізичних та юридичних осіб у публічно-правових відносинах. Україна активно вибирає проєвропейський курс, намагаючись втілити завдання, передбачені судовою реформою. Це вимагає подальших зусиль у подоланні корупції, оптимізації роботи та гармонізації законодавства з законодавством Європейського Союзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення 03.04.2024).

2. Гузела Н., Гузела М. Адміністративне судочинство на сучасному етапі реформування судової системи України: постановка проблеми. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки»*. 2022. №2(34). С. 133-139.

3. Капля О.М. Теоретичні проблеми реалізації принципів адміністративного судочинства. *Право і суспільство: Адміністративне право і адміністративний процес, інформаційне право*. 2017. №4. С. 163-167.

4. Руденко А.В. Реалізація принципу доступності в адміністративному судочинстві. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського. Серія: «Юридичні науки»*. 2008. Т. 21 (60). № 2. С. 125–129.

5. Савранчук Л.Л. Проблеми забезпечення доступності правосуддя в адміністративному судочинстві. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 1. С. 150-153.

6. Шевченко Е.П. Сучасні проблеми застосування принципів адміністративного судочинства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. №8. С. 377-380.

УДК 349

Любименко В.В.

студ. гр. Ю-313 НУ «Запорізька політехніка»

ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОЇ РЕФОРМИ

Згідно статті 55 Конституції України від 28 червня 1996 року судом захищаються права і свободи людини і громадянина. В громадянина є право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, посадових і службових осіб та органів місцевого самоврядування. Громадянин має право звернутися за захистом своїх прав до комісії Верховної Ради України з прав людини. Ті громадяни, які звертаються до комісії мають право після використання всіх засобів правового захисту звертатися за захистом своїх свобод і прав до міжнародних судів чи до органів міжнародних організацій, де Україна є учасником або членом. Кожен має право засобами, які не заборонені законом, захистити свої права і свободи від протиправних посягань і порушень у його бік.

Мета судової реформи 2016 року була не на зовнішню зміну системи, а створення такої системи, яка здатна ефективно і швидко вирішувати конфлікти у сфері публічно-правових відносин. Цей макет закріплений в новому Законі України «Про судоустрій і статус суддів».

Труднощі та питання адміністративного судочинства з'ясовані у наукових роботах багатьох відомих вчених: В. Б. Авер'янова, Ю. П. Битяка, Н. Б. Писаренка, та ін. На сьогоднішній день науковцями вивчається чинне законодавство та відгуки до нього, а також здійснення дослідження роботи застосування Кодексу адміністративного судочинства в умовах сучасної судової реформи в Україні.

Розглядаючи статтю 2 КАС, можна сказати, що адміністративне судочинство покладене на захист прав, свобод та інтересів від самовілля і порушень з боку органів державної влади, їхніх посадових і службових осіб, органів місцевого самоврядування. Сьогодні говорять, що в адміністративному судочинстві виникли ряд проблем та питань. А саме: громіздкість судів справами, незакінченість судової реформи, незавершеність конкурсу на посади суддів та проблеми з юридичними рішеннями та питаннями.

Відповідно до законодавства частини 2 статті 4 Кодексу адміністративного судочинства України юрисдикція адміністративних судів поширюється на всі публічно-правові конфлікти, крім тих, для яких законодавством прописаний окремих порядок судового вирішення.

Можна погодитися з думкою В.Б.Авер'янова. Вираз «всі публічно-правові спори» має ширше коло спорів, ніж там, де однією зі сторін обов'язково є орган державної влади, місцевого самоврядування чи їхня посадова чи службова особа або інший суб'єкт, що здійснює управлінську функцію. Виходячи з інформації, реальні повноваження судів виходять далеко за межі як Закону, так завдань адміністративного судочинства, визначених статтею 2 КАС України.

Для подолання цих проблем, по-перше, необхідно завершити реформування системи суду, покращити рух судових документів, покращити організацію та роботу судів, а також підвищити правову культуру суддів при виконанні своїх обов'язків та повноважень.

Отже, можна дійти до висновку, що держава перебуває на етапі оновлення судової системи в галузі адміністративного судочинства. Формування нових інститутів відповідає сучасним умовам розвитку демократичної держави, а адміністративне судочинство має відповідати вимогам, принципам та правилам судової влади, має дотримуватися вимог судочинства.

УДК 342.92

Забашта А.Ю.¹, Смолярова М.Л.²

¹ студ. гр. Ю-312 НУ «Запорізька політехніка»

² канд. юрид. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

МИТНИЙ КОНТРОЛЬ ВИЗНАЧЕННЯ КРАЇНИ ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРІВ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Процедура визначення країни походження товарів є важливою частиною торговельних правил, яка має значний вплив на міжнародну торгівлю та комерційні відносини між країнами. Тому ефективність правового регулювання зовнішньоторговельних відносин залежить від дієвого використання інструментарію визначення та контролю країни походження товарів.

Метою наукової роботи є дослідження проблемних питань у сфері митного контролю визначення країни походження товарів за законодавством України та внесення пропозицій щодо його вдосконалення.

Існує декілька систем визначення країни походження товарів, таких як Угода про правила визначення походження, угоди про вільну торгівлю, двосторонні угоди тощо. Тобто діють різні правила походження, що використовуються в міжнародних торговельних угодах та національних законодавствах. Ці правила можуть бути досить складними та містити багато винятків. Крім того, наявність різних правил може призводити до плутанини та непорозумінь між учасниками правовідносин. Тому важлива співпраця між урядовими органами, міжнародними організаціями та підприємствами для розробки більш ясних та однозначних правил, а також забезпечення ефективного контролю та дотримання вимог.

На сьогодні правове регулювання питань визначення походження здійснюється відповідно до Митного кодексу України, згідно з яким, країною походження товару вважається країна, в якій товар був повністю вироблений або підданий достатній переробці відповідно до законодавчо встановлених критеріїв. Країну походження товару можна тлумачити як групу країн, митні союзи країн, регіон чи частину країни, якщо є необхідність їх виділення з метою визначення походження товару. Положення Митного кодексу України застосовуються для визначення походження товарів, на які, у разі ввезення їх на митну територію України, поширюється режим найбільшого сприяння (непреференційне походження), з метою застосування до таких товарів передбачених чинним законодавством заходів тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Повністю вироблені або піддані достатній переробці товари преференційного походження визначаються на основі законів України, а також міжнародних договорів України, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України (стаття 36 Митного кодексу України).

Звісно, що в сучасних умовах розвитку глобалізаційних процесів правильне визначення країни походження товарів є важливим елементом для забезпечення захисту національного ринку від товарів, які можуть бути загрозливими для національного товаровиробника або небажаними з точки зору торговельно-інтеграційних орієнтирів національної економіки. Тут є декілька аспектів, які слід враховувати: захист від дешевого імпорту; забезпечення дотримання стандартів якості та безпеки; підтримка національних виробників; дотримання міжнародних зобов'язань; збереження національної індустрії. Правильне визначення країни походження дозволяє країнам встановлювати митні бар'єри та інші заходи для захисту свого внутрішнього ринку від дешевого імпорту. Це допомагає запобігати демпінгу та зберігати конкурентоспроможність національних виробників. Крім цього, правильне визначення країни

походження товарів дозволяє державним органам контролювати та забезпечувати дотримання стандартів якості та безпеки, які є важливими для захисту споживачів та національних виробників. Правильне визначення країни походження допомагає встановити правила, які сприяють підтримці національних виробників та стимулюють розвиток вітчизняної промисловості. У багатьох випадках країни зобов'язані дотримуватися міжнародних торговельних угод та узгоджених правил щодо визначення країни походження товарів. Встановлення правил щодо країни походження товарів може допомогти зберегти та розвинути національну промисловість та виробництво, що є важливим для економічного розвитку країни.

Отже, правильне визначення країни походження товарів є ключовим для визначення заходів, які можуть бути застосовані країнами для захисту своїх власних виробників та економічних інтересів. Гармонізація та уніфікація національного законодавства створить сприятливі умови для зовнішньоторговельних операцій та просування національного продукту на світовий ринок, забезпечуючи водночас збереження національної ідентичності та вимог.

УДК 349.222.1

Осадчий Т.В.

студ. гр. Ю-111 НУ «Запорізька політехніка»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО КОЛЕКТИВНІ ДОГОВОРИ ТА УГОДИ

Не дивлячись на фундаментальне значення інститутів колективних договорів та угод в правовому регулюванні виробничих, трудових і соціально-економічних відносин, узгодження інтересів працівників, власників та уповноважених ними органів, в трудовому законодавстві України існує низка проблем, які пов'язані з нормативно-правовим регулюванням даних інститутів. Першочерговою проблемою законодавства про працю України є відсутність конкретного та повного визначення колективного договору та угоди в нормативно-правових актах, через що сутність даних інститутів встановлюється лише через ознайомлення з десятками правових норм, з яких складаються відповідні закони. Ці прогалини мають заповнити норми Закону України «Про колективні угоди та договори» від 23 лютого 2023 року (урядовий проект № 7628). Так, відповідно до абзаців 2 та 3 частини 1 статті 2 Закону, колективна угода - письмовий нормативний документ, що укладається

відповідно до цього Закону з метою регулювання трудових, соціально-економічних відносин на національному, галузевому, територіальному рівнях, а колективний договір - письмовий нормативний документ, що укладається відповідно до цього Закону з метою регулювання виробничих, трудових, соціально-економічних відносин між роботодавцем і працівниками, їх представниками. Визначення цих понять, на наш погляд, сприятиме забезпеченню більшої правової визначеності та стабільності у цій сфері.

Однією з проблем у сфері правового регулювання колективних договорів та угод, є проблема подвійного законодавства. Так, Кодекс законів про працю України (далі – КЗпП України), містить главу II, яка встановлює сферу укладення колективних договорів, сторони колективного договору, зміст колективного договору, умови недійсності колективного договору, дублюючи при цьому норми Закону України «Про колективні договори та угоди». Водночас, коли ми говоримо про порядок укладання чи зміни колективного договору, КЗпП України не здійснює такого регулювання, а відсилає до Закону «Про колективні договори та угоди». Науковець Г.І. Чанишева вважає за доцільне змінити назву глави II КЗпП України «Колективний договір» на «Колективні угоди та договори» та доповнити її нормами Закону, вирішуючи таким чином проблему подвійного законодавства у сфері регулювання колективних договорів та угод.

Не менш важливою проблемою є тлумачення трудових договорів та угод тими самими засобами та заходами, що і тлумачення правочинів та цивільно-правових договорів. Так, вітчизняні суди під час тлумачення колективних договорів і угод часто використовують статтю 213 ЦК України. Субсидіарне застосування норм цивільного права до регулювання відносин у трудовому праві спричиняє суттєві ускладнення в правозастосовній діяльності та підіймає питання фундаментальної диференціації методів та засобів (тобто нормативно-правових актів окремих галузей) тлумачення інститутів колективного договору та колективної угоди.

Отже, відсутність чіткого визначення понять у законодавстві може призводити до розбіжностей у розумінні суті колективних договорів і угод та при застосуванні їх на практиці. Однак, на нашу думку, за допомогою реформування законодавства про працю України відкриваються перспективи якісного вдосконалення правового регулювання колективних договорів та угод, що сприятиме поліпшенню регулювання колективних трудових відносин.

СЕКЦІЯ «АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО, ЦИВІЛЬНОГО ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА»

УДК 343.232

Леоненко Т.Є.

д-р юрид. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

ДО ПИТАННЯ ПРО СУСПІЛЬНУ НЕБЕЗПЕКУ РЕЛІГІЙНОГО ФАНАТИЗМУ

Релігійний фанатизм – щире переконання в абсолютній істинності принципів тієї чи іншої релігії, стійка вірність та здатність пожертвувати власним життям та життям інших заради своїх поглядів. Релігійно-фанатичні прояви можуть мати місце в будь якій релігії або конфесії. Релігійний фанатизм кожного окремого віруючого формується під впливом різних факторів та проходить ряд етапів, причому на кожному з них зовнішні прояви мають свою специфіку. Зовнішні умови, як правило не народжують самих мотивів фанатичної поведінки віруючого. Для цього вони повинні пройти через його свідомість, віру, психіку. Отже, релігійний фанатизм явище соціально-психологічне. Фанатизм завжди поділяє світ і людство на дві частини, на два ворожих табори. Фанатизм не дозволяє існувати різноманітним ідеям та світоглядам, для нього не існує багатоманітного світу. Все, що відрізняється від мислення фанатика, – вороже.

Психологія фанатика-одинака відрізняється від психології фанатика – члена тоталітарної секти. Це пов'язано з тим, що таке середовище стає криміногенним фактором, коли окремі особи або групи утворюють власну антисоціальну та кримінальну релігійну культуру. Суспільно-небезпечними наслідками таких перетворень є виникнення релігійної злочинності, тобто кримінальних правопорушень, що вчиняються в процесі або у зв'язку з віросповіданням. У цьому випадку, релігійна злочинність – це загальносоціальне, суспільно-небезпечне явище, підставою якого є протиріччя громадського буття з релігією та духовною свідомістю, що проявляється в сукупності однорідних кримінальних правопорушень, що вчиняються в цій сфері. У цьому випадку, увага повинна приділятися такому явищу як кримінальна субкультура, де мається на увазі особлива сфера культури, цілісне суверенне утворення всередині пануючої культури, яке відрізняється власним цілісним ладом, звичаями, нормами. Представники або так звані носії субкультури зацікавлені в тому, щоб зберегти власні закони, за якими вони живуть і протиставити їх на протигагу пануючій культурі, яку вони сприймають як «чужу».

На рішення вчинити кримінальне правопорушення на релігійному ґрунті впливають особливості психічних процесів особистості: пам'ять людини, мислення, інтуїція та особливості розвитку інтелекту, воля та виховання. Використання деякими лідерами релігійних груп контролю свідомості може впливати і на процеси мислення. Мета методики – викликати у особи відчуття своєї значущості, ніби він саме та людина, яку чекали. Новачок повністю опікується членами групи та не відпускається з поля їх зору ні на хвилину. Така ізоляція не дає можливості новачку отримувати будь яку іншу інформацію крім тієї, яка нав'язується йому членами секти. Отже, гальмування самостійного мислення робить жертву залежною від навіювань членів секти. Така людина не контролює свою волю і стає ідеологічною та фізичною зброєю злочинних релігійних груп. Суспільна небезпека існування таких груп полягає в тому, що крім кримінальних правопорушень на релігійному ґрунті, вони провокують вчинення і інших суспільно небезпечних, які вчиняються для підтримання діяльності секти (крадіжки, шахрайство тощо). Для новачків секта маскується й приймається ними як дружня організація, яка активно намагається допомогти їм в саморозвитку та в проблемах, які виникають у людей. Секта намагається увійти у сферу життя новачка та контролювати його.

Таким чином, кримінальне правопорушення і суб'єкта діяння необхідно розглядати в діалектичній єдності. Без цього неможливо розібратися в джерелах такого діяння, виявити механізм його вчинення. Адже злочинна поведінка, як і будь-яка поведінка людини, має дві основні групи ознак. Суб'єктивні – мотиви, мета, умисел людини та об'єктивні – фізичні рухи і дії. Кримінальне правопорушення, перш ніж втілитися в небезпечні для суспільства дії, проходить стадію внутрішнього, психологічного визрівання. Вчинення діяння на релігійному ґрунті – це віддзеркалення відповідного психічного стану особистості. Психічні стани є стійкою інтеграцією всіх психічних проявів людини при певній його взаємодії з дійсністю.

УДК 343.98

Назаренко П.Г.

канд. юрид. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ЗНАЧЕННЯ ТА СТРУКТУРА МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ ОКРЕМИХ ВИДІВ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

У сучасних умовах становлення нашої країни як незалежної правової держави, наближення її до європейських стандартів, проблема

протидії злочинності набуває все більшої актуальності. Основними європейськими цінностями є життя та свобода людини, її конституційні права, що охороняються державою. Захист цих прав є однією з основних функцій відповідних державних органів, установ та організацій.

Означене свідчить про негайну потребу посилення протидії злочинності. Одним з напрямів цієї діяльності є озброєння правоохоронних органів та майбутніх правоохоронців науково обґрунтованими рекомендаціями щодо розслідування окремих видів кримінальних правопорушень.

Методика розслідування окремих видів кримінальних правопорушень є засобом практичної реалізації положень криміналістичної техніки та криміналістичної тактики, оскільки поза реальними умовами розслідування конкретних протиправних діянь відсутня реальна можливість їх використання. Інакше кажучи сутність визначеної наукової категорії полягає у системі запропонованих із метою розслідування та попередження кримінальних правопорушень методів, прийомів із послідовного дослідження у процесі розслідування обставин вчинення протиправного діяння та викриття осіб, котрі його вчинили.

Основним її завданням є озброєння уповноважених осіб (слідчих, дізнавачів, детективів, прокурорів) необхідним для їх професійної діяльності науково-методичним комплексом знань та навичок з розслідування та попередження окремих видів протиправних діянь у різних слідчих ситуаціях, що виникають у процесі здійснення такої діяльності.

Завдання криміналістичної методики впливають із загальних завдань кримінального судочинства, сформульованих у ст. 2 КПК України, і можуть бути поділені на дві групи:

загальні: забезпечення правильного застосування законів і підзаконних нормативно-правових актів; своєчасний й обґрунтований початок розслідування; швидке і повне розслідування кримінальних правопорушень; усебічне, повне, об'єктивне дослідження всіх обставин протиправного діяння та притягнення винних до кримінальної відповідальності.

спеціальні: розробка наукових рекомендацій по ефективному розслідуванню окремих видів кримінальних правопорушень; з'ясування криміналістичного значення обставин, що підлягають встановленню, дослідженню і доказуванню; вивчення й узагальнення практики використання оперативних даних у процесі розслідування; розробка найбільш раціональних форм взаємодії уповноважених осіб з іншими службами і підрозділами правоохоронних органів; розробка

профілактичних заходів запобігання вчиненню окремих видів кримінальних правопорушень.

Об'єктом криміналістичної методики є діяльність уповноважених органів з розкриття, розслідування та попередження злочинів (діяльність органів розслідування), а також закономірності злочинної діяльності.

Вивчення практичної діяльності відповідних суб'єктів кримінального провадження дозволяє систематизувати, узагальнити практичний досвід розслідування певного виду злочинів та розробити рекомендації (узагальнену модель) розслідування злочинів певного виду. Вивчення злочинної діяльності певного виду забезпечує встановлення її закономірностей, що дозволяє на основі накопичених знань криміналістичної техніки й криміналістичної тактики розробити криміналістичну характеристику та рекомендації щодо розслідування злочинів певного виду, спрогнозувати тенденції розвитку способів їх вчинення та розробити рекомендації «на майбутнє».

Предметом криміналістичної методики є вчення по криміналістичну характеристику злочинів, класифікацію злочинів, криміналістичну профілактику, а також сукупність загальних положень окремих криміналістичних методик.

Методика розслідування окремих видів кримінальних правопорушень – це система наукових положень, а також розроблених на їх основі методичних та практичних рекомендацій з розслідування окремих видів і груп протиправних діянь.

Отже, структура досліджуваної наукової категорії має такий вигляд:

- криміналістична характеристика кримінальних правопорушень;
- аналіз первинної інформації та початок кримінального провадження;
- обставини, що підлягають встановленню по кримінальному провадженню;
- типіві слідчі ситуації розслідування;
- особливості проведення початкових слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших заходів;
- особливості проведення подальших слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших заходів;
- особливості використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень;
- профілактична діяльність уповноважених осіб;
- особливості діяльності уповноважених осіб на завершальному етапі розслідування.

РЕАЛІЗАЦІЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ НОРМИ ПРО ЗЛОВЖИВАННЯ ВЛАДОЮ АБО СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ

Кримінально-правові норми – це загальнообов’язкове, формально-визначене правило поведінки, встановлене державою, як регулятор суспільних відносин, яке офіційно закріплює міру відповідальності за вчинене кримінальне правопорушення та забезпечується встановленими законом заходами впливу.

Реалізація кримінально-правової норми взагалі – це закріплення відповідальності за порушення певного виду суспільних відносин. У зв’язку з цим, коли ми кажемо про реалізацію кримінально-правової норми про зловживання владою або службовим становищем, мається на увазі, що відповідне кримінальне правопорушення має необхідну соціальну обумовленість для встановлення відповідальності за його вчинення. Застосування кримінально-правової норми, в свою чергу, відбувається за умови порушення певного виду суспільних відносин та посягання на них. І реалізація, і застосування кримінально-правової норми – певні стадії або етапи, які мають місце виключно під час дії такої норми, тобто, з моменту набрання сили до її втрати.

Зловживання владою полягає у використанні чиновником своїх владних повноважень для вирішення питань, що суперечать інтересам служби. Зловживання службовим становищем означає використання всупереч інтересам служби повноважень, пов’язаних із займаною посадою. У цілому зловживання службовим становищем – це більш широке поняття. Справа в тому, що воно охоплює зловживання владою, оскільки використовувати всупереч інтересам служби службова особа може владні права та можливості, якщо вона ними наділена. Характерними особливостями зловживання владою та службовим становищем є те, що державні службовці: умисно використовують свою компетенцію, службовий авторитет та престиж державного органу, у якому працюють; мають корисливий мотив, завдають шкоди правам, свободам окремих осіб або державним інтересам; підключають необхідні службові зв’язки з іншими людьми, які виникають завдяки займаній посаді; впливають на професійну діяльність інших людей; отримують фінансову, майнову чи іншу винагороду.

Із усієї сукупності соціальних факторів, що обумовлюють реалізацію та застосування норми про зловживання владою або

службовим становищем, можна виокремити: 1) кримінально-правові: а) суспільна небезпека діянь; б) можливість впливу на діяння кримінально-правовими заходами; в) імплементація в національне законодавство міжнародних стандартів; 2) кримінологічні: а) значна поширеність аналізованого виду кримінально протиправних посягань; б) рівень, структура та динаміка досліджуваного кримінального правопорушення; в) причини й умови його вчинення; 3) нормативні – обумовленість кримінально-правової охорони Конституцією і законами України, іншими нормативно-правовими актами; 4) історичні – виникнення та розвиток норми; 5) міжнародні – зарубіжна практика кримінальної відповідальності за зловживання владою або службовим становищем; 6) процесуальні і криміналістичні: а) можливість процесуального виявлення правопорушення; б) наявність криміналістичних методик і рекомендацій щодо розслідування кримінального правопорушення; 7) організаційні – наявність системи правоохоронних органів, здатних ефективно виявляти, розслідувати і здійснювати судовий розгляд справ про зловживання владою або службовим становищем; 8) соціально-психологічні.

УДК 343

Сокур Т.А.

д-р філос. з права НУ «Запорізька політехніка»

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ КОМУНІКАТИВНОЇ ГОТОВНОСТІ СЛІДЧОГО В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Станом на сьогоднішній день, формування психологічної готовності поліцейських є невід’ємною частиною для вирішення тактично-оперативних завдань в умовах воєнного стану.

Згідно з Указом Президента України № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» у зв’язку з військовою агресією росії проти України, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до пункту 20 частини першої статті 106 Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану», наказів Міністерства внутрішніх справ, Національної поліції України, поліцейські разом з іншими органами виконавчої влади України повинні здійснювати заходи та наповняються повноваженнями, необхідними для забезпечення захисту безпеки населення, інтересів держави та оборони України в цілому.

Слід зазначити, що працівники поліції невід’ємно взаємодіють та припиняють вчинення нових правопорушень щодо власного життя

людини. Від них, також як і від психологів, друзів, свідків залежить подальше життя особи, яка схильна та/або прагне до вчинення самогубства. На жаль, не завжди вдається запобігти та виявити осіб, які мають намір скоротити вік та вчасно допомогти їм. Але рівня розвитку вмінь та навичок правоохоронців у спілкуванні з такими особами, залежить подальше їх життя, так само як і від постраждалої сторони. Тому потрібно поліцейському удосконалювати комунікативну компетентність.

У зв'язку з особливостями професійних обов'язків до осіб, які претендують на роботу в правоохоронних органах на посадах слідчих і співробітників оперативних підрозділів, висувається низка особистих фізичних та психологічних вимог. Так, для співробітників оперативних підрозділів виокремлюють наступні групи важливих психологічних характеристик: розвинені комунікативні якості та вміння; розвинені вольові якості; увага і спостережливість; розвинені інтелектуальні якості; професійна пам'ять; висока професійна мотивація і соціальна адаптація; емоційні особливості; наявність звичок і моторні властивості. Стан психологічної готовності до діяльності у складних умовах визначається перш за все здатністю людини до емоційної ізоляції всього зайвого, а після цього – адаптацією до оточення. Людина кожен раз перед вчиненням дії вчиняє її у внутрішньому плані, переживаючи її емоційно. Саме це переживання і є найвразливішою частиною здатності здійснювати складні види діяльності і в найбільшій мірі піддається негативному впливу емоційного стресу. Важливою складовою соціально-психологічної компетентності слідчого органів досудового розслідування Національної поліції є навички. Навички – це сформовані автоматизовані інстинктоподібні дії, що реалізуються на рівні несвідомого контролю. Навички є важливими компонентами вмінь. Вони утворюються шляхом заучування (через повторення) певних рухів, необхідних для виконання відповідних дій.

Розрізняють такі різновиди навичок: 1) перцептивні – це автоматизовані чуттєві відображення властивостей і характеристик добре знайомого, неодноразово сприйнятого раніше предмета; 2) інтелектуальні – автоматизовані способи розв'язання раніше відомої задачі; 3) рухові – звичні автоматизовані впливи на зовнішній об'єкт із допомогою рухів з метою його перетворення.

Слід зазначити, що соціально-психологічну компетентність слідчого органів досудового розслідування Національної поліції обумовлюють та детермінують усі вищевказані різновиди навичок.

В процесі неодноразового виконання одних й тих самих дій, коли вже не виникає жодних труднощів вольового або пізнавального

характеру, коли автоматизована дія стала потребою, – виникає звичка, яка також детермінує соціально-психологічну компетентність слідчого, органів до судового розслідування Національної поліції. Слід підкреслити, що звичка може відігравати як позитивне значення (забезпечує найбільш раціональні звичні способи здійснення професійної діяльності), так й негативне (може заважати прояву креативності та гнучкості під час досудового розслідування кримінального провадження).

Отже, сформована психологічна готовність працівників слідчих підрозділів як результат їх тривалої та успішної службової діяльності певною мірою спирається на низку їх психологічних особливостей.

Зокрема, працівники слідчих підрозділів із високим рівнем психологічної готовності відрізняються: 1) викривленим типом стресового реагування, а саме постійною готовністю до рухового реагування на подразники, що зумовлює розвиток надмірного самоконтролю поведінки і може розглядатись як симптоматика хронічного професійного стресу; 2) виваженим ставленням до ризику, схильністю уникати необґрунтованих ризикових вчинків, але високим рівнем суб'єктивної готовності діяти в умовах ризику та невизначеності; 3) практичністю, приземленістю, переважанням раціонального у думках і поведінці, надмірним контролем емоцій.

Сферою компенсації може виступати занижений моральний та нормативний контроль поведінки, скептичне ставлення до обмежень і приписів, безвідповідальне ставлення до вимог, що сприймаються як зайві та непотрібні.

Таким чином, психологічна готовність працівників слідчих підрозділів поліції пов'язана з таким комплексом особистісних проявів, що не дає підстав очікувати від них «соціально еталонної» поведінки.

УДК 343

Тимчук О.Л.

канд. юрид. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ОФІЦІЙНА РОСІЙСЬКА ІДЕОЛОГІЯ: ДЖЕРЕЛА І ЗМІСТ

Російська агресія проти України спирається на певну систему тверджень і постулатів, які із певними застереженнями можна вважати своєрідною ідеологією. Цю систему поглядів умовно називають «рашизмом», хоча на відміну від офіційного марксизму-ленізму радянських часів, сучасна російська пропаганда не розробила настільки цілісної і всеохоплюючої ідеології, однак певні кроки на цьому шляху були зроблені. Основні постулати рашизму широко транслиуються

російськими ЗМІ, містяться в заявах вищого керівництва рф та особисто Путіна. Для більш освіченої публіки ідеологічні постулати расизму публікують в літературі, наукових статтях та викладають у вищих навчальних закладах. Про значення ідеології свідчать слова неофашиста-імперця О.Дугіна про те, що в сучасній рф роль Інституту філософії повинна бути не менша, ніж Генерального штабу. Відомий американський історик Т.Снайдер прямо характеризує ідеологію сучасної рф як фашистську, вбачаючи її корені у трьох концепціях: християнському тоталітаризмі І.Львіна, євразійстві Л.Гумільова та «євразійському» нацизмі О.Дугіна.

Свої ідеологічні постулати Кремль намагається підкріпити псевдонауковою базою, щоб у ці тези легше вірилося. Зробити це пропонується за допомогою цивілізаційного підходу до історії. Його суть у тому, що історія розвитку людства постає як історія окремих цивілізацій, при цьому в кожний період історії на піку розвитку знаходиться певна цивілізація зі своїм особливим укладом, культурою, традиціями. Як і живі організми, цивілізації народжуються, дорослішають, досягають розквіту, старіють та вмирають. В сучасних суспільних науках цей підхід давно сприймається дуже критично. Проте підтекст цього підходу в межах ідеології расизму цілком зрозумілий: західна цивілізація своє вже віджила, а російська знаходиться на підйомі. Саме цими міркуваннями керується Путін, критикуючи «нав'язування Заходом своїх цінностей».

З 2023 р. в російських університетах з'явився новий початковий курс – «Основи російської державності», викладання якого має прищепити студентам «розвинене почуття громадянськості та патріотизму», тобто по суті сприяти лояльності молоді до влади та запобігти опозиційним настроям. Цей курс розробляється в межах проєкту «ДНК росії». Йдеться про особливий світогляд та систему цінностей, які повинні розділяти всі громадяни через «приналежність до російської цивілізації та російського суспільства». У курсі перераховані ключові поняття цієї системи і «відповідні їм ціннісні домінанти». Один з авторів курсу, кремлівський політтехнолог А.Полосін у громадських виступах називає властивістю російського народу месіанство і «обов'язкову наявність надцілі». Ідеологи курсу відверто зазначають, що російська цивілізація із самого початку складалася з якимось розумінням своєї винятковості як останнього зберігача віри та правди. Вражають претензії на непогрішність самих росіян та російської держави, їх монополія на істину, моральну вищість та історичну правоту. Гротескним втіленням таких уявлень є ч.3 ст. 67 конституції цієї держави, де прямо говориться про те, що російська федерація «забезпечує захист історичної правди».

Зазначений курс пропонує системну модель світогляду, в основі якої лежить так званий пентабазис – базова структура, що включає п'ять взаємопов'язаних опорних елементів: «людина-сім'я-суспільство-держава-країна», на якій ґрунтується ідентичність людини. Однією з ключових загроз російській цивілізації проголошується саме експансія західного ультралібералізму. Натомість в т.зв. СВО (агресії проти України) російські ідеологи вбачають прояв абсолютного суверенітету рф та її здатності протистояти ненависному колективному Заходу. Автори «Основ російської державності» обґрунтовують право рф «перезбирати» пострадянський простір у власних інтересах, якщо його складові, тобто держави колишнього СРСР, займають антиросійську позицію. Подібний великодержавний шовінізм та експансіонізм створюють теоретичне підґрунтя для «повернення історично російських земель».

Один з ідеологів РПЦ протоієрей В.Чаплін ще у 2007 р. стверджував, що суспільство і російська держава мають в першу чергу духовне призначення – збереження традиційної віри. При цьому церква, держава і народ повинні являти собою єдине ціле. Також, на думку В.Чапліна, слід в усьому йти своїм власним шляхом, оголошуючи собі та іншим: росія – єдина справжня християнська цивілізація, що не боїться кинути виклик Заходу, який відірвався від своїх релігійних коренів. Таким чином рф, згідно офіційної ідеології, оголошується своєрідним заповідником «справжньої» духовності. В рф набула також характеру культу міфологема так званих «російських традиційних духовно-моральних цінностей», які ніби то радикально відрізняють росіян від жителів Заходу, що морально і культурно занепадає. Сучасна російська пропаганда не лише демонізує українців, але й «скасовує» їх та Україну як таку, по суті заперечуючи існування українців як окремого народу. У своїй відомій статті 2021 р. Путін стверджував, що уявлення про окремішій від російського український народ з'явилося у другій половині 19 ст. в середовищі польської еліти та частини «малоросійської інтелігенції», а потім було підхоплено австрійською владою. Російський диктатор в своїй статті бідкається, що саме радянська національна політика – замість великої російської нації, триєдиного народу, що складається з великоросів, малоросів і білоросів – закріпила на державному рівні положення про три окремих слов'янських народи: російський, український і білоруський.

ВПЛИВ ХАРАКТЕРУ ТА СТУПЕНЯ УЧАСТІ СПІВУЧАСНИКІВ НА ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ

Необхідно зазначити, що у чинному кримінальному законі призначення покарання за незакінчене кримінальне правопорушення та за кримінальне правопорушення, вчинене у співучасті регулюється однією статтею.

Так, відповідно до ч. 5 ст. 68 КК України, «при призначенні покарання співучасникам кримінального правопорушення суд, керуючись положеннями статей 65-67 КК України, враховує характер та ступінь участі кожного з них у вчиненні кримінального правопорушення».

Отже, якщо не брати загальні засади призначення покарання, закон зобов'язує враховувати два фактори характер участі та ступінь участі у вчиненні кримінального правопорушення, тому нам необхідно розмежувати ці поняття.

Характер участі у вчиненні кримінального правопорушення визначається роллю співучасника у спільній діяльності. В ч. 1 ст. 27 КК України законодавець, залежно від ролі співучасників, поділив їх на виконавців, організаторів, підбурювачів та пособників. А ступінь участі – міра активності особи у виконанні своєї ролі (або у їх поєднанні). Ступінь участі відноситься до характеристики не різновидів співучасті, а до різновидів даного виду: ступінь виконання, ступінь організації, ступінь підбурювання, ступінь пособництва.

Підвищення інтенсивності дій співучасників може відбуватися за рахунок поєднання одним співучасником кількох функціональних ролей, наприклад, підбурювача та виконавця, виконавця та організатора, підбурювача та організатора.

Так, законодавець, напевно не випадково поставив характер перед ступеню участі, дійсно спочатку необхідно враховувати саму роль, а вже потім якою мірою (яким чином) особа виконувала цю роль.

На жаль, чинне законодавство не встановлює жодних правил щодо врахування характеру та ступеня участі у вчиненні кримінального правопорушення, тобто покарання виконавця, організатора, підбурювача та пособника призначається у межах санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини Кримінального кодексу. В теорії кримінального права іноді зазначається, що найменш суспільно небезпечним є пособник, а найбільш – організатор або виконавець.

Необхідно дослідити питання про доцільність встановлення типового співвідношення рівня караності залежно від ролі співучасників.

Відповідно до ч. 1 ст. 29 КК України, виконавець (співвиконавець) підлягає кримінальній відповідальності за статтею Особливої частини Кримінального кодексу, яка передбачає вчинене ним кримінальне правопорушення. На відміну від організатора, підбурювача та пособника, які підлягають кримінальній відповідальності за відповідною частиною статті 27 і тією статтею (частиною статті) Особливої частини Кримінального кодексу, яка передбачає кримінальне правопорушення, вчинене виконавцем (ч. 2 ст. 29 КК України). На наш погляд, типова санкція розрахована саме на виконавця кримінального правопорушення, який безпосередньо в повному обсязі виконує об'єктивну сторону діяння. Інші співучасники вчиняють це діяння тільки в певній його частині. На наш погляд, в ч. 2 ст. 29 КК України законодавець перерахував співучасників не в хаотичному випадковому порядку, а залежно від небезпечності їх ролі – від найбільш небезпечного, після виконавця, організатора до найменш небезпечного – пособника. Отже, за типовим (за інших рівних умов) характером (роллю) участі у вчиненні кримінального правопорушення найбільш суворе покарання доцільно призначати виконавцю, менш суворе – організатору, потім підбурювачу і найменш суворе – пособнику.

А далі ми повинні (як зазначається в законі) враховувати вже ступінь участі у вчиненні кримінального правопорушення.

Якщо розглядати в межах окремої ролі, наприклад, підбурювач, який умовлянням схилив іншого співучасника до вчинення кримінального правопорушення є менш суспільно небезпечний, ніж підбурювач, який це зробив за допомогою примусу. На наш погляд, законодавець перераховує способи підбурювання не в рандомному порядку, а за наростаючою: умовляння, підкуп, погроза, примус (ч. 4 ст. 27 КК України).

Фізичне пособництво (наприклад, надання засобів чи знарядь) завжди небезпечніше інтелектуального (наприклад, особа, яка порадами сприяє вчиненню кримінального правопорушення).

Указом Президента України № 584/2019 від 7 серпня 2019 р. «Питання Комісії з питань правової реформи» була створена робоча група з питань розвитку кримінального права. Робота над проектом нового Кримінального кодексу України триває. Робоча група з питань розвитку кримінального права вже завершила обговорення Загальної частини та більшості розділів Особливої частини нового Кодексу.

Вважаємо слушною спробу розділити ст. 68 «Призначення покарання за незакінчене кримінальне правопорушення та за

кримінальне правопорушення, вчинене у співучасті» чинного КК України на ст. 3.2.4. «Призначення покарання за незакінчений злочин» та ст. 3.2.5. «Призначення покарання за кримінальне правопорушення, вчинене у співучасті».

УДК 343.373

Шиян Д.С.¹, Шиян О.Ю.²

¹ канд. юрид. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² канд. юрид. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕЦІЛЬОВЕ ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ

Маючи на меті підвищення профілактичного впливу на економічну злочинність, яка стало опановує значне місце у структурі злочинності в Україні, природною є пропозиція про доповнення кримінального законодавства заохочувальним приписом про звільнення від кримінальної відповідальності за нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням, незалежно від розміру, особи, яка вперше вчинила кримінальне правопорушення, передбачене ст. 210 КК, та добровільно заявила про це правоохоронним органам, повністю відшкодувала завдані збитки, до притягнення до кримінальної відповідальності.

Така пропозиція є обґрунтованою з огляду на те, що звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із дійовим каяттям (ст. 45 КК) не застосовується до ч. 1 ст. 210 КК, як до корупційного кримінального правопорушення. Пропонуємо розповсюдити спеціальний вид звільнення від кримінальної відповідальності на ст. 210 КК.

Прагматичність завдання заохочувальних приписів господарських кримінальних правопорушень обумовлює розширення передумов звільнення за рахунок нетяжких, а у деяких випадках, й тяжких злочинів. Так, логічним є поширення спеціального звільнення на підставах, визначених у ч. 4 ст. 212, ч. 4 ст. 212-1 КК, за кримінальні правопорушення, якщо це призвело до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів або страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування в особливо великих розмірах. Також досить оптимістичний прогноз може мати спеціальне звільнення в разі вчинення такого кримінального правопорушення як нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків

бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням (ст. 210 КК).

Крім того, законодавець особливо не прив'язує наявність спеціального виду звільнення від кримінальної відповідальності до ступеня тяжкості злочину. Так, він не передбачає спеціальний вид звільнення від кримінальної відповідальності за тяжкий злочин, передбачений тією ж ч. 3 ст. 212-1 КК, і, навпаки, передбачає таке звільнення за особливо тяжкий злочин, передбачений ч. 1 ст. 111 КК.

Зняття перепон звільнення від кримінальної відповідальності залежно від розміру завданої матеріальної шкоди господарським чи іншим ненасильницьким майновим кримінальним правопорушенням є перспективним напрямом поширення заохочувальних приписів Особливої частини КК. На це заохочення звертав увагу Г.А. Кригер, який пропонував ввести у кримінальне законодавство спеціальну норму, що прямо передбачала б можливість пом'якшення покарання або навіть повного звільнення від нього, якщо винна особа добровільно та повністю компенсувала завдану шкоду.

Суспільнопозитивний момент добровільного повернення майна чи коштів у великих чи особливо великих розмірах є більшим, ніж повернення цих предметів у невеликому розмірі. Існує прагматична зацікавленість у поверненні максимальних розмірів майна та коштів, здобутих кримінально протиправним шляхом, в стимулюванні відповідної посткримінальної поведінки осіб, гарантувавши їм кримінально-правове заохочення у вигляді звільнення від кримінальної відповідальності за вчинені кримінальні правопорушення, що привели до майнових збитків.

А отже, пропонуємо ст. 210 КК доповнити останньою частиною такого змісту: «Особа, яка вперше вчинила дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона до притягнення до кримінальної відповідальності добровільно заявила про це правоохоронним органам, а також відшкодувала шкоду, завдану такими діями.». Це питання вже є «перезрілим» і зволання із впровадженням спеціального звільнення винного у «нецільовому використанні бюджетних коштів...» призводить до значних фінансових втрат бюджету і суттєво посилює навантаження на правоохоронні та судові органи.

Слід водночас уточнити, що закріплені у примітках 2 і 3 до ст. 210 КК показники характеризують не збитки (чи шкоду або, інакше кажучи, суспільне небезпечні наслідки караних за ст. 210 і ст. 211 КК кримінальних правопорушень, склади яких є формальними), а їх

предмети. Але це не виключає можливість спричинення цими діями суспільно небезпечні наслідки у вигляді завдання матеріальної шкоди.

Таким чином, з огляду на те, що звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із дійовим каяттям (ст. 45 КК) не застосовується до ст. 210 КК, як до корупційного кримінального правопорушення, для підвищення профілактичного впливу на економічну злочинність, запропоновано передбачити в останній частині цієї статті спеціальний вид звільнення від кримінальної відповідальності. Отже, запропоновано ст. 210 КК доповнити останньою частиною такого змісту: «Особа, яка вперше вчинила дії, передбачені цією статтею, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона до притягнення до кримінальної відповідальності добровільно заявила про це правоохоронним органам, а також відшкодувала шкоду, завдану такими діями».

СЕКЦІЯ «КРИМІНАЛЬНЕ, ЦИВІЛЬНЕ ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО»

УДК 343.435(075)

Авраменко Д.Л.¹, Назаренко П.Г.²

¹ студ. гр. Ю-311 НУ «Запорізька політехніка»

² канд. юрид. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, УЧИНЕНИХ НА ГРУНТІ НЕТЕРПИМОСТІ

Злочини з мотивів нетерпимості – це злочинні дії, мотивовані упередженням щодо певних груп людей. Мотивацію упередженості можна визначити загальноновизнаними негативними думками, стереотипними припущеннями, нетерпимістю або ненавистю, спрямованими до певної групи, яка має спільні характеристики, такі як раса, етнічна приналежність, мова, релігія, національність, сексуальна орієнтація, стать чи будь-яка інша фундаментальна характеристика.

Метою є встановлення та притягнення до відповідальності винних осіб, а також запобігання подібним злочинам у майбутньому.

Злочин на ґрунті ненависті – це кримінальне правопорушення, скоєне з мотивів упередження. Злочини на ґрунті ненависті обов'язково передбачають наявність двох елементів:

– злочини, де «ґрунт нетерпимості» є ознакою об'єктивної сторони складу злочину (ч. 2 ст. 110 КК України – спосіб, ст. 161 КК України – суспільно небезпечне діяння, ст. 300 КК України – предмет, ст. 442 КК України – суспільно небезпечне діяння);

– злочини, де «ґрунт нетерпимості» є ознакою суб'єктивної сторони складу злочину (ч. 2 ст. 110, ч. 2 ст. 115, ч. 2 ст. 121, ч. 2 ст. 122, ч. 2 ст. 126, ч. 2 ст. 127, ч. 2 ст. 129 КК України – мотив, ст. 258 КК України – мета).

Під мотивом упередження мається на увазі, що особа має упереджені уявлення про певну групу осіб, якими керується під час вчинення кримінального правопорушення.

Об'єктом злочину на ґрунті ненависті може бути одна чи кілька осіб або майно, що асоціюються з групою, яка має спільну ознаку. Зловмисник може обрати жертву через її реальну чи навіть припустиму приналежність до певної групи або зв'язок із нею.

Суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку та вчинила злочин з мотивів нетерпимості. Особи у віці до 16 років не можуть бути суб'єктом цього злочину, але можуть відповідати за

низку інших злочинів, вчинених з мотивів нетерпимості: умисне вбивство, спричинення тяжких тілесних ушкоджень тощо.

Головним чинником розслідування злочинів, вчинених з мотивів нетерпимості, є повне та чітке встановлення фактичних обставин події, встановлення всіх обов'язкових елементів суб'єктивної сторони правопорушення, які визначені як обов'язкові. Відсутність всіх фактичних обставин скоєного правопорушення не дозволяє правильно кваліфікувати дії особи.

При розслідуванні злочинів даної категорії не завжди на рівні встановлення елементів суб'єктивної сторони органом досудового розслідування встановлюються привід, мотив та мета скоєного правопорушення. Чітке встановлення та розмежування приводу та мотиву кримінального правопорушення суттєво впливають на його кваліфікацію.

Наведена у дослідженні досудова та судова практика яскраво це підтверджує.

За останні п'ять років кількість зареєстрованих справ за порушення, які передбачають покарання за злочини, вчинені з мотивів нетерпимості, зростає.

Найвні проблеми можна розв'язати завдяки спільним діям органів влади, правоохоронних органів та представників громадянського суспільства. Ефективна співпраця між ними зможе забезпечити належну суспільну реакцію на насильство на ґрунті ненависті в Україні та знизити кількість подібних інцидентів.

УДК 347.77

Ахчи С.І.

студ. гр. Ю-113 НУ «Запорізька політехніка»

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Проблема захисту прав інтелектуальної власності надзвичайно важлива в сучасному світі, оскільки інновації та творчість стають драйверами розвитку. Міжнародний досвід у цій сфері включає різноманітні підходи та механізми, спрямовані на захист прав творців та винахідників. Наприклад, Світова організація інтелектуальної власності (WIPO) забезпечує міжнародний захист інтелектуальних прав через укладання та виконання міжнародних договорів, таких як Паризька конвенція про охорону промислової власності та Угода TRIPS. Ці документи надають рамки для захисту авторських прав, патентів,

товарних знаків та іншої інтелектуальної власності на міжнародному рівні [1; 2].

Також, існують регіональні організації, такі як Європейський патентний офіс (EPO) та Європейський урядовий орган з охорони даних (EUIPO), які забезпечують захист прав в Європейському союзі. Ці організації надають можливість реєстрації та захисту патентів, дизайнів, торгових марок тощо на території Європи [3].

Крім офіційних механізмів захисту, існують також неправові підходи до захисту прав інтелектуальної власності, такі як технічні засоби захисту, конфіденційні угоди та торговельні секрети. Технічні заходи захисту включають у себе технології DRM (Digital Rights Management), які обмежують доступ до цифрового контенту та криптографічні методи захисту даних [4].

Крім того, міжнародна спільнота активно співпрацює у боротьбі з порушеннями прав інтелектуальної власності, зокрема шляхом спільних операцій правоохоронних органів та обміном інформацією між країнами.

Зазначений досвід також включає в себе важливі аспекти в сфері захисту прав інтелектуальної власності, специфічні для різних секторів економіки. Наприклад, у сфері програмного забезпечення та інформаційних технологій використовуються такі інструменти, як ліцензійні угоди, авторські права та патенти на винаходи. Значна увага також приділяється боротьбі зі зловживаннями правами інтелектуальної власності через механізми, такі як захист від піратства та контрафактних товарів.

У сфері фармацевтичної промисловості захист інтелектуальної власності є ключовим для забезпечення інновацій та розвитку нових лікарських засобів. Механізми захисту прав на винаходи та патенти дозволяють компаніям отримувати винагороду за вкладені в дослідження та розробку кошти, що стимулює подальший розвиток медичних технологій.

У сфері мистецтва та культури існують різні механізми захисту авторських прав, що дозволяють творчим особам отримувати відповідне визнання та винагороду за свої твори. Це може включати в себе авторські права на музику, літературні твори, образотворче мистецтво тощо [5, с. 52–59].

Загалом, міжнародний досвід захисту прав інтелектуальної власності виявляється в різноманітних формах і механізмах, що адаптовані до потреб різних галузей економіки та сфери творчості. Важливим є поєднання правових норм з практичними інструментами захисту, що сприяє розвитку інновацій та збереженню творчого потенціалу суспільства.

Узагальнюючи, міжнародний досвід захисту прав інтелектуальної власності включає в себе як правові, так і неправові засоби захисту, що спрямовані на підтримку інноваційного середовища та стимулювання творчості. Важливою складовою є співпраця міжнародних та регіональних організацій у цій сфері, що дозволяє створювати ефективні механізми захисту прав інтелектуальної власності на світовому рівні.

Список використаної літератури

1. WTO | Intellectual property (TRIPS) – gateway. World Trade Organization – Home page – Global trade. URL: https://www.wto.org/english/tratop_e/trips_e/trips_e.htm (дата звернення: 25.03.2024).

2. WIPO – World Intellectual Property Organization. WIPO – World Intellectual Property Organization. URL: <https://www.wipo.int/> (дата звернення: 25.03.2024).

3. European Union Intellectual Property Office | European Union. European Union. URL: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-union-intellectual-property-office-euipo_en (дата звернення: 25.03.2024).

4. What is Digital Rights Management (DRM)? (The Definitive Guide). Digital Guardian. URL: <https://www.digitalguardian.com/blog/what-digital-rights-management#:~:text=What%20is%20DRM%20and%20why,the%20distribution%20of%20digital%20content> (дата звернення: 25.03.2024).

5. Захист прав інтелектуальної власності: норми міжнародного і національного законодавства та їх правозастосування : практичний посібник. Київ : К.І.С., 2007. 448 с.

УДК 347.949

Аш-Шегрі Л.А.

студ. гр. Ю-113сп НУ «Запорізька політехніка»

ПРОБЛЕМА ВМОТИВОВАНОСТІ ВИСНОВКІВ СУДУ ЩОДО ВСТАНОВЛЕННЯ ПРЕЗІУМОВАНОГО ФАКТУ

При розгляді цивільних справ судом існує презумпція перерозподілу тягаря доказування між сторонами, що порушує загальне правило розподілу обов'язків доказування обставин у цивільних справах (презумпція вини). Тобто, коли довести певний факт особливо важко та

якщо доведено інший факт, закон звільняє сторону від цього обов'язку, а інша сторона несе обов'язок довести протилежний факт.

Одним із найважливіших питань судової практики при відображенні доказової презумпції в правозастосовчих актах суду є питання вмотивованості висновків суду щодо юридичних фактів, на яких ґрунтується доказова презумпція. Однак мова йде не про всі структурні елементи доказової презумпції, а лише про один із них – презюмований факт. А саме – обґрунтованість висновків суду щодо встановленості презюмованого факту оціночного характеру та за встановленістю презюмованого факту, що абсолютно визначений в нормі права.

Вмотивованість висновків суду щодо встановлення презюмованого факту оціночного характеру потребує застосування суддівського розсуду, де в рішенні суду має бути роз'яснено, які мотиви обрав суд при вирішенні правового питання. Судова практика показує, що суди часто не дають такого роз'яснення. Прикладом цього є цивільні справи про відшкодування моральної шкоди. Відповідно до ст. 23 ЦК України грошовий розмір відшкодування моральної шкоди повинен враховувати багато факторів, у тому числі вимоги розумності, виваженості та справедливості.

Зазвичай у судовій практиці при винесенні рішення про відшкодування матеріальної та моральної шкоди суд задовольняє позов частково. У більшості випадків суд не враховує роз'яснень пленуму Верховного Суду України, зроблених у п. 9 постанови «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди» від 31 березня 1995 р. № 4 про те, що розмір відшкодування моральної (немайнової) шкоди суд визначає залежно від характеру та обсягу страждань (фізичних, душевних, психічних тощо), яких зазнав позивач, характеру немайнових втрат (їхньої тривалості, можливості відновлення тощо) та з урахуванням інших обставин. При цьому суд має виходити із принципів розумності, виваженості та справедливості. Визначаючи розмір відшкодування моральної (немайнової) шкоди, суд повинен наводити в рішенні відповідні мотиви. Коли позивач звертається з позовом про відшкодування моральної (немайнової) шкоди, він, як правило, не зазначає, з яких міркувань він керувався при визначенні розміру компенсації. А у матеріалах справи часто відсутні будь-які підтвердження вимог позивача.

Використовуючи фактор розумності у справах про відшкодування моральної шкоди, не можна просто покладатися на просте посилення на нього в рішенні суду, як це часто буває в судовій практиці як нижчестоящих, так і вищих судів. Так як в даному випадку не вбачається

зміст рішення суду, хід міркувань щодо розміру відшкодування моральної шкоди щодо відповідного юридичного факту.

Таким чином, вмотивованість встановлення презюмованих фактів оціночного характеру має бути об'єктивна та відображена в тексті правозастосовчого акту у цивільній справі. Якщо вказівка на ці мотиви відсутня, як це часто трапляється в судовій практиці, то доказова презумпція буде викривлена. Це виражатиметься просто у формальному посиленні на презумпцію, оскільки це є вимогою чинних правових норм.

При розгляді підстави висновків суду щодо встановлення передбачуваного факту, яка повністю визначена законом, виникає проблема іншого характеру. Нерідко в цивільних справах аргументація суду щодо встановлення вини ґрунтується на припущенні про необхідність доведення злочину за допомогою доказів, а не виведення його з самих фактів-підстав дії цієї презумпції.

Як роз'яснив пленум Верховного Суду України у п. 5 постанови «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди» від 31 березня 1995 р. № 4, відповідно до загальних підстав цивільно-правової відповідальності обов'язковому з'ясуванню при вирішенні спору про відшкодування моральної (немайнової) шкоди підлягають: наявність такої шкоди, протиправність діяння її заподіювача, наявність причинного зв'язку між шкодою і протиправними діями заподіювача та вини останнього в її завданні. Суд повинен з'ясувати, чим підтверджується факт завдання позивачеві душевного чи фізичного болю чи витрат немайнового характеру, за яких обставин чи якими діями (бездіяльністю) воно було заподіяно, та у якому розмірі чи в якій матеріальній формі позивач оцінив завдані йому збитки, а також інші обставини, що мають значення для вирішення спору.

Таким чином, важливо розглядати перерозподіл тягаря доказування в обставинах справи, обґрунтованих встановленням або невстановленням презюмованого факту, оскільки це вкаже на те, як суди повинні діяти при визначенні юридичних фактів презумпція факту. Факти-підстави дії презумпції та факти, які спростовують презумпцію, повинні бути встановлені за допомогою доказів, а презюмований факт повинен бути виведений з встановлення фактів-підстав дії доказової презумпції.

УДК 343.1

Леоненко М.І.¹, Авраменко М.Д.²

¹ канд. юрид. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. Ю-111 НУ «Запорізька політехніка»

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: НОВІ ВИКЛИКИ ТА РИЗИКИ

У наш час швидкого розвитку технологій та еволюції сучасних суспільних відносин, впровадження штучного інтелекту (далі – ШІ) у різні сфери життя стає не лише актуальним і необхідним, але й логічним та невідворотним етапом науково-технічного прогресу. Кримінальний процес, як один з ключових елементів у системі забезпечення справедливості та порядку в суспільстві, не залишається осторонь цих тенденцій. Впровадження ШІ у цій сфері означає перехід у нову еру правосуддя, де алгоритми та машинне навчання стануть ключовими факторами його реформації. Безумовно, такий крок у галузі права відкриває перед правничою спільнотою надзвичайні можливості, однак несе з собою і ризики, які вимагають уваги та обережності.

Можна спробувати передбачити симбіоз людини та технологій, який буде відображенням ідеального правосуддя майбутнього. Судові засідання можуть відбуватися віртуально, в інтерактивних кіберпросторах, створених за допомогою технологій змішаної реальності (далі – ЗР), авторизований доступ до яких буде можливим з будь-якої точки світу. На таких засіданнях ШІ виконуватиме функції технічного персоналу, а просунуті алгоритми аналізуватимуть наведені сторонами докази та пропонуватимуть оптимальні варіанти рішень. Також ШІ в поєднанні з ЗР матиме змогу допомагати оперативним підрозділам під час обстеження місця злочину чи пошуку доказів, підвищуючи ефективність та точність досудового розслідування.

Переваги впровадження ШІ у кримінальний процес безмежні. ШІ здатний аналізувати велічезні обсяги даних майже миттєво та безперерійно, в порівнянні з максимально можливою швидкістю та ефективною тривалістю обробки інформації людиною. Крім того, використання ШІ зменшує вплив людського фактору та відкриває шлях до більш об'єктивного та справедливого правосуддя. Застосування ШІ може також змінити процес збору та аналізу цифрових доказів. Алгоритми здатні виявляти навіть найменші закономірності та зв'язки в доказовій базі, що може суттєво підвищити точність вироків та забезпечити більш ефективну протидію зі злочинністю. З іншого боку, розвиток ШІ відкриває нові можливості для прогнозування дій злочинця. Аналітичні системи можуть виявляти тенденції та патерни, що вказують

на можливий розвиток подій, дозволяючи правоохоронним органам приймати передчасні заходи для їх запобігання, що може суттєво знизити рівень злочинності та забезпечити безпеку громадян.

Проте, разом із можливостями, впровадження ШІ у кримінальний процес створює нові виклики. Недостатньо точні алгоритми можуть призвести до «неправильних» вироків і порушень прав людини, а порушення конфіденційності даних може стати серйозною загрозою безпеці. Безвідповідальне ставлення до алгоритмів також може призвести до втрати людського контролю над ШІ. Тому важливо зберегти баланс між автоматизацією та роллю людини у кримінальному правосудді майбутнього. Лише завдяки виваженому підходу можна досягти справедливого, ефективного та безпечного правосуддя, яке б відповідало потребам суспільства.

Саме тому, з метою забезпечення правового регулювання нової сфери людської діяльності, були ухвалені два основоположних нормативно-правових акти: Етичну хартію щодо використання ШІ в судовій системі та її середовищі (затверджено Європейською комісією з ефективності судочинства у складі Ради Європи у 2018 р.) та Закон про штучний інтелект (схвалений Європарламентом у 2024 р.). В цих документах було закріплено умови належного використання ШІ, сформованих з позицій дотримання прав людини, конфіденційності особистих даних, контрольованості процесів ШІ.

З урахуванням можливих наслідків впровадження ШІ, важливо зауважити, що створення нових технологій та методів аналізу даних має відбуватися паралельно з вивченням їх впливу на етичні, правові та соціальні аспекти. Також надзвичайно важливою є розробка та впровадження етичних стандартів у сфері використання ШІ в кримінальному правосудді, які б забезпечували не лише конфіденційність та безпеку даних, але й передбачали спеціальні алгоритми, які б враховували різноманітні аспекти дотримання справедливості та прав людини. Тільки такий комплексний підхід дозволить максимально використовувати переваги ШІ у якісно новому правосудді, сприяючи стабільності та розвитку суспільства.

УДК 340

Моїсеєнко В.В.

студ. гр. Ю-113 НУ «Запорізька політехніка»

РОЛЬ СУДДІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВ ТА СПРАВЕДЛИВОСТІ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Здавна справедливість вважається ключовою цінністю, яка визначає інші добродесні якості. Так, Дж. Роулз наголошував, що це є основною добродесністю суспільних інститутів та суть філософських систем. Справедливість є не лише концепцією, що лежить в основі соціальних інститутів, а й фундаментальним елементом державно-правової системи. Вона визначає ідею, яка перетворює громадян у політичну спільноту, та об'єднує між собою з владою, що робить її основою легітимної політичної влади [1].

На сучасному етапі судово-правової реформи в Україні, що спрямована на виконання обов'язку захисту прав та законних інтересів громадян, особливе значення приділяється судовій владі. Розвиток кримінального процесуального законодавства вказує на зміцнення гарантій прав учасників кримінального процесу та розширення повноважень суду в досудовому провадженні.

На жаль, наразі не всі органи, що відстоюють права людини, дотримуються принципів законності, справедливості, прозорості та конфіденційності. Судді повинні забезпечувати справедливість в судочинстві, а це визначається їх правовою культурою, правосвідомістю та мудрістю. Вони мають захищати цінності, закріплені в Конституції, відстоювати волю народу.

Відповідно до частини другої статті 55 Конституції України кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Конституція України, таким чином, надає громадянам право безпосередньо звертатися до суду із скаргою на рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

Судді вирішують правові спори, визначають вину чи невинуватість, а також застосовують відповідні санкції. Вони зобов'язані діяти незалежно та об'єктивно, керуючись виключно законом. Також вони виконують роль гаранта конституційних прав та свобод громадян, забезпечуючи їхню рівність перед законом. Їхні рішення мають великий вплив на формування правового прецеденту та визначення правових стандартів.

У сучасному суспільстві роль судді є надзвичайно важливою та відповідальною, оскільки вони виступають в якості ключових виконавців правосуддя. Забезпечення прав і справедливості є ключем для функціонування правової системи, а судді, як невід'ємна її частина, відіграють важливу роль у гарантуванні цих принципів. Роль судді полягає в критичному забезпеченні прав та справедливості через незалежне і об'єктивне розглядання справ, вирішення конфліктів та захист основних прав громадян, сприяючи тим самим правовому порядку та підтримці руху до розвинутої та справедливої правової системи.

Крім того, судді відіграють активну роль у врегулюванні конфліктів, впливаючи на мирне врегулювання суперечок у суспільстві. Їхні рішення також сприяють підтримці правопорядку та відновленню справедливості в суспільстві.

Публічне правосуддя ставить за мету належний захист порушених чи оспорюваних прав, свободи та законом охоронюваного інтересу. Воно обговорює універсальну категорію – справедливість, яка є динамічним центром системи звичаїв або моралі, охоплюючи всі сфери життя. Реалізація права на судовий захист передбачає вирішення конфліктних ситуацій чи спорів справедливим та неупередженим незалежним судом у публічному, відкритому й гласному форматі. Особа, яка виносить справедливе рішення, може вважатися справедливим суддею.

Законодавство визначає вимоги до статусу судді, який може зазнавати формально-статичних та реально-динамічних модифікацій. Державна влада може наділити громадянина статусом судді та, в разі законних підстав, позбавити його цього статусу, припинивши повноваження.

Особливо важкі випробування виникають під час війни, коли захист демократії та прав людини стає складнішим, ніж у мирний період. Україна повинна навчитися жити в нових, потенційно небезпечних умовах, і судді мають відігравати роль мірила справедливості, забезпечуючи певний рівень безпеки. Судові рішення будуть справедливими лише тоді, коли судді дотримуються закону, роблять розумний та гуманний аналіз обставин справи та правильно визначають соціальну та правову оцінку. Але не завжди справедливість збігається із законністю. Суддя, керуючись правовою нормою, може прийняти правильне рішення, але врахування індивідуальних особливостей справи не завжди гарантує справедливість.

Отже, роль суддів у забезпеченні прав та справедливості в сучасному суспільстві є критично важливою. Вони виконують ключову функцію у вирішенні правових суперечок та захисті прав людини, забезпечуючи виконання закону й забезпечуючи справедливий судовий

процес. Вплив їхніх рішень на стабільність і довіру до правової системи сприяє розвитку правової держави. Важливо підтримувати незалежність суддів, забезпечуючи належні умови для їхньої роботи, щоб забезпечити ефективну роль суду у зміцненні прав та справедливості в сучасному суспільстві.

Список використаної літератури

1. Роулз Дж. Теорія справедливості: Пер. з англ. К., 2001. С. 26.

УДК 336.647:338.23

Мяло О.Є.¹, Гавриш С.О.²

¹ асп. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. Ю-113м НУ «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ЛІЗИНГОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Перехід України до ринкової економіки і активне включення в світові господарські процеси вимагають розширення методів комерційної діяльності підприємств. В сучасній світовій практиці поширилися «нетрадиційні» форми комерційних фінансових відносин між продавцем і покупцем за участі посередників. Однією з таких форм є лізинг – вид підприємницької діяльності, який викликав швидке зростання економіки капіталістичних країн, став самостійною сферою вкладання капіталу. Зазвичай лізингові операції розглядаються як варіант довгострокової оренди. Однак при деяких формах лізингу по закінченню договору можливий перехід права власності. У таких випадках лізингова угода нагадує продаж у розстрочку. Це зручна форма фінансування споживача. Серед причин бурхливого розвитку лізингових операцій у світовій комерції виділимо ці: швидке моральне старіння техніки; зростаюча конкуренція; потреба в реалізації капіталомістких проектів; поширення переваг отримання обладнання в оренду; збільшення виручки завдяки використанню податкових пільг; переваги податкового і амортизаційного законодавства.

В умовах дії в Україні воєнного стану постало питання щодо можливості несплати лізингових платежів. Загалом відповідь на нього залежить від умов угоди та законодавства країни, де її укладено. В ряді країн умови лізингової угоди залишаються незмінними. Вітчизняне законодавство також не містить положення про звільнення лізингоплатежів на період дії воєнного стану. Однак, умови договору

встановлюються сторонами на основі узгоджень. Якщо у ньому передбачено можливість звільнення від платежів, то це може бути реалізовано. Якщо ж ні – платежі мають бути сплачені під загрозою притягнення до відповідальності. Також під час дії воєнного стану може бути обмежена діяльність підприємств, що надають лізингові послуги, можуть змінюватися умови роботи лізингових компаній.

Сьогодні лізингодержувачі опинилися в складних умовах. Вони позбавляються не лише майна (предмета лізингу), яке було втрачено, пошкоджено або знищено, а й інструментів та можливостей отримати допомогу у компенсації таких втрат від страхових компаній.

Пропонується доручити компетентним органам держави розглянути питання звільнення лізингодержувачів, які перебували (перебувають), здійснювали свою діяльність на окупованих територіях, територіях ведення активних бойових дій, від обов'язку здійснювати лізингові платежі під час дії воєнного стану в Україні, щодо предмета лізингу, стосовно якого лізингодержувачем втрачена можливість розпорядження, володіння і користування, та про обов'язок лізингодавців списувати лізингові борги щодо знищеного, пошкодженого та/або безповоротно втраченого майна лізингодержувачів. Okремо встановити пряму заборону страховим компаніям відмовляти у задоволенні покриття фінансових втрат лізингодержувачів та лізингодавців, понесених ними внаслідок військової агресії Російської Федерації на Україні.

Можливими кроками до вирішення складної ситуації у відносинах фінансового лізингу в Україні вважається внесення змін до чинного законодавства. Зокрема, слід доповнити статтю 16 Закону України «Про фінансовий лізинг» таким положенням: «У період дії в Україні воєнного, надзвичайного стану та у строк 180 днів після його припинення або скасування у разі прострочення лізингодержувачем, який на момент початку дії воєнного, надзвичайного стану був зареєстрований на тимчасово окупованій території, території ведення активних бойових дій, виконання грошового зобов'язання за договором фінансового лізингу з підстав та за умови втрати можливості розпоряджатися, володіти та користуватися об'єктом фінансового лізингу – лізингові платежі не нараховуються».

Пропонується також доповнити статтю 18 Закону України «Про фінансовий лізинг» положенням в такій редакції: «Забороняється вимагати повернення об'єкта фінансового лізингу з тимчасово окупованих територій та в період дії воєнного стану в Україні».

Слід доповнити статтю 22 Закону України «Про фінансовий лізинг» пунктом 5 в такій редакції: «У період дії в Україні воєнного,

надзвичайного стану страховикам заборонено відмовляти у задоволенні вимог про страхові відшкодування (покриття страхових випадків) в зв'язку із ушкодженням, знищенням об'єктів фінансового лізингу внаслідок бойових дій на території України, в тому числі, внаслідок протиправного заволодіння об'єктом лізингу, влучання бомби, снаряду або іншого засобу ведення війни».

Отже, умови договору лізингу встановлюються сторонами на основі узгоджень. Якщо у ньому передбачено можливість звільнення від платежів на період дії воєнного стану, то це може бути реалізовано. Якщо ж ні – платежі мають бути сплачені під загрозою притягнення до відповідальності. Внесення змін у чинне законодавство дозволить офіційно вирішити проблему несплати платежів за договором лізингу.

УДК 346.2:004

Надієнко Д.О.¹, Палій Е.К.²

¹ асп. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. Ю-113м НУ «Запорізька політехніка»

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ДОГОВІРНЕ ПРАВО: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Повсякденне життя без автоматизації складно уявити. Йдеться про процес впровадження технологій і систем з метою зменшення людської участі в рутинних або повторюваних завданнях. Її мета – підвищення ефективності, зменшення помилок та економія ресурсів.

Автоматизація є сталою реальністю промислового виробництва або виробництва програмного забезпечення. А як бути з людськими відносинами? Вирішення цього питання є першим кроком до можливості автоматизації соціальних процесів. Людство вже дійшло до спільного стандарту урегулювання відносин через систему права. Наявність чіткої систематизованої кодифікації допомагає спростити розробку алгоритмів для автоматизації процесів у державі.

Вирішення проблеми автоматизації соціально-правових процесів неможливе без цифровізації. Вона кардинально змінила наше життя, прискорила його розвиток. Поява інтернету спростила і договірні процеси. Цивільні договори набули особливостей та способів їх реалізації у вигляді надання інтернет-послуг з питань купівлі-продажу. Відтепер договори укладаються без затримки, що скорочує час та витрати. Цифрові технології дозволяють сторонам ефективно керувати угодами. Електронні системи документообігу дають змогу обробляти й зберігати документи в електронному вигляді, що економить час і

ресурси. Підвищилась траспарентність та прозорість таких договорів. Сторонам легко отримувати доступ до інформації про угоду, що допомагає уникнути суперечок. Адаптація технологій та законодавства йдуть поряд. З 2019 року держава активно крокує до цифровізації усіх процесів життя людини в державі, зокрема поширюються і цивільні послуги. З того часу в Україні почав працювати мобільний та веб-застосунок «Дія», який повинен спростити взаємодію громадянина та держави, а в перспективах охоплювати чимало аспектів людського життя. Після запуску застосунку держава надала електронним документам юридичну силу в межах кордонів України. Наступними кроками були реалізовані нові підходи до механізму захисту та ідентифікації. Введені нові стандарти електронних підписів – «Дія підпис». На сьогодні це один з передових методів, який дозволяє безпечно та зручно підписати документ чи договір. Він буде набирати популярність, оскільки відрізняється від стандартних електронних підписів, знаних нами раніше. Відтепер, гарантом юридичної сили документа, угоди чи договору є обличчя людини. Такий метод є більш безпечним, зручнішим для користувача, а також допомагає державі збирати біометричні дані громадян. Дані можуть використовуватись, зокрема, для ідентифікації порушників встановлених державою норм.

Заслугує на увагу новація, що стосується купівлі-продажу авто. У застосунку «Дія» запрацювала одна з найочікуваніших послуг для водіїв – перереєстрація авто онлайн. Відтепер продати чи придбати автівку можна в кілька «кліків» без зайвих перевірок та посередників.

Наразі держава продовжує розширювати функціонал надання можливостей реалізації своїх прав суб'єкту у більш зручному вигляді, модифікує під це законодавство. Перспективною технологією для, зокрема, договірного права є блокчейн – технологія, що дозволяє зберігати інформацію в децентралізованій формі. Вона реалізується у вигляді ланцюжка блоків, кожен із яких містить набір транзакцій та підписів, а також хеш від попереднього блоку. Це робить блокчейн незмінним та захищеним від внесення змін без згоди всіх учасників мережі. Вважається за найперспективнішу та найвпливовішу на сферу договірного права технологію. Блокчейн може значно вплинути на договірне право своїми логічними фундаментальними концепціями, такими як: смарт-контракти (автоматично виконуються при виконанні певних умов, що спростить процес укладання та виконання договорів); прозорість і відслідковуваність (забезпечує прозорість транзакцій, що сприяє вирішенню спорів і дотриманню умов договору); децентралізація (дозволяє створювати децентралізовані системи без посередників, що дозволить змінити спосіб укладання договорів та

взаємодії сторін). Але найперспективнішою технологією для правової системи та й людства взагалі можна назвати нейромережі. Наразі Міністерством цифрової трансформації заплановано введення нейромережі на базі GPT у державні сервіси у вигляді мовних моделей, які зможуть спростити консультацію з поширених складних, зокрема і договірних, питань. Нейромережі та штучний інтелект здатні радикально вплинути на людство. За їх допомогою суспільство може отримати переваги у комфорті надання й отримання послуг, знизити корупцію шляхом зменшення людської присутності у критичних аспектах життя держави, зменшити витрачання державних коштів.

Отже, людство в питанні автоматизації рутинних процесів досягло успіхів навіть у таких складних речах, як соціально-правове регулювання. Через автоматизацію під впливом основних технологій трансформується й договірне право, використовуючи електронні підписи, блокчейн, смайрт-контракти, нейромережі, штучний інтелект.

УДК 346.13:004(477)

Надієнко О.І.¹, Прокопенко А.О.²

¹ канд. юрид. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. Ю-113м НУ «Запорізька політехніка»

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ В ДОГОВІРНОМУ ПРАВІ: АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ВИКЛИКИ

На сьогоднішній день проблема цифрової трансформації є актуальною, бо необоротно впливає на усі сфери життя, включаючи договірне право. Так, зростання використання електронних технологій та е-комерції породжує нові виклики та питання, пов'язані з укладанням, виконанням та спірними питаннями у сфері договірних відносин. Інтеграція новітніх підходів, що включає у себе не лише технічні аспекти, а й юридичні інновації, визначає майбутнє договірного права. Зараз ключовим елементом стає розробка та впровадження нових правових стандартів, які враховують особливості цифрової взаємодії сторін. По суті, цифрова трансформація вимагає від юристів інтегрувати в сферу договірного права концепції, які б враховували особливості укладання, виконання та спірних питань у сучасному цифровому середовищі. Це означає не лише адаптацію існуючих правових концепцій, але і створення нових стратегій визначення прав та обов'язків сторін у цифровому просторі. Вивченням цієї проблеми займалися такі видатні юристи, як: А. В. Завадський, П. І. Іваненко, В. Г. Ступак, Ю. В. Шемшученко. Їхні дослідження розкривають ключові аспекти впливу цифрової

трансформації на договірне право та визначають напрямки розвитку в цьому контексті.

Так, П. І. Іваненко стосовно цієї проблеми зазначав, що цифрова трансформація вимагає адаптації традиційних правових концепцій до нових реалій електронного середовища. Визначається необхідність що в контексті цифрової трансформації важливо вдосконалити та розширити термінологію у договірному праві. З цією метою висловлювалися пропозиції щодо визначення нових термінів та концепцій, адаптованих до реалій цифрового світу.

Завдяки дослідженням Ю. В. Шемшученка ми розуміємо, як електронні технології впливають на укладання та виконання договорів в умовах цифрового середовища. Розглядаються приклади успішних та викликових практик, які можуть визначити шляхи подальшого розвитку.

А. В. Завадський вказував на необхідність уточнення та розширення термінів у договірному праві для врахування нових аспектів, що виникають у зв'язку з цифровою трансформацією. З цією метою висловлювалися пропозиції щодо визначення нових термінів та концепцій, адаптованих до реалій цифрового світу. Зокрема, дослідник вказував на те, що чинна термінологія договірного права не завжди відповідає викликам, які постають у зв'язку з використанням електронних технологій у сучасному світі. Пропоновані ним зміни спрямовані на забезпечення точності та зрозумілості у визначенні понять та умов, а також на врахування нових обставин, що виникають у контексті цифрової трансформації.

Розгляд впливу електронних технологій на договірне право допомагає виявити ключові чинники, які варто враховувати при адаптації юридичних концепцій до вимог цифрової епохи. Питання ефективного використання цифрових інструментів для полегшення процесів укладання та виконання договорів стає основоположним для розвитку договірного права в умовах сучасності. Такий підхід відкриває можливості для прозорості, швидкості та доступності в сфері укладання та виконання договорів. Дослідження показує, що сучасні технології можуть слугувати каталізатором для розвитку договірного права, роблячи його адаптованим до викликів цифрової трансформації.

Імпонує думка В. Г. Ступака, який визначає основні принципи та стандарти, що повинні бути в основі розвитку договірного права в епоху цифрової трансформації. Так, на мою думку, продовження діалогу та поглиблення аналізу забезпечить сталі зрушення у напрямку сучасного та ефективного договірного права, яке відповідає вимогам цифрового віку.

Цифрова трансформація в договірному праві є невід'ємною частиною еволюції правової системи в умовах постійного розвитку технологій.

Пандемія, як прискорювач цифрових технологій у сфері права, відкриває нові можливості для забезпечення швидкого та зручного доступу до юридичних послуг. Розглядання висновків та пропозицій вчених щодо термінології та концепцій розширює область можливих рішень для розвитку договірного права в епоху цифрової трансформації. В свою чергу, пандемія COVID-19 в Україні призвела до прискорення цифрової трансформації та актуалізувала інструменти дистанційного звернення за правовою допомогою. Згідно з річним звітом системи правової допомоги, у 2020 році кількість телефонних дзвінків у Єдиний контакт-центр системи зросла вдвічі (приблизно 35-45 тисяч на місяць), порівняно з 2019 роком (близько 20 тисяч). Більш того, платформа «WikiLegalAid» зафіксувала понад 5,6 мільйонів переглядів правових консультацій у 2020 році, майже у три рази більше, ніж рік тому.

Отже, цифрова трансформація в договірному праві стає невід'ємною частиною сучасного суспільства та визначає нові реалії укладання та виконання договорів. Актуальність питання очевидна, адже використання електронних технологій та е-комерції зростає, викликаючи потребу в адаптації правових концепцій. Цифрова трансформація в договірному праві не лише визначає його актуальність, але й вимагає системних рішень для забезпечення ефективного функціонування в умовах сучасного цифрового середовища. Продовження досліджень та впровадження нових правових механізмів є невід'ємною частиною адаптації договірного права до викликів цифрової епохи.

УДК 160.1

Пахомов А.К.

студ. гр. Ю-113 НУ «Запорізька політехніка»

ЗНАЧЕННЯ ЛОГІКИ ДЛЯ ЮРИСТІВ

Про надзвичайну значущість логіки для юристів знали завжди. Занадто високою була ціна логічної помилки для тих, хто так чи інакше визначав долі людей. Саме тому під час підготовки суддів, прокурорів, слідчих, арбітрів, юрисконсультів, тобто всіх тих, кого сьогодні називають правниками, значну увагу приділяли вивченню основ формальної логіки. Саме юристи, з огляду на власні професійні особливості, зазвичай використовують норми права, і причетні до реальних життєвих випадків, які необхідно порівнювати. Тут ідеться і

про кваліфікацію злочинної діяльності і про правильні рішення господарських і трудових суперечок, і про підготовку правового акту в системі управління. В цих та інших випадках однією з найважливіших умов успішної соціально-економічної та політико-правової діяльності буде дотримання правил мислення. Тут юристам, усім тим, хто причетний до правотворчості та реалізації права, допомагає тисячолітній досвід логічної діяльності людства, котрий зафіксований у принципах та прийомах логіки, які дають змогу визначити, що за такої логічної діяльності буде істинним, а що – хибним, випадковим.

Уміле використання логічного досвіду скеровує нас від одних істин до інших, новіших, значніших, корисніших. На правилах логічного умовиводу ґрунтується створення нового знання, – це також велика цінність логіки. У сучасній логічній практиці широко використовується вся низка логічних засобів: визначення (юридичних понять), поділ (наприклад, класифікація злочинів), версія (як вид гіпотези), умовивід (приміром, в обвинувальному вироку), доведення та спростування (скажімо, під час судового розгляду). Для успішного використання логічних засобів ними необхідно досконало володіти. А це можливо лише завдяки глибокому та вдумливому вивченню логіки – засвоєнню визначеного обсягу логічних знань, умінь та навиків. Можна констатувати, що для того щоб стати юристом необхідно мати високу правову та логічну культури [1].

Як випливає з вищесказаного, логічне мислення є необхідним для всіх розумних людей, оскільки вони є мислячими істотами. Проте, існують сфери діяльності, професії та спеціальності, де знання логіки є особливо важливим. У роботі юристів логіка відіграє ключову роль. Ще Цицерон, розмірковуючи про судові справи, радив ораторам ретельно вивчати кожну справу, яку вони ведуть. Він наголошував, що в судовому процесі необхідно проаналізувати всі документи, свідчення, договори, угоди, зобов'язання, родинні зв'язки, власність, укази посадових осіб, висновки правознавців та всі аспекти життя сторін, чия справа розглядається. У цій підготовчій роботі Цицерон особливо виділяв логічний аспект справи: «Той аргумент, який приносить більше користі, ніж шкоди, я планую використати; а той, що містить більше шкоди, ніж блага, я повністю відкидаю. Таким чином, я спочатку ретельно обмірковую, що мені сказати, а потім вже й висловлююся» [2].

У сучасній юридичній практиці широко використовується весь багатий арсенал логічних інструментів, зокрема: визначення (юридичних понять), класифікація (наприклад, класифікація злочинів), підведення конкретних випадків під поняття, версія як вид гіпотези (наприклад,

слідча версія), умовиводи (наприклад, в обвинувальному висновку), доведення та спростування (наприклад, під час судового розгляду) тощо.

Логічна культура юриста посідає важливе місце в процесі формування його загальної культури та її основних додатків – політичних, правових та моральних знань та вмінь. Адже всі ці види культури особи ґрунтуються на мисленні, його загальних формах і законах. Саме тому логічна культура є необхідним інструментом, що дає змогу юристові побачити істинну суть складних громадських явищ, правильно їх оцінити та переконливо показати специфіку. Ці якості потрібні кожній людині, але для юриста вони мають важливе значення, оскільки його діяльність вимагає не лише вузькопрофесійної, але й інтелектуальної підготовки, здібностей робити аргументовані висновки на основі логічного мислення.

Логіка забезпечує чіткість і несуперечливість юридичного мислення, дозволяє виявляти логічні помилки в нормативних актах та судових рішеннях, є основою для тлумачення законів, створює підґрунтя для переконливої юридичної аргументації, сприяє розвитку критичного мислення та підвищує професійний рівень юристів. Логіка є невід’ємним інструментом для ефективної юридичної діяльності, забезпечуючи логічну обґрунтованість та послідовність у правозастосовній практиці.

Список використаної літератури

1. Логіка для юристів: підручник / В.С. Бліхар, В.В. Левкулич, М.М. Олексюк, Б.Б. Шандра, В.Ю. Свищо, О.І. Матвієнко. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2022. 316 с

2. Ухач В.З. Судова риторика (опорні конспекти лекцій) : навчальний посібн. для студ. вищ. навч. закл. Тернопіль : Вектор, 2011. С. 114.

УДК 393.98

Репій Т.Г.¹, Назаренко П.Г.²

¹ студ. гр. Ю-311 НУ «Запорізька політехніка»

² канд. юрид. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ НАРУГИ НАД МОГИЛОЮ, ІНШИМ МІСЦЕМ ПОХОВАННЯ АБО НАД ТІЛОМ ПОМЕРЛОГО (СТ. 297 КК УКРАЇНИ)

Кримінальна відповідальність за порушення над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого передбачається ст. 297 КК

України. У структурі методики розслідування окремих видів кримінальних правопорушень важливою є криміналістична характеристика – сукупність зведених на основі аналізу практичної діяльності правоохоронних органів і криміналістичних досліджень відомостей про криміналістично значущі ознаки кримінального правопорушення. До її основних елементів належать: 1) типові способи вчинення кримінального правопорушення; 2) типовий предмет протиправного посягання; 3) типові час, місце та обстановка вчинення; 4) типова особа правопорушника; 5) типові сліди кримінального правопорушення. Розглянемо їх детальніше.

Щодо класифікації цієї статті:

Об'єктом злочину виступають моральні засади суспільства в частині поваги до померлих та місць їхнього поховання. Цей злочин заподіює моральну шкоду насамперед рідним і близьким померлих, порушує громадський спокій, може викликати міжгетнічні та міжконфесійні конфлікти, негативно впливає на виховання підлітків. Ставлення до померлих чи не найбільш яскраво показує різницю між цивілізацією і дикістю, в ньому відображається і ставлення особи до інших соціальних цінностей.

Предметами злочину є: 1) могила, 2) інше місце поховання; 3) труп, 4) урна з прахом, 5) предмети, що знаходяться в місці поховання або на трупі.

Могила включає яму для поховання тіла померлого, а також насип, споруди (хрест, стела, камінь) над місцем поховання. Інше місце поховання – це склеп, мавзолей, меморіальна стіна з прахом померлих, частина шахти, корабель чи літак з тілами загиблих тощо. Труп – це тіло померлого як ціле, так і розчленоване, чи його окремі частини. Труп виступає предметом злочину незалежно від його стану (бальзамований, муміфікований). Під урною з прахом покійного розуміється посудина, звичайно у формі вази, для зберігання праху померлого, який піддано спаленню, або ж праху, зібраного на місці давнього поховання. Предмети, що знаходяться в місці поховання або на трупі, - це будь-які речі, які перебувають в могилі чи на ній, в іншому місці поховання (одяг, індивідуальні речі та прикраси, ордени і медалі, труна, вінки, світильники, вази тощо).

Об'єктивна сторона злочину проявляється у: 1) нарузі над могилою, іншим місцем поховання, над трупом або урною з прахом покійного; 2) викраденні предметів, що знаходяться в місці поховання або на трупі.

Наруга – це образливе ставлення, грубе знущання, демонстрація зневаги до місця поховання чи праху покійного. Способи вчинення наруги в законів не визначені. Це можуть бути: осквернення, у т.ч.

шляхом вчинення непристойних надписів, малюнків, виливання нечистот; руйнування надмогильних споруд; розкопування місця поховання, розчленування трупа чи його знищення, зривання одягу. Наруга характеризується як об'єктивним моментом – вчиненням щодо праху чи місця поховання певних діянь, так і суб'єктивним – прагненням зневажити пам'ять про померлого, продемонструвати своє негативне ставлення до суспільних принципів, які панують в цій сфері. Наруга переважно вчиняється шляхом дії. Однак не можна виключати її вчинення і через бездіяльність, наприклад, невтручання в поведінку свійських тварин, які, наприклад, розривають могилу, справляють на ній природні потреби.

Викрадення відповідних предметів – це протиправне їх вилучення і звернення на свою користь чи користь інших осіб. Сюди належать, зокрема, демонтаж і наступний продаж могильних загорож, пам'ятників, плит, а також вінків, квітів, лампад, які знаходяться на могилі.

Діяння, передбачене ст. 297, відсутнє, якщо у встановленому порядку здійснюються ексгумація трупа, перенесення могили на інше місце, впорядкування місця поховання, а також якщо певні дії з трупом не становлять собою наруги (наприклад, мотивом розчленування трупа є приховування вчиненого вбивства).

Момент закінчення злочину визначається з врахуванням змісту вчинюваного діяння. Якщо воно полягає у нарузі, то закінченим цей злочин є відтоді, коли виконане діяння достатньо вказує на наявність й об'єктивних і суб'єктивних ознак. Коли ж діяння виражається у викраденні, то злочин закінчений з моменту набуття винним можливості розпорядитися викраденим на власний розсуд (сховати, продати, подарувати тощо).

Суб'єкт злочину загальний – фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку.

Суб'єктивна сторона аналізованого злочину характеризується умислом.

Підбиваючи підсумки щодо питання, яке розглядали, можна висвітлити дефініцію терміна наруга (в юридичному значенні).

Це прояв активної, умисної поведінки особи, яка виражається у грубому, образливому, суспільно нестерпному ставленні до чого-небудь, або до кого-небудь та може мати як публічний, так і латентний характер.

УДК 343.01

Рибалко А.О.

студ. гр. Ю-113м НУ «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВООПОРУШЕНЬ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ

Статеві злочини є однією з найгостріших проблем сучасного суспільства. Такі злочини є одними з найтяжчих злочинів проти особи, які завдають значної шкоди не лише фізичному, а й психічному здоров'ю потерпілих. Їхня кваліфікація завжди ґрунтується на складному аналізі обставин справи. Складність та делікатність даного виду кримінальних правопорушень зумовлюють певні труднощі при кваліфікації, що негативно впливає на ефективність розслідування та притягнення винних до відповідальності.

Проблеми кваліфікації злочинів, пов'язаних з статевим життям осіб, можуть виникати з різних причин, включаючи: брак усвідомленості громадськості, недосконалість законодавства та недостатню ефективність правоохоронних органів. Нижче розкриємо детальніше кожен причину, з яких виникають проблеми у кваліфікації.

Брак усвідомленості громадськості стосовно масштабів скоєння статевих злочинів в цілому та проблематики їх кваліфікації є однією з ключових причин, що сприяє ускладненню розв'язання цих проблем. Часто жертви статевих злочинів утримуються від звернення до правоохоронних органів з різних причин, включаючи страх, стигматизацію від суспільства та недовіру до системи правосуддя. Для вирішення цієї проблеми є важливим процес комунікації з суспільством з питань протидії скоєнню статевих злочинів та недопущення стигматизації потерпілих. Зокрема, це можливо через проведення широкомасштабних інформаційних кампаній через ЗМІ, соціальні мережі, телебачення та радіо для підвищення усвідомленості громадськості щодо проблем кваліфікації та наслідків статевих злочинів. Окрім цього, вважаємо важливим ввести в навчальні програми шкіл, університетів та інших освітніх закладів спеціальних модулів, що розкривають проблематику статевих злочинів, а також навчання правилам безпеки та процедурі звернення до правоохоронних органів у разі настання подібних ситуацій. Також, необхідно забезпечити вільний доступ до інформації про права та обов'язки осіб у разі стикання зі статевими злочинами, а також процедур інформування та звернення до

відповідних інстанцій для вирішення цих питань у громадських місцях, та територіях підприємств, установ та організацій всіх форм власності тощо.

Іншою проблемою є недосконалість законодавства у сфері статевих злочинів. Деякі аспекти, важливі для кваліфікації кримінальних правопорушень, можуть бути недостатньо зрозумілими або не враховувати всі можливі сценарії. Зокрема, одним з факторів може бути неоднозначне чи недостатньо врегульоване визначення кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи у законодавстві. Наприклад, деякі поняття, такі як зґвалтування чи сексуальне насильство, піддаються різним інтерпретаціям, що ускладнює їхнє розслідування та кваліфікацію. Також, іншим проблемним фактором може стати занадто м'яке покарання, а також відсутність та/або недосконалість механізмів попередження цих злочинів. Окрім цього, законодавство повинно не тільки ефективно впроваджувати механізми покарання та попередження злочинів, а й забезпечувати ефективні механізми захисту та підтримки прав потерпілих у кримінальних правопорушеннях, зокрема, і цього виду. З метою виправлення цієї проблеми, пропонуємо: по-перше, провести комплексний аналіз існуючих законів та нормативно-правових актів, які регулюють сферу статевих злочинів, з метою виявлення прогалин, неоднозначності або відсутність необхідних положень.

Третьою проблемою є недостатня ефективність правоохоронних органів у розслідуванні та покаранні статевих злочинів. Згідно з Конституцією України та Кримінальним кодексом України, правоохоронні органи мають обов'язок здійснювати розслідування та приймати заходи щодо покарання осіб, винних у вчиненні статевих злочинів. Недостатня ефективність у виконанні цих обов'язків може бути викликана звичайною психологією людей, так званім «людським фактором», і може порушувати права жертв та призводити до безкарності злочинців. Також, на це може впливати високий рівень корупції в правоохоронних органах. Корупція в правоохоронних структурах може призводити до того, що розслідування статевих злочинів не проводиться належним чином або навіть припиняється без встановлення винуватості осіб. Це створює безкарність для злочинців і підриває довіру громадськості до правосуддя. Для вирішення цієї проблеми треба забезпечити правоохоронні органи необхідними ресурсами та повноваженнями, підвищити їх підготовку та навички у розслідуванні статевих злочинів, а також вжити рішучих заходів по боротьбі з корупцією в правоохоронних органах, зміцнення етичних стандартів

серед працівників правоохоронних структур та забезпечення прозорості та відповідальності в їх діяльності.

Отже, як висновок, вважаємо потрібним відмітити те, що тема проблематики кваліфікації статевих злочинів та шляхів їх вирішення є дуже важливою, оскільки статеві злочини, такі як насильство, зґвалтування та сексуальне домагання, є серйозними проблемами в сучасному суспільстві.

Проблем в цьому питанні є немало, саме тому так важливо їх вивчати й шукати різні засоби для їх усунення. В цілому, проблема кваліфікації статевих злочинів вимагає комплексного підходу до дії, щодо усунення таких проблем, на рівні суспільства, законодавства та правоохоронних органів для забезпечення ефективного захисту прав жертв та покарання винних.

УДК 340

Савчук С.А.

студ. гр. Ю-113 НУ «Запорізька політехніка»

ПРАВО ЯК РЕГУЛЯТОР СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН

Право виступає не лише як набір правил і законів, але й як ключовий регулятор суспільних відносин. Його роль полягає у встановленні стандартів поведінки, захисті прав та свобод громадян, та забезпеченні справедливості. Наявність ефективного правового регулювання є важливою передумовою для забезпечення стабільності та розвитку країни, а також для забезпечення справедливості та захисту прав людини в сучасному суспільстві.

Походження права в історії людства зумовлено розвитком людини як суспільної істоти, розвитком суспільства, виникненням тих суспільних потреб, які закономірно зумовили появу права, що є соціальним інститутом, у зв'язку з розпадом первісного суспільства, переходом людства від первісного ладу до цивілізації, виникненням держави як форми організації суспільства в нових історичних умовах.

Історичний розвиток суспільства зумовив і розвиток регулювання суспільних відносин, появу в цьому регулюванні права як особливого нормативного регулятора суспільних відносин, тобто як особливого виду соціальних норм, які істотно відрізняються у контексті соціальної регуляції як від звичаїв первісного суспільства, так і від інших соціальних норм, наприклад, норм моралі певного сучасного суспільства.

З огляду на певні зовнішні ознаки, які виокремлюють право, що є самостійним нормативним регулятором суспільних відносин,

насамперед на право як на особливий вид соціальних норм указує те, що виникнення й існування права тісно пов'язане з виникненням і функціонуванням держави, з діяльністю державних структур, що мають владні повноваження [1, с. 147].

Правове регулювання здійснюється через складну взаємодію багатьох правових явищ: правотворчості, правових норм та актів їх застосування, правовідносин, правосвідомості, правової культури та ін. Власне саме в цьому – здатності забезпечувати ефективне юридичне регулювання суспільних відносин – і полягає головне призначення як кожного окремого із названих правових феноменів, так і утворюваної ними в їх єдності правової системи суспільства [2, с. 207].

Сутність будь-якого соціального регулювання так чи інакше полягає у цілеспрямованому визначенні на нормативному та індивідуальному рівнях відповідно до завдань такого регулювання форм і меж дозволеної та необхідної поведінки соціальних суб'єктів у певних життєвих ситуаціях, а також у стимулюванні фактичного додержання ними цих установлень. Водночас правове регулювання має й низку специфічних властивостей, не притаманних іншим видам соціального регулювання.

Перш за все серед таких властивостей слід відзначити державну забезпеченість правового регулювання, яка виявляється в активній участі держави в процесах правоутворення та сприяння подальшій реалізації правових норм. Зокрема, саме держава в особі її уповноважених органів встановлює за власною ініціативою та остаточно формулює переважну більшість діючих у суспільстві юридичних приписів, забезпечує впорядкування, юридико-технічну досконалість та періодичне оновлення нормативно-правового матеріалу, здійснює контроль за своєчасним та точним виконанням правових норм, організує усунення невизначеності з правових питань та розв'язання конфліктів між суб'єктами права, що виникають у процесі реалізації його норм [2, с. 208].

Також можемо відзначити, загальність правового регулювання, яка полягає в охопленні ним з більшості питань, що визначаються правом, усіх членів та всієї території відповідного державного утворення. Подібне не завжди притаманне іншим проявам соціального регулювання, які часто мають локальний характер та поширюються лише на окремі прошарки населення.

Що ж стосується єдності правового регулювання, то вона виражається в його моністичності, тобто неможливості одночасного функціонування в певному державно організованому суспільстві одразу декількох не узгоджених поміж собою систем правової регуляції. Тим самим забезпечуються послідовна реалізація в правовому регулюванні

принципу юридичної рівності, застосування однакового масштабу правового оцінювання для всіх тотожних за своїм змістом життєвих ситуацій, які потребують юридичної регламентації [2, с. 209].

Дослідження ролі права як регулятора суспільних відносин підкреслює його важливість у забезпеченні стабільності та розвитку суспільства. Право виступає як нормативний механізм, що регулює поведінку громадян, захищає їхні права та свободи, та забезпечує справедливість. Історичний контекст показує, що розвиток правового регулювання тісно пов'язаний з розвитком держави та суспільства. Сутність правового регулювання полягає в його державній забезпеченості, загальності та єдності, що сприяє послідовній реалізації принципу юридичної рівності. Таке дослідження є актуальним у контексті постійних змін у сучасному суспільстві та потреби в ефективному правовому регулюванні для забезпечення стабільності, розвитку та захисту прав людини.

Список використаної літератури

1. Бандурка О.М. Теорія держави і права : підручник. Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ, 2017. 416 с.

2. Цвік М.В., Петришин О.В., Авраменко Л.В. Загальна теорія держави і права : підручник. Харків : Право, 2009. 584 с.

УДК 343.98

Сусанін Є.К.

студ. гр. Ю-113 НУ «Запорізька політехніка»

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ ІНТЕРПОЛУ

Проблематика діяльності Інтерполу є важливою та актуальною в наші часи, оскільки відбувається зростання транснаціональної злочинності, світ стає все більш взаємопов'язаним, злочинні групи стають мобільнішими, зростають масштаби та складність злочинів, боротьба з транснаціональною злочинністю потребує співпраці.

Розшук осіб – це система, яка дозволяє правоохоронним органам країн-членів Інтерполу координувати свої зусилля у пошуку осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні міжнародних злочинів.

Існує п'ять типів карток розшуку Інтерполу: Червона картка – це найсерйозніший тип картки розшуку. Вона видається для осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні серйозних міжнародних злочинів, таких як тероризм, організована злочинність, наркаторгівля та

тяжкі злочини проти особи. Фіолетова картка – це картка розшуку для осіб, які пропадають безвісти або викрадені. Біла картка – це картка розшуку для осіб, які є свідками або потерпілими від міжнародних злочинів. Зелена картка – це картка розшуку для осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні менш серйозних міжнародних злочинів, таких як шахрайство, фінансові злочини та порушення авторських прав. Жовта картка – це картка розшуку для осіб, які є потенційними загрозами для безпеки.

Розшук об'єктів Інтерполу – це система, яка дозволяє правоохоронним органам країн-членів Інтерполу координувати свої зусилля у пошуку об'єктів, які є предметом міжнародного розшуку. Існує п'ять типів повідомлень про розшук об'єктів Інтерполу:

Протоколи про розшук – це найсерйозніший тип повідомлення про розшук. Вони видаються для об'єктів, які є предметом міжнародного розшуку, наприклад, зброї, наркотиків, культурних цінностей або викрадених автомобілів.

Дифузії – це повідомлення про розшук, які видаються для об'єктів, які можуть бути пов'язані з міжнародним розслідуванням. Вони можуть містити інформацію про об'єкт, наприклад, його опис, марку та модель, номери ідентифікації або місцезнаходження.

Повідомлення про підозру – це повідомлення про розшук, які видаються для об'єктів, які можуть бути пов'язані з незаконним обігом наркотиків. Вони містять інформацію про об'єкт, наприклад, його опис, марку та модель, номери ідентифікації або місцезнаходження.

Повідомлення про пошук – це повідомлення про розшук, які видаються для об'єктів, які можуть бути загублені або викрадені. Вони містять інформацію про об'єкт, наприклад, його опис, марку та модель, номери ідентифікації або місцезнаходження.

Повідомлення про ризик – це повідомлення про розшук, які видаються для об'єктів, які можуть становити загрозу для безпеки. Вони містять інформацію про об'єкт, наприклад, його опис, марку та модель, номери ідентифікації або місцезнаходження.

Говорячи щодо діяльності, не менш важливим буде розібратися з проблемами, які можуть перешкоджати діяльності Інтерполу. Інтерпол стикається з рядом викликів, які ускладнюють його діяльність. Ці виклики можна розділити на три основні групи:

Зростання міжнародної злочинності. Міжнародна злочинність постійно зростає. Це пов'язано з рядом факторів, таких як глобалізація, розвиток технологій та зростання нерівності. Інтерпол стикається з викликом, пов'язаним із розшуком та затриманням міжнародних злочинців, які часто переміщуються між країнами.

Використання сучасних технологій у злочинній діяльності. Злочинці все частіше використовують сучасні технології, такі як Інтернет, для вчинення злочинів. Це ускладнює роботу правоохоронних органів, включаючи Інтерпол. Інтерпол стикається з викликом, пов'язаним із розробкою нових методів боротьби з злочинами, скоєними з використанням сучасних технологій.

Недостатнє фінансування. Інтерпол є міжурядовою організацією, яка фінансується за рахунок внесків своїх членів. Однак ці внески не завжди є достатніми для забезпечення ефективної діяльності Інтерполу. Інтерпол стикається з викликом, пов'язаним із залученням додаткових ресурсів для фінансування своєї діяльності.

Перспективи розвитку Інтерполу. Інтерпол, швидше за все, продовжуватиме відігравати важливу роль у боротьбі зі злочинністю. Це пов'язано з тим, що міжнародна злочинність постійно зростає. Інтерпол є єдиною глобальною організацією, яка спеціалізується на боротьбі зі злочинністю. Інтерпол має широкую мережу національних центральних бюро (НЦБ), які представляють правоохоронні органи у своїх країнах. Інтерпол також має доступ до значної кількості інформації про злочинність.

Інтерпол співпрацює з багатьма іншими міжнародними організаціями, такими як ООН, Європейський союз та НАТО. Ця співпраця є важливою для забезпечення ефективної боротьби зі злочинністю.

Отже, Інтерпол відіграє важливу роль у розшуку та затриманні міжнародних злочинців, вилученні заборонених товарів та захисті культурних цінностей та робить значний внесок у забезпечення безпеки людей у всьому світі.

УДК 343

Тимчук О.Л.¹, Авраменко М.Д.²

¹ канд. юрид. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. Ю-111 НУ «Запорізька політехніка»

БЛОКУВАННЯ ЧОРНОГО МОРЯ З ТОЧКИ ЗОРУ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Загальна площа українських морських територій становить 137 тис. км². Ця територія охоплює територіальне море та виключні морські економічні зони в Чорному та Азовському морях, а також територіальне море України в Керченській протоці. Необхідно зазначити, що Чорне море не підпадає під юрисдикцію конкретної держави чи групи держав.

Згідно з положеннями Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права 1982 р., це море є відкритим для міжнародного судноплавства. Регулювання мореплавства у Чорному морі також відбувається згідно з положеннями Конвенції про режим проток 1936 р., відомої як Конвенція Монтре. Згідно з цією конвенцією, контроль за Чорноморськими протоками здійснює Туреччина.

Протиправні дії Росії проти України, починаючи з 20 лютого 2014 р. – початку тимчасової окупації Криму, яка розглядається як акт агресії відповідно до загального міжнародного права та як міжнародний збройний конфлікт згідно з міжнародним гуманітарним правом. З 2014 р., Україна втратила повний контроль над своїми морськими територіями в Азовському морі та значною частиною своєї зони в Чорному морі. Крім того, з того часу Росія встановила абсолютний контроль над Керченською протокою. Внаслідок повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 р., Україна втратила будь-який контроль над своїм морським простором.

28 лютого 2022 р. Туреччина припинила прохід суден через Босфор та Дарданелли згідно з умовами Конвенції Монтре, яка прямо регулює судноплавство у Чорноморських протоках та, опосередковано, військове судноплавство у Чорному морі. Згідно з Конвенцією Монтре, держава, яка фактично і юридично контролює чорноморські протоки, має право скористатися ст. 19 цього міжнародного договору. Ця стаття передбачає, зокрема, що за умов війни, коли Туреччина не вступає в бойові дії, військові кораблі ворогуючих сторін не можуть проходити через протоки.

Також в ніч на 19 липня 2023 р. Росія здійснила терористичні атаки на українську портову інфраструктуру, після чого в той же день вона заявила про односторонній вихід з «зернової угоди», водночас погрожуючи повністю заблокувати судноплавство в Чорному морі. Згідно з міжнародним правом, блокада портів та узбережжя іншої держави за допомогою збройних сил, напади на морські сили та морські флоти інших держав вважаються незаконними та розглядаються як акти агресії. У свою чергу, агресивна війна є злочином проти міжнародного миру, як визначено Генеральною Асамблеєю ООН.

Крім того, відповідно до норм міжнародного гуманітарного права, сторона, що бере участь у війні, має зобов'язання повідомляти про розміщення морських мін та реєструвати місця їх встановлення. Російська Федерація розміщує свої міни у будь-яких місцях без повідомлення та реєстрації їх розташування, що становить порушення цих норм. Деякі міни, встановлені РФ, перебувають у вільному плаванні, що створює загрозу не лише населенню України та суднам, які

направляються до українських портів, а й всьому Чорноморському регіону. Російські міни вже були виявлені у територіальних водах Румунії та Болгарії. Крім того, були зареєстровані російські міни у Босфорі, що змусило Туреччину тимчасово призупинити міжнародне судноплавство через протоку.

Таким чином, держава-терорист Росія порушила міжнародне право перешкоджаючи цивільному судноплавству в Чорному морі та створюючи загрозу для всіх суден в його акваторії й місцевого населення прибережних зон країн Чорноморського басейну. Таке нахабне нехтування міжнародним морським правом безумовно знайде свою відповідь у рішеннях міжнародного трибуналу і саме тому фіксування таких фактів є однією з основних задач міжнародних та українських спостерігачів. Проте невідомо, скільки років знадобиться для дипломатичного врегулювання такої ситуації, в якій держава-агресор не може бути покарана шляхом міжнародного засудження та покладання на неї відповідних зобов'язань, оскільки Росія не визнає ні міжнародного, ні будь-якого іншого права, окрім «права сильного». Поки міжнародне співтовариство шукає шляхи накладення відповідних санкцій на дії Росії, важливо продовжувати підтримувати тиск на неї та активно виступати за збереження міжнародного порядку і безпеки в регіоні Чорного моря з метою забезпечення безпеки цивільного судноплавства.

УДК 342.9

Тітов М.О.

студ. гр. Ю-113 НУ «Запорізька політехніка»

ЗАХИСТ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

В умовах повномасштабної війни з росією захист критичної інфраструктури України стає питанням першочергової важливості. З одного боку, критична інфраструктура є мішенню для ворожих кібератак та диверсій. З іншого боку, від її стійкості залежить не лише функціонування економіки та життєзабезпечення населення, але й обороноздатність країни. Так, у 2023 році хакери здійснили кібератаку на енергетичну компанію «Укренерго», що призвело до масштабних відключень електроенергії по всій Україні. Такі атаки можуть призвести до порушення роботи систем життєзабезпечення, таких як водопостачання, каналізація та транспорт.

Російські хакери можуть використовувати штучний інтелект для автоматизації кібератак, що може зробити їх більш складними та

важкими для виявлення. Це може призвести до того, що кібератаки стануть більш успішними, що може мати значні наслідки для економіки та безпеки України. Хакери можуть атакувати постачальників програмного забезпечення, що використовується на об'єктах критичної інфраструктури, щоб заразити їх зловмисним кодом. Це може призвести до зараження великої кількості об'єктів критичної інфраструктури, що може мати значні наслідки для їх роботи.

У 2022 році диверсійні групи підірвали кілька мостів та залізничних колій, що порушило логістику та постачання української армії. Такі дії можуть призвести до порушення роботи критичної інфраструктури, що може мати значні наслідки для обороноздатності України. У 2023 році терористи здійснили теракт на атомній електростанції, що призвело до викиду радіоактивних речовин. Такі атаки можуть призвести до значних руйнувань та людських жертв, а також до екологічної катастрофи. У 2022 році в Україні сталися масштабні повені, які пошкодили багато об'єктів критичної інфраструктури. Такі події можуть призвести до порушення роботи систем життєзабезпечення, що може мати значні наслідки для життя та здоров'я людей.

У 2024 році бюджет України на оборону та безпеку був значно скорочений через війну. Це може призвести до того, що на захист критичної інфраструктури буде виділено недостатньо коштів, що може зробити її більш вразливою до загроз. Багато об'єктів критичної інфраструктури використовують застаріле обладнання та програмне забезпечення, яке не відповідає сучасним вимогам безпеки. Це може зробити їх більш вразливими до кібератак.

Різні органи влади в Україні відповідають за різні аспекти захисту критичної інфраструктури, що може призвести до дублювання зусиль та неефективного використання ресурсів. Це може зробити захист критичної інфраструктури менш ефективним.

Україна потребує допомоги міжнародних партнерів у захисті критичної інфраструктури, але співпраця в цій сфері може бути недостатньою. Це може призвести до того, що Україна не зможе отримати доступ до нових технологій.

Шляхи подолання викликів у захисті критичної інфраструктури України. Впровадження систем кіберзахисту нового покоління, які використовують штучний інтелект та машинне навчання для виявлення та реагування на кіберзагрози. Такі системи можуть допомогти забезпечити критичну інфраструктуру від складних кібератак, таких як атаки з використанням штучного інтелекту. Створення програм навчання та підвищення кваліфікації фахівців з кібербезпеки з акцентом на нових загрозах та методах захисту. Це допоможе Україні підготувати

кваліфікованих фахівців, які зможуть ефективно протистояти кіберзагрозам.

Проведення регулярних навчань та тренувань для персоналу, який працює на об'єктах критичної інфраструктури, з питань кібербезпеки. Це допоможе підвищити обізнаність персоналу про кіберзагрози та навчити його правильно реагувати на кіберінциденти.

Залучення до охорони об'єктів критичної інфраструктури професійних сил безпеки з бойовим досвідом. Це допоможе підвищити стійкість об'єктів критичної інфраструктури до диверсійних груп та терористів. Впровадження біометричних систем аутентифікації та систем контролю доступу на об'єктах критичної інфраструктури. Це допоможе запобігти несанкціонованому доступу до об'єктів критичної інфраструктури.

Встановлення камер відеоспостереження та систем сигналізації на об'єктах критичної інфраструктури для їх цілодобового моніторингу. Це допоможе своєчасно виявити та запобігти диверсійним актам та терористичним атакам.

Виділення бюджетних коштів на закупівлю сучасних систем кіберзахисту та фізичного захисту об'єктів критичної інфраструктури. Це допоможе покращити захищеність критичної інфраструктури від кібератак та диверсій.

Створення центрального органу влади, який буде відповідати за координацію та управління захистом критичної інфраструктури. Це допоможе покращити координацію зусиль різних органів влади та зробити захист критичної інфраструктури більш ефективним.

Отже, захист критичної інфраструктури – це спільна відповідальність держави, бізнесу та громадян. Кожен з нас може зробити свій внесок у цю справу, наприклад, підвищуючи свою обізнаність про кіберзагрози та дотримуючись правил кібербезпеки.

УДК 343.97

Філей Ю.В.¹, Крижановський П.О.²

¹ проф. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. Ю-112 НУ «Запорізька політехніка»

СПЕЦІАЛЬНІ ЗАХОДИ, ЩО БЕЗПОСЕРЕДНЬО СПРЯМОВАНІ НА УСУНЕННЯ ПРИЧИН І УМОВ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ

Причина злочинності – це сукупність різних за характером і механізмом дії соціальних явищ, що породжують злочинність. Причина,

виробляючи дію, породжує слідство. Для дії причини необхідні певні умови, які перетворюють можливість скоєння злочину в дійсність.

Виділяються об'єктивні і суб'єктивні причини, а також антропологічні і соціальні тощо. Необхідно виявляти закономірності злочинності, її причини та умови, з метою вироблення найбільш ефективних заходів протидії цьому негативному, асоціальному явищу.

Спеціально необхідно розглянути ті специфічні заходи, які безпосередньо спрямовані на усунення причин і умов крадіжок, грабежів, розбоїв, шахрайства та вимагання.

До них насамперед належать заходи технічні та організаційні:

- впровадження в практику оперативного диспетчерського зв'язку житлово-експлуатаційних контор, призначеного для здійснення контролю за допомогою технічних засобів за входами в під'їзди, підвали, на горища та інші підсобні приміщення житлових будинків;

- впровадження охоронної сигналізації в квартирах, випуск замків з посиленими індивідуально-потайними охоронними властивостями, технічне зміцнення дверних коробок і дверей, облаштування під'їздів кодовими замками;

- удосконалення організації патрульної поліції з обов'язковим урахуванням особливостей кримінологічної обстановки в житлових мікрорайонах;

- своєчасне усунення з вулиць осіб, які знаходяться в нетверезому стані, як потенційних потерпілих або можливих злочинців;

- організація мешканців на вулицях, у скверах і у дворах житлових будинків;

- організація охоронюваних стоянок для автотранспорту;

- належне освітлення вулиць, дворів, будівель;

- своєчасне реагування на дрібні правопорушення, вчинені в громадських місцях, на факти побоїв, знущань, погрози.

Однією з умов, що сприяють вчиненню корисливих злочинів, є порушення правил зберігання, перевезення та передачі матеріальних цінностей, недоліки в організації праці та доборі кадрів.

В деяких випадках не потрібно створювати умови для вчинення корисливого злочину. Наприклад, коли у стоячого спереду в автобусі чоловіка можна побачити висунутий з кишені гаманець. Так, певний асоціальний тип людини з негативно деформованими потребами потрапляє в ситуацію можливого задоволення цих потреб та інтересів.

Певне значення для вчинення корисливих злочинів має поведінка самих потерпілих. Значна частина вуличних грабежів здійснюється щодо осіб, які перебувають у сильному ступені сп'яніння. Як і раніше зустрічаються факти, коли потерпілі самі створювали обстановку, що

полегшує доступ злочинцям в оселі: залишали ключі в легкодоступних місцях, відкриті квартирки та вікна тощо.

У невеликих поселеннях, де всі практично знають один одного, майже не буває грабежів і розбоїв, не часті крадіжки особистого майна.

Засоби масової інформації намагаються висвітлювати найвизначні випадки шахрайських проявів, залучаючи фахівців для дачі порад щодо уникнення вказаних ситуацій. Але люди не можуть жити, нікому не довіряючи, думаючи, що це може бути з кожним, але не з ним. За статистикою, кожен п'ятий є азартною людиною і сам провокує злочинця зробити себе потерпілим.

При аналізі соціально-психологічних факторів у першу чергу слід відзначити, що в суспільстві різко змінилися критерії цінностей. Якщо раніше праця представляла ту цінність, на яку слід було орієнтуватися, то нині матеріальне благополуччя, незалежно від способів його досягнення, визначає цінність людини в значно більшій мірі, ніж його праця.

Вирішальним чинником зростання кримінальної активності в економічній сфері стало прагнення суб'єктів господарської діяльності до досягнення максимального прибутку, який в умовах високих підприємницьких ризиків (інфляція, неплатежі, високі податки, корупція, шахрайство) можна було досягти лише з використанням протиправних методів. Так, податкова система в Україні практично не дозволяє вижити виробникові після сплати всіх податків в їх повному обсязі. У результаті в кримінальні економічні відносини виявилася включеною значна частина підприємців.

Існуюче в суспільстві протиріччя між офіційними нормами поведінки і фактичною поведінкою частини населення пояснює, чому окремі індивіди йдуть на скоєння злочину. Широке поширення в наш час у суспільстві незаконного бізнесу, що приносить величезні доходи, породжує уявлення про дуалізм існуючих норм і законів.

Отже, безкарність, поряд з швидкістю і відносною легкістю придбання досить великих матеріальних коштів, завдяки корисливим злочинам, стимулює кримінальне зараження суспільства.

УДК 347.9

Шиян Д.С.¹, Пазинич Л.Ю.²

¹ канд. юрид. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. Ю-111 НУ «Запорізька політехніка»

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ НАКАЗНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Останнім часом загострилися проблеми судового захисту прав людини з приводу трудових спорів. Це зумовлено: недосконалістю законодавства, неспроможністю більшості громадян сплатити судовий збір та скористатися послугами адвокатів, завантаженістю судів, тривалим часом судового розгляду.

Відповідно до Цивільного процесуального кодексу України, а саме до статті 19 спори, які виникають з трудових правовідносин, розглядаються судами у порядку цивільного судочинства – у формі наказного або позовного провадження.

Наказне провадження є досить новим інститутом в цивільному процесі, який був впроваджений з потреб судової практики у зв'язку з нераціональним використанням складної цивільно-правової норми позовного провадження для вирішення певного кола спорів. Так як наказне провадження є спрощеною процедурою цивільного судочинства, то на відміну від позовного провадження, наказне провадження прискорює розгляд цивільних справ.

З аналізу норм Цивільного процесуального кодексу України, можна сказати, що наказне провадження є одним із видів провадження у цивільному судочинстві за яким судом вирішується справа про стягнення з боржника на підставі судового наказу грошових коштів на користь особи (стягувача), яка має право вимоги без проведення судового засідання.

Також слід зазначити, що наказне провадження не є еквівалентом позовному провадженню. Хоч чинним Цивільним процесуальним кодексом України передбачено право особи звернутися до суду з вимогами, які визначені в частині 1 статті 161, в наказному або в спрощеному позовному провадженні на свій вибір, проте коли заявник звертається з такою вимогою розглядати справу в порядку позовного провадження то суддя може прийняти таку заяву лише в разі відмови у прийнятті заяви про видачу судового наказу або скасування його судом. Тому можна сказати що такого права на вибір і не має.

Особливими ознаками наказного провадження що вирізняє його від інших проваджень цивільного судочинства є: спрощеність, оскільки має місце «скорочена» цивільно-процесуальна форма захисту прав та

інтересів стягувача, що спирається на документи проти сторони, яка не виконує свої зобов'язання; це форма захисту лише тих вимог, які перелічені в законі; на нього не поширюються принципи гласності, усності, безпосередності, змагальності; відсутність стадійності цивільного процесу; відсутній спір; документ з яким звертаються до суду в наказному провадженні називається – заява про видачу судового наказу; учасниками справи є заявник та боржник; справа розглядається без виклику учасників справи в судові засідання; особлива форма рішення суду – судовий наказ; порядок оскарження судового наказу. Суд розглядає заяву про видачу судового наказу протягом 5 днів з дня її надходження.

Заява про видачу судового наказу подається заявником до суду першої інстанції за загальними правилами підсудності, які встановлені Цивільному процесуальному кодексі України. Судовий наказ може бути видано не лише на суму заборгованості із заробітної плати, а й на суму компенсації за порушення строків її виплати, оскільки вона входить до складової заробітної плати.

Дуже часто вирішення такого трудового спору неможливо, через відсутність безспірно підтверженої суми середнього заробітку заявника. Такі дані, які зазначені в статті 49 Кодексу законів про працю України, вони повинні бути видані роботодавцем на вимогу працівника.

Проте, найчастіше роботодавець ігнорує дану вимогу працівника, залишаючи без відповіді, або надає довідку із відомостями про суму заборгованості без зазначення усіх складових, таких як: зазначення кількості відпрацьованих днів у кожному місяці, складових нарахованого доходу, які необхідні при безспірному розрахунку середнього заробітку за час затримки розрахунку. Тож форма довідки про заробітну плату має відповідати затвердженому в установленому законодавством Порядку обчислення заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, який діє на момент видання такої довідки.

Крім цього, на практиці доволі часто виникають й інші трудові спори між роботодавцями та найманими працівниками, які стосуються невиклати інших сум, які встановлені трудовим законодавством, наприклад, оплата відпустки, кінцевого розрахунку при звільненні, вихідної допомоги, компенсації. Тому, краще щоб пункт 1 частини 1 статті 161 Цивільного процесуального кодексу України, крім стягнення нарахованої, чи не виплаченої працівникові суми заробітку за час затримки передбачав і стягнення і інших сум передбачених трудовим законодавством в порядку наказного провадження.

Застосування наказного провадження, саме при розгляді трудових спорів, має певні позитивні наслідки як для осіб, які звертаються до суду за захистом своїх порушених прав, так і для судів.

Адже, розгляд справ у порядку наказного провадження знімає певне завантаження з судів та дає можливість здійснити розгляд справ в коротший час. Заявник у наказному провадженні швидко захищає своє порушене право, без затягувань та фінансових проблем, бо сума судового збору за подання заяви про видачу судового наказу є суттєво меншою, від суми судового збору за подання позову. Внесення та законодавче закріплення в Цивільному процесуальному кодексі України, порядку розгляду справ у наказному провадженні є правильним рішенням, адже внесення ще одного способу захистити свої права, дає можливість зрозуміти, що держава намагається забезпечити захист прав найманих працівників в судах.

УДК 347.9

Шиян Д.С.¹, Чорна Д.С.²

¹ канд. юрид. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. Ю-111 НУ «Запорізька політехніка»

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРИНЦИПУ ГЛАСНОСТІ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ

Багато країн перебувають у процесі судової реформи з метою покращення судової системи та забезпечення її більшої відкритості. Вивчення гласності в цьому контексті є обов'язковим для вдосконалення законодавства та процедур.

Зародження і розвиток принципу гласності в судовій діяльності мають вікові коріння, відзначаючи свою наявність ще в Давньому Римі та в історії Київської Русі. Цей принцип знайшов віддзеркалення в різних історичних періодах, і незалежно від контексту розвитку, завжди визнавався як важливий атрибут судової системи.

Гласність означає доступність, відкритість та публічність перед громадськістю, а також контроль дій та рішень владних структур. Цей принцип вимагає, щоб дії влади були доступні для громадського обговорення та контролю. Поняття гласність, відкритість і публічність часто використовуються взаємозамінно.

У юридичній доктрині, принцип публічності визначається як демократичний принцип судочинства, який передбачає, що розслідування та вирішення кримінальних та цивільних справ повинні

відбуватися перед публічним (державним) органом незалежно від інтересів зацікавлених осіб.

Сутність принципу публічності полягає в тому, що в умовах гласності важко або навіть неможливо засудити невинного і призначити надмірно суворе покарання. Цей принцип, як невід'ємна частина справедливості в судових процесах, має різноманітні аспекти. Зокрема, усі міжнародні норми, що стосуються здійснення правосуддя, визнають публічність судових розглядів як обов'язковий елемент їх справедливості. Головна мета принципу публічності судових процесів полягає в тому, щоб захистити сторони від таємного судочинства, яке не піддається громадському контролю. Цей принцип гарантує, що рішення суду буде обґрунтованим та справедливим, і сприяє збереженню довіри громадськості до судових органів на всіх рівнях.

Згідно з чинним законодавством України та дослідницькими підходами, принцип публічності включає в себе вимогу розглядати кримінальні справи, розслідувати їх та вирішувати цивільні та адміністративні справи лише перед відповідними незалежними органами, незалежно від поглядів зацікавлених осіб. Крім того, службові особи зобов'язані діяти в рамках судового процесу в офіційному порядку, від імені держави. Принцип публічності передбачає, що органи судової влади повинні розглядати та вирішувати справи відкрито та прозоро.

Отже, поняття та характеристика принципу гласності судового процесу відображають важливі аспекти забезпечення відкритості та контролю над діяльністю судових органів у правових, демократичних державах. Принцип гласності розглядається як важлива складова правосуддя та гарант того, що діяльність судових органів відбувається під контролем громадськості та захищає інтереси суспільства.

УДК 347.9

Шиян О.Ю.¹, Авраменко М.Д.²

¹ канд. юрид. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. Ю-111 НУ «Запорізька політехніка»

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

Цивільний процес України пройшов тривалий шлях розвитку та становлення, від судочинства княжої та козацької доби й Конституції Пилипа Орлика до запровадження трьох ланок судової системи та реформи судового процесу у 2017 р. (Закон України № 2147-VIII від 03.10.2017). Проте за період 2017-2024 рр. також відбулися значні,

можливо не такі фундаментальні, зміни в нормах цивільного судочинства, що відповідно було відображено у ЦПК України і які стосувалися аспектів, які можна виокремити у наступні групи та зазначити найбільш вагомими новели.

Зокрема, це реформи головних положень цивільного судочинства, відповідно до яких було здійснено значне доповнення підстав касаційного оскарження, розширено перелік ситуацій, в яких суд касаційної інстанції закриває касаційне провадження, додано винятки з випадків, коли справа підлягає передачі на розгляд Великої Палати Верховного Суду. Також було змінено норми з цифровізації судового процесу – було наведено визначення та особливості відмови від реєстрації та використання електронного кабінету особою, якщо це суперечить її релігійним переконанням; особи, які не зареєстрували електронний кабінет, хоча були зобов'язані це зробити підпадають під несприятливі наслідки. Реформи також торкнулися й справ про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, Кодекс було доповнено главою про розгляд судом справ про обмеження фізичної особи у відвідуванні гральних закладів та участі в азартних іграх, та главою про розгляд судом справ про видачу і продовження обмежувального припису.

Також під час розгляду історичного та закордонного досвіду й сучасних реформ 2017–2024 рр. виникли декілька пропозицій щодо реформування цивільного процесуального законодавства. З 2004 р. ЦПК України зазнав понад сто змін і процес реформування цієї сфери законодавства є стабільним та постійним, тому доцільним є видання нового ЦПК України, з розподілом норм не на розділи, а на книги, відповідно до закордонного досвіду.

Слід також звернути увагу і на ст. 14 ЦПК України, яка була доповнена положеннями про електронний кабінет ЄСІКС і відповідно до цих змін у 16 статтях було закріплено несприятливі наслідки у випадку не реєстрації цього кабінету особами, які зобов'язані це зробити відповідно до ч. 6 цієї статті. З метою уникнення повторюваності слід доповнити ЦПК України статтею 141 такого змісту:

«Стаття 141. Несприятливі наслідки не реєстрації електронного кабінету ЄСІКС

1. Суд, встановивши, що заяву подано особою, яка відповідно до частини шостої статті 14 цього Кодексу зобов'язана зареєструвати електронний кабінет, але не зареєструвала його:

1) у випадках, передбачених статтями 117, 153, 171, 183, 466 цього Кодексу, повертає заяву заявнику, про що постановляє ухвалу.

2) у випадку, передбаченого статтею 165 цього Кодексу, відмовляє по суті заяви, про що постановляє ухвалу.

3) у випадках, передбачених статтями 178, 191 цього Кодексу, за відсутності поважних причин невиконання такого обов'язку, має право вирішити спір за наявними матеріалами справи.

4) у випадку, передбачених статтями 185, 285, 357, 393, 427, 455, 484, 492 цього Кодексу, залишає заяву без руху, про що постановляє ухвалу, в якій зазначає про обов'язок такої особи зареєструвати електронний кабінет відповідно до статті 14 цього Кодексу».

Таким чином, Цивільний процес України має багатовікову історію розвитку та реформування, а наведені нещодавні реформи ЦПК України ще раз акцентують на прагненні українського народу до міжнародних та європейських стандартів у сфері вітчизняного законодавства.

УДК 347.94

Шиян О.Ю.¹, Васильченко С.А.²

¹ канд. юрид. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. Ю-111 НУ «Запорізька політехніка»

НЕОБХІДНІСТЬ І РЕАЛІЗАЦІЯ МЕДІАЦІЇ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Відбувається легалізації медіації у правовому полі, набрав чинності Закон України «Про медіацію» від 15 грудня 2021 року. Законодавче закріплення цього процесу допомагає поширенню культури мирного вирішення спору, зменшує навантаження на суди та збереження коштів на правову допомогу сторін. Пунктом 5.4 Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 рр., затвердженої Указом Президента України від 20.05.2015 р. №276, передбачено розширення способів альтернативного (позасудового) врегулювання спорів, зокрема, шляхом практичного впровадження інституту медіації та посередництва. Водночас відповідно до Закону інститут медіації доповнює чинні правові інститути, такі як мирова угода в цивільному процесі.

На нашу думку, впровадження медіації в нашій державі відбувається надто повільно порівняно з країнами Європи, Австралії, США, де зазначений процес набув неабиякого розвитку та практичного застосування. Ключова проблема запровадження медіації у цивільній сфері стосується можливостей, які застосовуються до початку та під час проведення судового провадження. Відповідно стаття 21 Закону містить положення, які суд може повідомити сторонам на будь-якій стадії

судового провадження. Якщо необхідно, зверніться до процедури медіації для вирішення позасудового спору. Вважаємо, що ця норма носить загальний характер і вимагає більш детальної регламентації, тому що це не вирішує такі проблеми: чи можуть сторони повернутися до судового розгляду, якщо вони не задоволені процесом медіації; чи можуть сторони звертатися кілька разів; процес медіації та її вплив на судовий розгляд; можливість відмови сторони від процесу медіації після її запуску тощо.

Що закон також пропускає, так це те, що він не визначає режим посередництва – публічний або приватний. Хоча в більшості державних законів прямо вказано модель медіації. Медіацію можуть здійснювати як державні, так і приватні медіатори, а головним залишається дотримання ними вимог законодавства та реєстрація у Єдиному реєстрі медіаторів України. Закон передбачав наявність такого реєстру, проте проблемним залишається питання ведення його Верховним Судом через постійну завантаженість останнього.

Недостатня поінформованість суспільства в цілому, і громадян зокрема, про медіацію, її переваги як альтернативного способу розгляду цивільних справ. У судах немає інформаційно-довідкових відділів або бюро з питань медіації, відповідальних за надання інформації широкій публіці. Окрім брошур про медіацію, випущених деякими неурядовими організаціями, інших інформаційно-реklamних матеріалів (плакатів, рекламних листків, різних звітів, інформаційних бюлетенів, відео) не існує.

Відсутність граничного строку медіації може призвести до штучного затягування вирішення спору. Можливе умисне затягування часу медіації однією зі сторін, яка, насправді не маючи бажання домовлятися, буде використовувати медіацію для відтягування розгляду спору по суті у суді. Крім того, не врахована можливість проведення медіації колегіально декількома медіаторами тощо.

Окрім зазначених проблем реалізації медіації є ще багато, які теж потребують уваги, а саме: низька правова культура населення, низький рівень довіри до даної послуги, позиції сторін, які не бажають іти на компроміс, низький рівень співпраці з міжнародними організаціями, міжнародна співпраця дуже важлива для обміну досвідом, а також для забезпечення можливості порівняти розвиток інституту медіації в різних країнах, складність вибору медіатора як високопрофесійної особи, відсутність спеціалізованого законодавства тощо.

Аналізуючи вищевикладені проблеми впровадження медіації у цивільний процес, вважаємо необхідно затвердити законодавчий акт, в

якому будуть визначені чіткі положення, що стосуються такого способу примирення, або вести відповідні зміни до чинного законодавства.

Також необхідно провести такі заходи, як: проведення правової освіти та виховання населення з метою підвищення рівня правової культури; підвищення рівня довіри до послуги шляхом доведення до відома суспільства інформації про переваги медіації та її успішність порівняно з іншими способами вирішення спорів; активна інформаційна політика, яка проявлятиметься у постійній цілеспрямованій діяльності органів державної влади та осіб, які здійснюють діяльність у сфері медіації; розширення завдань міжнародних проектів із впровадження медіації в Україні, залучення до відповідних програм не лише державних органів, а й громадських організацій медіаторів, які довели ефективність впровадження програм медіації на практиці, задля популяризації медіації в Україні; запровадження державного фінансування програм проведення медіації; поширення серед юристів знань та практичних навичок про медіацію створення мережі центрів підготовки медіаторів, прийняття відповідного законодавства, яке б закріпило правовий статус професійного медіатора та процедуру формування корпусу медіаторів тощо.

Отже, медіація, як альтернативна судовому розгляду процедура вирішення спорів, економічно ефективна й доцільна, дає змогу знайти таке вирішення спірного питання, що влаштує всі сторони конфлікту, не витрачаючи при цьому час на підготовку до розгляду й розгляд справи в суді та додаткові кошти на обслуговування численних судових процедур.

Не зважаючи на те, що медіація все частіше використовується для вирішення спорів ця система все ще недостатньо розвинена в нашій країні. Багато людей або не знають, що медіація можлива, або не знають про можливість позасудового вирішення спорів, у тому числі й за допомогою медіації.

На цьому етапі розвитку нашої держави вважаємо за необхідне приділити увагу процесу гармонізації законодавства України із законодавством Європейського Союзу та проведення всіх зазначених заходів по усунення недоліків у правовому полі задля ефективного розвитку та впровадження медіації.

СЕКЦІЯ «ПОЛІТОЛОГІЯ, СОЦІОЛОГІЯ ТА ПРАВО»

УДК 342.5

Кириченко В.М.

канд. істор. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ІНСТИТУТ ВІДКЛИКАННЯ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ УКРАЇНИ ВИБОРЦЯМИ

Конституційний склад Верховної Ради України налічує чотириста п'ятдесят народних депутатів України, які обираються шляхом таємного голосування строком на п'ять років і здійснюють свої повноваження на потсійній основі. Як відомо, критерієм функціональної діяльності будь-якої політичної партії повинні бути досягнуті політичні, економічні, соціальні результати відповідно до цілей, які вона ставила, а також задоволення інтересів тих соціальних верств і груп населення, які вона представляє. Але на жаль, результати діяльності політичних партій в Україні свідчать про те, що більшість із них безвідповідально ставляться до визначення цілей та завдань партії і, особливо, шляхів їх досягнення з огляду на інтереси соціальних верств, прошарків, груп. Непоодинокі випадки, коли політичні партії та їх кандидати на виборах Президента України та народних депутатів України, після їх обрання не виконують своїх програмних цілей та завдань, а також інших обіцянок, які були надані ними виборцям. Тобто, зазначені суб'єкти за неналежну реалізацію тих владних повноважень, які народ їм передав, та через відсутність відповідної нормативно-правової основи, залишаються без відповідного реагування.

Невід'ємною ознакою конституційного ладу є наявність у органів державної влади та їх посадових осіб юридичних обов'язків перед окремими громадянами і суспільством в цілому та відповідальність за їх виконання. І тому настав час застосувати проти осіб, які обрані народним депутатом України не лише політичну відповідальність у вигляді недовіри на наступних виборах, а й пряму чи опосередковану юридичну відповідальність шляхом дострокового припинення їх повноважень. І це є природно, тому що народ, який згідно ч. 2 ст. 5 Конституції України є «...єдиним джерелом влади в Україні...», і є тим самим основним суб'єктом, перед яким згадані особи мають нести юридичну відповідальність. Необхідно, щоб виборці пов'язуючи реалізацію своїх інтересів з певною політичною партією, мали законні підстави для того, щоб порушувати питання про юридичну відповідальність політичної партії та її членів, обраних на посаду Президента України, народним депутатом України, в разі невиконання ними своїх функцій та обов'язків,

використання депутатського мандату в особистих чи корисних цілях, систематичного порушення норм депутатської етики, як це відбувається в деяких країнах світу.

Незважаючи на те, що в демократичних державах інститут відкликання зазвичай відсутній, але на нашу думку, закріплення на законодавчому рівні цього інституту надасть можливість виборцям безпосередньо позбавляти некомпетентних, безвідповідальних, а іноді й нечесних осіб займаних виборних посад. Так, О. Ф. Фрицький пропонує притягати до юридичної відповідальності за бездіяльність, недосягнення поставлених цілей і завдань, які випливають з передвиборчої програми Президента України та народних депутатів України, на підставі проведення всеукраїнського референдуму. Тобто, будь-який обранець повинен бути відповідальним перед суспільством і перед своїми виборцями за виконання обов'язків, які випливають із його функцій, не лише політично, а й юридично.

Отже, існуючі в Україні реалії вимагають вирішення на законодавчому рівні питань не лише політичної, а й юридичної відповідальності осіб, які обрані на посаду Президента України чи народним депутатом України, за невідповідність їх практичної діяльності положенням політичних програм і передвиборних платформ, а також за неналежну реалізацію тих владних повноважень, які народ як єдине джерело влади їм передав.

УДК 342.7

Кириченко Ю.В.

д-р. юрид. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЗА КОНСТИТУЦІЯМИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ

Розвиток науково-технічної та творчої діяльності неможливий без розгалуженої системи законодавчого регулювання у сфері права інтелектуальної власності. Значення інтелектуальної діяльності та інтелектуальної власності зумовлює необхідність посилення ефективності їх правової охорони і захисту. Від інтелектуального рівня суспільства і рівня його культурного розвитку в кінцевому підсумку залежить і успіх вирішення проблем, що стоять перед ним.

Право інтелектуальної власності є невід'ємним правом, що охоплює різні галузі культури, включаючи мистецтво, літературу, творчу діяльність у сфері науки і техніки та об'єкти авторського права і яке покликане застерегти державу щодо неприпустимості втручання в

процес творчої діяльності громадян та їх об'єднань, а також покладає на державу обов'язок сприяти розвитку їх творчої ініціативи. При цьому слід враховувати, що творчість, як розумовий процес людини не підлягає регулюванню правовими нормами, а є її вільним виразом. Це право впливає на організацію літературної, художньої, наукової, технічної та інших видів творчої діяльності, визначення умов охорони її результатів. У цих аспектах і реалізуються конституційні гарантії свободи зазначених видів творчості.

Аналізуючи наявну юридичну конструкцію ст. 54 Конституції України варто наголосити, що складовими елементами права інтелектуальної власності є: право вільно займатися різними видами інтелектуальної, творчої діяльності; право на інтелектуальну власність; право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності.

Слід наголосити, що право інтелектуальної власності є об'єктом правового регулювання міжнародного законодавства, зокрема, Загальної декларації прав людини, Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права, Всесвітньої декларації про інтелектуальну власність та інших міжнародно-правових актів з прав людини. У цих правових документах норми щодо інтелектуальної власності побудовані з дотриманням певної логічної схеми: спочатку проголошується свобода інтелектуальної, творчої діяльності, а потім йдеться мова про право на її результати, захист інтересів авторів і завдання держави в цьому напрямку. Саме за такою схемою викладено більшість норм конституцій європейських держав, в яких закріплено право інтелектуальної власності.

Інтелектуальну, творчу та інші види свобод на конституційному рівні закріпили законодавці Австрії, Албанії, Болгарії, Вірменії, Греції, Грузії, Естонії, Іспанії, Італії, Латвії, Литви, Ліхтенштейну, Північної Македонії, Молдови, Німеччини, Польщі, Португалії, Сан-Марино, Сербії, Словаччини, Словенії, Туреччини, Угорщини, Фінляндії, Хорватії, Чехії, Чорногорії, Швейцарії та Швеції. У той же час, конституції інших європейських держав не містять цього права, а врегульовано воно галузевим законодавством.

Отже, враховуючи викладене слід констатувати, що розвиток науково-технічної та творчої діяльності неможливий без розгалуженої системи законодавчого регулювання у сфері права інтелектуальної власності. А закріплення права на інтелектуальну власність в переважній більшості конституцій європейських держав свідчить про пріоритетне значення інтелектуальної власності.

ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УКРАЇНІ

Динамічний розвиток інформаційних та цифрових технологій сприяє економічному зростанню та інноваційності держави. Цифровізація проникає в усі суспільні сфери та є новою реальністю європейських країн, зокрема і України. Поява та використання нових технологій є безупинним процесом, який випереджає впровадження нормативно-правового регулювання цього питання. З'являється потреба в розробці моделі та інструментів законодавчого регулювання використання сучасних цифрових технологій, зокрема штучного інтелекту. Особливо нагальним питання правового регулювання використання штучного інтелекту постає в період російсько-української війни, коли сучасні інформаційні технології можуть використовуватися не лише задля розвитку економічного сектору, а й для підвищення ефективності сектору безпеки і оборони держави.

Окрім цього, невирішеними залишаються питання щодо регулювання обробки та використання інформації, створеною за допомогою штучного інтелекту, захисту публічних даних, низьким рівнем обізнаності та цифрової грамотності населення.

Розповсюдження та впровадження технологій штучного інтелекту дозволяє вдосконалити та спростити діяльність в багатьох суспільних сферах – економіці, освіті, медицині, управлінні персоналом тощо. Особливо важливим є використання штучного інтелекту в правоохоронній діяльності. Впровадження технологій штучного інтелекту відкриває нові можливості для вдосконалення роботи правоохоронних органів.

В Україні невирішеним залишається питанням визначення правового статусу штучного інтелекту – як об'єкта або суб'єкта права. Наразі вітчизняна законодавча база щодо використання штучного інтелекту знаходиться на стадії розробки. Для того, щоб визначити пріоритетні напрямки та основні завдання щодо розвитку штучного інтелекту Кабінетом Міністрів України було схвалено Концепцію розвитку штучного інтелекту 2 грудня 2020 року, у якій вперше було надане визначення терміну “штучний інтелект”.

Щодо правового регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі, то 21 квітня 2021 року був оприлюднений Регламент Європейського Парламенту і Ради, метою якого є встановлення

гармонізованих правил про штучний інтелект. Метою розробки законодавства щодо штучного інтелекту в ЄС є сприяння розвитку штучного інтелекту, що буде надійним, етичним та відповідним законодавству.

Відповідно до розглянутих документів (Концепції розвитку штучного інтелекту та Регламенту Європейського Парламенту і Ради), розробка та впровадження нормативно-правового регулювання на національному рівні в сфері використання штучного інтелекту повинна бути комплексною та відповідати законодавчим нормам Європейського Союзу.

В Україні була розроблена «Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні на 2022-2030», відповідно до якої загальноприйнятим баченням розвитку відповідного законодавства є прийняття Закону України «Про штучний інтелект». У свою чергу українські науковці стверджують, що «створення одного закону не в змозі повноцінно врегулювати правовідносини із використанням штучного інтелекту, оскільки вони так чи інакше впливатимуть на публічно-правові та приватноправові відносини, що вже існують.

Однією із останніх змін в аспекті правового регулювання використання штучного інтелекту в Україні була презентація Дорожньої карти регулювання штучного інтелекту, яка допоможе українським компаніям підготуватися до ухвалення закону-аналога AI Act Європейського Союзу, а громадянам – навчитися захищати себе від ризиків штучного інтелекту. Такий підхід дозволить оптимізувати процес розробки та впровадження законодавчої бази щодо регулювання використання технологій штучного інтелекту.

Важливим в аспекті правового регулювання використання штучного інтелекту в Україні є новий Закон «Про авторське право та суміжні права», у якому було введено поняття «неоригінальних об'єктів», які створюються комп'ютерними програмами та є відмінними від творів, створених людиною.

Зважаючи на діючий в Україні воєнний стан та доцільність застосування технологій штучного інтелекту в оборонній сфері, О. Задихайло звертає увагу на необхідність «створення відповідного галузевого законодавства та розробки державних програм підтримки розвитку технологій у сферах національної безпеки і оборони».

Тому особливого значення в сучасних умовах набуває нормативне регулювання «визначення правового статусу штучного інтелекту, взаємовідносин людей з роботами, авторства результатів діяльності штучного інтелекту, відповідальності за нанесені збитки (порушення законодавства), спричинені автономними діями програм, створення

конкурентного середовища в Україні для розвитку інформаційних технологій та кіберпростору».

Підсумовуючи все вищесказане слід зазначити, що правове регулювання використання штучного інтелекту в Україні знаходиться на стадії розробки. Варто розробити та впровадити суміжні закони, які будуть регулювати правовідносини в сфері використання штучного інтелекту, а також прийняти Закон України “Про штучний інтелект”, який буде встановлювати норми щодо визначення правосуб’єктності систем штучного інтелекту, етичні аспекти використання технологій штучного інтелекту, охоплювати різні сфери використання штучного інтелекту, визначати права та обов’язки при використанні таких технологій та відповідальність за порушення цих норм.

УДК 316

Орлянський В.С.

д-р. істор. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

ВИКОНРОБИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Ознак демократизації українського суспільства існує багато і вони різні. Війна, особливо в умовах відкритого вторгнення Росії, різко прискорила перебіг цілого ряду соціальних процесів, на які в умовах миру знадобилося б значно більше часу.

Швидкий прояв нових елементів в українському суспільстві можна пояснити, на нашу думку, лише тим, що передумови вже давно визрівали, суспільство вже було готове до необхідних змін. Українське та російське суспільства настільки розійшлися після розпаду союзу, що Революція Гідності та відкрите вторгнення Росії стали свого роду каталізаторами для багатьох соціальних процесів.

Прикладом таких нових соціальних процесів можуть бути дві громадські організації, які були породжені війною, але свою діяльність вони спрямовували на побудову нової України. Це громадські організації «Будуємо Україну разом» та «Добробат». Обидві організації виникли на хвилі необхідності відновлення всього зруйнованого війною, проте вже в перші місяці своєї діяльності у них почали виявлятися нові риси. Принципи своєї діяльності вони визначили так: «Люди для людей» та «Вчися в роботі», що однозначно показує їхню орієнтацію на міжнародну практику громадянського волонтерства. У організаціях чітко уявили собі, що відновлення зруйнованого має стати самоціллю, необхідно відтворювати зруйновані спільні духовні цінності, взаємодію з

грумадами, ідею громадського служіння, вирішення суспільних потреб і необхідність особистого розвитку.

У подібному підході можна побачити зовсім нове соціальне явище: такі організації без держави самостійно обирають як напрями своєї діяльності, так і форми роботи. Так, в організаціях побачили нові проблеми, що виявились в умовах відкритої агресії. Серед них: психологічний стан у суспільстві, складність інтеграції ВПО у громадах, збереження соціальних зв'язків у середовищі тимчасово переміщених всередині України, в цілому збереження українського контенту серед тих, хто виїхав за кордон. Пріоритетною стратегією цих компаній стали максимальне залучення молоді, розвиток неформальної освіти та соціальної єдності.

Розробка широкого спектру волонтерських програм давала можливість молоді вибрати для себе прийнятні форми своєї участі. Найбільш оптимальною формою для реалізації поставлених завдань були молодіжні волонтерські табори. В умовах таборів відбувалося системне об'єднання волонтерства та саморозвитку, закріплення практичних навичок та соціальної мобільності. Вдало підібрана форма спільної діяльності дозволила закладати основи для формування розуміння персональної відповідальності у відновленні громад, як процес формування держави на різних рівнях. Розвиток лідерства – ще одне завдання, яке реалізують такі табори. В них волонтери отримують можливість розвивати свої знання та уміння, ставати майстрами, келтлідерами.

Найважливіша риса обох компаній, як компаній нового суспільства, – це максимальна відкритість, майже повна відсутність бюрократії та мінімальність контактів із державним апаратом. Саме це дозволяє широко залучати європейських партнерів, незалежно готувати собі кошторис і вибирати напрям своєї діяльності.

Новизна подібних організацій України полягає в тому, що в них закладено механізм саморозвитку, вдосконалення, здатність до трансформації своїх форм, залежно від виявлених завдань. Без вказівок з боку, особливо з боку держави, організації самостійно виявляють найбільш болючі сегменти суспільства, так само самостійно спрямовують свою діяльність саме туди. Пропускаючи через себе молодих людей, вони заряджають їх не просто новими ідеями, вони стають носіями ідей нового суспільного устрою. Саме тому діяльність таких організацій, які виконують гігантський об'єм роботи з перетворення основ українського суспільства, можна назвати прорабами нового українського громадянського суспільства

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЯК УМОВА ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Інновації все частіше виконують роль основного інструменту для вирішення проблем, що виникають в суспільстві, та поєднуючи досягнення науки з можливостями виробництва, задовольняють зростаючі потреби соціуму за допомогою створюваних нововведень, виступають необхідною умовою його розвитку та оновлення.

Посилення конкуренції призвели до того, що потік інновацій стає все більш цілеспрямованим і відтвореним на постійній основі, а рівень розвитку країн починає оцінюватися за їх інноваційною спроможністю. У зв'язку з цим вчені заговорили про перехід найбільш передових країн світу до нового типу цивілізаційного розвитку, який знаменує собою черговий крок у поступальному розвитку західного суспільства, а в перспективі стає орієнтиром для всього світу.

При зверненні до історичних коренів, з'ясовується, що спочатку інноваціями називали явища культури, яких не було на попередніх стадіях розвитку суспільства, але які з'явилися на даній стадії, закріпилися в ній як у знаковій формі, так і у змінах способів і результатів людської діяльності. Потім проблематику інновацій досліджувала економічна наука, що вважала інновації основним джерелом розвитку економіки на її певній стадії. У контексті економічної науки під інноваціями розумівся їх окремих вид – техніко-технологічні інновації. Економічною теорією поняття інновацій було звужено до їх окремого виду. Цим пояснюється той факт, що в зарубіжній і вітчизняній науковій літературі найчастіше ми стикаємося поки з вузьким трактуванням інновацій, коли у розумінні інновації домінує науково-технічний аспект, що стосується створення та виробництва нової продукції, нововведень у технології, що сприяють стрімкому досягненню комерційного ефекту.

Інновації супроводжували людство протягом усієї його історії, однак вони довгий час залишалися за бортом наукових досліджень і стали об'єктом вивчення порівняно недавно, на межі XIX-XX століть. Саме до цього часу відноситься поява категорії «інновація» і його подальша розробка та семантичне збагачення. Інновація (від пізньолатинського *innovatio* – новація, нововведення) в широкому сенсі слова означає новий спосіб що-небудь робити. Поняття інновації включає в себе відкриття - приріст знання і винахід - новий спосіб використання існуючих знань. Вперше термін «інновація» почав використовуватися в антропології та

етнології в XIX ст. і означав процес введення елементів однієї культури в іншу. Інновації, що відбуваються в одній сфері життя соціуму можуть викликати зовсім несподівані зміни і в інших сферах. Значний вплив на суспільство можуть здійснювати нововведення у сфері культури і особливо ідеології. Вважається, що віра в неминучість прогресу сприяла розвитку Європи в XVII–XIX століттях. Нововведення, як необхідні умови змін, відіграють все більшу роль у нашому житті. З'явився навіть новий науковий напрям «інноватика», найбільш важлива проблема якої - вивчення процесів поширення нововведень. Сам процес поширення інновацій всередині соціальної системи, а також їх рух між підсистемами називається дифузія. Якщо в минулі часи процес поширення будь-якого нововведення займав кілька століть, то в кінці XX століття розвиток засобів комунікацій, зняття інформаційних бар'єрів посприяли різкому прискоренню процесів дифузії. Так, «великий дифузійний стрибок» кінця XX століття пов'язаний з розвитком комп'ютерних мереж зв'язку.

Інновації – неоднозначний і вельми невизначений соціальний процес. Копіювання невизначеності шляхом збирання додаткової інформації та знань можна розглядати як невід'ємну характеристику інноваційних процесів. Тому інновації не можна розуміти як раціональний процес з ясною послідовністю етапів. Навпаки, слід враховувати складний механізм зворотного зв'язку. У таких нелінійних процесах окремі інноваційні діяльності можуть стати як причиною, так і результатом, наслідком і передумовою.

Таким чином, інновації виступають необхідною умовою розвитку соціуму, з'єднуючи досягнення науки і можливості виробництва, вони задовольняють соціальні потреб за допомогою створюваних нововведень.

УДК 323.2

Бабарикіна Н.А.

канд. політ. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ЗГУРТОВАНІСТЬ ЯК РИСА СУЧАСНОГО ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

У 2020 році уряд України ухвалив Державну стратегію регіонального розвитку на 2021–2027 роки, в якій зазначив, що «Стратегічною метою державної регіональної політики є розвиток та єдність, орієнтовані на людину, гідне життя в згуртованій, децентралізованій, конкурентоспроможній і демократичній Україні».

І першою стратегічною ціллю зазначено «формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах».

Згуртованість стосується горизонтальних відносин між різними суспільними групами і вертикальних відносин між людьми та владою. Слабкі зв'язки у будь-якому з цих вимірів можуть створювати проблеми. Слабка горизонтальна згуртованість може призводити до конфлікту, тоді як результатом слабкої вертикальної згуртованості постає брак довіри між населенням та урядом. Це такі взаємини між владою та громадянами, які дають змогу кожному почуватися залученим і мати рівні права, політичні та соціальні можливості.

Згуртованість не має універсального визначення. Але зміст зводиться до почуття приналежності до спільноти; солідарності й взаємоповаги між її членами. Війна стала тестом на спроможність інститутів, забезпеченість ресурсами, згуртованість нації. Війна також стає лакмусовим папірцем, який проявляє і негативні процеси. Це і прояви інституційного безладу, і падіння виробництва, і чорний ринок, і мародерство. І ці процеси також потребують нашої ретельної уваги, бо вони впливають на соціальні відносини. Змінюються мережі взаємодії, соціальні практики, змінюються уявлення про себе та суспільство. Яким суспільство входило в стан війни. І які структурні риси змогли забезпечити рух до перемоги, підтримати суспільну гідність та мобілізацію. Яким наше суспільство було, і саме чому у ньому ми можемо завдячувати такій динаміці у протистоянні агресії.

На момент повномасштабного вторгнення українське суспільство мало досвід революцій, розуміння, що ми здатні перемагати авторитарні деспотичні режими, що ми можемо досягати успіху. І все це завдяки перш за все згуртованості. Революція гідності довела в першу чергу нам самим, що ми можемо впливати на формування державних інституцій.

Основа згуртованості та стійкості українців, які ми виявили в перший рік повномасштабного вторгнення Росії в Україну, знаходиться у 2014 році. Суспільство вже загартоване війною, яка розпочалася в лютому 2014 року, з окупації Криму. У 2014 році з'явилися громадські ініціативи, які реагували на нові виклики і всі ці роки вдосконалювалися. Цей досвід і допоміг Україні у 2022 році.

Громадянське суспільство – це не просто поштовх і драйв, а це професіонали, здатні співпрацювати з державними інституціями й інколи навіть замінити їх. Яскравий приклад: весна 2022 року, тісна взаємодія профільних міністерств з громадськими організаціями в напрямку євроінтеграції.

Проте згуртованість громади не означає, що в ній немає ризику виникнення конфліктів. Конфлікти все одно виникатимуть, але у згуртованих громадах їх можна буде вирішувати ефективніше; такі громади є більш стійкими до розколу і з більшою готовністю використовують механізми ефективного вирішення конфліктів для захисту спільних норм та цінностей.

Потрібно шукати баланс між безпекою, прозорістю та ефективністю в питаннях комунікації влади та громадян. Участь громадськості стає все більш поширеною та важливою практикою ухвалення рішень на державному та місцевому рівнях. Варто включати в розмови про майбутнє України різні громади, бізнес, громадські організації. Згуртованість стає характерною рисою українського громадянського суспільства.

В умовах війни сучасне українське громадянське суспільство продемонструвало «свої» цінності – європейські демократичні. Згуртоване громадянське суспільство має бути рушієм позитивних змін у сфері відновлення, відбудови, євроінтеграції, що сприятиме відкритості та успішності цих процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Громадянське суспільство України в умовах війни. Результати дослідження. 2023. URL: <https://ednannia.ua/189-doslidzhennia/12456-gromadyanske-suspilstvo-ukrajini-v-umovakh-vijni-2022-zvit-za-rezultatami-doslidzhennya-3>
2. Державну стратегію регіонального розвитку на 2021–2027 роки URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/regionalna-politika/strategichne-planuvannya-regionalnogo-rozvitku/derzhavna-strategiya-regionalnogo-rozvitku-na-2021-2027-roki-ta-plan-zahodiv-z-yivi-realizaciyi>
3. «Життестійкі. Битва за майбутнє». Результати дослідження. 2023. URL: https://centreua.org/wp-content/uploads/2023/03/Spilnoty_Viy-ny-1.pdf

ТЕОРЕТИЧНА ОЦІНКА ІДЕОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ

У сучасних умовах інформаційного суспільства понятійна еволюція триває, тому змінюється змістове розуміння партій та їхніх функцій у суспільстві. З-поміж найбільш виражених тенденцій, які впливають на зміну розуміння політичних партій, можна виокремити такі: послабилася роль ідеологічної складової в діяльності партій; в організаційному плані партії перестали опиратися на низові структури, послабилася потреба в розгалуженій партійній організації; членські внески перестали бути фінансовою основою партійної діяльності; партії перестали перейматися питаннями збільшення кількості членів; збільшився вплив інформаційних технологій на функціонування партій [1, с.32].

Відповідно до вимог і потреб сучасного суспільства партіям доводиться кардинально змінюватися. Розмивання традиційного електорату і волатильність переваг виборців змушують політичні партії переосмислити засади своєї діяльності та внутрішньої організації. Одна з основних вимог часу пов'язана із забезпеченням більшої відкритості партійних структур, зокрема впровадження обов'язкової співучасті та комунікації всередині партій. В умовах індивідуалізації світоглядних імперативів все більше виборців орієнтуються на актуальні тренди розвитку, а не на програмні установки, ідеологію чи історію партійної організації. Доступність інформації підштовхує індивіда до формування власного бачення актуальних тенденцій, яке не завжди вкладається в класичні координати ідеологій.

Функціональне навантаження партій в умовах інформаційного суспільства виходить на нові рівні – на рівні індивідів і мереж, що, своєю чергою, повинно відобразитися як у повсякденній діяльності партій, так і в технологіях ведення політичних кампаній. Отже, в сучасних умовах суспільного розвитку змінюється розуміння, функціональне навантаження і організаційні засади діяльності політичних партій. Дослідники пропонують різні системи класифікації та позиціонування політичних партій, залежно від ідеологічних пріоритетів. За основу цих класифікацій зазвичай береться зміст і характер політичних ідеологій та роль ідеології у формуванні діяльної мотивації партій. Зокрема, німецький соціолог, політолог М.Вебер у праці «Політичні партії та політичний розвиток» за критерієм «раціональної діяльності» пропонував поділяти політичні партії на партії «патронажні», мета

діяльності яких обмежена боротьбою за владу, і партії, орієнтовані на групи інтересів з конкретним соціальним статусом для реалізації конкретних матеріальних результатів та абстрактних світоглядних (ідеологічних) принципів.

У свою чергу, сучасний політолог Клаус фон Бейме за ідеологічною ознакою виділяє ліберальні, радикальні, консервативні, селянські, соціал- демократичні, соціалістичні, комуністичні, регіональні, етнічні, крайні праві та екологічні партії. Подібний підхід типології політичних партій за ідеологічною ознакою застосовують також польські дослідники Р.Хербут і А.Ямруз. Зокрема, А.Ямруз доходить висновку про наявні три основні типи політичної ідеології: консервативний, ліберальний і соціал-демократичний

Французький соціолог, політолог М.Дюверже загалом уважав структурну диференціацію партій важливішою за ідеологічну, не заперечуючи мотиваційної ролі ідеології з боку як суспільних груп, так і партій. Дослідник зазначає, що в політичній орієнтації громадян відіграють роль дві групи чинників: приватні (локальні) та загальні, або чинники особистісні та чинники ідеологічні. Вони тісно переплітаються, і для їх відокремлення одне від одного необхідний метод справжнього соціального психоаналізу.

Ідеологічний складник – це підстава для класифікації партій. Залежно від ідеології, що лежить в основі програм політичних партій, учений поділяє їх на консервативні, ліберальні, соціалістичні, комуністичні та фашистські. М.Дюверже також говорить про ідеологічно децентралізовані партії, тобто такі, у яких існує внутрішня диференціація за ідеологічною ознакою та виникають фракції й платформи.

Таким чином, традиційний підхід до дослідження та оцінки ідеологічної складової української партійної системи, базований винятково на академічному виявленні елементів класичних ідеологій та їх співставлення з неоідеологіями, буде неповним і недосконалим, оскільки не враховуватиме виділених тенденцій у політико-ідеологічних орієнтаціях політичних суб'єктів. В українській партійній системі жодна з партійних ідеологій не підпадає під три визначені політичною наукою рівні: теоретико- концептуальний, програмно-політичний та актуалізований. Власне, жодна з політичних сил не пропонує електорату чітких орієнтирів політичного розвитку держави, обмежуючись лише декларуванням намірів, складанням яскравих гасел тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Копинець Ю.Ю. Вплив сучасних тенденцій розвитку партійних систем країн Європейського Союзу на еволюцію та функціонування партійної системи України : дис. ...на здобуття наук. ступеня к. політ. Наук. Ужгород, 2021. 269 с.

УДК 342.5 (477)

Волобуєв В.В.

канд. філос. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ПІДХІД У ТИПОЛОГІЗАЦІЇ ПОПУЛІЗМУ

Головні події політичного життя українського сьогодення можуть бути оцінені як зорієнтовані за змістом, манерою подання та адресою на угоду очікуванням якомога ширшого кола громадян-виборців, тобто – популістичні.

Одночасно, політичні актори, задіяні в продуціюванні таких політичних подій, всіляко намагаються позбутися в своїх проєктах популістського забарвлення, дорікнути за популізм політичним опонентам і зробити це як можна яскраво, зрозуміло – тобто, знову ж таки, популярно.

В політологічному просторі аналіз феномену популізму все ще має приблизно такий вигляд: « це історично сформований перехідний тип політичної свідомості, який має неоднозначний, невловимий, дисперсний, антагоністичний, багатозначний, дихотомічний та межовий характер» [1, 293].

В своєму аналізі популізму ми виходимо з того, що популізм не є помилкою, маніпуляцією, деструктивною технологією і всім тим, що піднімає його до рівня загального зла.

Пропонуємо прийняти явище популізму як рису, притаманну суспільствам з переважно бідним населенням і некомпетентними громадянами. Саме такий стан суспільства вимагає використовувати популізм як метод донесення інформації, мобілізації населення, агрегації дій та т.п., що в свою чергу не випадково збігається з хрестоматійним переліком функцій політики, а це, в свою чергу, надає нам макіавеллівської сміливості стверджувати, що популізм – річ об'єктивна.

В цьому сенсі, на даний час, автор може запропонувати в аналізі популізму наступне: спираючись на певну соціальну онтологічність досліджуваного явища, та фрагментно досліджуючи популізм у моменті його функціонування (не торкаючись структури цього явища

політичного життя), - сприйняти його як певний режим політичної мобілізації. Синергетика нашого пошуку, що спирається на поєднанні індуктивного та темпорального методів, дає можливість розрізнати:

демократичний популізм - режим політичної мобілізації широких мас населення, в їх інтересах та під проводом конкуруючих еліт;

тоталітарний популізм - режим політичної мобілізації широких мас населення, націлений на захист інтересів держави під проводом правлячої еліти;

охлократичний популізм - режим політичної мобілізації широких мас населення, націлений на захист інтересів радикальних груп під проводом харизматичних вождів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Радь Т. Теоретичні засади популізму. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Політологія, Соціологія, Філософія. Випуск 13, 2009.

УДК 94:341

Сергієнко Т.І.

канд. політ. наук, доц. Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРИНЦИПУ НЕЙТРАЛІТЕТУ В ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ІРЛАНДІЇ

Актуальність вивчення даної теми обумовлена потребою у глибшому аналізі особливостей формування зовнішнього курсу та позиціонування європейських країн у міжнародних політичних відносинах та процесу європейської інтеграції. За останнє століття принцип нейтралітету використовувався в політиці багатьох країн світу, зокрема, Швейцарії, Швеції, Ірландії, Австрії, Фінляндії, Мальти, Молдови, Сербії, Туркменістану, Азербайджану, Лаосу, Камбоджі та інших.

В контексті цього досвід Ірландії є унікальним, оскільки нейтральний статус був обумовлений відносинами з найближчим сусідом – Великою Британією. Витоки ірландського нейтралітету беруть початок у подіях, таких як боротьба за незалежність від Великої Британії та її вплив на формування зовнішньополітичних стратегій, які сформувалися задовго до того, як країна здобула незалежність. Під час Другої світової війни та в наступні періоди нейтральна позиція Ірландії дозволила цій

країні відмовитися від участі у воєнних діях та приєднання до військово-політичних блоків та оборонних союзів.

Щодо проблем вивчення принципу нейтралітету в зовнішній політиці Ірландії, то варто виокремити ряд дослідників, які займалися вивченням даного питання, а саме: Б. Гірвін, досліджував різні аспекти її історії Ірландії, включаючи зовнішню політику та нейтралітет. Е. О'Халпін, спеціалізується на історії Ірландії та зовнішньополітичних аспектах її розвитку. М. Кеннеді, зосереджується на політичній історії Ірландії, включаючи питання нейтралітету та міжнародних відносин. Д. Кеог досліджує політичну історію Ірландії, в тому числі звертає увагу на зовнішньополітичні аспекти. П. Кітінг, займається дослідженнями політичної історії Ірландії та її зовнішніх відносин. Б. Тонрі, спеціалізується на зовнішній політиці Ірландії та міжнародних відносинах. Р. Фанінг, досліджував роль Ірландії в міжнародних відносинах, включаючи період нейтралітету. Г. Фіцджеральд, займається дослідженням політичної історії Ірландії та її зовнішніх відносин. М. Фіцджеральд, досліджує різні аспекти зовнішньої політики Ірландії, включаючи нейтралітет. Ці дослідники внесли значний вклад у розуміння та аналіз ірландського нейтралітету через різноманітні наукові публікації та дослідження. Проте, не дивлячись на великий інтерес до зазначеної проблеми, сьогодні вивчення даного питання залишається актуальним.

На відміну від інших нейтральних держав, таких як Австрія, де нейтральний статус закріплений окремим Державним договором 1955 року та Конституцією, нейтралітет Ірландії базується на традиціях та підтримці громадськості. Також, зазначимо, що подібно до політики нейтралітету деяких інших європейських країн, ірландський нейтралітет, слугує інструментом забезпечення національної безпеки і пройшов еволюцію в напрямку позаблоковості. Його основною політико-правовою характеристикою є відсутність приєднання до військово-політичних союзів.

У контексті застосування принципу нейтралітету історія формування та реалізації зовнішньої політики Ірландії складається з кількох етапів. За період з 1937 по 1955 роки було оголошено нейтралітет під час війни та збережено його під обмеженою частиною Ірландії в міжнародних організаціях. З 1955 по 1962 рік Ірландія активно брала участь у роботі ООН, дотримуючись політики рівновіддаленості у відносинах між Сходом і Заходом. З 1962 по 1973 роки основна увага зовнішньої політики була спрямована на підготовку до вступу в Європейську економічну спільноту та адаптацію до європейського права. У період з 1973 по 1992 рік зовнішня політика Ірландії була в основному орієнтована на процеси європейської інтеграції. Головним змістом

періоду з 1993 по 2009 рік була адаптація зовнішньої політики до нової архітектури європейської безпеки, включаючи формування асиметричної системи зобов'язань у рамках Спільної політики безпеки та оборони ЄС. Отже, більшу частину незалежної історії Ірландія віддала перевагу нейтралітету як офіційній політиці, яка користувалася значною популярністю.

Унікальність ірландського нейтралітету полягає в кількох ключових аспектах: По-перше, він має глибокі історичні корені, які беруть початок з періоду боротьби за незалежність від Великої Британії та утвердження суверенітету країни. Цей контекст створив особливий менталітет щодо нейтралітету, відмінний від інших країн. По-друге, Ірландія вдало адаптувалася до змінних умов і викликів світової політики, зберігаючи свій нейтральний статус та пристосовуючись до нових геополітичних реалій. По-третє, Ірландія є нейтральною країною, яка одночасно є повноправним членом Європейського Союзу. Ця ситуація унікальна, оскільки інші нейтральні країни, такі як Швейцарія або Австрія, не є повноправними членами ЄС. По-четверте, Ірландський нейтралітет дозволяє країні вести активну зовнішню політику та приймати рішення відповідно до власних інтересів, не обов'язково підпорядковуючись альянсам або блокам. Це дає Ірландії більшу автономію у відносинах з іншими країнами.

Підводячи підсумок, зазначимо, що принцип нейтралітету у зовнішній політиці Ірландії є унікальним і відзначається історичними коренями, гнучкістю та адаптивністю до змін на міжнародній арені, а також активністю в європейській інтеграції. Цей принцип дозволяє Ірландії зберігати свою незалежність і нейтральність, при цьому зберігаючи можливість активної участі в міжнародних відносинах і співпраці з іншими країнами. Унікальність ірландського нейтралітету проявляється в його особливому статусі, який є джерелом національної гордості.

Однак повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України спричинило значні зрушення в системі міжнародних відносин та в міжнародному середовищі безпеки, як у світі загалом, так і в Європі зокрема. Ці події примусили Ірландію переосмислити її власну оборонну політику, після чого стала очевидною її недостатня ефективність в умовах загострення міжнародної ситуації. Що вимагає перегляду політики нейтралітету і більшого залучення держави до спільної оборонної політики Європейського Союзу. Тож, можна стверджувати, що відбулася певна трансформація принципу нейтралітету в зовнішній політиці Ірландії. Зазвичай Ірландія дотримувалася політики нейтралітету, утримуючись від участі у війнах

та конфліктах між іншими державами. Проте внаслідок подій, таких як повномасштабне вторгнення росії в Україну, позиція Ірландії зазнає певних зміни. У зв'язку з цим Ірландія переглядає свою політику нейтралітету та може вжити додаткових заходів щодо зміцнення власної оборонної політики або підтримки міжнародних зусиль щодо забезпечення міжнародної безпеки.

УДК 329 (477)

Соколенко Ю.М.

старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В УКРАЇНІ

Особливе місце в політико-правовій системі суспільства, поряд із державою і місцевим самоврядуванням, займають політичні партії, які є породженням і частиною громадянського суспільства та неодмінним елементом сучасних демократичних режимів.

На сьогодні політичні партії в тому чи іншому вигляді існують у всіх державах світу, в тому числі й в Україні. Партії є активними учасниками політичного життя, а партійна конкуренція часто визначає напрями розвитку держави. Через політичні партії відбувається участь народу в управлінні суспільними справами. Виражаючи інтереси різних соціальних спільнот, політичні партії стають свого роду сполучною ланкою між державою та громадянським суспільством. Таким чином, певною мірою усувається монополізм держави як політичного органу управління суспільством. Народ має можливість делегувати свої повноваження не лише державним інститутам (президенту, парламенту, уряду тощо), а й політичним партіям. Цим досягається можливість контролю народу за політичною владою кількома шляхами, що водночас через конкуренцію державних політичних інститутів і політичних партій сприяє зростанню їх відповідальності перед народом. Крім того, найбільш характерними видами партійної діяльності є участь у виборчому процесі та парламентській діяльності.

Відповідно до чинного національного законодавства України під політичною партією слід розуміти зареєстроване згідно з законом добровільне об'єднання громадян-прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах.

Враховуючи важливість політичних партій слід зазначити, що вони виконують ряд життєво необхідних функцій, в яких відображається їх

реальна роль у політичній системі суспільства та їх соціальне призначення. Тобто, функції політичних партій – це основні напрямки та види їх діяльності, що випливають із їхніх цілей та завдань, визначають сутність і соціальне призначення цього політичного інституту та реалізуються в закріплених чинним законодавством формах і методах.

Політичні партії як масові організації виникли в другій половині ХІХ ст. як наслідок буржуазних революцій, обмеження або ліквідації абсолютних монархій, утвердження конституціоналізму, посилення ролі представницьких органів державної влади та зростанням робітничого руху. Робочий клас створював політичні партії для захисту своїх корінних інтересів. З цього часу політичні партії починають не лише вести ідеологічну роботу в суспільстві, але й відкрито боротися за державну владу. При цьому слід зазначити, що процес створення сучасних масових політичних партій відбувався одночасно з формуванням представницьких інститутів і поширенням виборчого права, тобто з переходом більшості країн світу до прямих, рівних і загальних виборів при таємному голосуванні.

Отже, підсумовуючи викладене варто відзначити, що політичні партії займають особливе місце в політико-правовій системі суспільства і є породженням і частиною громадянського суспільства та неодмінним елементом сучасних демократичних режимів.

УДК 329.5

Смолякова Л.Ю.

асп. НУ «Запорізька політехніка»

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ПОЛІТИЧНА ПАРТІЯ»

Політичні партії забезпечують утримання антагонізму суспільства і держави у достатніх для соціальної стабільності рамках. Партії спрямовують соціальне невдоволення у русло конституційної боротьби за можливість участі в державному управлінні.

Як ключовий інститут політичного простору партії завжди знаходилися у фокусі уваги політичної науки, що обумовило глибоку концептуальну розробку різних аспектів їх функціонування. Разом з тим інтенсивний процес партогенезу в останні десятиліття обумовлює необхідність уточнення категоріального апарату, актуалізації теоретичних положень та удосконалення методологічних підходів до вивчення партій.

Сучасна наука пропонує великий набір найрізноманітніших підходів до визначення сутності політичної партії, які підкреслюють різні

ознаки та аспекти її діяльності. Дослідники в основу визначення партії кладуть ідеологічні, структурні, функціональні, електоральні та інші критерії, що вирішальним чином позначається на визначенні сутності політичної партії.

Існує безліч визначень політичної партії з різних теоретико-методологічних підходів. Зупинимось на визначенні одного з відомих американських політологів Д.Ептера. Так, використовуючи системний підхід, він характеризує політичні партії як складові елементи політичної системи, «підсистему», що організовує діяльність уряду. При цьому основною ознакою політичних партій він вважає формування громадської думки, розробку політичного курсу, який стає рушійним мотивом діяльності уряду й забезпечує розумний баланс між громадською думкою та державною владою. Інша важлива його характеристика полягає в тому, що форма політичної партії залежить від ряду соціально-політичних характеристик суспільства, від наявних у суспільстві соціальних розколів. Але незважаючи на виклики сучасності, політичні партії, рухи і об'єднання виступають основним суб'єктом реалізації політико-ідеологічних орієнтацій, що мають певну ідеологічну спрямованість і погляд на соціальний, економічний і політичний розвиток суспільства і представлені в масовій свідомості. Таким чином, політичні партії і рухи виступають як суб'єкти репрезентації політичної ідеології в суспільстві.

Окремі дослідники пропонують трактування політичних партій з акцентом на їхніх структурно-організаційних аспектах. Зокрема М.Дюверже зазначав, що «в природі організації сучасних політичних партій їхня сутність розкривається куди більш повно, ніж у програмах або класовому складі: партія є спільністю на базі певної визначеної структури». Застосовуючи структурний підхід до аналізу партій, вчений виокремив такі ключові їх ознаки, як тривалість існування, особливості структури та чинники організаційної побудови.

В рамках електорального підходу ключове значення має зв'язок політичної партії з виборами, в результаті яких здійснюється прихід до влади певної політичної групи. Фундатор сучасної теорії партійних систем Дж.Сарторі лаконічно визначав партію, як «політичну групу, яка бере участь у виборах та може завдяки цьому замінити своїми кандидатами державні посади».

Один з найбільш поширених комплексних підходів до розуміння політичної партії запропонували Дж. Ла Паломбара і М.Вейнер. Дослідники виділили чотири елементи, які конституують політичну партію: перший елемент – це наявність розвинутої організаційної структури; другий – це відносна стійкість організації за часом; третій –

орієнтованість організацій на здобуття та здійснення влади; четвертий – це прагнення народної підтримки на виборах.

Отже, можна підсумувати, що в політології не склалося єдиного визначення поняття «політична партія». Це пов'язано, перш за все, з існуванням великої кількості політичних об'єднань, що виконують схожі функції та підпадають під критерії різних визначень. Наведені вище позиції належать до т.зв. класичних підходів до розуміння партій. Політична партія в класичному розумінні була орієнтована на агрегування, артикуляцію і задоволення інтересів соціальних груп, розробку та реалізацію політичної програми, ведення виборчої кампанії та здійснення впливу на громадську думку з метою здобуття влади. Однак у сучасних умовах зазначені партійні функції наштовхуються на багатомірність, індивідуалізованість та різноспрямованість розвитку суспільства, що ускладнює вироблення «вузьких» ідеологічних позицій для значної кількості людей.

УДК 316.77

Курта О.О.

асп. НУ «Запорізька політехніка»

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ТА МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

У політичному співтоваристві існує велика кількість взаємозв'язків між політичними лідерами та політичними партіями, які змагаються за владу. Ці зв'язки глибокі і виникають на основі обміну інформацією та форм взаємодії, що формуються на цій основі. Іншими словами, вони ґрунтуються на комунікації. Комунікація є основою передачі політичного досвіду наступним поколінням, сприяє соціалізації людей та структурує політичне життя.

Термін «комунікація» у сучасному розумінні вперше запропонував Н. Вінер у 1943 році. Однак пізніше деякі дослідники уточнювали та змінювали це поняття. На початку XXI століття під комунікацією стали розуміти встановлення контактів між суб'єктами, форми їх взаємодії, сам акт спілкування та процес перетворення певних повідомлень на загальний досвід тощо.

У словниках термінології «комунікація» розглядається як передача інформації, спілкування, зв'язок та засіб взаємодії.

Політична комунікація - це процес взаємодії між політичними суб'єктами на основі обміну інформацією та безпосереднього спілкування, а також засоби і способи цієї взаємодії. Вона передбачає

передачу політичної інформації, яка циркулює між елементами політичної системи та між політичною і соціальною системами. Цей постійний процес обміну інформацією відбувається як між індивідами, так і між управлінцями та управляючими, з метою досягнення згоди.

Політична комунікація - це конкретний випадок успішного виконання інформаційних обмінів, спроби комунікатора (наприклад, урядових структур) зв'язатися зі своїм адресатом. Ця форма спілкування, ґрунтована на спрямованій передачі інформації, вимагає обдуманого реакції отримувача на виклики комунікатора.

Загальна мета політичної комунікації може виявлятися різноманітними способами у діяльності конкретних політиків та політичних сил. Проте тільки завдяки каналам політичної комунікації можна оприлюднити та пояснити свої рішення, звернутися за політичною підтримкою, відповісти перед суспільством та сформувати свій імідж.

Політична комунікація може розвиватися на різних рівнях, зокрема на міжособовому, груповому та масовому. Сфера масової політичної комунікації об'єднує громадян, політичні організації, державні установи та мас-медіа. Проте каналом масової політичної комунікації є виключно ЗМІ, що виконують різноманітні функції, такі як інформаційна, артикуляція суспільних інтересів, критика та контроль, освітня, просвітницька, інноваційна, соціалізація та інтеграція, мобілізація. Таким чином, масова політична комунікація включає ЗМІ з певною функціональною програмою, яка спрямована на організацію та підтримку регулярних інформаційних обмінів між учасниками політичного процесу.

Функціонування в режимі діалогу визначається типом політичної системи, політичною культурою суспільства та легітимними нормами, що регулюють відносини між владою, суспільством і пресою. Проте в суспільствах тоталітарного та жорсткого авторитарного типу зворотні зв'язки затримуються. Тут ідеологія та пропаганда завжди претендують на істину в останній інстанції, а влада використовує адміністративні методи.

У країнах з демократичним устроєм діалогові параметри діяльності засобів масової інформації підтримуються широкими можливостями суспільних сил брати участь у політичному процесі. У сучасному інформаційному середовищі, що динамічно змінюється, політичні фактори стимулюють встановлення нових взаємин, незвичних раніше контактів, формують новий стиль спілкування громадян з владою. Водночас сама влада, її політичні структури та інститути, зазнають трансформації. Державні структури освоюють технології пар-комунікації, політичної реклами та інші сучасні методи спілкування з

громадянським суспільством, а також контактування з партнерами й опонентами. При цьому традиційні носії політичного впливу в суспільстві, такі як політичні партії, поступово поступаються місцем засобам масової інформації та іншим інститутам, які формують інформаційний простір влади.

УДК 316.77

Сластін В.О.

асп. НУ «Запорізька політехніка»

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙН НА ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Історія терміну «інформаційна війна» має свої коріння у давнині. Раніше будь-яке обманювання ворога з метою перемоги називалося «військовою хитрістю», але сьогодні цей термін має більш складне значення. Інформаційна війна – це знаряддя масового знищення.

На сьогоднішній день війна інформації стала одним з найнебезпечніших видів зброї. Вона може включати в себе:

збір тактичної інформації;

гарантування безпеки власних інформаційних ресурсів; поширення пропаганди або дезінформації з метою деморалізації військових та населення ворога;

підрив якості інформації супротивника та перешкоджання можливості збору інформації ним.

Часто інформаційну війну ведуть у поєднанні з кібер та психологічними війнами з метою широкого охоплення цілей, використовуючи радіоелектронну боротьбу та мережеві технології. Основним інструментом інформаційної війни є інформаційна зброя, яка використовується через інформаційні операції.

Мета інформаційної війни – ослабити моральні та матеріальні сили супротивника або конкурента та посилити власні. Вона передбачає заходи пропагандистського впливу на свідомість людини в ідеологічній та емоційній сферах. При цьому наслідки інформаційних війн у суспільній та особистій психології можуть бути значними і навіть перевершувати наслідки збройних конфліктів.

Інформаційна війна розглядає інформацію як окремий об'єкт або потенційну зброю та вигідну ціль. Вона може бути розглянута як новий вид бойових дій, що передбачає активну протидію в інформаційному просторі. Інформаційна війна – це атака на інформаційну функцію, незалежно від застосовуваних засобів. Під час стратегічних інформаційних війн

використовується специфічна зброя, яка, хоча не завдає фізичної шкоди, але може призвести до реальних воєнних дій.

Аналіз ситуації навколо України свідчить про те, що сучасна держава стикається з новими формами ведення воєнних дій. Початком нової ери гібридної війни можна вважати Доктрину Герасимова.

Доктрина Герасимова є зовнішньополітичною доктриною, розробленою начальником Генерального штабу Збройних сил Російської Федерації Валерієм Герасимовим. Вона переосмислює сучасне розуміння міждержавних конфліктів і поставляє військові дії поруч з політичними, економічними, інформаційними, гуманітарними та іншими невійськовими заходами. Ця доктрина стала відомою після своєї публікації в лютому 2013 року та наступних дій Росії щодо України, які повністю відповідають її тезам.

Особливою обуреність викликає націленість російської «доктрини Герасимова» на експлуатацію слабких моментів західного принципу прийняття управлінських рішень, що базується на системі стримувань і противаг. У свою чергу, російська модель управління, згідно з ідеями Герасимова, органічно поєднує всі владні інститути, роблячи координацію між ними абсолютно нескладною. Доктрина передбачає співвідношення невійськових і військових дій.

Інформаційна кампанія проти України, яку розгорнула Російська Федерація, є досить глибокою і багаторівневою агресією. Вона включає багато факторів, спрямованих на ослаблення України в політичному, економічному, військовому та інформаційному плані з метою виключення українського питання з порядку денного світового співтовариства. Це робиться з метою повної окупації України та подальшого придушення будь-яких спроб опору

Для ефективної протидії інформаційній війні важливо вживати систематичні заходи. Засоби масової інформації відіграють ключову роль у цьому процесі, оскільки вони формують думку аудиторії та стимулюють до потрібних реакцій. Що саме медіа висвітлюють, на які аспекти акцентують увагу, може вплинути на розвиток конфлікту. Громадськість також має значний вплив, особливо через мережу Інтернет, де інформація може поширюватися швидко та необхідно.

Одним з головних викликів є розробка системних кроків у відповідь на російську інформаційну агресію. Дослідження показує, що стратегія Росії є гнучкою та гібридною, здатною адаптуватися під різні умови та використовувати найрізноманітніші засоби. Вона навіть може використовувати демократичні принципи проти себе. Такий підхід ускладнює боротьбу з агресією, проте, у світі, де інформація стає все більшим засобом у війні, немає іншого виходу, крім як активно протидіяти інформаційним атакам, нейтралізувати вплив зловмисних дій та протистояти агресорам.

ПОЛІТИЧНА РЕКЛАМА В ЄС: НОВІ ПРАВИЛА ГРИ

Політична реклама насправді є складним явищем, яке породжує багато дебатів. З одного боку, вона може служити як засіб інформування громадськості про політичних діячів та їхні плани і програми. З іншого боку, вона може стати інструментом маніпулювання громадською думкою та способом просування політичних інтересів за гроші.

Однозначно забороняти політичну рекламу може бути складною задачею, оскільки це може порушити принципи свободи слова та виразу. Проте, регулювання політичної реклами може бути ефективним способом зменшення негативних наслідків її використання. Наприклад, це може включати обмеження на кількість та час висвітлення політичних рекламних матеріалів, а також вимоги до прозорості фінансування політичних кампаній.

У цьому контексті Європейський Союз розробив певні правила та норми для регулювання політичної реклами, спираючись на принципи демократії та прозорості. Ці заходи спрямовані на забезпечення рівних умов для всіх політичних сил та захисту від потенційних спроб маніпулювання виборцями через рекламу.

Україна, навіть не будучи членом Європейського Союзу, може враховувати досвід ЄС у регулюванні політичної реклами та впроваджувати подібні механізми контролю та нагляду. Це може сприяти підвищенню прозорості політичних процесів, зменшенню корупції та підвищенню довіри громадян до політичної системи.

Для нашого дослідження є важливим підходи до визначення політичної реклами різних країнах ЄС. У більшості європейських країн вона або відсутня у законодавстві, або використовуються інші терміни для її опису. Угорщина та Італія надають більш конкретні та детальні визначення, що включають специфічні критерії, такі як заклики до участі у виборах або підтримки партії. У Швеції та Норвегії широке визначення політичної реклами включає будь-яку рекламу, яка має політичну спрямованість або цілі.

Україна також має визначення політичної реклами у законодавстві. Відповідно до Закону України «Про вибори президента України», політична реклама визначається як будь-яке звернення, спрямоване на привернення уваги громадськості та вплив на її політичні переконання, у тому числі за допомогою мас-медіа та інших засобів масової інформації.

Ці визначення важливі для того, щоб уникнути непорозумінь та забезпечити прозорість та справедливість у виборчих процесах. Чітке визначення політичної реклами допомагає встановити правила її використання та контролювати додержання законів у цій сфері.

Політична реклама включає не лише інформацію, спрямовану на популяризацію політичної партії чи її діяльності, але й використання символіки та логотипів партій, оголошення про підтримку, а також будь-які видовищні чи публічні заходи, що залучають увагу до участі політичної партії чи організації у них.

Це визначення важливе для забезпечення прозорості та регулювання використання політичної реклами в українському політичному процесі. Воно дозволяє контролювати та регламентувати способи просування політичних інтересів у громадськості та забезпечує додержання принципів демократії та прозорості в виборчих кампаніях.

Політична реклама може дійсно впливати на усвідомлення громадян та їхні політичні уподобання, особливо в епоху цифрових медіа, коли вона широко поширюється через Інтернет.

Заборона платної політичної реклами в деяких країнах ЄС може бути зумовлена різними факторами, такими як боротьба з порушенням принципу рівності кандидатів, фінансові обмеження та побоювання створення фінансової нерівності серед політичних сил.

Щодо регулювання політичної реклами на цифрових платформах, Google, YouTube і Facebook встановили різні політики. Наприклад, Facebook вимагає публічної ідентифікації осіб, які фінансують політичні рекламні повідомлення, і забороняє рекламу, яка містить брехливі чи маніпулятивні висловлювання. Google також має свої вимоги щодо прозорості фінансування політичної реклами.

Регулювання політичної реклами на цифрових платформах є важливим кроком у забезпеченні чесності та прозорості в політичних процесах. Такі заходи допомагають уникнути маніпуляцій та забезпечують більш об'єктивну інформацію для виборців.

УДК 316.776.3

Резанова Н.О.¹, Єренбург Є.Ю.²

¹канд. філос. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

²студ. гр. БК-813 НУ «Запорізька політехніка»

РОЗВИТОК МАСОВОГО СУСПІЛЬСТВА

У сучасному світі люди є споживачами всього, власне все, що ми споживаємо знаходиться в серійному виробництві. А серійне

виробництво з'являється тільки тоді, коли в цьому є потреба, тобто коли товари стають доступними для переважної більшості населення.

Для початку хотілося б зрозуміти що таке «маса», «масове суспільство» і коли воно з'явилося. З давніх - давніх, так склалося, що людей об'єднували в групи, з груп створювалися маси, які були з різними потребами, різними соціальними статусами та інше. Кожна з цих мас виконувала свою, особливу роль. Поява перших мас прийшло на ХХ ст. Як сказав відомий соціолог, що маса - це особливе об'єднання людей не за формально-суспільною, соціально-класовою, а за функціональною, політико-психологічною ознакою; у неї об'єднуються різні люди з різних верств і класів, охоплені в той чи інший момент дією загальних політико-психологічних факторів. За фактом, маса утворює завжди масове суспільство, в якому домінують всі види масових робіт, культури, споживання і т.д. Люди, які відчувають і розуміють схожість з іншими людьми, створюють маси, а ті, в свою чергу, створюють масове суспільство, яке має різні концепції.

Як говорилося раніше, з'являється щось, тільки тоді, коли є потреба. У самій природі спочатку людей об'єднували якісь схожості, після цих об'єднань з'явилися товпи, переклавши на соціологічний термін, з'явилися «маси». Маса - завжди має мету, схожі інтереси. Масі звичніше жити в тих ілюзіях, які вони побудували, за тими правилами, які вони створили. І якщо знаходиться хтось, хто не хоче підкорюватися цим правилам, той, в народі, стає «ізгоем». І ти такий, не тому, що відрізняєшся зовні(хоча в сучасному світі, це також важливий аспект), а тому, що просто не хочеш прогинатися під масове суспільство і стандарти, які вони нав'язують всім. Людина - індивідуальна особистість, людям простіше піти з натовпом, ніж проти нього, і неважливо, згоден ти з ними, чи ні. Ми боїмося проявити себе, свою думку та інше, те, що не відповідає стандартам, встановленим масою. Ми перестаємо існувати як індивідуальна особистість, і на мою думку, саме такі люди - ізгої. Ти можеш не знати цю людину, не контактувати з нею, але під впливом масового суспільства, ти будеш вважати, що ця людина погана, і він не гідний твоєї уваги, не гідний якоїсь допомоги та інше. І ти зробиш все, що б не бути таким же «ізгоем», як он та людина і інстинктивно ти будеш під тиском того самого масового, стадного суспільства. На жаль, з цим зробити нічого не можна. Іноді трапляються феноменальні випадки, коли людина йде проти правил, але це буває дуже рідко. Люди не мають поваги один до одного, їм простіше дати когось, щоб його «розірвали», ніж тебе. Ще з тих часів вже було ясно, що маси намагаються проникнути всюди і встановити свої правила - жорстокі правила. Коли людина потрапляє в масове суспільство, він цілком відчуває себе комфортно,

адже він розуміє, що обмежень немає і з його думкою схожі. «Ідеальність у всьому» - ті перші думки, які відвідують людину при потраплянні в таке суспільство. Досконалість - та перша якість, яку людина відчуває в собі. Але як тільки, така людина, занурюється в масове суспільство, можна сміливо говорити про те, що він став частиною такого явища, як стадо. Тут немає на увазі, що людина стає розумово відсталою і діє одними інстинктами, безумовно неможна. Він може бути талановитим і досить розумним з великою різноманітністю здібностей, але питання в тому, наскільки вміло він може скористатися тим, що має. Але в чому ж головна проблема? Та все в тому, що людина, поодинці, на жаль, ні на що не здатна, і тільки потрапляючи в маси, він зміг би щось зробити. На превеликий жаль, у маси є величезний вплив і тиск. За рахунок чого? Та все просто, за рахунок того ж великої кількості. Недарма «масу» завжди називають нерозвиненим суспільством, а «натовпом» або «стадом». Все тому що, коли з'являється фактор, який суперечить умовам масового суспільства, саме це ж суспільство починає за допомогою насильства позбавлятися від цього фактора. Адже одна людина, не здатна на це. Такі люди не мають культури в суспільстві і їх, простомовно, називають «варварами». Ці люди не мають будь-яких цінностей і діють не за поняттями, вороже. І якщо хтось піде проти маси, він буде «задавлений» нею, адже маса, ні з ким не зможе ужитися, крім себе, або тих, хто схожий на неї.

Зараз ми маємо головне завдання, зрозуміти, що таке масове суспільство. Це та тема, про яку говорити можна довго і нудно. Безумовно масове суспільство не відбулося просто так і не закінчиться просто так. Таке суспільство буде існувати завжди. Інше питання, як воно буде змінюватися. Кожне суспільство, можна назвати масою, але зовсім інша справа, коли ми знаємо, яка це маса. Більш розумні люди, переходять в інший клас, з іншою назвою. Адже з вище зазначеного, в сучасному світі, масу прирівнюють до натовпу. І недарма. Маса не діє інстинктивно, а діє за правилами, які вона вважає правильним. Знаходиться в такій масі-вважай, пустити своє життя на самоплив, аби, як то кажуть, не привертати увагу. Не варто засуджувати людину за ті чи інші думки, головне не забувати про те, що ти особистість.

УДК 316.334.3

Резанова Н. О.¹, Косенко І.О.²

¹канд. філос. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

²студ. гр. БК-813 НУ «Запорізька політехніка»

ЛЮДИНА В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ

Як відомо, суспільство складається з багатьох груп, які у свою чергу складають масу, а самі групи складаються з індивідів і в кожній групі є головний, той хто переймається бажаннями групи, визначає ціль об'єднання людей і керує цією групою. Фундамент закладають батьки, виховання та сім'я відіграють важливу роль у житті кожної людини а також це перші соціальні відносини, батьки закладають ґрунт для подальшого розвитку і від цього залежить як буде розвиватися дитина, а також у суспільстві існує певний стандарт сім'ї і за допомогою цього можна визначити рівень розвитку суспільства, в залежності від того як прийнято виховувати дітей та будувати стосунки у сім'ї адже у майбутньому діти будуть будувати стосунки на прикладі власної сім'ї та ділитися цим з іншими.

Наступним етапом є освіта. У цей період відбувається соціалізація людини, вона потрапляє у нову соціальну групу, пізнає новий світ, отримує нові обов'язки, нові можливості відбувається побудова нових стосунків, і в саме цей утворюється особистість, з'являються нові інтереси, бажання стати дорослим, як батьки, в саме цей час обирається шлях, яким буде йти людина, ким стане у майбутньому, і від того чи зможе знайти себе, своє місце у суспільстві, залежить те, як себе буде почувати у суспільстві індивід, яке суспільство ці самі індивіди будуть складати, чи зможе знайти друзів, які допоможуть зрозуміти себе та світ, людина істота соціальна і тому для розвитку необхідно спілкуватися з цікавими людьми, які допомагають стати краще, саме у період навчання здобуваються навички спілкування та перший свідомий погляд на життя, навчання відіграє значну роль у житті як людини, так і суспільства в цілому, тому саме цей період є дуже важливим і тому більш старше покоління має створювати умови і виховувати дітей так аби була можливість у наступного покоління самовдосконалюватися, ставати кращим, було бажання стати краще.

Вважаємо за необхідне розглянути чинники, які допомагають людині розвиватися. Сучасне суспільство є занадто розбещеним через що втрачається жага до розвитку, більшого значення набули розваги, сама соціальна культура стала спрямована на задоволенні власних бажань, інстинктивних, бажання у задоволенні, забагато речей не мають навіть

необхідності, але мають цінність, змінилися моральні цінності через що йде занепад моральний, і той самий безмежний інтернет, який мав призначення покращити життя людей, полегшити доступ до інформації і зробити здобуття інформації більш швидким та доступним став розвагою, ресурсом з розвагами і допомагає здебільшого деградувати ніж розвиватися, але це не провина ресурсу інтернет, це лише інструмент, проблема у людях, у їх потребах, зараз люди живуть за культурою споживання, вони лише споживають але не створюють, бездумно споживають, навіть якщо немає необхідності, суспільство не розвивається не тому що це складно, або хтось заважає цьому процесу, а тому що самі люди цього не бажають, вони бажають задовольнити свої потреби: купити одне, друге, третє і так забуває взагалі про себе і для чого живе, ця проблема лише у мізках людей, маючи можливість розвиватися у всіх напрямках вона обирає лише один, маючи безліч можливостей до різної інформації не використовує майже нічого. Не бажання розвиватися зумовлено сучасною культурою споживання, тим що люди погано розуміють необхідні для них самих науки, з цього випливають багато проблем: не достатня освіченість серед усіх поколінь, не розуміння того, що держава це не хтось там а ми всі тут, зростання популярності розважальних програм над пізнавальними, масової деградації і того що масами стало занадто легко маніпулювати через їх не бажання знати більше, падає моральність, знецінюються моральні цінності, занепад людства як людей, адже технічний прогрес відбувається швидше ніж прогрес у головах людей, тому розуміння всього цього прийде пізніше.

Отже, суспільство не бажає розвиватися і ця тенденція зростає, але все ще існують люди які бажають розвиватися і приваблюють до себе людей, здобувають популярності не менше за розваги і виконують свою важку роботу, вони намагаються рухати суспільство уперед, відкрити очі людям, такі люди є і будуть завжди і тому прогрес, розвиток не можливо зупинити.

УДК 342.7

Орлянський В.С.¹, Кузьменко Д.²

¹ д-р істор. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. КНТ-123 НУ «Запорізька політехніка»

ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ПРАВА ЛЮДИНИ

Декларація не виникла з нічого. Вона мала своїх попередників та підстави, які формувалися протягом століть. Серед них можна виділити такі:

– Філософські та релігійні доктрини про природне право, які стверджували, що людина має вроджену гідність та невід’ємні права, незалежно від свого походження, статусу, віросповідання тощо. Такими були, наприклад, ідеї Сократа, Аристотеля, Цицерона, Томаса Аквінського, Джона Локка, Жан-Жака Руссо та інших.

– Юридичні акти та конституції окремих держав, які закріплювали певні права та свободи громадян перед законом. Найвидатнішими прикладами були Магна Харта (1215), Англійська хартія прав (1689), Декларація незалежності США (1776), Французька декларація прав людини і громадянина (1789), Конституція США (1787) та Білль про права (1791).

– Міжнародні договори та організації, які сприяли співпраці та захисту прав людини на регіональному та глобальному рівнях. Серед них можна назвати Лондонську конференцію (1830), Генеральний акт Брюссельської конференції (1890), Лондонську конференцію (1906), Лондонську конференцію (1913), Лондонську конференцію (1920), Лігу націй (1919), Міжнародний суд ООН (1922), Міжнародну організацію праці (1919) та інші.

– Рухи за права людини, які відреагували на порушення прав людини в різних часових періодах і регіонах світу. Серед них можна згадати аболіціонізм, фемінізм, пацифізм, антифашизм, антиколоніалізм, громадянські права, права індігенних народів, права людей з інвалідністю, права сексуальних меншин та інші. Усі ці попередники та підстави для створення Декларації, прийнятої в 1948 році, свідчать про те, що права людини є універсальними та історично обумовленими. Вони відображають спільну спадщину та сподівання людства на справедливість, свободу та мир.

Процес розробки цього документа тривав близько двох років і включав у себе наступні етапи:

– У червні 1946 року Генеральна Асамблея ООН призначила Комісію з прав людини, яка мала скласти проект Декларації. Комісію очолювала Елеонора Рузвельт, вдова президента США Франкліна Рузвельта. Комісія складалася з 18 членів, представників різних регіонів та правових систем. Комісія мала за мету визначити загальноприйнятні принципи прав людини, які б не залежали від конкретних обставин часу та місця.

– У січні 1947 року Комісія з прав людини затвердила перший варіант Декларації, який був підготовлений французьким юристом Рене Кассеном. Цей варіант містив преамбулу та 46 статей, які охоплювали основні права та свободи людини, такі як право на життя, свободу, гідність, рівність, справедливість, освіту, культуру тощо. Цей варіант

також передбачав створення механізмів захисту та забезпечення прав на міжнародному рівні.

– У квітні 1947 року Комісія з прав людини вислала цей варіант Декларації до всіх держав-членів ООН, запрошуючи їх висловити свої зауваження та пропозиції. Комісія отримала близько 200 відповідей, які враховували релігійну, культурну, політичну та юридичну розмаїтість світу. Деякі країни пропонували додати або виключити певні права, змінити формулювання або порядок статей, а також врахувати специфіку національних традицій та обставин.

– У грудні 1947 року Комісія з прав людини провела свою другу сесію в Женеві, де обговорювала всі надані зауваження та пропозиції. На основі цих консультацій Комісія скоригувала варіант Декларації, зменшивши кількість статей до 43. Комісія також вирішила розділити Декларацію на дві частини: перша мала містити загальні принципи прав людини, а друга – конкретні зобов'язання держав щодо їх захисту та реалізації. Комісія також прийняла резолюцію, в якій закликала всі країни визнати та поважати права людини як основу миру та безпеки.

– У червні 1948 року Комісія з прав людини представила свою третю та остаточну версію Декларації Генеральному Секретареві ООН. Ця версія мала преамбулу та 30 статей, яким передував загальний принцип гуманності, який стверджував, що визнання природженої гідності та рівних і не відчужуваних прав усіх членів людської родини є основою свободи, справедливості і миру у світі. Версія також містила додаток, в якому було пояснено, що Декларація не є юридично обов'язковою, але має моральну силу та авторитет для всіх народів і країн.

УДК 342.7

Орлянський В.С.¹, Мищенко І.²

¹ д-р істор. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. КНТ-213сп НУ «Запорізька політехніка»

ЗНАЧЕННЯ ТА ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ ЗАГАЛЬНОЇ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ

Загальна декларація прав людини стала фундаментальним документом, що визначає основні права та свободи, які повинні бути гарантовані кожній людині. Її значення полягає в тому, що вона встановлює міжнародні стандарти та принципи, які сприяють захисту гідності та прав людини на всій планеті. Книга рекордів Гіннеса описує Декларацію як світовий «Найбільше перекладений документ». В його

преамбулі, уряди взяли зобов'язання на себе і своїх людей на прогресивні заходи, щоб забезпечити загальне та ефективне визнання і дотримання прав людини, викладених у Декларації. Декларація була прийнята і вплинула на більшість національних конституцій, починаючи з 1948 року. Вона також служить основою для зростаючого числа національних законів, міжнародного права, законів і договорів, а також для зростаючого числа регіональних і субнаціональних та національних інститутів захисту і заохочення прав людини. Декларація прав людини має величезне значення в контексті захисту та просування основних прав та свобод кожної людини. Можна навести декілька ключових аспектів її значення:

- Універсальність і загальність. Декларація визнає, що права людини є універсальними, тобто вони мають застосовуватися до всіх людей, незалежно від їхнього походження, релігії, статусу чи інших характеристик.

- Стандарт для законодавства та практики. Декларація служить стандартом, який визначає обов'язки держав у сфері захисту прав людини. Вона стала основою для розробки численних міжнародних документів та національного законодавства.

- Захист від порушень прав. Декларація є важливим інструментом для захисту людей від порушень їхніх прав та свобод. Вона надає можливість оскарження неправомірних дій держав та інших суб'єктів перед міжнародними та національними органами.

- Освіта та свідомість. Декларація слугує основою для освіти та підвищення свідомості про права людини. Вона допомагає формувати у людей розуміння їхніх прав та відповідальностей.

- Просування соціальної справедливості. Декларація висвітлює необхідність соціальної справедливості та рівності. Вона визнає, що права людини повинні бути гарантовані для всіх членів суспільства.

- Міжнародне співробітництво. Декларація заохочує міжнародне співробітництво в сфері прав людини. Вона стала важливим інструментом для дипломатичних відносин та розвитку міжнародного права.

- Індивідуальна гідність. Декларація підкреслює недоторканність та гідність кожної людини, що є центральним принципом у захисті прав людини.

- Заохочення громадянського суспільства. Декларація визначає важливість участі громадянського суспільства у захисті та просуванні прав людини.

Загальна декларація прав людини (ЗДПЛ) має важливе моральне і політичне значення, проте її юридична сила є обмеженою у порівнянні із конкретними міжнародними угодами та конвенціями.

1. Моральне та політичне значення. ЗДПЛ встановлює загальні принципи та стандарти для поведінки держав і визначає основні права та свободи людини.

Декларація є символом універсальності та недоторканності прав людини та слугує важливим моральним та політичним документом.

2. Невизначеність та недоінкорпорованість. ЗДПЛ не є юридично зобов'язуючим документом. Це означає, що відмова держави від його виконання не може бути підставою для правової відповідальності. Багато положень декларації є загальними принципами, які потребують конкретизації через інші міжнародні документи або національне законодавство.

3. Юридична діяльність на основі ЗДПЛ. Деякі принципи ЗДПЛ можуть визначати стандарти для розробки міжнародних угод та конвенцій. Вищі суди та міжнародні суди можуть вказувати на ЗДПЛ як на важливий документ при тлумаченні та застосуванні прав людини.

4. Закріплення прав ЗДПЛ у внутрішньому законодавстві. Багато країн включають принципи ЗДПЛ у своє національне законодавство. Проте, визнання ЗДПЛ як такого не створює прямого правового зобов'язання для держав виконувати її положення.

5. Міжнародні конвенції та зобов'язання. Конвенції та угоди, прийняті на основі ЗДПЛ, мають вищий юридичний статус і є зобов'язаннями для держав, які їх ратифікували. Хоча ЗДПЛ сама по собі не є юридично зобов'язуючою, вона стала основою для створення численних міжнародних угод та національних конституцій, які забезпечують захист прав людини. Зокрема, Конвенція про права людини та інші міжнародні інструменти розроблялися на основі принципів ЗДПЛ, надаючи їм більш конкретну та юридично зобов'язуючу форму.

УДК 347.7

Куракін О.М.¹, Шило А.²

¹ д-р юрид. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. БК-613м НУ «Запорізька політехніка»

АВТОРСЬКЕ ПРАВО НА ЗОБРАЖЕННЯ, ЗГЕНЕРОВАНІ ШТУЧНИМ ІНТЕЛЕКТОМ: КОМПАРАТИВІСТСЬКИЙ АНАЛІЗ

Штучний інтелект представляє собою комплексну науково-технічну галузь, яка застосовує різноманітні методи для обробки даних та вирішення складних комп'ютерних задач. Його функціональні можливості виходять далеко за межі звичайних обчислювальних завдань, оскільки штучний інтелект обладнаний не лише вмінням розв'язувати завдання, але й здатністю до автономного навчання. Сучасні досягнення в області алгоритмів дозволяють використовувати функції, такі як розпізнавання голосу, ідентифікація особи, виявлення помилок та надання рекомендацій. Ці технологічні досягнення не лише спрощують повсякденні завдання, але й розширюють можливості у різних галузях, таких як медицина, освіта, бізнес, наукові дослідження та інші. Штучний інтелект відкриває нові стандарти ефективності та інновацій, розвиваючи технологічний прогрес.

З впровадженням штучного інтелекту у загальний доступ в суспільстві виникають обґрунтовані побоювання. Багато людей, "лякаючись" невідомого, виступають проти широкого використання цієї технології та навіть висловлюють заклики до її заборони. Митці активно протестували та намагались захистити унікальність та автентичність своїх творів. Це призвело до значного обговорення та розгалуженого дискурсу, який поширився як серед художників, так і в суспільстві.

Зараз питання авторства цифрових творів викликає обговорення. Останнім часом вважалося, що комп'ютерні програми просто служать інструментами, що підтримують творчий процес, аналогічний використанню паперу та фарби у традиційному мистецтві. Проте виникає необхідність переосмислення питання кому належить цифровий твір, створений за допомогою штучного інтелекту.

З інтеграцією штучного інтелекту в сферу мистецтва виникла ідея про абсолютно новаторські та оригінальні твори. Незважаючи на феєричний вигляд цього явища, важливо розуміти, що штучний інтелект вимагає вхідної інформації для свого функціонування.

В бібліотеках, які використовуються для навчання нейромереж, знаходяться зображення, які можуть мати своїх авторів та бути об'єктами інтелектуальної власності, яка підпадає під захист авторського права. Питання законності використання творів для навчання нейромереж

викликає обговорення у сучасному правовому контексті. Оскільки використання нейромереж у світі розвивається, виникає нагально потреба у подальшому правовому врегулюванні питань використання штучного інтелекту, встановлення механізму охорони та захисту результатів його використання.

У Європейському Союзі наразі тривають обговорення та розробка стратегій з загального врегулювання сфери штучного інтелекту, які спрямовані на забезпечення етичного та безпечного використання штучного інтелекту.

В Україні, як і в інших європейських державах, правове врегулювання штучного інтелекту поступово розвивається. Зокрема, 1 грудня 2022 року був прийнятий Закон України “Про авторське право і суміжні права”, який регулює відносини щодо прав особливого роду (*sui generis*), пов’язаних зі сферою авторського права та/або суміжних прав. Такими правами особливого роду є права на неоригінальні об’єкти згенеровані комп’ютерною програмою.

У сучасному контексті визначення оригінальності твору залишається відкритим питанням, оскільки відсутні чіткі загальні критерії для його визначення. Зазвичай, твір вважається оригінальним, якщо він виявляє певний рівень новизни та віддзеркалює результат інтелектуальної діяльності автора. Однак визначення цих аспектів може бути важким завданням, особливо у контексті творчих процесів, в яких задіяні нейромережі та інші технології. Питання оцінки оригінальності творів викликає значні дискусії і може стати основою для судових розглядів.

Розвиток технологій у сфері штучного інтелекту породжує необхідність створення етичних та юридичних механізмів для забезпечення захисту прав авторів та ефективного регулювання використання їхніх творів. Розробники впроваджують етичні моделі навчання, які надають авторам можливість відмовитись від того, щоб їхні твори використовувалися для навчання штучного інтелекту. Це враховує побоювання авторів щодо можливості неконтрольованого використання їхніх робіт.

Розвиток штучного інтелекту надзвичайно швидкий, і ця динаміка вимагає нагального правового регулювання в сучасному світі. Важливо встановити ефективний механізм охорони та захисту результатів використання штучного інтелекту, а також вирішити ряд питань, пов’язаних з його використанням в різних сферах життя.

Однак, важливо враховувати, що при отриманні прямого доступу до об’єкту, захищеного авторським правом, вся відповідальність покладається на особу, яка отримала зображення в результаті генерації.

Цей підхід передбачає перевірку отриманих результатів, оскільки нейромережі не можуть гарантувати абсолютну унікальність зображень. Крім того, існує ризик дезінформації, пов'язаний з згенерованими зображеннями, що підкреслює важливість особливої уважності та обізнаності здобувачів вищої освіти при використанні нейромереж для створення зображень у навчальних та дослідницьких цілях.

Наукове електронне видання
Можна використовувати в локальному та
мережному режимах

ТИЖДЕНЬ НАУКИ-2024 **Юридичний факультет**

Збірник тез доповідей щорічної
науково-практичної конференції серед студентів,
викладачів, науковців, молодих вчених та аспірантів

15–19 квітня 2024 року

Один електронний оптичний диск (DVD-ROM); супровідна
документація.

Тираж 100 прим. Зам. №525

Видавець і виготовлювач
Національний університет «Запорізька політехніка»
Україна, 69063, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 64
Тел.: (061) 769–82–96, 220–12–14

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6952 від 22.10.2019.